

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI**

**MAKEDONYA-KANATLAR KÖYÜ FOLKLORU ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülçin BALAT

DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Rabia UÇKUN

İZMİR-2018

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK BİLİMİ ANABİLİM DALI

**MAKEDONYA-KANATLAR KÖYÜ FOLKLORU ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülçin BALAT

JÜRİ ÜYELERİ

Doç.Dr. Pınar FEDAKÂR

Dr. Öğr. Üyesi Rabia UÇKUN (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÖZKAN

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum “**Makedonya-Kanatlar Köyü Folkloru Üzerine Bir İnceleme**” adlı tezli yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde kullandığım kaynakları kaynakçada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Gülçin BALAT

T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Gülçin BALAT

Numarası : 92160001561

Anabilim Dalı : Türk Halk Bilimi

Tez Başlığı (Türkçe) : Makedonya-Kanatlar Köyü Folkloru Üzerine Bir İnceleme

Tez Başlığı (İngilizce) : *A Review on the Folklore of Kanatlar Village in Macedonia*

Tez Savunma Tarihi : 01.08.2018

Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Dr. Öğr. Üyesi Rabia UÇKUN

Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç. Dr. Pınar FEDAKÂR

Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme

İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÖZKAN

Karar : Başarılı Başarısız Düzeltme

İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle

Oy çokluğuyla

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Tezli yüksek lisans programlarında düzeltme alan öğrencinin 3 (üç) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	XIV
ÖN SÖZ	XV
GİRİŞ: MAKEDONYA VE MAKEDONYA TÜRKLERİ	1
G.1. Makedonya ve Makedonya Türkleri Hakkında Bilgiler	1
G.2. Makedonya Türkleri ve Kanatlar Köyü Folkloru Hakkında Yapılan Bilimsel Çalışmalar	5
G.2.1. Kitaplar	6
G.2.1.2. Makaleler	8
G.2.1.3. Tezler	8
G.3. Araştırma ve İnceleme Yöntemi Hakkında	10
I. BÖLÜM: KANATLAR KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	15
I.1. Kanatlar Köyünün Adlandırılması	15
I.2. Kanatlar Köyünün Tarihçesi	17
I.3. Coğrafi ve Fiziki Yapı	19
I.4. Geçim Kaynakları ve Ekonomik Durumu	24
I.5. Kanatlar Köyünün Kültürel Yapısı	24
I.6. Kanatlar Köyünde Dini Hayat	26

I.7. Kanatlar Köyünde Dil ve Eğitim	27
I.1.6. Ulaşım.....	29
II. BÖLÜM: KANATLAR KÖYÜNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ	31
II.1. DOĞUM.....	31
II.1.1. Doğum Öncesi.....	32
II.1.1.1.Kısırlığı Giderme ve Gebe Kalma	32
II.1.1.1.2. Aşerme.....	34
II.1.1.3. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme	34
II.1.1.2. Doğum Sırası	35
II.1.1.3 Doğum Sonrası	35
II.1.1.3.1.Bebeğe Ad Verme	36
II. 1.1.3.2. Kırk Gezmesi/Kırk Uçurma	37
II.2. EVLİLİK	37
II.2.1.Evlilik Öncesi.....	38
II.2.1.1. Evlenme Türleri.....	38
II.2.1.2.Kısmet Açma	40
II.2.1.3. Kız Görme ve Kız İsteme	40
II.2.1.4. Söz Kesimi / Yüzük Takma.....	41

II.2.1.5. Nişan.....	41
II.2.1.6. Nişan Tepsisi/Bohça Götürme Töreni	42
II.2.1.7.Çeyiz Alma.....	42
II.2.2. Düğün	43
II.2.2.1. Düğüne Hazırlık	43
II.2.2.2. Kına Gecesi	43
II.2.2.3. Kınadan Sonra Yapılanlar	44
II.2.2.4. Gelin Alıcı ve Düğün Töreni.....	44
II.2.3. Evlilik Sonrası	46
II.2.2.3.1. Düğün Ertesi.....	46
II.2.2.3.2 Haftalığa Gitme	46
II.2.2.3.3. Boşanma	46
II.3. ÖLÜM	47
II.3.1. Ölüm Öncesi	47
II.3.2. Ölümü Düşündüren Belirtiler	47
II.3.3. Ölüm Sırası	48
II.3.4. Ölümden Sonra Yapılanlar	48
II.3.4.1. Yıkama ve Kefenleme	50
II.3.4.2. Cenaze Namazı ve Defin	51
II.3.4.3. Cenazenin Defninden Sonraki Uygulamalar	52

II.3.4.4. Mezar Ziyaretleri ve Kanatlar Köyü Mezar Taşları	53
II.4. Sünnet	54
II.4.1. Sünnet Öncesi Hazırlıklar	56
II.4.2. Sünnet Sırası	58
II.4.3. Sünnet Sonrası	59
II.5. Askerlik	59
III.BÖLÜM: KANATLAR KÖYÜNDE BAYRAM, TÖREN VE KUTLAMALAR VE HALK TAKVİMİ	62
III.1. Bayram, Tören ve Kutlamalar	62
III.1.1. Dinî Bayramlar.....	62
III.1.2. Muharrem Ayı.....	62
III.1.3. Hıdırellez.....	64
III.1.4. Nevruz.....	65
III.1.5. Yağmur Duası	66
III.1.6. Bojik.....	66
III. 2. Kanatlar Köyü Halk Takvimi	67
IV.BÖLÜM:KANATLAR KÖYÜNDE HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ	69
IV.1. Halk İnanışları	69

IV.1.1. Ağaçlarla İlgili İnanışlar	70
IV.1.2. Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanışlar.....	70
IV.1.3. Günlük Yaşamla İlgili İnanışlar.....	72
IV.1.4. Sayılar ve Renklerle İlgili İnanışlar	72
IV.2. Halk Hekimliği Uygulamaları	73
IV.2.1.Nazar.....	73
IV.2.2. Tekke ve Türbelere Gitme	74
IV. 2.3. Bitkisel Tedavi.....	75
V. BÖLÜM: KANATLAR KÖYÜNDE HALK MUTFAĞI, HALK MİRARİSİ VE HALK HUKUKU	75
V.1. Halk Mutfağı.....	76
V.1.1 Ayran Pidesi	76
V.1.2. Haşlama.....	76
V.1.3. Kap	77
V.1.4. Kapama.....	77
V.1.5. Lokum	77
V.1.6. Nohutlu Ekmek	78
V.1.7. Yazma Tatlı (Baklava)	78
V.2. Halk Mimarisi.....	79
V.3.Halk Hukuku.....	80
V.3.1. Borç.....	81

V.3.2. Miras.....	81
VI. BÖLÜM: KANATLAR KÖYÜNDE GİYİM- KUŞAM	83
VII. BÖLÜM: KANATLAR KÖYÜNDE ÇOCUK OYUNLARI	87
VII.1. Bırkana (Yakalamaca)	88
VII. 2. Bzzz!.....	88
VII. 3. Camiya.....	88
VII. 4. Çiska (Seksek)	89
VII. 5. Fareyle Kedi	89
VII. 6. Gotka	89
VII. 7. Kör Piliç.....	90
VII. 8. Kurt ve Kuzu	90
VII. 9. Lastik Oyunu	90
VII. 10. Oddeve.....	90
VII. 11. Pente	91
VII. 12. Preskagalitsa	91
VII. 13. Sapan (Tringalo)	92
VII. 14. Titra	92
VII. 15. Yağ Satarım Bal Satarım(Mendil Oyunu)	93
VII. 16. Yakar Top	93

VII. 17. Yumbajak/Yummacak (Saklambaç).....	93
VIII. BÖLÜM: KANATLAR KÖYÜNDE HALK EDEBİYATI.....	95
VIII.1. Manzum Halk Edebiyatı Yaratmaları.....	95
VIII.1.1. Mâni	95
VIII.1.2. Nefes.....	142
VIII.1.3. Ninni.....	152
VIII.1.4. Türkü	154
VIII.2. Mensur Halk Edebiyatı Yaratmaları.....	179
VIII.2.1. Masal.....	179
VIII.2.1.1- Baba ve Üç Oğlu.....	181
VIII.2.1.2- Hocalar Köyü	188
VIII.2.1.3. Keleş.....	192
VIII.2.1.4 Kurt İle Kuzular	199
VIII. 2.1. 5. Üç Kardeş Masalı	199
VIII.2.1.6- Zinep ile Ali	200
VIII.2.2. Fıkra.....	205
VIII.2.2.1- Bir Kör Bir Dilenci Bir Sakat	206
VIII.2.3.2-Fıçı Baba	206
VIII.2.3.3- Hoca	207
VIII.2.3.4- İleri Giden Saat	210

VIII.2.3.5- Kaşık	211
VIII.2.3. Efsane	212
VIII.2.3.1. Dikmen Baba.....	213
VIII.2.3.2. Eyat Baba	214
VIII.2.3.3. Kurt Dede Koje	214
VIII.2.4. Halk Hikâyesi	215
VIII.2.4.1. Arzi ile Kamber (Arzu ile Kamber)	217
VIII.2.4.2. Koç Dahir ile Züre (Tahir ile Zühre).....	225
VIII.2.4.3. Köroğlu.....	228
VIII.3. Serbest Türler	233
VIII.3.1. Atasözleri.....	233
VIII.3.2. Deyim	240
VIII.3.3. Bilmece.....	243
VIII.3.4. Alkış-Kargış (Dua-Beddua)	246
VIII.3.4.1. Alkışlar (Dualar)	247
VIII.3.4.2. Kargışlar (Beddualar).....	243
SONUÇ	249
KAYNAKÇA	256
KANATLAR KÖYÜNDE KULLANILAN KELİMELER SÖZLÜĞÜ	262

EKLER.....	268
ÖZGEÇMİŞ.....	319
ÖZET.....	321
ABSTRACT.....	322

KISALTMALAR

agb. : Adı geçen bildiri

age. : Adı geçen eser

agia. : Adı geçen internet adresi

agm. : Adı geçen makale

agt. : Adı geçen tez

Bkz : Bakınız

C. : Cilt

ev. : Çeviren

Drl. : Derleyen

Haz. : Hazırlayan

K.K. : Kaynak Kişi

KBY : Kültür Bakanlığı Yayınları

Mak. : Makedonca

s. : Sayfa

TCBBA: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Arşivi

TDK : Türk Dil Kurumu

TİKA : Türk İşbirliği Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

vb. : Ve benzeri

Yay. : Yayınları

ÖN SÖZ

Milletlerin ve halkların varlıkları dil ve kültür miraslarının sürdürülebilirliği üzerine kuruludur. Halkların meydana getirdiği kültürü ve gelenekleri kendine malzeme edinen halk bilimi, bu bilgiyi üreten ve geliştiren kaynak kişiler aracılığıyla ortaya koymaya çalışır. Kültür, bireysel aktarımla nesilden nesile değişerek ya da gelişerek aktarılır. Aktarımın bağlamını coğrafi, tarihî ve ekonomik koşullar etkiler. Her koşulda toplumlar millî kültürleri çevresinde millî kimliklerini oluşturmaya ve korumaya çalışırlar. Bu noktada halk bilgisi ürünleri halkın aidiyet duygusunu vurgulayarak millî kültürün varlığını ve birliğini muhafaza eder.

Türk kültürü tarihsel süreç içinde çok farklı coğrafyalarda yayılmıştır. Orta Asya'dan bazı Türk boylarının göç yoluyla Balkanlarda başlattığı kültür akışı, Osmanlı Devleti döneminde mevcûdiyetini oldukça arttırmış ve geliştirilerek korunmasını sağlamıştır. Bireyler arası kültürel aktarım savaş ve göç olgularıyla tarihin belirli devirlerinde oldukça ağır bir şekilde darbe almıştır. Ancak bu durum, Balkan Türkleri ile Türkiye Türkleri ve Orta Asya Türkleri arasındaki kültür bağını ve gönül bağını koparamamıştır. Yaşayan kültür malzemelerinin ışığında, halk bilimi yaptığı araştırmalar ile ortaya koyduğu sonuçlar bağlamında bu kültür ve gönül bağını çeşitli bilimsel yöntemlerle analiz ettikten sonra faydalı olacak gerekli alanlara sunmaktadır. Türk kültür coğrafyalarından biri de Makedonya'dır. Geçmişinde ve günümüzde Türkler ile kültürel ve tarihsel bağları olan Makedonya Türkiye için önemli bir ülkedir. Bu bilgiden hareketle millî ve dinî hassasiyetleri göz önünde bulundurarak, Üstün İnanç'ın Makedonya Gamzesi romanında ifade ettiği gibi “ *Makedonya ve Balkanlar* “*Asitâne'nin (İstanbul) kalbi niteliğindedir. Anadolu onlarsız, onlar Anadolusuz olamazlar!*” sözünden ilham alarak Balkan Türklüğünün yaşadığı ve yaşatıldığı Makedonya'da Türk dilinin, Türk bayrağının ve Türk kültürünün bayraktarı olarak mevcûdiyetini sürdüren Kanatlar köyünün folklor varlığını ortaya koymak için bu çalışmayı yapmaya karar verdim. Bu

konuyu seçmemin diğeri bir sebebi ise aile büyüklerimin Kanatlar köyüne mensup kişiler olmasıdır. Kanatlar köyü hakkında bilimsel nitelikte toplu bir çalışma yapılmamış olması bu alandaki eksikliği gidermek amacıyla bizi bu çalışmayı yapmaya yönlendirmiştir. Çalışmamız bu alanda yapılan ilk bilimsel çalışma olması bakımında önemlidir.

Çalışmamızın birinci bölümünde, Kanatlar köyünün adlandırılması, tarihi, coğrafi ve ekomonik yapısı, dini ve kültür hayatı, eğitim ve ulaşım hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümdeki bilgilerde Kanatlar köylü emekli Türkçe öğretmeni Muharrem Yusuf'un şahsî arşivinden yazılı kaynaklar alışı olup kendinden sözlü olarak da derleme yapılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, insan yaşamının üç ayrı önemli dönemi olarak sınıflandırılan doğum, evlenme ve ölüm geleneklerinin Kanatlar köyündeki yaşanma biçimi hakkında bilgiler aktarılmıştır. Bu bölümde doğal ortamda aktif gözleme dayalı veriler ışığında özellikle evlenme ve sünnet geleneği hakkında bilgiler verilmiştir. Düğün geleneğiyle ilgili olarak halk müzikleri ve halk oyunlarına yer verilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, Kanatlar köyünde bayram, tören ve kutlama günlerinin neler olduğu ve geleneksel özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir. İslâmi kutlamalar ve mevsimsel törenler hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümde “Hıdırellez” kutlama doğal ortamda aktif olarak gözlenmiş ve kutlama aşamaları video kayıt cihazı ve fotoğraf makinesi ile kayıt altına alınmıştır. Bu bölümde yer verilen bir diğeri konu da Halk Takvimi'dir. Teknolojik araçların mevcut olmadığı dönemlerde Kanatlar köyünde halk zamanı ne şekilde anlayabiliyordu sorusu, bu bölümde cevabını bulmuştur. Halk Takvimi başlığının içeriğinde; Kanatlar köyündeki gün, hafta ve ayların adlandırılmalarına yer verilmiştir.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde, Kanatlar köyünde teknolojinin olmadığı dönemlerde insanların hastalıklara basit ve kolay yollarla ne şekilde çözüm ürettiği konusunda bilgiler vermek amacıyla halk hekimliği

hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümde ayrıca Halk İnanışları başlığı altında Kanatlar köyünde görülen dinî ve kültürel inanışlar hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın beşinci bölümünde, Kanatlar köyündeki halk mutfağı, halk hukuku ve halk mimarisi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde Kanatlar köyünde özel günlerde yapılan ve derleme çalışmamızda tespit ettiğimiz 7 yiyecekte bahsettik. Halk mimarisi kapsamında evlerin özelliklerine yer verilmiştir. Kanatlar köyündeki evlerin geçmişteki ve günümüzdeki hâllerine hakkında örnekler verilerek bu konuda hakkında somut veriler sunulmuştur. Kanatlar köyündeki Çalışmamızın dokuzuncu bölümünde, boşanma, miras konuları hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın altıncı bölümünde, ait olduğu toplumun kültürel kodlarını somut olarak yansıtan giyim-kuşam konusu ele alınmıştır. Kanatlar köyünde kadın ve erkek giyimi yapay ortamda aktif gözlem yapılarak kaydedilmiştir.

Çalışmamızın yedinci bölümünde, çocuk oyunlarına yer verilmiştir. Çocukların eğlenme ve eğlendirme, hoşça vakit geçirmek amacıyla oynadıkları oyunlar hem çocuklardan hem de büyüklerden dinlenmiştir. Bu bölümde 17 adet çocuk oyunu yer almaktadır. Bu oyunlardan bazıları Muharrem Yusuf'un şahsî arşivinden alınmıştır.

Çalışmamızın sekizinci bölümünde, Çalışmamızın sekizinci bölümünde, sözlü kültürden ve yazılı çalışmalardan faydalanarak Kanatlar köyünün halk edebiyatı varlığı ortaya koyulmuştur.

Halk edebiyatı türleri içinde mani, türkü, nefes, ninni, atasözü, masal, halk hikâyesi, fıkra hakkında bilgiler verilmiş ve örnekleri ağız özellikleri korunarak verilmiştir.

Çalışmamızın Sonuç bölümünde, Kanatlar köyü folkloru kapsamında tespit ettiğimiz halk bilgisi ürünleri hakkında değerlendirmeler yapılmış

olup kanatlar köyünün Balkan Türklüğünü ne derece temsil ettiği; Türk dünyasındaki yeri hakkında değerlendirme yapılmıştır. Çalışmamızın son bölümünde yazılı, sözlü ve internet kaynakları verilmiştir. Kanatlar köyünde kullanılan bilinmeyen sözcüklerin anlamlarının verildiği “Kanatlar Köyünde Kullanılan Kelimeler Sözlüğü” verilmiştir. Çalışmamızın sonunda Kanatlar köyüne ait görseller yer almaktadır.

Bu çalışmada, Kanatlar köyünün üst kimliğin Türklük olduğu açıkça tespit edilmiştir. Müslümanlar arasında görülen Bektaşî inancı ise özellikle dinî alanlardaki uygulamalarda etkili olmakla birlikte kamusal alanlarda ve uygulamalarda Bektaşî- Sünnî ayrımı yapılmamakta, gelenekler Türklük paydasında yaşanmakta ve yaşatılmaktadır.

Makedonya’da bulunan bir Türk köyü olan Kanatlar köyü ile ilgili yaptığımız bu çalışma ile Kanatlar köyüne, Balkan Türklüğüne ve Türk Dünyasının kültür ve edebiyat sahasına katkı sağladıysak kendimizi mutlu sayacağız. Çalışmalarım sırasında rehberliğinden ve engin deneyimlerinden yararlandığım, benimle şahsî arşivini paylaşan Muharrem YUSUF’a, kaynak kişilere ulaşmamda bana yardım eden sevgili arkadaşım Ümügülsüm YUSUFOSKA’ya, çalışmam esnasında bana yardımcı olan kıymetli arkadaşım halk bilimci Esra ÇAM’a, saha çalışmam konusunda bana her türlü desteği veren Türk- İslâm bayrağının Balkanlardaki sancaktârları olan Kanatlar köyü halkına sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Bana çalışmalarım esnasında her türlü desteği veren, Balkan sahasında bana ilham veren çalışmalar yapan danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Rabia UÇKUN’a; çalışmalarım esnasında benden maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Gülçin BALAT
İZMİR-2018

GİRİŞ: MAKEDONYA VE MAKEDONYA TÜRKLERİ

G.1. MAKEDONYA VE MAKEDONYA TÜRKLERİ

“Makedonya Cumhuriyeti, Batı Balkanlarda, doğuda Bulgaristan, güneyde Yunanistan batıda ise Arnavutluk ile komşu olup, denize sınırı bulunmayan küçük bir Balkan ülkesidir” (Erol 2013: 281). Makedonya Türkleri hakkında bilgiler vermeden önce Makedonya Cumhuriyeti'nin kimlik bilgilerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Makedonya Cumhuriyeti'nin:

“Hükümet Biçimi: Parlamenter Demokrasi

Cumhurbaşkanı: Gjorge Ivanov (12 Mart 2009'dan beri)

Başbakan: Zoran Zaev (31 Mayıs 2017'den beri)¹

Yasama Organı: Meclis (Sobranie, 120 sandalyeli)

Anayasa Tarihi: 17 Kasım 1991

Millî Gün: Bağımsızlık 8 Eylül 1991

Başkenti: Üsküp (Skopje, 480.000)

Nüfus: 2. 077.000 (2010 Hes.)

Nüfusun Etnik Dağılımı: Makedon % 64.2, Arnavut % 25.2, Türk % 3.9, Çingene %2. 7, Sırp %1. 8. Diğer % 2.2 (2002).

Dinler: Ortodoks %64.7, Müslüman % 33.3, diğer %1. 63(2002).

Dil: Makedonca, Arnavutça, Türkçe.” (Balkanlar El Kitabı 2013: 277).

¹ <https://tr.m.wikipedia.org>

Balkan yarımadasında Türklerin yoğunlukta olduğu önemli bölgelerden olan Makedonya'nın Türklerle tanışması IV. Yüzyılda Hun Türklerinin buralara gelişlerine dayanır. Hun Türklerini Avar, Bulgar, Kıpçak ve Peçenekler takip ettiler. 1292 yılından itibaren Makedonya'nın bazı yerlerine yerleşmeye başladılar. Türk ailelerin gelişiyile Türk şehir anlayışına uygun şehirleşmede vakıf müesseseleri önemli bir yere sahiptir. Osmanlı döneminde Selanik, Üsküp, Manastır, Serez, Köprülü, Kalkandelen, Gostivar gibi şehir ve kasabalardaki nüfusun büyük çoğunluğunu Türkler oluşturuyordur (Çayırılı 2013: 315).

Bugün Türkler, Batı Makedonya'nın Gostivar; Kalkandelen (Tetovo). Ohri, Struga, Manastır(Bitola), Kırçova, Debre bölgelerinden başka başkent Üsküp(Skopje) ile Doğu Makedonya'nın Köprülü (Veles), Valandova, Ustrumca, Radoviş, İştip bölgelerinde yaşarlar (Çayırılı 2013: 315).

² <http://birgezgin.blogspot.com/2015/05/manastr-bitola-moi-rod-en-kraj-bitola.html>

“Makedonya’ya tarih boyunca çeşitli kavimler yerleşti. Yerleşenler arasında Thraklar, İlyrler, Brigidler, Edonlar, Payonlar, Pelagonyalılar, Dorlar, Vandallar, Vikingler, Gotlar, Romalılar, Slavlar ve IV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Orta Asya’dan Karadeniz’in kuzeyine ve oradan Balkan Yarımadasının en güney noktasına kadar inen Hun, Avar, Proto Bulgar, Peçenek, Oğuz ve Kuman Türkleri de bulunuyordu” (Hamzaoğlu 2010: 36). “Türklük, doğma dini ve anadili farklılığına bakılmaksızın aynı kültürü paylaşan halkların ortak eseridir” (Kalafat 2013: 74).

Makedonya, tarih boyunca bazı Avrupa ve komşu Balkan ülkelerinin işgaline uğradı. 1371-1912 yılları arasındaki dönemde ise Osmanlı Devleti’nin sınırları içinde bulundu.

“Makedon ve dünya bilim adamları Makedonya’daki Türk varlığının ve kültürünün Osmanlı Türkleri’yle başladığını öne sürmektedir. Fakat tarih, arkeoloji, dil, edebiyat, sosyoloji ve diğer ana bilim dallarının tespit ettikleri gerçekler, Türk varlığının bu bölgede IV. yüzyılın ikinci yarısında Hun Türkleri’nin yerleşmesiyle başladığını göstermektedir. Buradaki Türk varlığı ve kültürü Hun Türkleri’nden sonra inen Avar, Proto Bulgar, Peçenek, Oğuz, Kuman, Selçuklu ve Osmanlı Türkleri’yle devam etti. Makedonya’da Türk varlığının veya Türklüğün 1638 yıllık bir tarihi vardır. Makedonya Türklüğü üç dönemden geçti:

1.Osmanlı öncesi Makedonya Türklüğü (372-1370)

2.Osmanlı dönemi Makedonya Türklüğü (1371-1912)

3.Osmanlı sonrası Makedonya Türklüğü (1912-2010)” (Hamzaoğlu 2010: 36-37).

“Makedonya tarih boyunca Roma, Bizans, Hun, Avar ve Proto Bulgar Türk, Sırp ve 1371-1912 yılları arasındaki dönemde Osmanlı Devleti’nin hudutları dahilinde bulundu. 1913 Bükreş Muahedesi’yle üçe bölünen Makedonya’nın kuzey veya Vardar kesiminde 1991 yılında

bugünkü Makedonya Cumhuriyet'i kuruldu. Güney veya Ege kesimi Yunanistan'ın doğu veya Pirin ise Bulgaristan'ın dahilinde bulunmaktadır” (Hamzaoglu 2010: 229).

“ Makedonya Osmanlı döneminde Manastır, Üsküp ve Selanik olmak üzere üç vilayeti kapsıyordu. Çok karışık bir etnik ve din yapısı vardı. Bu bölgede Türklerden başka Arnavutlar, “Bulgarlar”, Sırlar, Rumlar, Ulahlar, Yahudiler, Kıptiler, ve diğer topluluklar yaşıyordu. Bölge nüfusunun %47.39'unu Türkler, %36'nı “Bulgarlar”, %10'unu Rumlar' %2'sini Sırlar ve Ulahlar ve %4.61'ini Arnavutlar, Yahudiler, Kıptiler, Ermeniler ve diğer azınlıklar oluşturuyordu” (Hamzaoglu 2010: 229).

“Komşu Balkan devletleri Makedonya'yı kendilerine ilhak etme savaşının ilk aşamasında dil, din, eğitim, kültür, ekonomik ve siyasi baskı; ikinci aşamasında ise silahla eylemler yapmaya başladılar. Silahlı eylemleri en çok Türklere karşı yönelttiler. Onlara karşı bir yıldırma hareketi başlattılar. Türklerin evlerini, mekteplerini, medreselerini, camilerini ve diğer müesseselerini yaktılar, yıktılar veya gasp ettiler. Türkleri yok etmeye veya Makedonya'dan Anadolu'ya kovmaya çalıştılar” (Hamzaoglu 2010: 242). “Avrupa devletleri, Berlin Kongresi'nin kararlarıyla Osmanlı Devleti'ne Türklüğe ve bütün Müslümanlığa büyük darbe indirdiler” (Hamzaoglu 2010: 243).

“Osmanlı döneminde bütün nitelik ve değerleriyle bir Türk bölgesi olan Makedonya'nın çok karışık etnik, ırk ve din yapısı vardı. Orada nüfusun büyük çoğunluğunu Türkler oluşturuyordu. Ancak azınlıkta olan “Bulgarlar”, Sırlar, Rumlar, Ulahlar, Arnavutlar, Yahudiler, Ermeniler, Kıptiler ve diğer unsurlarda yaşıyordu” (Hamzaoglu 2010: 251).

“Söz konusu dönemde Selanik, Üsküp ve Manastır vilayetlerinin en büyük ekonomik, siyasi ve kültür merkezleri olan Selanik, Üsküp, Manastır, Vardaryenicesi, Kavala, İştıp, Serez, Kalkandelen, Gostivar, Kıratova, Radoviş, Probiştıp, Nevrekop, Kozani, Kaylar, Florina, ve Eğridere'nin

nüfusunun büyük çoğunluğunu Türkler oluşturuyordu” (Hamzaoğlu 2010: 252).

“Makedonya, Osmanlı döneminden kalan Türk izlerini en geniş ölçüde ayakta tutmayı becerdi. Tam 541 yıllık bir Türk yurdu olan Makedonya, Balkan Savaşları’nda çok daha zayıf olan düşman saldırılarına açık kalarak kolaylıkla elden çıktı. Fakat, birkaç asırlık Türk dönemi bu topraklarda kendi yüksek medeniyetinin bütün nitelik ve değerlerini bırakmış oldu. Türk kültürü, Makedon, Arnavut, Bulgar, Sırp, Yunan, Ulah ve diğer milletlerin kültürlerinde dil, edebiyat, sanat, folklor, müzik folklorun çoğu adet, gelenek ve diğer niteliklerinde görülmektedir” (Hamzaoğlu 2010: 279).

“XIV. yüzyılın sonundan itibaren Türk edebiyatının etkisi bütün Balkan azınlıklarının edebiyatlarında görüldü. Onlar Makedon lirik şiirlerinde, düğün türkülerinde, halk hikâyelerinde, masallarda, fıkralarda, atasözlerinde ve deyimlerde, efsane ve destanlarda en belirgin boyutlara ulaştılar. Osmanlı döneminden sonra yazılan Makedon edebi eserlerinde bile Türk tip ve motiflerine rastlanmaktadır. Türk folkloru, folklor müziği ve halk oyunları Makedonlar tarafından da benimsendi. Türk müziğinin Makedon müziğinde görülen etkisini Makedon etnomüzikologları da itiraf etmektedir” (Hamzaoğlu 2010: 280).

G.2. Makedonya Türkleri ve Kanatlar Köyü Folkloru Hakkında Yapılan Bilimsel Çalışmalar

Çalışmamızın bu bölümünde genel olarak Makedonya Türkleri, özelde ise Kanatlar köyü folkloru hakkında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Ele alınan çalışmalar “Kitaplar”, “Makaleler” ve “ Tezler” olarak üç başlık altında sıralanmıştır. Çalışmalar kronolojik olarak sıralanmıştır.

G.2.1. Kitaplar

Makedonya Türkleri ve Kanatlar köyü folkloru hakkında yapılmış bilimsel çalışmalar şu şekildedir. Kanatlar köyü folkloru hakkında müstakil bir kitap bulunmamaktadır ancak Makedonya Türklerinin folklorunu içeren birçok kitapta Kanatlar köyü hakkında parçalar halinde bilgiler yer almaktadır.

Makedonya Türklerinin folkloru hakkında basılmış ilk kitap Balkan Türkleri hakkında birçok bilimsel çalışma yapan Nimetullah Hafız'ın 1989 yılında İstanbul'da Anadolu Sanat Yayınları'dan çıkardığı “ *Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri*” adlı kitabıdır. Bu çalışmada Makedonya'nın çeşitli şehirlerinde yaşayan Türklere ait halk edebiyeti metinleri verilmiştir. Bir derleme çalışması olan bu kitap Makedonya'daki Türklerinin halk bilimi özellikleri açısından incelenmesine büyük ölçüde katkı sağlamıştır. Bu çalışmada Makedonya Türklerine ait mâni, türkü, masal, ninni, tekerleme gibi birçok türden örneklere yer verilmiştir.

Makedonya Türkleri hakkında bilgilerin yer aldığı bir diğer bilimsel çalışma Dr. İ. Güven Kaya'nın *Yugoslavya'da Türk Halkı Edebiyatı* adlı kitabıdır. 1993 yılında Boğaziçi Üniversitesi yayını olarak çıkan bu kitap Makedonya Türklerinin Yugoslavya yönetimi altında olduğu döneme ait metinleri açıklamaktadır.

Makedonya Türkleri folkloru hakkında yapılmış diğer bir önemli çalışma ise Hamdi Hasan'ın *Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözleri ve Deyimler*” adlı kitabıdır. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu'nun 685. yayını olan bu kitap, 1997 yılında Ankara'da basılmıştır. Makedonya ve Kosova'da yaşayan Türklere ait birçok atasözü ve deyimini bir araya getirmiş olan bu kitap, bir derleme çalışması olup bünyesinde Kanatlar köyünden de malzeme bulundurması sebebiyle tezimize dahil edilmiş ve temel kaynak olarak kullanılmıştır.

Makedonya Türkleri folkloru alanında yapılmış bir diğer önemli çalışma ise Mustafa Kahramanyol'un 2003 yılında çıkardığı "*Makedonya'daki Türk ve Müslüman Toplumların Günlük Hayatı ve Gelenekleri*" adlı kitabıdır. Bir derleme projesi sonucu hayata geçirilen bu kitapta Makedonya Türklerine ait folklorik ürünlere yer verilmiştir. Bu çalışmada, Kanatlar köyü hakkında bilgilere yer verilmiş olup bazı bilgilerde hataların yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmada verilen bilgiye göre Kanatlar köyünde Köy Odası geleneği yoktur. Ancak şahsi derlememiz sonucu bu bilginin yanlış olduğunu fark ettik. Kanatlar köyünde Köy Odası geleneği canlı bir şekilde devam etmektedir. Köy Odası hakkındaki bilgilere ilgili bölümde yer verilmiştir. Bu kitap, TİKA tarafından yayınlanmıştır.

Hamdi Hasan'ın Makedonya Türkleri folkloru hakkındaki diğer önemli bilimsel çalışması ise 2005 yılında Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı tarafından yayınlanan "*Makedonya Türklerince Söylenen Bilmeceler ve Tekerlemeler*" adlı kitabıdır. Bu kitapta Kanatlar köyüne ait bilmece ya da tekerlemeye rastlanılmamıştır.

Makedonya Türkleri folkloru hakkında yapılmış diğer bir bilimsel çalışma yine Hamdi Hasan tarafından 2007 yılında yayınlanan "*Makedonya Türklerince Söylenen Türküler*" adlı kitaptır. Türk halk edebiyatının en canlı türlerinden olan türküler üzerine yapılmış bu çalışmada, Kanatlar köyüne ait türkülere de yer verilmiştir. Hasan'ın bu çalışması tezimizde kullanılan temel kaynaklardan biridir. Hamdi Hasan'ın devam yılında yayınladığı "*Makedonya Türklerince Söylenen Mâniler*" adlı kitabında Makedonya coğrafyasının çeşitli bölgelerinde yaşayan Türklere ait mânilere yer verilmiştir. Kanatlar köyünden mânilere de yer verilen bu çalışmada mâniler numaralandırılmış ve derlendiği yöreye ait ağız özelliklerinden arındırılmamıştır. Tezimizin, "Kanatlar Köyünde Türk Halk Edebiyatı" bölümünde bu eserden de yararlanılmıştır.

G.2.1.2. Makaleler

Makedonya Türklerinin folkloruna ait birçok makale yazılmıştır. Bu makalelere örnek olarak önemli çalışmalara yer verilmiştir. Makedonya Türkleri ve Kanatlar köyü folkloruna ait çalışmalar Makedonya'nın kültür ve yayın hayatında çok önemli bir yeri olan Sesler dergisinde yayınlanmıştır. Kanatlar köyü hakkındaki çalışmalar da bu dergide yer almaktadır. Sesler dergisinde Aralık 1984'te 191. sayıda sayfa 93-99' de Muharref Yusuf tarafından kaleme alınan “ *Pirlepe ile Manastır Arasında Bulunan Köylerde Söylenen Türküler*” isimli çalışmaya tezimizde de yer verilmiştir.

Sesler dergisinde Ocak 1986'da Hamdi Hasan tarafından yapılan “ *Yugoslavya'da Türk Halk Edebiyatı Üzerinde Yapılan Derleme Çeviri ve Araştırmalar Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi*” adlı çalışma 202.sayıda, sayfa 101-123'te yer almıştır.

Makedonya Türklerinin folkloru hakkında yazılan makalelerin yayınladığı bazı önemli dergilerin adını zikretmek ileri çalışmalar için önemli bir kaynak bilgi olacaktır. 2002 yılında Üsküp'te çıkmaya başlayan Köprü; 2003 yılında çıkmaya başlayan Hikmet; 2000 yılında Kosova'da çıkmaya başlamış olan Balkan Türkoloji Araştırma Merkezi'nin (BAL-TAM) dergisi Makedonya Türkleri folkloru hakkında önemli bilimsel çalışmaları yayınlamaktadır.

G.2.1.3. Tezler

Makedonya Türkleri ve Kanatlar köyü folkloru hakkında yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri şöyledir:

1993 yılında Gazi Üniversitesi'nde Arif Ay tarafından yapılan *Makedonya Türk Halk Edebiyatı* adlı yüksek lisans tezi, Makedonya Türklerinin sözlü ve yazılı kültürüne ait bilgiler içermektedir.

Makedonya Türkleri hakkına yapılan diğer çalışma 1998 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'nde “*Makedonya'da Bektaşılık*” adı ile Metin İzeti tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılmıştır. Kanatlar köyündeki Dikmen Baba Tekkesi hakkında bilgilerin de yer aldığı bu tez alışması Bektaşılığın Makedonya'daki durumu hakkında oldukça geniş bilgiler vermektedir.

2006 yılında Emine Hilal Ercan tarafından Ege Üniversitesi'nde Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı'nda “*Makedonya'da Adak ve Ziyaret Yerleri*” adlı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bu alışma, Kanatlar köyü hakkında da bilgiler bulunması sebebiyle tezimizde kaynak olarak kullanılmıştır.

2006 yılında Ankara Üniversitesi'nde Murteza Sulooça tarafından “*Üsküp ve Çevresinde Ölümle İlgili İnanç ve Uygulamalar*” adlı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

Makedonya Türklerinin geçiş dönemleri hakkındaki diğer bir bilimsel çalışma 2007 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi'nde Mensur Nuredini tarafından “*Makedonya'daki Müslümanlarda Doğum, Evlenme ve Ölümle İlgili İnanışlar ve Uygulamalar*” adlı doktora tezidir.

Makedonya Türkleri folkloru hakkında yapılmış bir diğer çalışma 20013 yılında Ege Üniversitesi'nde Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı'nda, “*Makedonya Türklerinin Türküleri Üzerine Bir İnceleme*” adıyla Bahar Bingöl tarafından yapılmıştır. Bu alışma, Kanatlar köyünden türküler de içermesi sebebiyle tezimizde kullanılmış ve tezden Kanatlar köyüne ait türkülerden kaynak gösterilerek faydalanılmıştır.

Kanatlar köyü folkloru hakkında müstakil bir yüksek lisans ya da doktora tez çalışması bulunmamaktadır. Bu bakımdan çalışmamız bu alanda yapılmış ilk bilimsel çalışma olma özelliğine sahiptir.

G.3. Araştırma ve İnceleme Yöntemi Hakkında

Bu çalışmanın konusu, Balkan coğrafyası ülkeleri arasında en fazla Türk nüfusa sahip olan ülkeler arasında ikinci sırada yer alan Makedonya’da bulunan, Pirlepe şehrine bağlı bir Türk köyü olan Kanatlar köyünün halk edebiyatı ürünleri;hayatın en önemli dönemlerinden olan ve geçiş dönemleri olarak adlandırılan doğum, evlenme, ölüm ritüelleri ve inanışlar, bayramlar, kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk hekimliği, giyim kuşam, halk takvimi, halk mimarisi, çocuk oyunlarıdır.

Bu tez çalışmasının temel amacı, Makedonya’daki Pirlepe şehrine bağlı Kanatlar köyünde yaşayan Türklerin sahip olduğu halk bilgisi ve halk edebiyatı ürünlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamak, yazılı kaynaklarda yer almayan fakat halk arasında varlığı devam sözlü kültür ürünlerini bilimsel bir gözle sistemli olarak kayda geçirmek ve bilimsel anlamda hakkında yeterli halk bilimsel çalışma yapılmamış olan Makedonya’daki Türk dilinin ve Türk kültürünün geçmişten günümüze bayraktarı olan Kanatlar köyünün tanıtımını sağlamaktır. Bu çalışma, Kanatlar köyünün halk bilimi ürünlerinin sistemli bir şekilde derlenip kaydedilip arşivlenmesi, akademik eksikliğin giderilmesi ve gelecek çalışmalara ışık tutması bakımından önemli bir adım olacaktır. Bu çalışma, Kanatlar köyünün Türkiye’deki Türklerle olan kültürel ve tarihsel ilişkisinin geçmişten günümüze vaziyeti hakkında da veriler sunacak ve Makedonya Kanatlar köyünde yaşayan Türkler ile 1950’li yıllardan itibaren göç sebebiyle Türkiye coğrafyasına göç eden Kanatlar köylü insanlar arasındaki kültürel ve tarihsel yapının ne derece devam ettiği konusunda ortaya somut sonuçlar da koyacaktır.

Çalışma konumuz belirlendikten sonra bu konu hakkında literatür çalışması yapılmıştır. Literatür taraması yapıldıktan sonra keşif amacıyla Mayıs 2017’de Makedonya’ya gidilmiştir. Sahaya keşif için gittiğimiz bu gezide Kanatlar köyünde Hıdırellez kutlamasını derleme şansı bulduk.

Sahada bulunduğumuz bu dönemde köyü ve köy halkını tanıma fırsatı bulduk. Saha çalışmamız için konaklama yeri olarak akrabam Gülşah Memişoski'nin evini tercih ettim.

Saha çalışması için resmî olarak iki kez gittim. Saha çalışmamın birinci gidişinde ulaşım masraflarım tarafımca karşılanmıştır. Konaklama yeri olarak ise akrabam Gülşah Memişoski'nin evi seçilmiştir. Saha çalışması için ikinci kez gittiğimde ise köye 30 km uzaklıktaki Manastır şehrinde bir otelde kaldım. Ulaşım ve yol masraflarım tarafımca karşılandı. Saha çalışması yaparken derlenen konuyla ilgili kaynak kişilerle konuşmaya özen gösterdik. Örneğin, ölüm geleneği hakkında ölü yıkayıcı olan kaynak kişi ile konuşmak bizim için daha kullanılabilir bilgiler sağladı. Derleme esnasında genel olarak kaynak kişilerin bana karşı tutumu olumlu idi. Kanatlar köyüne ait bir genç olmamın saha çalışmamı kolaylaştırdığı bir gerçektir. Derleme çalışmamız esnasında köy muhtarından köy okulunda görev yapan öğretmenlerden ve Bektaşî babalarından yardım aldık. Bu çalışmamız sadece sahadan elde edilen ürünler ile hazırlanmamıştır. Yaptığımız çalışmada hem alan araştırması yöntemi uygulanmış hem de daha önce yapılmış olan çalışmalardan yazılı metinler alınarak ilgili bölümlere kaynak gösterilmesi şartıyla eklenmiştir.

Amacımız Kanatlar köyüne ait yapılmış bilimsel ya da amatör çalışmaların tek bir çalışmada toplanması olması dolayısıyla tezimize faydalı olacak birçok eserden faydalandık. Tezimizde Hamdi Hasan'ın Makedonya Türklerince Söylenen Mâniler”, Makedonya Türklerince Söylenen Türküler”, “ Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözü ve Deyimler” adlı çalışmalarından Kanatlar köyüne ait olan bölümler kaynak belirtilerek tezimizde kullanılmıştır. Kanatlar köyü hakkında resmî bilgiler almak için Üsküp Devlet Arşivi'ne başvurduk ve burada Kanatlar köyünün adının geçtiği bazı belgelere rastladık. Ancak belgelerin açıklamaları Makedonca olduğu için buradan bilgi alamadık. Kanatlar köyü hakkında bilgiye ulaşmak amacıyla ziyaret ettiğimiz bir diğer

arşiv ise Manastır Üniversitesi'nin arşividir. Muharrem Yusuf ile birlikte taradığımız belgelere göre Kanatlar adının en erken 1609 yılında geçtiğini tespit ettik.

Arşiv belgelerinin fotoğrafları çekilip hepsinden ayrı ayrı fotokopi alınarak belgelerin künnyeleri kaydedilmiştir. Bu belgeler tezimizde kullanılmak üzere Muharrem Yusuf tarafından Makedoncadan Türkçeye çevrilmiştir. Çalışmamızda “gözlem”, “görüşme” yöntemleri kullanılmıştır. Kaynak kişilere yöneltilen sorular saha çalışmamız boyunca kullandığımız Metin Ekici'nin “Halk Bilimi(Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri” kitabından alınmıştır.

Çalışmamızın bir diğer amacı Kanatlar köyünün folklor varlığının tespiti, arşivlenmesi, bilimsel olarak incelenmesi ve sonrasında kalıcı hâle getirilerek kitap olarak yayınlamaktır.

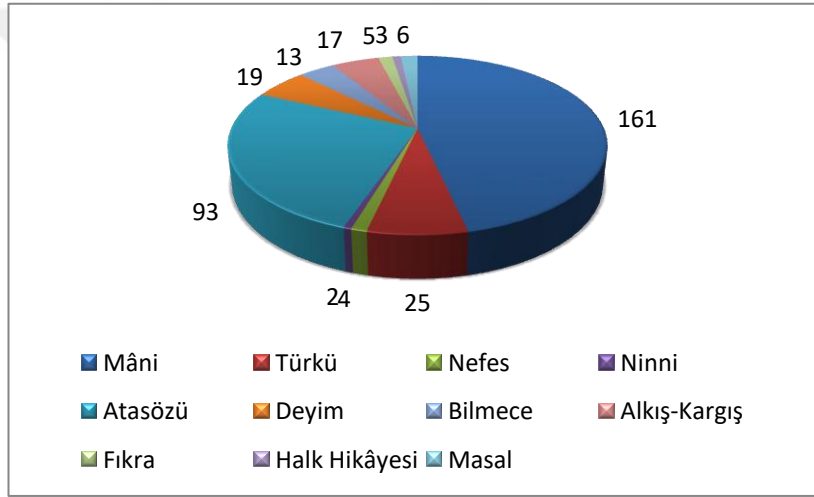
Kanatlar köyünün halk edebiyatı ürünleri incelendiğinde en fazla mâni türüne ait ürünlerin olduğu, köyde mâni söyleme geleneğinin çok canlı olduğu söylenebilmektedir. Halk edebiyatı ürünleri İşlevsel Halk Bilimi Kuram'ına göre incelenmiştir. “ İşlevsel yöntemin hareket noktası halk edebiyatı yaratmalarının metinleri değil, bu metinlerin oluşturuldukları, yaratıldıkları ve yeniden yaratılıp nakledildikleri bağlamdır. İşte bu bağlam noktasında bir halk edebiyatı yaratmasının anlatılması veya söylenmesinden temel neden, anlatıcı veya icracının onu aktarma ve kullanma nedenleri, dinleyicilerin o yaratmayı dinleme, anlama ve kullanma nedenleri ve bunların dışındaki nedenler işlevsel halk bilimi yönteminin temel sorunlarıdır” (Ekici 2011: 124).

“Halk bilgisi yaratmalarının işlevi konusundaki araştırmalarından yararlanarak bir model oluşturan antropolog William R. Bascom'dır. William Bascom halk bilgisi ürünlerinin işlevlerini en basit şekliyle şöyle açıklamaktadır:

1. Eğlenme, Eğlendirme ve Hoşça Vakit Geçirme İşlevi

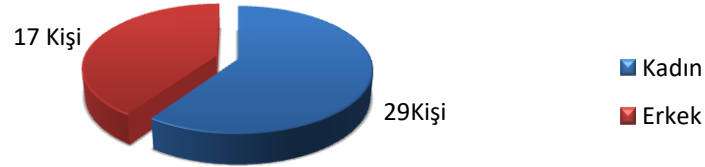
2. Toplumsal Kurumlara ve Törenlere Destek Verme İşlevi
3. Eğitim ve Kültürün Genç Kuşaklara Aktarılması İşlevi
4. Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulma İşlevi” (Bascom’dan akt. Ekici 2011: 124-125).

Halk edebiyatı ürünlerinde Bascom’un işlevleri türler bazından farklı türlerde görülmektedir.

Çalışmamızın “Sonuç” kısmında tespitlerimiz ve değerlendirmemize yer verilmiştir. Bu bağlamda Kanatlar köyünde unutulmuş ya da güncellenen geleneklerin durumu, kültürel mirasın kuşaklar arası aktarımının ne şekilde olduğu ve Kanatlar köyünün Balkan Türklüğünü temsiliyeti bağlamında nasıl bir yeterliliği olduğu hakkında değerlendirmede bulunduk. Çalışmamızın “Kaynakça” bölümünde yazılı kaynaklar, sözlü kaynaklar ve internet kaynaklarına yer verdik. Çalışmamız için 46 kaynak kişi belirledik. Bu kaynak kişilerden 29’u kadın, 17’si erkektir. Derleme esnasında derleme yapılan konuya göre kaynak kişi seçimine dikkat ettik.

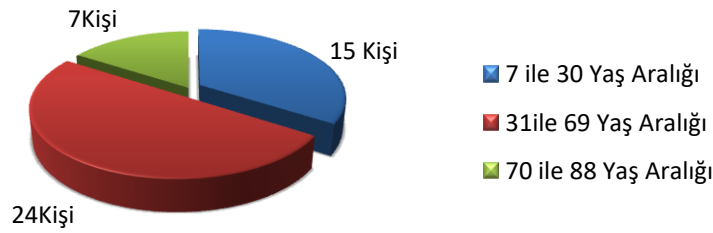
Kaynak Kişilerin Cinsiyet Dağılımı Tablosu

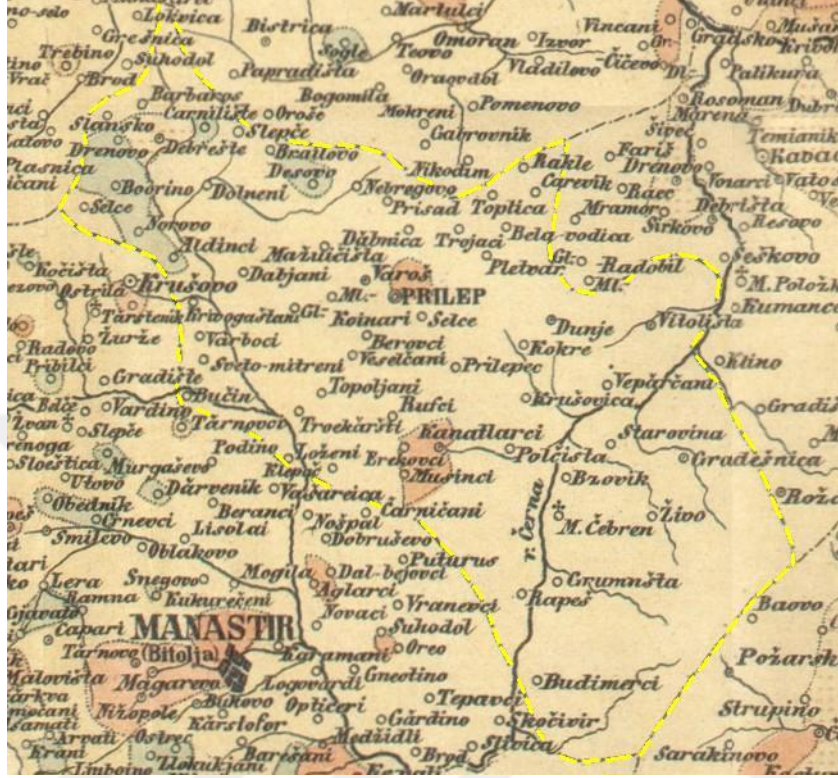
Çalışmamız kapsamında belirttiğimizden çok daha sayıda kaynak kişiyle görüşülmüştür. Kanatlar köyünde Türkiye Türkçesinden farklı olarak kullanılan kelimeler olduğu için “ Kanatlar Köyünde Kullanılan Kelimeler Sözlüğü”nü koymak yerinde bir tutumdur. Çalışmamız hakkında görsel malzeme sunmak amacıyla “Ekler” kısmına ilgili alanlara ait fotoğraflar eklenmiştir.

Kaynak kişilerimizin yaş aralıkları ise aşağıdaki gibidir.

Kaynak Kişilerin Yaş Aralığı Tablosu

I. BÖLÜM: KANATLAR KÖYÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I.1. Kanatlar Köyünün Adlandırılması

Kanatlar köyü Makedonya Cumhuriyeti sınırları içinde olup Türkçe isim kullanabilen sayılı köylerden biridir. Bu bakımdan ayrı bir önemi vardır.

Kanatlar köyünün adlandırmasıyla ilgili olarak öncelikle kelimenin sözlük anlamına ve etimolojisine bakmak gerekmektedir.

Kanat, 1. Kuşlarda ve böceklerde uçmayı sağlayan organ. 2. Balıklarda yüzgeç. 3. Bir uçağın havada durmasını sağlayan taşıyıcı aerodinamik güçlerin etkilediği yatay yüzey. 4. Kapı, pencere, dolap gibi dikine açılıp kapanan şeylerin kapağı. 5. Yan, taraf. 6. Meclis, parti vb. topluluklarda düşünce yönünden özellik gösteren taraflardan her biri. 7. Fırıldak biçimde olan şeylerde kol. 8. Angıç. 9. ask. Savaş düzenindeki

³ www.promacedonia.org

ordunun iki yanından her biri, cenah. 10. *sp.* Futbol, hentbol vb. takım oyunlarında hücum hattının sağ ve sol bölümü (TDK Sözlük 2011: 1294). Eyuboğlu'na göre Kanat, Türkiye Türkçesi dışındaki lehçelerde kanad/t şeklinde olup d(t) çoğul ekidir. Ancak bu ek Anadolu Türkçesine tekil olarak geçmiştir (Eyuboğlu 2004:371).

Acaroğlu'nun Balkanlarda Türkçe Yer Adları Kılavuzu'nda Kanatlar köyü hakkında “Kanatlar, Makedonya Cumhuriyetinde Pirlepe belediyesine bağlı Türk köyü; n. tümüyle Türklerden oluşur. Sekiz yıllık ilkokulunda Türkçe okutulur” bilgisi verilmiştir (Acaroğlu 2006: 156).

Kanatlar köyünün adı bir Bektaşî dervişi olan Dikmen Baba'ya dayandırılmaktadır. Rivayete göre Makedonya'nın Kırçova şehrinde bulunan Makedonski Brod'da Hıdır Baba ile onun müridi Dikmen Baba yaşamaktaymış. Dikmen Baba'nın asıl adı Mehmetmiş. Bir gün Hıdır Baba, Dikmen Baba'ya, “ Al bu tulumle git alasin su” demiş. Bu tulum kopuk bak, bu tulumle gidersen, su dökülür” der. Bununla git alasin su. Tamam bu da alır o kopuy. Hıdır Baba diyi neden kopuy bu Dikmen Baba der tamam ben gindem bunla alanem, nasıl yapar eder su alır gelir. Tulum baş aşağı çevirik o tulumdan su akmaz o delik yerden. O da şaşar, o zaman der ki dik tulumunu su akane, dikmem demiş Hıdır Baba dikmem. Haa demiş bu iki aslan bir postta oturulmaz. Demek ki kefsi açılmış keramet sahibi olmuş. Asıl ismi Mehmet. İşte o akıt Hıdır baba bunun adını koyar Dikmem Baba, tulumu niye dikmemiş yani onların aralarında artık ne geçtiyse o zaman demiş iki aslan bir postta oturulmaz sana başka bir yurt eh işte temin konuştuğum gibi atar bir kor gibi düşer o Büyük Konyari'ye. O zaman o Konyari'dae da varmış aşırı milletler Sünnî, istememişler onu. Ordan o koru atar, düşer bizim Kanatlar'a. Onun uçarak geldiği gören kişiler bu yüzden bu köye Kanatlar adını vermiştir” (K.K. 4).

I.2. Kanatlar Köyünün Tarihçesi

Kanatlar köyünün tarihi hakkında resmî bir kayıt olmamakla birlikte alan çalışmamız sonucunda Kanatlar hakkında Manastır Üniversitesi Arşivi'nde bazı belgelere rastladık. Kanatlar köyünün sosyal hayatı hakkında olan bu belgelere göre Kanatlar adı en erken 1609 yılında geçmektedir. Makedonlar Kanatlar köyüne “ Kanatlarci(Kanatlarsi)” demektedir.

Makedonya Cumhuriyeti sınırları içinde Manastır ve Pirlepe şehirleri arasında, Üsküp'e bağlı olarak yer alan Kanatlar Köyü, Osmanlı Devleti döneminde kurulmuş ve varlığını günümüze kadar sürdürmüş olan sayılı Türk köylerinden biridir. Kanatlar Köyü, Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki fetih politikaları doğrultusunda Anadolu'nun Konya, Karaman, Samsun gibi şehirlerinden gönderilen Türkler tarafından kurulmuştur. “Kanatlar 300 yıl evvel kurulmuş, Konya yöresinden geldiğimiz söyleniyordu” (K.K. 14). Kurulduğu yıllarda ve Osmanlı Devleti döneminde oldukça fazla nüfusa sahip olan köy, Osmanlı Devleti'nin gücünü yitirmesine paralel olarak tedricen nüfusunu kaybetmiştir. Savaşlar, ekonomik sıkıntılar ve baskılar sebebiyle Balkan Savaşları döneminden itibaren köyden Anadolu ve Avrupa'ya göçler başlamış, zamanla bu göç dalgası artarak devam etmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında (Yugoslavya Federal Cumhuriyeti Dönemi) Türkiye'ye çok göç yaşanmıştır.

“Kanatlar Köyü, Makedonya'nın önce Manastır şimdilerde ise Üsküp'e bağlı bir Türk köyü olup, 1920'lerden sonra Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden Türkiye'ye göçlerin başlamasıyla birlikte Kanatlar köyünden de Türkiye'ye göç edenler olmaya başlamıştır. Bu göçler neticesinde Manisa'nın Turgutlu, Poyracık, Kınık, Aydın'ın bazı ilçeleri, İzmir'in Buca başta olmak üzere çoğunluklu olarak İstanbul Bayrampaşa'ya

yerleşmişlerdir.”⁴. Köyden göç edenler yerleştikleri yerlerde kendi kültürel özelliklerini devam ettirmeye çalışırken köyde kalan kitle de her türlü baskı ve zorluğa rağmen kültürel özelliklerini koruma mücadelesi vermiştir. Kanatlar köyünün bulunduğu bölgede birçok Türk köyü bulunmaktadır ancak bu köylerde Türk nüfusu oldukça azalmıştır. “Küçük Konyari(Malo Konjari) Büyük Konyari(Golema Konjari) demiş oralardan aşır aşır bizim buralara gelir. İşte öyle burada Türklük devam eder. Bu ilk dediğimiz 13 hane Şemkalar da gelmişler, derenin Dikmen Baba efsanesinde geçen Büyük Konyari ve Küçük Konyari bölgesi de bu Türk köylerinin olduğu bölgededir kıyında çadır kurmuşlar. Ondan sonra ilk dervişi de Sülo olmuştur. O, Dikmen Baba’nın ilk dervişidir” (K.K. 18).

Buradaki “konyar” ifadesi Türklerin geçmişte aldığı adlardan biridir ve bu ad bu bölgenin geçmişte Türkler tarafından fethedildiğine işaretler. Bu adlandırma ile ilgili Tayyip Gökbilgin’e göre şöyledir:

“Orta çağın ikinci kısmında Balkan yarımadasına muhtelif dalgalar hâlinde gelip de Bizans İmparatorları tarafından buraya yerleştirilen birçok Türk halkı bulunduğu mâlumdur. X. asırdan itibaren Peçenekler, Oğuzlar, Kumanlar şimal yoluyla, Tuna’dan geçerek, mehtelif zamanlarda gelmiş ve muhtelif yerlerde iskân edilmişlerdir. IX. Asırlarda bile, Bizans kaynaklarında “Vardarlı Türkler” diye zikredilen bâzı Türk gruplarının Selânik civarında yerleştikleri vâkidir. Keza Anna Commene’nin Ohri civârında yerleştirildikten bahsettiği Türkleri, Lejean, 1065 tarihine doğru Makedonya’ya iskân edilen ve şeflerine senatör rütbesi verilen Oğuzların bu yerleşmelerini Attalates’e atfen, A, N. Kurat da teyit etmektedir.

Anadolu’dan yarım adaya geçip yerleşen ilk Türk halkı olmak üzere, Selçukî merkezi Konya’ya mensup olduklarından dolayı bu suretle ad alan Konyarlar gösterilir” (Gökbilgin 2008: 9-10).

⁴Bkz. www.pasavizyon.com

I.3.Coğrafi ve Fiziki Yapı

“Pelagoniya düzlüğünde çok sayıdaki büyük köylerden biri Kanatlar köyüdür. Pirlepe ovasının güneyinde bulunmaktadır. Pirlepeden 24 km Manastır’dan ise 30 km uzaklıktadır. Köy müsait asfalt yolları ile hem Pirlepe belediye merkezine hem de Manastır’a bağlıdır. Bu bağlantı Pirlepe-Manastır yoluyla sağlanmaktadır. Kanatların çevresinde Ereker, Şelever, Marul, Podmol, Musobası ve Dobruşevo köyleri bulunmaktadırlar. Bu köylerle de yol irtibatları mevcuttur. Köy içinden Podmol köyüne giden yol köyü ikiye bölmektedir. Kanatlar köyünün iyi bir coğrafi konumu vardır ve rakımı 600 m dir. Kuzey enlemi 41°12’37’’ ve güney boylamı 21°30’11’’” (K.K. 13).

“Köyün kuzeyinde Kara Kaya doğusunda Kabale bayırı bulunmaktadır. Orada “poyazlar” dediğimiz ağaç çeşitleri bulunuyor. Köy sınırları 15 km² kapsamaktadır. Arazi verimli, bol yeraltı suları, güneşi ve temiz havası vardır. Bütün bu doğa zenginlikleri asırlarca bu köyün ayakta kalmasını sağlamışlardır” (K.K. 13).

“Kanatlar köyü sınırları içindeki arazi genellikle düzlüktür ve merası ve korusu da vardır. Köyümüzün işlek arazisi 2000 hektardır.Köyümüz dış görünüşü ile tipik bir düzlük köyü hüviyeti yansıtıyor. Çok sayıda evler vardır ve hemen hemen hepsi yenidir. Evler mahaleler içinde sıralanmışlardır” (K.K. 13).

“Sokaklar önceden öngörölmüş planlara göre düzenlenmemiştir, eğri büğrüdürler, fakat sağ ve sol taraftan duvarlar örölüdür ve evlerin avluları bu duvarlarla sarılıdır” (K.K. 13).

“Geçmişte çok büyük bir nüfus yoğunluğu olduğu için çok büyük avluları yoktu. Günümüzde ise tarım ve hayvancılık geliştiği için geniş avluların olması zaruridir. Geçmişte duvarlar kerpiçten iki metre yüksekliğindeydi. Aşağı bölümler taştan örölü, saçaklar ya saz ya da ayçiçeği değneklerinden, üstlerine de saman ve toprak konuluyordu. Avluda

emlerden başka, harman yeri, saman yığınağı ve ot yığınağı koymak için de yer vardı. Dış kapılarla avlu ve sokak bağlantısı sağlanırdı. Demetlerle dolu arabaların girmesi için kapılar 4 m genişliğinde oluyordu” (K.K. 13).

“Köy ortası (Köy içi) köyün en belirgin yeridir, buradan da bütün mahalleler sokaklarla bağlıdır. Mahalleler de sokaklarla birbirlerine bağlıdır ve köy ortasına uğramadan bir mahalleden başka mahalleye ulaşılır. Köy ortasında her gün yaşlı ve gençler görüşüyorlar, Perşembe günleri de pazar kuruluyor. Köy ortasında park yeri ve bir kaç marke mevcuttur. Bunların yanında postahane de bulunuyor. Okul ise köyün dışındadır. Köyün ortasındabenzin istasyonu ve nüfus dairesi de bulunuyor” (K.K. 13).

“Her bir bölgenin iklim şartları şu olaylarla ilgilidir: Bölgenin coğrafi konumu (eylem ve boylam), rölyef, rakım, hidrografisi, rüzgarların yönü, onların hızı v.b. Kanatlar köyü Pelagonya ovasında bulunma hasebiyle coğrafi coğrafi enlemine göre güneyde bulunuyor, bundan dolayı da Akdeniz iklimi hüküm sürüyor, çok sıcak yazları ve ılımlı kışları vardır. Ancak, Pelagonya ovasında Akdeniz ikliminin etkisi hissedilmiyor çünkü köy büyük rakımda bulunmakla birlikte etrafı yüksek dağlarla kuşatılmıştır. Bu sebeplerden dolayı da Pelagonya ovasında iklim sıcak yazlar ve soğuk kışlarla özetlenebilir. En düşük hava sıcaklığı -29, 4 °C, en büyüğü ise 40,5 °C ulaşır. Kış ayları süresince etraftaki dağlarda kar ve soğuk yoğundur, oradan da soğuk hava hareketleri ovaya iniyor, baharın içlerine kadar sarkarak sıcak havalar süresi azalıyor. Yazın da aşırı bir özelliği vardır. Sıcak hava cereyanı güneyden yavaşça ulaşıyor, böylece ova ve dağlar azami bir şekilde ısınıyor ve yüksek hava sıcaklığı beliriyor. Kanatlar köyünde de olduğu gibi bütün Pelagonya ovasında kıta iklimi hissediliyor ve dört mevsim kendi özellik ve güzellikleri ile yaşanıyor” (K.K. 13).

“Bahar mevsimi Mart ayının ikinci bölümünde başlıyor, güney rüzgarı (kabayel) esiyor, doğa canlanıyor, ekinler büyüyor, ovada bahar

çalışmaları başlıyor. Ne var ki nisan ayında kıra ve buz olayları oluyor bu da meyve ağaçlarına zarar veriyor”(K.K. 13).

“Yazalar uzun ve çok sıcak oluyor, bilhassa Temmuz ve Ağustos ayları. Yüksek sıcaklıklar bitkilerin oluşması ve zamanında hasatın yapılmasına ortam yaratıyor. Yağışlar bu aylarda nadirdir. Bazı seneler kurak oluyor ve hiç yağmur yağmıyor” (K.K. 13).

“Sonbahar genellikle Ekimde başlıyor, dönem dönem yağışlı ve güneşli oluyor. Genelde, sonbahar ürünlerini toplamak için yeterince zaman vardır. Sonbaharda yağın yağmurlar sonbahar ekiminin yapılmasına elverişli şartlar sağlıyor. Kasım ayı sonu ve Aralık ayı başlangıcı sık sık yağmurlar yağıyor ve soğuk poyraz esiyor” (K.K. 13).

“Kış aralık ayının ikinci yarısında başlıyor. Geçmişte, yaşlıların da söyledikleri gibi, kışlar uzun ve soğuk oluyormuş ve bol bol kar yağıyormuş. Kar kalınlığı 1 m oluyormuş. Böyle uzun ve soğuk kışlarda bazen hayvanların yem ve otu tükeniyormuş, köylüler de bu ürünleri ya borç olarak ya da satın alıyorlarmış” (K.K. 13).

“Pelagonya ovasında Kanatlar köyünün de bulunduğu bölgede iklim özellikleri şunlardır:

1. Ortalama yıllık sıcaklık 11, 6 °C.
2. Savaştan önce mutlak asgarî sıcaklık -24, 3 °C. Oluyormuş.
3. Ortalama sıcaklığın 5 °C olduğu gün sayısı 264.
4. Savaştan sonra mutlak askari sıcaklık -29, 6 °C oluyormuş.
5. Buzlu dönem ortalama 153 gün sürüyor.
6. Azami yaz sıcaklığı 40, 5 °C” (K.K. 13).

“Kanatlar köyü alçak dağlarla sarılı olmakla birlikte su sıkıntısı çekmese de yeterince suyu yoktur. Köy içinden küçük bir dere geçiyor. Şu anda dere atıklarla tıkanmış ve çeşitli hastalıklara yol açma ihtimali vardır.

Köyün doğusunda ise Podmol deresi bulunmaktadır. Fakat bu dere yaz aylarında tamamıyla kuruyor. Bu bölgede yapılar “meliorizasyon” (bataklıkları kurutma) faaliyeti ki bu 1963/64 yılları döneminde yapılmıştır, köy civarında kanallar yapılmış ve böylece sellerden gelebilecek tehlike önlenmiştir. Köyün doğusunda Marul deresi bulunuyor ve buna karaizler deresi denir. Köy arasında yapılan köprüler Gaştarın köprüsü, Rıza'nın köprüsü, Deli Memet köprüsü ve Alman köprüsüdür” (K.K. 13).

“Kanatlar köyü geçmişte içme suyunu ya köydeki pınarlardan ya da civarında bulunan kaynaklardan borularla su getirerek köyün içinde birkaç yerde çeşme yaparak sağlıyormuş. Bugün ise köyden 5 km uzaklıkta bulunan bir kuyudan su şebekesine su aktarılıyor. Her evde su vardır. Ne var ki bu şebeke köyün su ihtiyacını karşılayamıyor, çünkü sürekli köy nüfüsü artıyor ve küçükbaş hayvanların sayısının artışı suyu yetersiz kılıyor. Hatta tekkede sürekli su sıkıntısı vardır” (K.K. 13).

“Geçmişte, köy çeşmelerinden su almak için sıra bekleniyordu. Bundan dolayı da zaman kaybı oluyordu. Genelde su almaya kızlar gidiyordu. Erkekler ise kovalarla su alırken omuz semeri kullanıyorlardı. Köy içinde bulunan çeşmeler: Koca çeşme, Aşaa çeşme, Dalibin çeşmesi, Tagar Hüseyin'in çeşmesi. Bu dönemde köy içinde bulunan pınarlardan da su içiliyormuş. Mesela: Aydın, Cami pınarı, Plazika” (K.K. 13).

“Kanatlar ovası suyu her zaman bol olan bir ovaymış. Kurak basınca da hayvanlara pınarlardan su veriliyormuş. Köyde çok hayvan varmış ama otlak arazi (mera) da varmış. Köyün hem civarında hem de ovasında yakın 40 tane pınar varmış. Pınarlar genellikle yol kenarlarında kazılıyormuş, fakat meralarda da pınar varmış. Bütün pınarlar taşlıymış ve 5-6 m derinlikte oluyorlarmış. Su geran denen araç yardımıyla çıkarılıyormuş. Her pınar başında taştan oyuk tekne varmış ve bu teknelerden hayvanlara su veriliyormuş. Bazı pınarlardan yaz aylarında ovada çalışanlar su içiyormuş. Günümüzde, pu pınarların bir çoğu tıkanmış ve bugünlerde kullanılmaz

haldedirler. Bu pınarların kazılma zamanı hakkında bilgimiz yoktur. Pınarların daha Osmanlı dönemlerinde kazıldıkları tahmin ediliyor” (K.K. 13).

“Kanatlar ovası içinde bilinen bazı pınarlar şunlardır: Ova pınarı, Fetanın pınarı, Partal Çarın pınarı, Togar’ın pınarı, Üsein’in pınarı, Marem’in pınarı, Veysel’in pınarı, Bektaş’ın pınarı, Sefer’in pınarı, Hacı Sali’nin pınarı, Arifçe’nin pınarı, Çoça’nın pınarı, İlmilerin pınarı. Menkibeye göre Kanatlar ovasında bir gece içinde üç pınar kazılmıştır, taşlanmış ve geran yapılmıştır. Aynı gecede de köyün güneyinde hendekler kazılmıştır” (K.K. 13). Kanatlar köyünün coğrafi konumu, rakımı, iklimi ve hidrografi şartları muhtelif bitki ve hayvan çeşitlerinin yetişmeleri için elverişlidir.

“Bitki çeşitlerinden en yoğun olanları; otlar, hububat, sebze ve sanayi bitkileridir. Bazı yerlerde yapraksi bitkiler, ısırğan ve bözge büyüyor. Köyün kuzeyinde bulunan koruda meşe (pelit) ağaçları vardır. Ovada bulunan orman şeritlerinde (poyazlarda) genellikle şu ağaç çeşitleri mevcuttur: Akasya, dut, kavak ve ardıç. Meyve ağaçlarından ise elma, ayva, kayısı ve armut bulunuyor” (K.K. 13).

“Otlak büyük arazi alanı kapsamaktadır. Genelde çayırlarda mera, aralık, hendek ve hububat bitkileri bulunuyor. Çayır otları hayvanları otlatmak için kullanılıyor. Biçilerek otluk şeklinde kışta hayvanlara veriliyorlar. Ot bitkilerinden yonca, sulak otu, ebegümeci, sütliyan, kuzu kulağı, keçi sakalı, ilaçlı otlardan ise papatya, kantur otu, haydut otu, v.s, yeşil bitkilerden ise loboda, lostur, ispanak otu ve nane mevcuttur. Ovalarda yetişen çiçeklerden kardelen, çuhaçiçeği, buhur ve şakayık v.s. mevcuttur” (K.K. 13).

“Burada da evlerde yetiştirilen çiçekleri saymadan geçemeyeceğiz; fesleğen, cuncule ve papazçiçeği, gül, erguvan, kasımpatı v.s.” (K.K. 13).

“Sebze bitkilerinden şunlar yetiştirilir; biber, domates, soğan, sarmısak, prasa, patates, fasülye, lahana ve salatalık. Çok tanınmış Kanatlar karpuz ve kavununu da unutmamalıyız. Sanayi bitkilerinden en çok tütün yetiştiriliyor. Önceden, büyük alanlarda ayçiçeği, şeker pancarı ve nohut yetiştirilirdi. Bugünlerde bunlar artık yetiştirilmiyor” (K.K. 13).

I.4. Geçim Kaynakları ve Ekonomik Durumu

Kanatlar köyünün temel geçim kaynağı tütündür. Tüm köyde herkesin tarlası vardır ve en çok tütün yetiştirilir. Ekilen tütünler belli dönemlerde hasat edilir. Tütün yetiştirmek çok zahmetli bir iştir çünkü gece 2’de uyanıp tütüne gitmek gerekir. Kanatlar köyünde tütünler evlerin bahçelerinde, duvarlarında ve tavanlarında kurutulur. Sonra kalıp yapılarak satışa hazır hâle getirilir. Kanatlar köyünde tütünler Pirlepe’den ya da diğer şehirlerden gelen tüccarlar tarafından satın alınmaktadır. Kanatlar köyünde tütün yanında buğday, kırmızıbiber, bal kabağı, patates ve karpuz yetiştirilir. Makedonya’daki en lezzetli karpuzlar Kanatlar köyünde yetişmektedir.

I.5. Kanatlar Köyünün Kültürel Yapısı

Kanatlar köyünde günümüzde Türkler, Boşnaklar, Arnavutlar ve Makedonlar yaşamaktadır. Türkler ağırlıktadır. Boşnak ve Arnavut nüfusu ise köy dışından evlilik yoluyla gelen gelinler oluşturur. Makedonya genelinde resmî nüfus sayımı en son 2002 yılında yapıldığı için şu anda köydeki nüfus hakkında resmî bir kayda ulaşamamıştır. Ancak köy muhtarı yaklaşık olarak 1800 kişinin yaşadığını bu rakamın da yaklaşık olarak 300 hane ettiğini söylemiştir (K.K. 4). Kanatlar köyündeki kültürel yapıya baktığımızda Bektaşî kültürünün hâkim olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Köyün adının bile bir Bektaşî dervişine bağlanması bu etkiyi kanıtlamaktadır. Sarı Saltuk’un Balkanlarda uyguladığı politika sonucu Türklük ve Müslümanlık geniş bir sahada yaşanmaktadır. Köyde hâkim kültür Bektaşîlik olmasına rağmen köy halkı arasında saygı oldukça korunmakta ve bu konularla ilgili problemler yaşanmamaktadır.

Kanatlar köyünde geleneksel olarak yaşatılan uygulamalardan biri olan “köy odaları”, köy halkının genellikle Perşembe akşamı bir araya gelip saz eşliğinde nefesler, ilahiler söylediği, geçmişe dair hikâyelerin ve anıların anlatıldığı, köy içinde yaşanan anlaşmazlıkların çözüldüğü, kız isteme gibi olayların gerçekleştirildiği bir mekandır. Dikmen Baba Tekkesi’nin hemen yanında bulunan bu odaya sadece erkekler gelmektedir. Odaya köy halkından herkes katılabilmektedir. Mustafa Kahramanyol, “Makedonya’daki Türk ve Müslüman Toplumlarının Günlük Hayatı ve Gelenekleri” kitabında verdiği bilgiye göre Kanatlar köyünde köy odası bulunmamaktadır. “Köy Odası, kahvehane. Bunlardan hiçbiri yoktur. İnsanlar bakkallarda toplanıp orada sohbet ederler.”(Kahramanyol 2003: 332). Ancak bu bilgi tamamen yanlıştır. Şahsi olarak ziyaret ettiğimiz köy odası geçmişten günümüze tüm canlılığıyla kültürel ve geleneksel bir mekan olarak Kanatlar köyünde varlığını sürdürmektedir. Kanatlar köyünde kültürel yapı hakkındaki diğer bir özellik ise geçmişte köyde güreş sporunun oldukça başarılı bir şekilde yapıldığıdır. Kanatlar köyü bir zamanlar pehlivanları ile ünlüymüş. Makedonya’daki en iyi pehlivanlar Kanatlar köyünden yetişirmiş. Ancak 1952 yılında başlayan göç dalgasıyla güreş geleneği de günümüze kadar varlığını koruyamamış ve unutulmuştur.

Makedonya’daki hayatta olan önemli şairlerden birisi olan İlhami Emin’in Kanatlar hakkında yazdığı bir şiir bulunmaktadır. Şiir şöyledir:

“KÖYÜM KANATLAR

Köyüm Kanatlar’dan
Kanat gere gere
Mavi bulutlarda
Yok Olurum

Köyüm Kanatlar’dan
Kanatlına kanatlına
Ha ince belli ağaçlar beni
Ha ben ağaçları kucaklarım

Köyüm Kanatlar'dan
dağ, ova aşırp
Konçe derken
Kalkova'ya konarım.”

İlhami EMİN

Bu şiir, Sevinç dergisinin 1. Sayısında, Eylül 1995'te Üsküp'te yayınlanmıştır.

1.6. Kanatlar Köyünde Dini Hayat

Kanatlar köyü Müslüman bir Türk köyüdür. Köyde Bektaşîlik şu anda hakim inançtır. Bektaşîlik yanında Sünnîler ve Hristiyan Makedonlar da yaşamaktadır. Köy halkı dinî alanda birbirine karşı saygılıdır. Kanatlar köyünde cami, tekke ve Makedonlar tarafından inşa edilmiş bir kilise bulunmaktadır.

Kanatlar köyünün dinî ve dilsel bazı özellikleri köyün Makedonya'daki Türk köyleri arasında ayrı bir yerde olmasını sağlamıştır. Köyün bu özelliğe sahip olmasının nedeni; kurulduğu günden beri köy halkının Türkçe konuşması ve günümüzde de bu özelliğini sürdürüyor olmasıdır. Bunun yanında çok kültürlü bir inanç sistemine sahip olan köy halkının homojen bir şekilde bir arada yaşamasıdır. Kanatlar'da iki ayrı inanç grubuna mensup insanlar vardır. Bunlar Müslümanlar ve Hristiyanlardır. Kanatlar köyü bir Müslüman köyüdür. Ancak günümüzde köyde Bektaşî inancı da yaygındır. Makedonya'daki Bektâşîlik hakkında “ Makedonya'da Bektâşîlik” adlı yüksek lisans tezi hazırlayan Metin İzeti'ye göre Kanatlar Köyü, Makedonya'daki Bektâşîliğin güçlü bir şekilde temsil edildiği üç bölgeden biridir.

“Makedonya'da Bektâşî tekkelerin kuruluşu XVII. Yüzyılın ikinci yarısından sonra başlamış, en aktif oldukları dönemler de XVIII. Yüzyılın ikinci yarısı ve XIX. Yüzyılın ilk yarısı olmuştur. Sarı Saltık, Seyyid Ali Sultan, Harabati Baba, Dikmen Baba ile Makedonya'da tohumları atılan Bektaşîlik, daha sonraları Kalkandelen Harabati Baba, Hıdır Baba, Dikmen

Baba Tekkeleriyle Balkan yarımadasının siyasî ve sosyal hayatında etkili olmuş ve birçok toplumsal hareketin içinde yer almıştır. Günümüzde Bektaşîliği çok az tanınmalarına rağmen “biz Bektaşîyiz” diyen Makedonya Bektaşîleri, bu bölgedeki faaliyetlerini üç tekkede (Kalkandelen Harabati Baba, Kırçova Hıdır Baba ve Kanatlar Dikmen Baba) devam ettirmektedirler.” (İzeti 2013: 286).

Yukarıda isimleri verilen tekkelerden en büyük olanı Kalkandelen’de bulunan Harâbâti Baba tekkesidir. Kanatlar’daki Dikmen Baba tekkesi aktif bir şekilde köydeki Bektâşîler tarafından kullanılmakta ve çeşitli etkinlikler düzenlenen bir mekan olma özelliğini korumaktadır. Kanatlar’da yaşayan Bektâşîler için Dikmen Baba şahsiyeti ve onun adıyla varlığını sürdüren Dikmen Baba Deryahı ⁵ çok önemli bir ibadet ve inanç merkezidir.

I.7. Kanatlar Köyünde Dil ve Eğitim

3 Kasım 1944 yılında Pirlepe ve civarında artık savaş bitmiş, hürriyete ulaşılmıştı. Son işgalci kuvvetlerin gitmesi ile yeni hükümet, okulların açılması ile ilgili yoğun faaliyetlere başlamıştı. Bu sıralar, ASNOM (Makedonya Halk Kurtuluş Meclisi) kararları doğrultusunda Türkçe eğitime de başlanmıştır (K.K. 13).

Kanatlar köyünde 1945/46 yılında “Adem Mahmut” adında ilköğretim okulu açılmış. Bu sırada öğretmen kadrosu sorunu da belirmiş. Öğretmen kadrosu temin etmek için orta eğitimi olan kadrolar öğretmen olarak tayin ediliyorlarmış. Bu öğretmenlere pedagojik-metodik yeteneği sağlamak için yaz tatili boyunca kurslar örgütlenmiş. Kursları verenler ise eğitim-öğretim alanında yetişmiş kişilermiş. Kanatlar köyünde ders veren kişiler Pirlepe’den getiriliyormuş. Burada onlardan bazılarının adlarını da anacağız. İsmail öğretmen-müdür, Lütvi öğretmen, Talat öğretmen, İsmailhaki öğretmen, Küçük İsmail vs. (K.K. 13).

⁵ Kanatlar’da, “dergah” sözcüğü “deryah” şeklinde kullanılmaktadır. Bunun yanında köy halkı tarafından “tekke” de kullanılan diğer bir kavramdır.

Dersler ise köy içinde olan belediye binasında ve bazı evlerde yapılmış. Ancak V-VIII. sınıflar için öğretim olmadığından, öğrenciler Erekle köyünde eğitime devam ediyorlarmış. 1949 yılında köyün dışında yeni bir okul binası yapılmış. Bu sırada okulun adı da “İrfan” olmuş. Bu dönemde köy nüfusu 2060 sayısına çıkmış. Öğrenci sayısı da çokmuş. Bu sırada Türkçe alfabe Üsküp’te basılmış, ancak, kitap, defter ve başka gereçler eksikmiş, kalem olmadığından öğrenciler tebeşirlerle küçük plakalara yazıyorlarmış. Öğrenci sayısı çok olduğu için derslerde iki vardiye yürütülüyormuş. UNICEF tarafından da süt, peynir ve ekmek dağıtılıyormuş (K.K. 13).

Köyden de öğretmen kadrosu yetiştirilmiş: Abil öğretmen, Mülayim öğretmen, Akih Öğretmen, Remzi Öğretmen, Sabedin Öğretmen, Haşim Öğretmen, Yaşlıların da okuma ve yazmayı öğrenmeleri için kurslar düzenlenmiştir. Bütün güçlüklerle rağmen öğretmenlerin büyük bir azmiyle başarılar elde edilmiştir.

Göç başlamadan önce köyde 550 aile yaşıyormuş. 1953 yılında göç başlayınca köy çok boşalmış. Türk evlerine Makedonlar yerleşmiş. 1963 yılında geldiğinde köyde sadece 40 Türk ailesi kalmış. Türkçe eğitim I-IV sınıflara kadar devam etmiş. Bu dönemden sonra (1960-80), köyden sadece iki öğretmen yetişmiş, Mehdi Ruşit ve Muharrem Yusuf (K.K. 4, K.K. 13).

1963 yılından sonra göçün yavaşlamasıyla Türk nüfus sayısı artmış ve bununla beraber öğrenci sayısı artmış. 1974/75 eğitim yılında Türkçe V-VIII. sınıf açılıyor. Ancak, öğretmen kadrosu sorunu yine karşıya çıkıyor. Türkçe dersinden başka bütün öteki dersler Makedonca dilinde veriliyor ve bu durum bugünlere kadar devam ediyor. Toplam Türk öğrenci sayısı 150’ye ulaşıyor (K.K. 13).

2000 yılında artık eskimiş okul binasına çok geniş kapsamlı bir tadilat yapılıyor, kaloriferler konuluyor ve dersane alanları genişletiliyor (K.K. 13).

“40 yıl sonra okula ilk defa bir Türk asıllı müdür görevlendiriliyor. Mehdi Ruşit 4 yıl süren müdürlük görevini yapmıştır. Ondan sonra Muharrem Yusuf ve Yusuf Ahmet müdürlük görevlerini yapmışlardır. Şimdi de yine bir Makedon asıllı şahsa müdürlük görevi verilmiştir. Okulun spor salonu yoktur” (K.K. 13).

“Bugünlerde en yeni kuşak öğretmenler: Haydar Recep, Sabedin Yusuf, Kasım Ruşit, Hüseyin Arif, Bayram Yusuf kadrolu olarak okulda çalışmaktadır. Üst sınıflarda ise Bülent Aksoy, Sabina Becet, Ferdi Necip, Ferdi İbrahim ve Hüseyin Memiş çalışmaktadırlar. Türk öğrenciler, bugün bile Türkçe kitap yetersizliği ile yüzleşmektedirler” (K.K. 13).

I.1.6. Ulaşım

“Kanatlar köyü geçmişte yakındaki köy ve şehirlere ulaşım ile bağlıymış ancak bu ulaşım çok büyük güçlüklerle gerçekleşiyormuş. Eğer köyden biri bir akraba veya dost ziyareti için başka bir yere gitmek isterse, bu yere güçlük ile ulaşıyormuş. Genelde yayan, öküz veya beygir arabasıyla gidilirmiş. Çok kez doktor veya hastaneye ulaşma için çok zaman kaybediliyor ve zamanında müdahale yapılamıyormuş” (K.K. 13).

“Kanatlar köyünün yaşlı sakinlerinin anlattıklarına göre yakın şehirlere gitmek çok zormuş. Bu olay bilhassa sonbaharda yağmurların ve kışta karların gelmesiyle daha zor oluyormuş. Yollar çamur oluyor ve öküz veya beygir arabasıyla yol almak çok zaman alıyormuş. 6-7 saat yolculuk yapılmıyormuş. Pazarlık yaptıktan sonra da geriye dönmek için 6-7 saat zaman lazımmış. Şehirde geceleme zorunda kalırsalar, köylüler hanlarda kalıyormuş. Bu hanlarda hayvanlar için ağıllar varmış. Hanlar sahiplerine göre adlandırılmıyormuş. Örneğin, Pirlepe de Riste'nin Hanı tanınmış bir hanmış. Köylüler sabahın daha ilk ışıklarında dükkanlardan gereken malları satın alıyorlarmış” (K.K. 13).

“Kanatlar köyü hem Pirlepe hem de Manastır'a aynı uzaklıkta olmasına rağmen, Kanatlar insanları Pirlepe'ye gidiyorlarmış. Pirlepe'ye iki

yoldan gidiliyormuş. Biri doğrudan, yaklaşık olarak 12 km uzunlukta olan yol, ötekisi ise 24 km uzunluğunda, Topolçani ve Alinçe (Aliobasi) köylerinden geçiyormuş. Manastır'a ise Dobruşevo ve Çayırlı (Çarli) köyleri üzerinden Pirlepe-Manastır yoluyla gidiliyormuş. Manastır'a tren ile gitmek için Loznani tren istasyonuna gidilirmiş”(K.K. 13).

“Bugünler ise yaşamın ilerlemesi ile Kanatlar köyünden iki şehre de asfalt yolu yapılmıştır. Uzun yıllar Kanatlar köyünden Pirlepe'ye otobüs ile gidilirdi, bugün ise her saat özel minibüsler Kanatlar köyünden yola çıkıyorlar. Bundan sonra, köyde hemen hemen her bir ailenin kendi otomobili vardır”(K.K. 13).

Köyde telefon şebekesi, İnternet ve postane de vardır. Bunların sayesinde Kanatlar köyü sekinleri ister Makedonya'da ister Türkiye'deki akrabalarıyla, çok kolay irtibata geçebiliyorlar (K.K. 13).

II. BÖLÜM:

KANATLAR KÖYÜNDE GEÇİŞ DÖNEMLERİ

Halk bilimi alanının en canlı alanlarından biri olan geçiş dönemleri insan hayatının doğum anıyla başlayan ömrünü evlilik ile başka bir evreye geçirip son olarak da ölüm ile noktalanın dönemi inceler. Geçiş dönemi kavramı Artun'a göre şöyledir: “ Yer, durum(statü), sosyal pozisyon ve yaş ile ilgili değişmelere eşlik eden törenlerdir. Geçiş dönemleri genellikle “ statüdeki bir değişimin beraberinde getirdiği ritüeller”, “ bireyin yaşamında önemli geçişlerde düzenlenen törenler” şeklinde tanımlanmaktadır” (2014: 201). Geleneksel halk yaşamının başarılı bir bireşimine varabilmek, birçok başka şeyin yanı sıra bu önemli şey “geçiş” döneminin de sistemli bir şekilde araştırılması gerekmektedir (Örnek 2014a: 183).

Bu bölümde, Türk dünyasının önemli bir kültür coğrafyası olan Balkanlarda yer alan Kanatlar köyünde yaşanan geçiş dönemleri ve bu dönemlere ait kurallar, inanmalar ve geleneklere yer verilmiştir. Geçiş dönemleri kendi içlerinde “öncesi-sırası-sonrası” şeklinde sıralanmıştır. Kanatlar köyündeki geçiş dönemi özellikleri Türk dünyası ile tarihsel zeminde kurulan kültür birliği, geçiş dönemlerinde de oldukça somut bir şekilde görülmektedir.

II.1. DOĞUM

“Doğum bir “geçiş” olduğuna göre, inançlar ve gelenekler, gebe kadını daha doğum öncesinden, hattâ ta çocuk sahibi olma isteğinden başlayarak birtakım âdetlere uymaya, bu âdetlerin gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Böylece doğum, annenin gebe kalma isteğinden başlayarak yüzlerce âdetin, inancın, dinsel ve büyüsel özlü yüzlerce işlemin hücumuna uğrayarak âdeti onlar tarafından yönetilmektedir” (Acıpayamlı'dan akt. Örnek 2014a: 184).

II.1.1. Doğum Öncesi

II.1.1.1.Kısırlığı Giderme ve Gebe Kalma

“Çocuğa, bilhassa erkek çocuğa sahip olmak, memleket ailelerinin en başta gelen arzularından biridir. Öyle ki, nişanlı bir genç kız bile, ilerideki züriyetini düşünerek bu yolda birçok çarelere başvurur. Bazı kadınlar uzun bir süre veya hiç doğuramazlar. Böylelerine *kısır kadın* (Türkiye), *tutuk* (Hal, Elazığ), denir” (Acıpayamlı 1974: 13).

“Evlendikten sonra uzunca bir zaman geçip de çocuğun geleceğini bildirmesi beklenen belirtilen görünmeyince genç kadın kısırlık kuşkusuna düşer ve kusurunu ya da bu gecikmeye yol açan herhangi bir sebebi gidermek için çeşitli çarelere başvurur. Bunları iki bölüme ayırabiliriz:

- a) Olağanüstü güçlerden yararlanmalar ve çeşitli büyüklük işlemler
- b) Akılcı-gerçekçi “ilaç” ve “onarım” tipinde işlemler” (Boratav 2014: 165).

Boratav’ın iki bölüme ayırdığı kısırlığı tedavi yöntemleri Sedat Veyis Örnek tarafından üç bölüme ayrılmıştır:

- “1) Dinsel- büyüsel nitelikte olanlar,
- 2) Halk hekimliği kapsamına girenler,
- 3) Tıbbî sağaltma alanına girenler” (2014a: 185).

Kanatlar köyünde kısırlığı giderme ve istenmeyen çocuğu düşürmek için bazı uygulamaların şifâhî olarak ya da tıbbî olarak uygulandığı tespit edilmiştir. Kanatlar köyünde kısırlığı gidermek için tespit edilen yöntemler şöyledir:

Kanatlar köyünde kısır olan ya da çocuğu olmayan kadına “donuk” adı verilir (K.K. 8). “Kocakarılar ilaç gibi yaparlardı onlara. Eğer ki bir donukluğu var ise ona o kara piber biraz bez içine konur, akşamdan sabaha

yumuşasın sonra o bez karının donukluk var ise aşağıdan (rahmine) salarlar. Aşağıdan salarlar o çeker demek. O kara piber var ya o toplar o donukluğu sonra o hamile kalır. Benim kız kardaşımın 20 sene çocuğu olmadı sonra doktordan şifa buldu oldu” (K.K. 8). Çocuğu olmayan kadının rahmine baharat gönderilmesi uygulamasının bir benzeri Acıpayamlı, tarafından şöyle örneklendirilmiştir: “ Çocuk arzu eden kadın rahmine a) Yedi türlü baharatın tarçın, karanfil, Hindistan cevizi kabuğu, karabiber, anason, zencefil, kuyruk yağı ile (Eskişehir) sokulur” (1974: 17).

“Bir gelinin bebeği olmazsa ona “ yüregi düşük imiş”, “küçük yüregi düşükmüş” derler. Giderler kocakarılar. Kocakarılar evvelden uçkur varmış ya şalvarlara ne geçirirlermiş uçkuru iki yumruk gibi yaparmış onu uçkurun iki ucunu yumruk gibi yaparmış sonra onu kadının kasıklarına onu üle kuşak gibi bağlarmış, gibi bağlarmış. O, orada dururmuş haftayla ki kadının yüregi kalksın Düşükmüş yüregi o yüzden gebe kalamazmış/ hamile kalamazmış. Bir hafta sonra kadın gebe kalırmış” (K.K. 11).

Kanatlar köyünde çocuğu olmayan kadınların çocuk sahibi olmak için uyguladığı diğer bir yöntem ise bir kazan içinde su kaynatıp çocuğu olmayan kadını kazana oturtmaktır (K.K. 27). Kazana oturtulan kadın süt buharında ya da su buharına oturtulur (K.K. 46).

Kanatlar köyünde kısırlığı giderme yöntemlerinden en yaygın olanı Dikmen Baba Tekkesi’ne ve Kurt Dede Koje Türbesi’ne gidip dua etmektir. “Yatır ve türbelerden çocuk sahibi olmaya yönelik yardım istemek eski Türkler arasında yaygındı. Onlar da mukaddes kabul edilen ağaçlara, ata mezarlarına, kam mezarlarına çaput bağlayarak saçı ve kurban sunarak çocuk diler, yardım isterlerdi. İslâmî devirde de ata mezarlarını ziyaret, onlara hürmet gösterme, mezarların korunması devam etmiştir”(Kuşdemir 2004:11). Bütün bu uygulamaların dışında günümüzde çocuk sahibi olmak için doktora başvurma oranı oldukça yüksektir (K.K. 8).

Kanatlar köyünde istenmeyen gebelikten kurtulmak için ise bazı otların köklerinin kaynatılıp içildiği, çiğ soğan yendiği, yüksek yerden atıldığı, ağır nesnelere kaldırıldığı ve günümüzde hamileliği sonlandırmak için doktora başvurulduğu kaynaklarımız tarafından ifade edilmiştir (K.K. 41). İstenmeyen gebeliğin sonlandırılması dinen günah sayılmakta ve annenin rüyasına geleceğine inanılmaktadır.

II.1.1.1.2. Aşerme

Hamile olan kadının canı zamanlı zamansız yiyecek şeyler ister, buna aşerme dönemi denmektedir. Kadın, halk deyimiyle aşerme aşamasına gelince bazı şeyleri yapmaktan özellikle belirli yiyecekleri yemekten kaçınır ya da tersine belli yiyecekleri yemeye özen gösterir (Artun 2014: 51). Aşerme döneminde gebe kadın ne isterse onu yemelidir. “ Benim aşermemi Allah düşman başına vermesin. Ne ekmek ne de su. Ben sadece kabak çekirdeği ve ayva aşerdim. Sürekli onları yerdim. Gebelikte bazı yiyeceklerden tiksiniyorsun bazı yiyecekleri ise çok yersin” (K.K. 32).

II.1.1.1.3. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Kanatlar köyünde doğacak çocuğun cinsiyeti hastaneye giderek öğrenilmektedir. Ancak geçmişte halk, bu konuyu kendi bilgisiyle de öğrenebiliyormuş. Gebe bir kadının karnı öne doğru sivriliyorsa bu, çocuğun erkek olacağına; eğer annenin karnı yayılırsa, dört köşeli olursa kız olacağına işaretmiş (K.K. 32). Anne adayının karnı sivri olursa oğlan, yuvarlak olursa kız çocuğu olur inancı Eskişehir, Artvin ve Şiran köylerinde; büyüme bel ve kalçalarda ise çocuk kız; önden sivrice bir büyüme varsa ve yanlar boş gözükiyorsa çocuk oğlandır inancı, çocuk;karnın sağında kıpırdarsa erkek, solunda kıpırdarsa kız çocuk olur inancıysen Şiran köylerinde ve Eskişehir’de de vardır” (Dalgıntekin’den akt. Kuşdemir 2004:50).

Türk toplumunda çocuğun erkek olması kuvvetle istenilmektedir. Bu istek, Kanatlar köyünde de ailelerin tercihlerine bağlı olarak yer yer

hissedilmektedir. Erkek evlat ocağı küllendiren, evi açan kişi olarak görülür ve daha çok istenir. Kız çocuk ise ele gideceği için pek istenmez (K.K. 41).

II.1.1.2. Doğum Sırası

Kanatlar köyünde doğumu yaptıran, anneye yardımcı olan kadına “Mamo Karı” adı verilmektedir. Geçmişte doğumlar ev ortamında yapıldığı için Mamo Karı ebe yerine doğumu yaptırmaktaydı. Günümüzde ise Kanatlar köyünde Mamo Karı geleneği tamamen yerini modern tıba bırakmıştır. Mamo Karı doğumu diz üstünde ya da yatarak yaptırmış. Günümüzde ise doğum sadece sırtüstü yaptırılmaktadır. Bebek anne karnından çıktıktan sonra “son”un gelmesi için annenin ağzına saçının bir kısmı verilir ve böylece sonun çıkması sağlanır. Mamo Karı bebeğin kordonunu keser ve bebeği o anda çip eder.

II.1.1.3 Doğum Sonrası

Bebek doğduktan sonra gerçekleştirilen ilk işlem bebeğin göbeğinin kesilmesidir. Mamo Karı bebeğin göbek kordonunu birkaç santim uzunluğunda keser. Göbek düşünce çiğnenmeyecek bir yere gömerler ya da hayvanların yemine de atarlar (K.K. 11).

Bebeğin göbeği kesildikten sonra Mamo Karı odadan dışarı çıkar ve aileye müjdeyi verir. Sonra da ilk kez bebeği çip eder.

Kanatlar köyünde doğum yapan kadına “Lohusa, Lehusa” adı verilmektedir. Lohusa olan kadın ve bebek 40 gün dışarı çıkmamalıdır. Eğer anne bebeğin yanından ayrılacaksa bebeğin yastığının altına 40 tane süpürge çöpü ve bir tane de tarak konur. Ayrıca bebeğin yanına yalnız kalmaması için süpürge konur. O, bebeği kötü ruhlardan korur ve ona arkadaş olur. Bebeği ziyarete gelenler tava lokumu getirir. Bebeği ziyarete tava lokumuyla ilk gelen kişiden bir adet lokum alınır ve beze sarılarak bebeğin yastığının altına konur. 40 gün orada kalır.

Anne nazar olmasın diye mavi renkte giyinir. Bebek sarılık olmasın diye üzerine sarı şami örterler. Bebeğin ve annenin kıyafetleri akşam saatlerinde asla dışarıda kalmamalıdır. Kanatlar köyünde bebekli iki kadın birbirini gördüğünde sütleri kaçmasın diye birbirlerine düğmelerini verirler, düğmelerini değiştirirler (K.K. 26). Bu uygulamadaki amaç yeni doğum yapmış annelerin nazardan korunmasıdır. Bebeğe nazar değmesin diye alınına birazcık kömür karası sürülür.

Kanatlar köyünde nazara karşı nazar boncuğu takma geleneği eskiden yokmuş ancak günümüzde kullanılmaktadır. Kanatlar köyünde “albasması/alkarası” hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak annenin lohusa olduğu dönemde çeşitli ruhanî varlıklar tarafından rahatsız edildiğine inanılmaktadır.

Doğumdan sonra anne kendini iyi hissederse bebeği emzirir. Annenin eğer sütü varsa bebek emmeye başlar. Sütü yoksa bebeğe sün kardeş ararlar. Süt Ana ararlar. Bebeği emziren kişiye “ Süt Ana” derler (K.K. 11). Kanatlar köyünde beşik kertmesi geleneği bulunmamaktadır.

II.1.1.3.1.Bebeğe Ad Verme

Kanatlar köyünde bebeğe ad vermek için düzenlenen özel bir gece yapılır. Bu geceye “Üçü Gecesi” denir. Üçü gecesinde aile akrabalarını evine davet eder, çeşitli yemekler hazırlar. Üçü gecesine gelen misafirler de aileye lokum ya da yazma tatlı getirir. “ Akşama akşamlığımız var buyrun, bebeğin adını koyacaklar” diye çağırırlar (K.K. 11). Bebeğin üçü gecesinde bebeğin kulağına hoca tarafından ezan okunur ve adı söylenir. Ad söyleme işlemi üç kez yapılır. Bebeğin ailesi hocaya marama ve para verir. “İsmi koyduktan sonra bebeyi gezdirirler, sonra yemek kalktıktan sonra yerde furdalar kalmış oluyor ya hani bebeyi onların üstüne yuvarlarlar ki bebek nafakalı olsun. Adının konduğu gün yapılır bu. “ Hadi bebemiz dünyaya geldi, Allah ona da rızk -nafaka versin, ilerde hayırlı bir insan olsun askere gitsin ” denir ve yuvarlanır” (K.K. 11).

“Türklerde ad koyma geleneği önemli bir kültürel olgudur. Ad koyma dinsel nitelikli bir törenle olur. Doğumdan üç gün sonra çocuğun adı konuşur. Çocuğun ailesinin yemekler hazırladığı “Üç Yemeği” adı verilen toplantıda hoca, bebeğin kulağına ezan okur, adı konur ve üç defa kulağına bağırılır.” (Artun 2017: 175). Türklerde uygulanan “ Üç Yemeği” geleneği, Kanatlar köyünde “ Üçü Gecesi” adıyla uygulanmaktadır. Adlandırma değişikliği olsa ad koyma ritüelinin uygulanış biçimi ile paraleldir.

Kanatlar köyünde bebeğe ad olarak aile büyüklerinin adı verilir. Geçmişte bu gelenek daha yoğun bir şekilde uygulanırken günümüzde anne ve babalar kendi istedikleri isimleri de koyabilmektedirler. Kaynak kişilerimizin aktardığı bilgiye göre kişiler rüyalarında bir isim görürse o ismi de bebeğe koyarlar. Örneğin 41 numaralı kaynak kişimiz kayınvalidesinin kendisini rüyasında gördüğünü ve hamile olduğunu söylediğini bu yüzden doğacağı çocuğa kayınvalidesinin istediği ismi koyduğunu aktarmıştır.

Bebek doğduktan sonra göbeği kesilirken de “göbek adı” konur. Bu ad istenirse Üçü Gecesi değiştirilebilir (K.K. 32, K.K. 41).

II. 1.1.3.2. Kırk Gezmesi/Kırk Uçurma

Kanatlar köyünde Kırk Uçurma olarak adlandırılan bu uygulama annenin 40 gün sonra evden çıkması anlamına gelir. 40 gün boyunca anne ve bebek evden çıkmaz. 40 gün geçtikten sonra anne bebeği ile ilk olarak annesini ziyarete gider. Evine ziyarete gelen bebeğe un ve yumurta verilir. Bunlar bereketin simgesidir. Ayrıca eğer bebek erkekse yüzüne biraz un sürülür. Bunun amacı ise bebeğin ilerde ak sakallı olmasıdır (K.K. 46).

II.2. EVLİLİK

“Geçiş törenleri içinde, yapısının karmaşıklığı ve içeriğindeki ayrıntıların zengin çeşitlenmeleri bakımından hem çok ilginç hem de

incelenmesi çetin bir gelenektir, evlenme-düğün” (Boratav 2015: 190). Evlilik bünyesinde birçok kültürel ritüeli barındırır bu bakımdan her aşaması ayrı ayrı anlatılmalıdır. Kanatlar köyünde evlilik yaşı erkekler için 18’den başlamaktadır. Kızlar ise eğer kaçarak evlenmiyorlarsa en erken 18-19 yaşında evlenirler. Geçmişte evlilik yaşı kız için de erkek için daha erkenmiş. Geçiş dönemlerini anlatırken uyguladığımız “öncesi-sırası-sonrası” yöntemi evlilik konusunda da geçerlidir.

II.2.1.Evlilik Öncesi

II.2.1.1. Evlenme Türleri

Toplumların tarihsel boyutları, ekonomik yapıları, yerleşim düzenleri, üretim ilişkileri, gelenekleri kısaca kültürleri evlenme biçimlerini de belirlemektedir (Örnek 2015: 255).

Kanatlar köyünde tespit edilen üç tür evlilik vardır. Bunlardan birincisi geçmişte çok yaygın olan fakat günümüzde giderek azalmış olan *Kaçarak* evlenmedir. Kaçarak evlenen kıza “ kaçkın ya da kaçık” adı verilir. Bir genç kız kaçtığı zaman oğlan evinde birkaç kadın toplanır ve balkona çıkarak kızın kaçtığını duyurmak için türküler söyler (K.K. 41).

“Kız kaçtığında da mâni söylenir. Erkek tarafından evde kimler varsa yani kadınlar kız evine doğru mâni çağırırlar ki kız kaçtı haber verilsin” (K.K. 41).

“Ah mare bağlar yolunda

Mustafa be ne oflarsın

Var kocen ne oflarsın

Al çorap Mustafa’nın ayağını sıktı

Yağı kavurur Ayşe yaş etten

Patlane düşmanlar hasetten
Bağlar yoluna Mustafa bağlar yoluna
Anan verdi Ayşe'yi aga oğluna
Ayıkla ayıkla mori Ayşe pirinci
Ruba alane kaynanan sana birinci
Ruba alane kaynatan sana birinci
Ne biçersin Mustafa yeşil misiri
Yatsın şimdi kızlar döşek esiri
Nerden gelir Mustafa hendek atmaktan
Bıktı Demirşah Karı ekmek yoğurmaktan
Bir silah attı Mustafa dinlemedi silahı
Sokak lafları Demirşah dinlemedi
Pembe kıvrak Ayşe'ye uydu mu
Ayşe'nin sülalesi Kanatlar'da duydu mu
Kanatlar'da Kıymet yengesi duydu mu
Üç guguçka geldi
Buğday ister
Soydandır Demirşah
Soydan ister
Korkutamazsını Mustafa'yı paraya doyuk
Ayran içti Mustafa kaşığından
Üle dedi Ayşe ayrılmam aşığımdan

Mustafa'nın avluları taş düzeli

Demirşah'ın evlatları kız güzeli" (K.K. 40, K.K. 41)

İkinci evlilik türü ise "stroynik" adı verilen kişi tarafından yapılan *Görücü Usulü* evliliğdir. Bu evlilik türünde birbirine uygun görülen kız ve erkek stroynik adı verilen kişinin aileler arasında ara yapmasıyla gerçekleşir. Üçüncü evlilik biçimi ise *Anlaşarak* evliliğdir. Erkek ve kız evlilik kararlarını kendileri verirler. Kanatlar köyünde üç evlilik biçimi de tercih edilerek kuşaktan kuşağa aktarılarak devam ettirilmektedir. Kanatlar köyünde kaçarak evlenme kızın gönüllü olarak kaçıyla gerçekleşir. Zorla kaçırma/kaçırılma yoktur. Kanatlar köyünde eğitim düzeyinin ve ekonomik şartların gelişmesine bağlı olarak geçmişten günümüze *kaçarak* evlilik azalmıştır.

II.2.1.2.Kısmet Açma

Kanatlar köyünde kısmet açmak için kullanılan en yaygın yöntem tekke ve türbe ziyaretleridir. Kısmetinin açılmasını isteyen kız türbeye giderek dua eder, adak adar. Türbede bir eşyasını bırakır (K.K. 12).

"Kısmet açılması için Makedonya Türklerinin gittikleri diğer türbeler, Kanatlar çevresinde Dikmen Baba, Mustafa Baba, İsmail Baba, Salman Baba, Kurtdede Sultan Baba'dır. Türbelerden bazen toprak getirilip şifa için suyu süzülerek içildiği de olur. Kanatlar köyünün Müslüman Bektaşî inançlı Türklerinde Hacı Bektaş Veli'yi ziyaret için Türkiye'ye gelenler de oluyor" (Kalafat 1994:35).

II.2.1.3. Kız Görme ve Kız İsteme

Kanatlar köyünde dünürçülük işini yapan kişiye "stroynik" adı verilmektedir. Eskiden evlilik çağında olan kız ve erkekler birbirlerini çeşme başında görür eğer evlenmek isterlerse iki ailenin arasını yapacak bir

kişi bulurlarmış. Kız ile erkeğin arasına yapacak olan kişi, kızın tarafından ya da erkek tarafından dayı ya da amca olur. “Bizler yani genç kızlar ve genç erkekler birbirlerine çeşmede âşık olurlardı. Bizim köy eşmemiz vardı o zaman her evde su da yoktu. Yani kızlar genç kızlar her akşam çeşmeye gidip testilerle su alırdı. Dolayısıyla orda işte ilk göz ağrılarımızı eşme etrafında olurdu, e tabii artık aileler bilince yani bir gencin bir kızda gönüü var diye bilince önce akrabalar vasıtasıyla genelde ya ocuk tarafından dayı ya da kız tarafından teyze artık anlaşmaya bağlı dönür gönderirler” (K.K. 25).

“eşme başında bir kızı beğenen erkek niyetini ailesine söyler, aile de kızın ailesini bu durumdan haberdar etmek için “stroynik” adlı kişiyi gönderir. Stroynik kızın ailesine durumu anlatır. Aile eğer erkek tarafının kendilerine gelmesini kabul ederse stroynik olan kişi kızın evine gelir ve kızı ister. Kız istemeye oğlan gelmez. Kız isteme töreninde “Allah’ın kabriyle peygamberin kavliyle yoktur. Allah’ın emriyle peygamberin kavliyle iki gencimizi biz evlendirmek istiyoruz” denir. Stroynik olan kişi kızı ister” (K.K. 25).

II.2.1.4. Söz Kesimi / Yüzük Takma

“Kızı veren aile söz verdiğini belirtmek için söz alındı biz bir mendil veya marama, çok mütevazı bir şey yani kayınvalideye bir başörtüsü veriyoruz kaynataya da bir marama damada da bir mendil bir çorap verilir. Bu hediyeler “sözü aldık, el aldık anlamında,oluru aldık” anlamına gelir. ondan sonra iki aile nişan tarihi belirlenir” (K.K. 25).

II.2.1.5. Nişan

Söz kesme aşamasından sonra nişan yapılır. Söz aşamasına “küçük nişan”, damadın ailesinin geldiği nişana da “büyük/koca nişan” adı verilir. Erkek tarafından damadın anne babası ve büyükleri gelir. Damat nişanda da yoktur. Ancak bu uygulama günümüzde uygulanmamakta erkek, evlilik törenini her aşamasında olmaktadır. Önceden nişanda yüzük

takılmamaktaymış onun yerine geline küpe takılırmış. Günümüzde ise nişan töreninde kadın ve erkek de yüzük takmaktadır (K.K. 11, K.K. 12, K.K. 41).

Nişan töreni damadın evinde yapılır ve daha yakınları çağırılır. Özel bir gün seçip türküler, mâniler söylenir. Nişan, Perşembe günü yapılır, yüzük takılır. Gelini almaya damadın yakın akrabaları gider, damat ise evde kalırmış. Eskiden gelin almaya öküz arabasıyla gidilirmiş, kız evine girilmezmiş. Günümüzde gelin normal arabayla alınmaktadır. Gelinin getirileceği gün damadın evinde sabahtan çalgılar çalmaya başlar, oyunlar oynanır. Gelin evinden çıkarılırken bir âdet olarak gelinin kardeşi arabanın önünü keser ve damadın babası ona para verir. Ardından damat evine gidilirmiş. Gelin gelince müjde istenirmiş ve silâh atılırmış. Gelinin kıyafeti beyazdır. Düğünde gelin ile damada para ve altın takılır. Düğünden sonra gerdek odasına girilir. Gerdekte bir gece kalınır. Gelin divan durmaz. Evlilik yaşı en erken 18 olarak bilinir. Yeni evliler damadın ailesiyle beraber yaşar. (Kahramanyol 2003: 332).

II.2.1.6. Nişan Tepsisi/Bohça Götürme Töreni

Nişan tepsisi geleneği geçmişte yapılmamaktaymış ancak kız ve erkek tarafının birbirine hediye götürmesi işlemi olan “bohça götürme” töreni “bolça götürmek/vermek” adıyla uygulanmıştır (K.K. 25).

II.2.1.7.Çeyiz Alma

Kanatlar köyünde çeyiz alma işlemi düğün sürecinin son günü olur. Damat evinden kız evine çeyizi almaya gelirler. Önceden eşyalar öküz arabaları ile götürülürken şimdi kamyon ya da otomobillerle götürülmektedir.

II. 2.2. Dügün

II.2.2.1. Dügüne Hazırlık

Dügüne hazırlık aşaması ilk olarak kız evinde başlar. Kız evi sabah erken saatte çeyizi erkek evine götürölmek üzere hazırlar. Sonrasında erkek evi “yuvalkı” ile birlikte kızı almaya gelir.

II.2.2.2. Kına Gecesi

Kanatlar köyünde önceden kına gecesi yokmuş. Üçüncü gün ne zaman yuvaalkı gelir o gün kına koyarlar. Şimdi kına yapılır. Önce kına sonra düğün. Bu kınayı çocuk tarafı alır. Yollarlar onlar. Erkek tarafından kızlar getirir. Sadece geline vurulur. Şimdi herkes sürer. Ellerine ayaklarına bizim ellerimize. Kınayı kızlar yakar, bekar biri yakar. Kız tarafından yakınlarından, damada kına yakılmaz. Şimdi çıktı o. Damada da aynı kişi yakar. Sadece gelineydi. Şimdi ikisine de var. Kızın çeyizi serilir. Ne günü yavukluk gelir hem kızın çiyizini sererler. Kız tarafında. Üle duvarlara kazık kakarlar asılır koyarlar. Şamileri yokarı sererlerdi. Duvarlar hep çiyizlik olurdu. Uçkur, etekli antiri, gömlek. Yavukluk gelir, yemek yenir sonra o akşamı kız tarafından akrabalar çiyizi serer. Sonra akşam kızlar yatar çiyiz altına gelinle. Sonra 4. Günü gelini alırlar (K.K.8, K.K. 11, K.K. 12, K.K. 41). Eskiden Kanatlar köyünde kına eğlencelerindeki müzik eylemini köy dışından çağrılan ve “ Çingenka” adı verilen kadınlar gerçekleştirirmiş (K.K. 11, K.K. 41).

“Kız tarafından bir adam gidene öteden davulları alane. Beri genle kız tarafına ama kızın çiyizini sabaylı toplaneler erken “ bolça” sonra dizerler böyle çocukları kızları onları bolçaları taşıyane gene kız tarafından oğlan tarafına götürürler çiyizi gene oğlan tarafına sererler, hem kız tarafından da birkaç kişi gider çiyizi sermek için öteden gene hediye verirler ki kim gitti çeyiz sermeye. Adamlar da ne ginde onlara da verirler marama. Kız tarafından götürürler ne adamlar. Öteden gelmezler. Kız tarafı götürür çiyizi. Sonra gene açan gelneler onlar orda çiyizi serdi mi başka kimseyi

sokmazlar. Bir hafta durur orada da çiyiz Serik. Sonra toparlar dizerler sandığını topar. Hangileri gene var kaynanaya görümceye hediye onlar verilir. Onlar da serili olur” (K.K. 8.K.K. 11, K.K. 12, K.K. 28, K.K. 41).

II.2.2.3. Kınadan Sonra Yapılanlar

Kına gecesi bittikten sonra gelin evinde birkaç genç kız toplanır. Hem birlikte vakit geçirir hem de gelinin çeyizini hazırlarlar.

Kına gecesi yapıldıktan sonra ertesi gün düğün haftasının son günüdür. Gelin evinde sabah erkenden kalkılır ve gelinin çeyizi damat evine götürülmek üzere hazırlanır. Erkek tarafında “yuvalkı” denen akraba grubu gelir ve çeyizi oğlan evine götürür. Sonra gelini almak için tekrar gelinir.

II.2.2.4. Gelin Alıcı ve Düğün Töreni

Kanatlar köyünde düğünün sonlandığı gün olan “gelin alma” törenine erkek tarafından akrabalar katılır. Gelini almaya damat ve kayınvalide gitmez. Kayınvalide yerine temsili bir kayınvalide seçilir. O kadın, yanındaki birkaç kişiyle birlikte gelini evden çıkarmak için türküler söyler. Bu uygulamaya “türkü ırmalak” denmektedir.

“Gelini çıkarmazlar ki türkü yaparız. Yuvalakı günü gideriz bunu ırlarız.

İlkbahar’ın evinin ucu bulunmaz

Aganın çekmecesinin dibi bulunmaz

Nerede öğüttün be İlkbahar bu yeni unu

Tito batırdı yengemin mavi yününü

Al çorap İlkbahar’ın ayağını sıktı

Düverme mori yenge aklım çıktı

İki guguçka geldi buğday ister

Soydandır Hatice soydan ister

Çocuğun tayfası söyler bunu. Sonra gelinin alınacağı gün ben gitmem, halkım gider. Kaynana o zaman evde gelini bekler, başkası olur senin yerine kaynana. Benim yerime başkası kaynana olur. Ben yuvaalkı zamanı giderim. Sonra gitmem” (K.K. 28). Bu türküler “dayre” adı verilen bir çalgı ile söylenir. Gelin evden çıktıktan sonra öküz arabası ile damat evine getirilir. Gelini damadın babası indirir. Damat gelin evine geldiği için dama çıkıp üç el ateş eder (K.K. 25).

“Evlilik sonra kız oğlan evine geldiğinde kayınvalide bazı uygulamalarda bulunur. Yağ sürer, gelinin koltukaltlarında iki somun ekmek olur. Önceden poğaçaya koyarlardı. Sonra açan gelini kapıdan sokarlar o gün de şimdi de yağ sürerler. Ev yağı. Yağ sürmek adettir. Sonra gelinin başını ocağa vururlar ki evden çıkmasın” (K.K. 28).

“ Ocağa vurmak yani üç tane uçağa baktırılır. Gelin evde otursun. Balkonda durur gelin üç ocağa baktırırlar. Bacaya yani. Eskiden gelini posta (posteki)ye bastırırlardı. Şimdi yok. Damat odaya geldiği zaman gelin kapının arkasında durur ki damadın ayağına bassın. Kim kimin ayağına basarsa onun sözü geçecektir. Gelin durur kapi sıra” (K.K. 28).

“Adama kakarlar ya gelin bilir damat geliyor. Gelinin yanında duran o kadın dışarı çıkar. Gelin orada yalnız kalır. Gelin der o insan senin yanındayken şimdi bak sen onun ayağına bas. Çocuğa da derler. Hem sonra ya gelin basacak daha ileri ya da çocuk” (K.K. 28).

Kanatlar köyünde gelin alma günü eskiden Pazar günüymüş ancak günümüzde bu uygulama tercihe bağlıdır.

Kanatlar köyünde İslâmi inanca göre dinî nikâh kıyılmakta hem de yasalara uygun olarak resmî nikâh kıyılmaktadır. Kanatlar köyünde dinî nikâh için “hoca nikâhı, imam nikâhı” isimleri de kullanılmaktadır. Genellikle dinî nikâh, resmî nikâhtan önce kıyılmakta; resmî nikâh ise

düğün anında düğün yapılan mekanda ya da daha öncesinde kıyılmaktadır. “Hoca, imam nikâhı daha önce olur çünkü inançlara göre kaçkın değilse hoca nikâhı olmadan gerdek gecesi olmaz” (K.K. 18).

II.2.3. Evlilik Sonrası

II.2.2.3.1. Düğün Ertesi

Kanatlar köyünde düğünden sonra erkek tarafından kadınlar düğün evine gelirler ve “gelin oynatma” yaparlar. Dayreler eşliğinde türküler söylenir, gelin şalvarlarını giyerek oro yapar. Eğlenceye katılan konuklar içinde genç kızlar ya da yeni gelinler varsa onlar da gelinle birlikte oro yapar/ halay çeker. Düğünden sonra damat ya da kayınvalide gelinin saçından biraz kesecektir. Bu işleme “zülûf kesme geleneği” denir. Damat gelinin saçından bir tutam alır ve “ Dilini mi keseceyim yoksa saçını mı der”, gelin ise “Saçımı” der. Adet bu soruyu üç kez sorar ve gelinin saçından biraz keser. Gelin bu saçı ömür boyu saklar (K.K. 8, K.K. 11, K.K. 12). Düğünden 3 gün geçtikten sonra kızın ailesi lokum yaparak gelinin evine ziyarete gelir.

II.2.2.3.2 Haftalığa Gitme

Kanatlar köyünde düğün sonrası geleneklerden olan “haftalığa gitme” uygulaması yeni evli çiftin akrabalarını ziyaret etmesidir. Bir hafta geçtikten sonra kızın evine yemeğe gidilir. Sırayla o hafta gelinin ve damadın akrabaları yeni evli çifti yemeğe alır. Gelin gittiği her eve bir marama(Havlu) götürür (K.K. 8).

II.2.2.3.3. Boşanma

Boşanma: “ 1. Boşanma işi. 2. Eşlerden birinin boşanma ilamı almasıyla evlilik birliğinin son bulması” (TDK Sözlük 2011: 384).

Evlilik bağının resmî olarak sonlandırıldığı boşanma olayı Kanatlar köyünde geçmişte hiç görülmezken günümüzde çok az seviyede olmakla birlikte yaşanmaktadır (K.K. 18, K.K. 31).

II.3. ÖLÜM

İnsan hayatının varlığını sonlandıran geçiş dönemlerinden olan ölüm TDK Sözlük'te şöyle açıklanmıştır: “ 1. Bir insan, bir hayvan veya bir bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahret yolculuğu, ebedî uyku, emrihak, irtihal, memat, mevt, vefat” (2011: 1847). Bir varlığın canlılığını yitirmesi, ruhun bulunduğu bedeni dönmek üzere terk etmesi olarak açıklanır. Türklerde ruhun insan bedenini uykuluyken ya da hastayken terk ettiği düşünülürdü (Artun 2014: 396). Kanatlar köyünde bir kişinin ölümü “rahmete kalmak, dünyadan geçmek” şeklinde ifade edilir.

II.3.1. Ölüm Öncesi

II.3.2. Ölümü Düşündüren Belirtiler

“Ölüm korkusunun bilinçaltındaki baskıyla tedirgin olan halk düşüncesi, alışlagelmişin dışındaki birtakım davranışları, araç-gereçlerin şu ya da bu biçimdeki kullanılışlarını, meteorolojik olayları, hayvanların hareket ve seslerini, düşlerdeki görüntülerle hastadaki psikolojik ve fizyolojik değişiklikleri çoğu zaman ölümün bir işareti, bir önbelirtisi saymaktadır” (Örnek 2014a: 286).

Halk inanmalarında ölümü önceden haber verdiği sanılan belirtiler arasında hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer kapsamaktadır. Hayvanların insanlarda bulunmayan kimi yetenekleri, sezimleri biçimsel özellikleri, uğurlu ya da uğursuz sayılmaları bu türden inanmaların oluşmasında ve evrensel bir çizgiye erişmesinde büyük rol oynamaktadır (Örnek 2014a: 288). Kanatlar köyünde bir baykuşun bir evin çatısında ya da yakınında ötmesi o haneden birinin öleceğine işarettir (K.K. 10).

Bilinçaltında kümelenen çeşitli olayların simgesel birtakım çağrışımlarla da desteklenerek kimi düşlere dönüşmesi, gerek düşü gören gerekse yakınları için çoğu zaman bir ölüm belirtisi olarak yorumlanmaktadır (Örnek 2014a: 288). Kanatlar köyünde ölümü haber veren inanmalardan birisi de rüyalar ile ilgilidir. Kişiler rüyalarında kötü şeyler gördüğünde ölüm ya da hastalık olacağına inanırlar (K.K. 10). Hasta olan bir kişinin ellerinin ve ayaklarının morarması o kişinin artık öleceğine işarettir (K.K. 10)

II.3.3. Ölüm Sırası

Kanatlar köyünde ölüm döşeginde olan bir hastaya eğer içebilecek durumdaysa mutlaka su içirilir. Ölümü yaklaşmış olan kişi eğer hastaysa çocukları başına çağrılır, helâllik almak isteyen o anda da helâllik alabilir (K.K. 10). “Hastanın son nefesini verdiğini o andaki fiziksel durumundan anlarız. O anda illa suyunu vereceksin ki susuz gitmesin” (K.K. 10).

Ölen kişinin eğer gözleri açıksa gözleri kapatılır. Bir kişinin öldüğü anda gözleri açıksa çocuğunu, eşini ya da ölmeden önce görmek istediği biri olduğuna ve onu göremeden öldüğüne inanılır (K.K. 10).

II.3.4. Ölümden Sonra Yapılanlar

Kanatlar köyündeki ölüm geleneğinde bazı uygulama ve inanmalar vardır. Bu hususları ayrı başlıklar hâlinde açıklamak uygun olacaktır. “ Bu tür işlemler içerisinde tipik ve yaygın olanlar, ölünün gözlerinin kapatılması, çenesinin bağlanması, başının kible yönüne çevrilmesi, ayaklarının yan yana getirilmesi, ellerinin yanlara ya da göbek üstüne konulması; üstündekilerin soyulması, “rahat döşegi”ne alınması; karnına bıçak, demir, makas, bakır vb. konması; bulunduğu odanın pencerelerinin açılması ve aydınlatılması, başucunda Kur’an okunmasıdır” (Örnek 2014a: 294).

Ölen kişinin kıyafetleri çıkarılır ve çarşafa sarılır. Ölünün başı tam olmamakla birlikte Kible’ye çevrilir. Namazın kiblede başlar. O öldü artık o

yanı toprak çeker onun ayrı olması lazım (K.K. 10). Ölen kişinin üzerine çarşaf serildikten sonra üstüne örtmek amacıyla yorgan koyulur. Yorganın üzerine göbeğinden biraz yukarı, yan olarak makas koyulur. Ölen kişinin bulunduğu odada kapı ya da pencere açılmaz. Çünkü içeriye kedi girmesinden korkulmaktadır. Köy halkına göre ölünün bulunduğu odaya kedi girmesi günah, ölünün üzerinden geçmesi çok günahdır (K.K. 10) ölünün bulunduğu odada kapı ve pencere açılmaması uygulaması Türkiye'deki uygulamanın aksinedir.

“Kızı ya da oğlu varsa başucuna oturur ve dua eder. Ağlar vs. ondan sonra hoca okur. İlkten Kur'an okuma olmuyor sonradan onu yaparız. Abdestin var mı yok mu okuyasın sana da günah gelir. Abdesti varsa okuyabilir. İçeri girdiğin zaman dersin 'Başınız sağ olsun' ” (K.K. 10).

Sedat Veyis Örnek'e göre ölüm olayının duyurulması şu şekilde olmaktadır:

- “ 1. Ölü sahipleri tarafından
2. Komşular tarafından
3. Camilerde sala verdirmekle
4. Belediye ve muhtarlık hoparlörlerinden “anons” ettirmek,
5. Telefon edilerek, telgraf çekilerek
6. Gazetelere ilân verdirilerek
7. Radyo ve Televizyondan yararlanarak” (2014a: 293).

Kanatlar köyünde ölüm haberi ilk olarak yakınlarla ve komşulara söylenir. Köydeki herkesin haberi olması için camiden susala⁶ verilir. Yani sala okutulur. “Zekeriyaların Abidin'in Hanımı Nadile vefat etti.” şeklinde söylenir (K.K. 10).

⁶ Susala vermek: Sela okutmak, ölen kişinin kim olduğunun duyurulması.

II.3.4.1. Yıkama ve Kefenleme

Kanatlar köyünde ölen kişi eğer evde vefat ettiyse yıkama ve kefenleme işlemi evinde gerçekleştirilir. Ölen kişi kadınsa bir kadın; ölen kişi erkekse cami hocası tarafından yıkanır. Kanatlar köyünde ölü yıkama işini 10 numaralı kaynak kişimiz Mevlüde Nezir yapmaktadır. Kaynak kişimiz bu ölü yıkama işini ücret karşılığında yapmaktadır. Ölen kişi kendi evinin avlusunda ya da banyosunda yıkanır. Yıkama işlemi yapılırken ölünün altına büyükçe bir naylon yayılır.

Ölünün yıkama aşamaları şu şekildedir: Ölü yıkanmaya sağ taraftan başlanır. İlk olarak İhlas sûresi okunur, ölü çözülür. Ölünün abdestli olup olmadığı bilinmediği için hemen yıkamadan dua verilmez. Ölü yıkanmaya önce başından başlanır sonra gövdesi ve ayakları yıkanır. Ölü yıkandıktan sonra İhlas, Fatıha ve Sübhaneke sûreleri okunur. Yıkama işlemi sabun ve sünger ile yapılır. Ölünün yıkanacağı su kendi evinden alınır. Ölünün yıkandığı su isteyen kişi tarafından yüzüne sürülür. Bu ritüeldeki amaç ölen kişiyi rüyada görmektir (K.K. 10). Ölünün yıkandığı suyun artanı ölünün eşyalarının yıkanmasında kullanılır.

Ölünün yıkama aşaması bittikten sonra kefenleme aşaması yer almaktadır. Kefen beyaz ve arse adı verilen bir kumaştır. Kadın-erkek kefen boyu 8 metredir. “Ama o gelir dokunuk yaparız çift kat 14 metre. Bezini çıkarırsın uçkurunu çıkarırsın taharet bezlerini 5-6 tane çıkarırsın. Var yok mecbursun deneme yapasın. Bir de namazlık çıkarırsın. Namaz bezi koyarım üzerine. Kadın- erkek aynı şekilde kefenlenir. Ölen kişinin gömleğinin altına pamuk koyarız. İki tane kesersin çarşaf, ondan sonra onun üzerine gömleğini gererim. Yakasız gömlek, kefen biçiyorsun. Bir nefes vardır öyle.

Yakasız gömleği örtün döseği

Yürü dünyam der yürü

Sonu virandır” (K.K. 10).

“Önce gömleğini giydirirsin sonra kollarının altına biraz pamuk koyarsın, hafif kulaklarına koyarsın ondan sonra sıkarsın kim görmek isterse gelir görür yani yıkadıktan sonra. Okurum birkaç dua hem sararım. İki tane ip bağlarım. O da arsedem. Ayağının ucuna ve başının ucuna” (K.K. 10).

Ölen kişinin bedenine eğer istenirse güzel kokması için gül suyu veya limon kolonyası dökülebilmektedir. Kanatlar köyünde ölen kişiye kına yakma geleneği yoktur. Kefenleme işlemi bittikten sonra ölünün çenesi tekrar sıkılmaz, çenenin sarıldığı uçkur ölen kişinin tayfasına⁷ verilir.

II.3.4.2. Cenaze Namazı ve Defin

Kanatlar köyünde sabah ölen bir kişi öğle namazından sonra gömülür. Öğleden sonra ya da gece gerçekleşen ölümlerde ölü gömülmez, ertesi güne kalır. Kanatlar köyünde tabut tahtadan yapılır. “Ölen kişi kadınsa şami koyarız bir de manto varsa onu koyarız. Sonra da alırsın. Erkekse onun da paltosunu koyarlar. Şapka koymazlar. Genç kızsak gelinliği camiye koyarlar. Sonra yüzü gibi güzel iki tane şamiyi bayrak gibi yapıp mezarını başucuna ve ayak ucuna tarafına koyarlar. Ölen çocuksa ona da aynı koyarlar, o derviş ise var onun taykası (şapka) eğer kadınsa var beyaz tülbenti hem uçkuru, belin kuşağı denir ona, o koyulur” (K.K. 10). Tabutun üzeri yeşil örtü ile örtülür.

Cenaze namazına köy halkının hepsi katılır. Ölünün namazının kılınması için önce öğle vaktinin gelmesi gerekir. Abdestli olan söyler. Buyurun mezarlığa. Namaz için abdest gerekir. Namaz kılınırken ölü o anda mezarlıkta Salı taşında durur. Cenaze mezarlığa götürülürken dört tarafından tutulur. Gençler, yakınları. Daha uzaktaysa traktörle gider. Cenaze insanlarla erkeklerle gider (K.K. 10).

⁷ Aile ya da akrabayı ifade etmek için kullanılır.

Ekmek koyarlar, helva koyarlar sonra gönderiyorlar. Mezarlıkta tepside dağıtılır cemaat tadar. Koydular mı kabre işlem biter. Hoca dua da eder. Helallik alır. Camide de helallik alır. Cenazeyi mezara evladı koyar. Mezar kazan orada durur. Cemaat mezar başında dua okur. İmam mezar başında telkin verir ona “ talkı” denir. Ölen kişiyi iyi bilir miydiniz, nasıldı vs. Müslümanlık şart ki yürüsün. Cemaat hemen dağılır. Hoca durursa okursa. Ama mezardan dağılırlar (K.K. 10).

II.3.4.3. Cenazenin Defninden Sonraki Uygulamalar

Cenaze defnedildikten sonra ölü evinde helva dağıtılır. Onlar da helvasından tadarlar, ölünün çarşafı yıkanır. Cenaze evinde üçüncü günü yemek verirler. Komşular fasulye, çorba, pilav gibi yemekler getirirler. Haftası helva yapılır. Tatlı bir şey... Kanatlar köyünde Bektaşî inancına göre ölünün haftasında tekkede “mabet” adı verilen toplantı yapılır. Aynı onun da öyle olur. Kurban keserler, yemek hazırlarlar. Ölü yemeğinde çorba, fasulye, pilav olur. Ölen kişinin ailesinin durumu yoksa sadece helva yapar (K.K. 10). Ölünün gömüldüğü akşam hatim duası vardır. Yedi gün okunur.

Gelenlere bir kere yiyecek verilir yoksa ölünün evden gitmeyeceğine inanılır (K.K. 10). Yedisi bittikten sonra mevlit yapılır. Mevlitte şerbet verilir, baklava dağıtılır. Kanatlar köyünde Bektaşî inancında olan kimseler ölen kişinin 40’ında da toplanıp Kur’an okur ve sohbet yaparlar. Bunu hayır olarak görürler (K.K. 10).

Ölünün eşyalarını ya yakarlar ya da gömerler. Kimseye vermezler. Eskiden giyerlerdi fakirlik vardı. Cesedin bağlı kalbine göre. Kalbin temizse cesedin yumuşak olur. Kötü yürekliysen cesedin de kötü olur ya kurt rengi ya da köpek rengi (K.K. 10). Ölünün yüz ifadesine göre ölen kişinin iyi ya da kötü olduğu anlaşılabilir. “Kimi ceset gelir olur kız gibi simasında ama kimisi olur başka simada. Kız gibi olan demek ki gençliğinde iyi kalpliymiş. Kalbine göre dedim ya. Yüzü değişirse Allah versin yine de o kötü kalpliymiş demek ki” (K.K. 10).

Ölümlle ilgili inanmalardan bir diğeri de ölen kişinin evinde 52 gün dolaştığıdır. 52. Gün ölen kişinin saçları dökülürmüş. Ölen kişinin evinde 40 gün yas tutulur. Televizyon açılmaz, türkü söylenmez. Yas tuttuğunu belli etmek için siyah renkli kıyafetler giyilir ya da siyah başörtüsü takılır. Bazı günlerde 40 gün tıraş olunmaz. Kadınlar televizyon izlemez. Kara giyinir. 1 yıl düğüne gitmez (K.K. 4).

II.3.4.4. Mezar Ziyaretleri ve Kanatlar Köyü Mezar Taşları

Kanatlar köyünde mezar ziyaretleri ölen kişinin gömülme işleminin ardından üç gün geçtikten sonra yapılır. Kanatlar köyünde mezar ziyaretleri isteğe bağlı yapılıyor olmakla birlikte daha çok dinî bayramlarda yapılır.

Kanatlar köyünde toplamda 4 adet mezarlık bulunmaktadır. Bu mezarlıklardan birincisi tarihi saptanamamakla birlikte alana gidip fotoğraflama işlemi yaptığımız köyün dışında kalan isimsiz mezar taşlarının olduğu mezarlıktır. Bu mezarlığın köyün ilk mezarlığı olduğu ve Osmanlı Devleti döneminden kaldığı kuvvetle muhtemeldir. İkinci mezarlık ise köydeki Sünnîler tarafından kullanılan mezarlıktır. Üçüncü mezarlık köydeki Bektaşîler tarafından kullanılan Dikmen Baba Tekkesi'nin bahçesindeki mezarlıktır. Dördüncü mezarlık ise Makedonlara ait olan Hristiyan mezarlığıdır.

Müslüman mezarlığındaki en önemli özellik mezarlık girişlerindeki kapılarda ve mezar taşlarında ay ve yıldız motifinin bulunmasıdır. Bu motif ölen kişinin Müslüman olduğuna bir işarettir. Köyde yaşayan Boşnak ve Arnavutlar da Sünnî mezarlığa gömülüyor olup onlarda da ay ve yıldız motifi kullanılmaktadır. Ay ve yıldız motifinin yanında mezar taşlarında gül ve çiçek çizimleri mevcuttur. Mezar taşlarında ölen kişinin; adı-soyadı, doğum ve ölüm yılı temel olarak yazılan bilgilerdir. Bu bilgiler yanında ölen kişinin mezarını kimlerin yaptırdığı ve ölen kişinin kimlerden ya da eğer farklı bir köydense hangi köyden olduğu bilgisi de yer almaktadır. Bazı mezar taşlarında “Bismillahirrahmanirrahim”, “ El-Fâtihâ” gibi dinî ifadeler

bulunmaktadır. Bektaşilerin mezar taşlarında derviş ya da mürşit olmasına bağlı olarak mezar taşının baş kısmı on iki köşeli Bektaşî şapkası biçimindedir.

Kanatlar köyünde bulunan mezarlıklarda bekçi bulunmamaktadır. Köy halkı istediği zaman gidip ölülerinin mezarlarını ziyaret edebilmektedir. Kanatlar köyünde yaptığımız saha çalışması sonucu Osmanlı Devleti dönemine ait birçok mezar tespit etik. İncelediğimiz mezar taşları Osmanlıcadır. Tespit ettiğimiz en eski tarih 1765 yılına aittir. Bu mezar taşları, Türk-İslâm kültürünün somut örnekleri olarak hâlâ Kanatlar köyünün mezarlıklarında köyün tarihini ve kültürünü korumaya devam etmektedir.

II.4. Sünnet

“Türkiye’de çocukla ilgili geleneksel işlemlerden birisi de sünnettir. Dinsel ve töresel işlemler içerisinde en katısı ve en yaygın olanı sünnet geleneğidir” (Örnek 2014a: 235). Boratav ise sünneti şöyle açıklamıştır:

“Bir inanişâ göre Muhammed Peygamber sünnetli doğmuş; inaniş, sünnet göreneğini bu olguya bağlamak istiyor. Gerçekte ise çocukları “ sünnet etmek” İslam’dan önce de Sami asıldan ve başka soylardan toplumlarda olduğu gibi, Araplarda da uygulanan bir töre idi, Muhammed bu töreyi sürdürdü. İslam dininde Peygamber’in yaptığı ya da yapılmasını öğütlediği şeylere uymaya “ sünnet” adı verildiği için, oğlan çocukların erkeklik uzuvlarının ucundaki deriyi çepeçevre kesip atma işlemi, halk dilinde bu deyimle adlandırılır” (Boratav 2015: 181-82).

Sünnet, TDK Sözlük’te şu şekilde açıklanmıştır: “ 1. Hz. Muhammed’in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz. 2. Erkek çocukta, erkeklik

organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi” (2011: 2181). “Arapçada sünnet operasyonunun karşılığı sanıldığı gibi sünnet sözcüğü değil, “hıtan” sözcüğüdür. Bu sözcük Osmanlıcada da aynen korunarak kullanılmıştır” (Örnek 2014: 238). Sünnet geleneği Kanatlar köyünde de yaşatılmaktadır. Köy halkı bu geleneğin uygulanması konusunda oldukça tutucudur. Sünnet olmayanlara karşı iyi gözle bakılmaz. “Bu sünnetsiz, buna gavur derler” (K.K. 31). Kaynak kişimizin aktardığı bu bilgiye göre köydeki her Müslüman erkek çocuğu sünnet olmak zorundadır. Ayrıca bu ifade köyde Müslüman ile azınlık olarak yaşayan Hristiyan çocuklarının birbirinden ne şekilde ayrıldığını da göstermektedir. Tespit ettiğimiz bu husus Örnek’in (2014a:239), “ Çocuk sünnet yoluyla İslâm topluluğuna katılmaktadır. Böylece Müslüman bir çocuk Müslüman olmayandan ayrılmaktadır” görüşünü kanıtlamaktadır.

Kanatlar köyünde sünnet olma yaşı en erken 3 yaş ile başlayıp en geç 11 yaşa kadardır, sonrası ergenlik olarak kabul edildiği için sünnet yaşı geciktirilmemelidir(K.K. 18, K.K. 19, K.K. 31). Kanatlar köyünde bebeğin doğar doğmaz sünnet ettirilmesi uygulaması yaygın değildir. “Normalde yok ama hastalığı falan varsa eğer icap ederse yapılabilir. Ama o daha çok Yahudi inancındadır hem o sünnete Şabat derlermiş. Bizde burada ancak lazım ise doktor görür ona göre yaparlar” (K.K. 18).

Sünnet olma zamanı ise genellikle köy işlerinin daha az yapıldığı mart ayında veya Sonbahar mevsimindedir. Geçmişte bu takvime daha çok dikkat edilirken şu anda bu durum biraz daha az tercih edilir olmuştur. Sünnet yapmak isteyen aile kendine uygun bir zamanda çocuğunu sünnet ettirmektedir. “Bizde köyde çok iş olduğu için ya martta ya da sonbaharda olur. Ama şimdi pek mevsim seçmezler” (K.K. 18). Bu bilgidен hareketle Kanatlar köyünde, bir ailenin sünnet yapmaya karar vermesini maddî ve mevsimler şartların belirlediği anlaşılmaktadır.

II.4.1. Sünnet Öncesi Hazırlıklar

Kanatlar köyünde sünnet töreninden önce birtakım hazırlıklar yapılmaktadır. Bunların başında sünnet tarihinin belirlenmesi ve davetlilere duyurulması aşaması vardır. Çocuğunu ya da çocuklarını sünnet ettirmeye karar veren aile, sünnet gününü saptadıktan sonra bir hafta on gün öncesinden konuklara haber verir. Bu haber, bu duyuru iki biçimde olur: “okuyucu”, “elçi” çıkartılarak ya da davetiye bastırılıp dağıtılarak (Örnek 2014a: 242). Örnek’in “okuyucu”, “elçi” olarak adlandırdığı bu kişi Kanatlar köyünde “çağırıcı” olarak adlandırılmaktadır. Çağırıcı, “Amcamın/Dayımın selamı var. Filanca tarihte evce düğüne/sünnete çağırır” şeklinde davetlileri sünnet düğününe çağırır (K.K. 18, K.K. 31). Çağırıcı, ev sahibinin yakınlarından genç bir erkek olur. Geçmişte çağırıcı davetiye ya da herhangi bir şey vermezmiş ancak günümüzde sünnet düğününe davet etmek için artık “zarf” veya “mektup” adını verdikleri davetiyeler kullanılmaktadır (K.K. 18, K.K. 19, K.K. 31).

Sünnet öncesi hazırlıklar şu şekilde başlamaktadır. Sünnet çocuğunun kıyafetlerini ve yorgan, çarşaf gibi ihtiyaçlarını köye 25 km. uzaklıktaki Pirlepe şehrinden alırlar. Sonrasında sünnet çocuğu için sünnet yatağı hazırlanır. Geçmişte sünnet çocuğu döşekte ya da karyolada yatarmış. Günümüzde ise sünnet yatağı genellikle evin yatak odasında hazırlanır. Sünnet yatağının çevresi özellikle “kıvrak” adı verilen ipekli ve uçları oyali başörtüleri ile süslenir (K.K. 41).

Sünnet düğünün yapılacağı günün sabahı sünnet evinde yemek hazırlıkları başlar. Kumpir yahnisi⁸, gıra⁹, topenitsa¹⁰ yapılırdı. Bir gün tatlı yazarlar. Bir gün ak pidesi yaparlar. Hayvanlar kesilirdi. Bütün köy yemek kokardı. 20 tepsi yazma tatlı, 20 tepsi ak pidesi yapılırdı (K.K. 18, K.K. 19, K.K. 31). Günümüzde ise düğün yemeği hazırlama geleneği azalmıştır, bu

⁸ Patates.

⁹ Kuru fasulye.

¹⁰ Mısır ekmeği.

uygulama köy dışından ücretli olarak getirilen aşçılar tarafından yapılmaktadır (K.K. 31).

Sünnet öncesi hazırlıklardan bir diğeri ise sünnet çocuğunun giydirilmesi aşamasıdır. Sünnet çocuğu; annesi, babaannesi veya anneannesi tarafından giydirilir. Kıyafetleri giydirme sırasında “Allah nasip etsin damatlığını görelim” şeklinde dua edilir (K.K. 31, K.K. 41).

Sünnet öncesindeki son hazırlık ise sünnet çocuğunun köy içinde gezdirilmesi aşamasıdır. “Eskiden çocuğu ata bindirirlerdi köy içinde. Ondan sonra koca davullarla bir tevi köyü dolandırırldı. Mahallede gezdirirlerdi ve sonra eve getirirlerdi. Önceden atlaydı sonra traktörler ile şimdi de arabayla dolaştırırlar. Arabalar bakarlar sıra gibi olsun, 11 tane olur belki. Hem arabalara bağlarlar çaput, marama¹¹” (K.K. 18). “Eskiden atlarla gezdirilirdi. Atın üstüne peluş yayarlardı. Dayı, amca gezdirirdi. Çocuğu gezdirene battaniye veririz. Arabanın önüne koyarız (K.K. 41). Gezdirme aşamasından sonra düğün yapılmaktadır. “Sünnet düğünü, İslami inanişaya göre erkek çocuklarının sünnet edilmesinden sonra bunun için yapılan törene denmektedir” (Artun 2014: 433). Eskiden sünnet düğünü eğlencesi sünnet etme işleminden önce yapılırmış. Günümüzde ise bu uygulama devam etmekle birlikte sünnet eğlencesi sünnet işleminden sonra da yapılmaktadır.

Kanatlar köyünde geçmişte sünnet düğünü eğlencesi kaynak kişilerimizin hepsinin “koca davullar” dediği çalgıyla yapılırmış. Bunun yanında “dayre” dedikleri çalgı da özellikle kadınlar tarafından kullanılırmış. Sünnet çocuğu köy içinde davullar eşliğinde gezdirilirmiş. Davullarla sünnet işlemi gerçekleştirilecek olan berber alınmaya gidilirmiş. “Saat 1 dedin mi erkekler davullarla berberi almaya giderdi. Berber karşılardı ne zaman berberin avlusuna girerler tabii berber bu işi bilirdi hazır olmuş, alırdı çantasını. Sonra yine davullarla berberi düğün sahibine

¹¹ Havlu.

getirirler. Ondan sünnet çocuğunu içeri alırlardı” (K.K. 31). Günümüzde ise sünnet düğünü eğlencesini gerçekleştirmek üzere köy dışından kişiler gelmektedir. Manastır’dan, Radoviş’ten ya da Pirlepe’den orkestra gelir (K.K. 18). Sünnet eğlencesinde çeşitli türküler eşliğinde halay çekilir.

Kanatlar köyünde yapılan sünnet törenlerinin vazgeçilmez geleneği güreş müsabakalarıymış. Ancak günümüzde bu gelenek unutulmuştur.

II.4.2. Sünnet Sırası

Sünnet çocuğu kendisi için hazırlanan sünnet odasına alınır. Bu sırada annesi sünnet işlemi bitene kadar elinde oklava tutar ve onu çevirir. Bu uygulamadaki amaç sünnet çocuğunun sünnet işleminden daha kolay kurtulmasını sağlamaktır (K.K. 31). Bunun yanında sünnet işleminin kolayca gerçekleştirilmesi amacıyla sünnet çocuğunun ağzına bir şeker ya da biraz lokum verilir (K.K. 18). Sünnet odasında sadece erkekler bulunur.

Eskiden Kanatlarda sünnet şöyle gerçekleştirilmiş: “Sünnet duası yaparlardı önceden sonra sünnet yaparlardı. Sünnet duasını aileden biri ya da köydeki bir hoca yapardı. Sünnet olana kadar pencerenin önünde davullar çalardı, çocuk korkmasın diye. Kapıda biri durur. Bir kişi gene kapının kolunu tutar. Sünnet bittiği zaman kapıyı açar, sünnet annesinden müjdeyi alır. Berbere marama ve gömlek verirlerdi. Bunları annesi verirdi. Babası para verirdi” (K.K. 31). Günümüzde sünnet işlemini eve gelen doktor yapmaktadır. Sünnet çocuğu sünnet olduktan sonra daha rahat hareket edebilmesi ve yarasının daha kolay iyileşebilmesi için uzun beyaz bir gömlek benzeri elbise giyer. Sünnet çocuğunu nazardan korumak amacıyla alnına kömür sürerler. Kanatlar köyünde kirvelik geleneği yoktur. Kanatlar köyünde durumu iyi olmayan veya öksüz, yetim çocukların sünnetleri köy halkının yardımıyla gerçekleştirilir. Günümüzde Türkiye’nin yardımıyla haziran ayının ilk veya ikinci haftası toplu sünnet töreni düzenlenmektedir. Sünnet için genellikle 3,7,9,11 gibi tek rakamlı günler tercih edilir.

II.4.3. Sünnet Sonrası

Sünnet sonrası uygulamalarında sünnet çocuğuna takı takılması işlemi vardır. “Sünnet olduktan sonra her şey biterdi o zaman derlerdi hayde sünnet çocuğuna para koymaya. Erkekler girerdi, taykası¹² yanında. Herkes parayı taykasına atardı, çıkardı. Eskiden altın yoktu, para vardı. Şu anda bile altın yok. Altın değerinde para koyduk” (K.K. 31). Günümüzde ise bu gelenek güncellenerek devam etmektedir. Sünnet işlemi bittikten sonra çocuğa ve aileye çeşitli hediyeler getirilir. Sünnet eğlencesi esnasında takı takmak isteyen ya da aileye hediye getiren kişiler sünnet alanının bir kenarında kurulmuş masaya hediyeleri ve parayı bırakmaktadırlar. Takıyı ve hediyeği bırakan kişinin ismi masanın başındaki görevli tarafından söylenmektedir.

II.5. Askerlik

“Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, askere uğurlanmasından, şiirlere konu olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir” (Artun 2014: 50). Türk kültüründe askerlik önemli bir aşamadır. Askerlik Kanatlar köyünde geçmişte daha çok yapılırken günümüzde etkinliğini oldukça azaltmıştır. 1970-80’li yıllarda zorunlu olarak uygulanan askerlik görevi günümüzde isteğe bağlı olarak yapılmaktadır (K.K. 6, K.K. 18, K.K. 19, K.K. 31). “Buradan Türkler Manastır’a gidip askerlik yapardı zorunluydu, şimdi zorunlu değil artık” (K.K. 6). “Askerin hangi bölgeye gideceğine hükümet karar verirdi. Askere devletten kıyat gelir. Pokana¹³ derler. Şu anda köyde askerlik var ama gönüllü olarak yazılıyorlar” (K.K. 19). Bu uygulama Makedonya Cumhuriyeti tarafından getirilmiştir (K.K. 18).

¹² Şapka.

¹³ Davetiye.

Kanatlar köyünde geçmişte askerlik görevini yerine getirmeyen delikanlıya “sağlıklı değil”, “manalı” gibi adlandırmalar takılır ve hoş karşılanmazmış. Askerlik görevini yerine getirmemiş genç, henüz adam olmamış, acemi olarak görülürmüş. “Çojugun anası konuşur çocuğuna ko büyüsün biraz, askere yollayım adam olsun. O akıta ka adamdan sayılmaz; gençtir, çocuk acemi. Bir şey bilmez. Asker gitti mi ana baba kıymeti bilir vatanın kıymetini bilir” (K.K. 6).

Geçmişte askerlik süresi 12, 15, 18 ayken günümüzde 1, 2, 3 ay ya da 40 gündür (K.K. 6, K.K. 19). Askere gitme yaşı ise 20 ile 22 arasındadır.

Kanatlar köyünde askere gidecek olan genç için bazı hazırlıklar yapılmaktadır. Askerin annesi asker yalnızlığa alışsın ve askerde arkadaşlarını kıskanmasın diye askerin yemeğini ayrı olarak koyar. Aile birlikte yemek yerken yaklaşık bir hafta kadar asker yemeğini yalnız yer (K.K. 6). Askere gidecek olacak çocuk askerin akrabaları tarafında her akşam “ akşamliya” alınır. Asker için özel yemekler yapılır (K.K. 6, K.K. 18, K.K. 19, K.K. 31).

Kanatlar köyünde geçmişte askerlikten önce evlilik yapılmaktaymış, bu uygulama günümüzde de devam etmektedir. Askere gidecek çocuk eğer sözlü ya da nişanlıysa kızın ailesi tarafından “akşamliya” alınır. Bunun yanında kızın ailesinden çocuğa havlu, çamaşır hediye edilir. Askerin nişanlısı tarafından elcik¹⁴ örülür (K.K. 6). “Akşamlik yapılırdı. Kız kardeşleri varsa her akşam akşamliğa alır. Kaynata alır. Kapama, fasul, yahni, çorba gibi özel yemekler yapılırdı” (K.K. 28).

Kanatlar köyünde askerlik öncesinde uygulanan diğer bir gelenek ise asker için mevlit okutmak ya da mabet yapmaktır. “İnanca göre bir uygulama yapılırdı. Sünni ise mevlit okutur, Bektaşî ise Mabet yapar, kurban keser dualar edilirdi. Bektaşî babası “Güle güle gitsin, Allah kazadan beladan korusun düşman şerrinden korusun, saklasın. Hızır-İlyas kanatları

¹⁴ Eldiven.

altına alsın, beklesin. ” şeklinde dua ederdi. Sünnî kardeşlerimizde de böyle birtakım dualar edilirdi, yalvarılırdı. Sonra ertesi günü şeye gidecekti burada tren geçmezdi. Loznan denilen bir yere gidilmiş oradan öküz, at, eşek neyle ise götürülürse oradan stresini azaltmak için şarkılar söyler, türküler, maniler atılmış. Oradan da trene bindirilip nerede askerlik yapacaksa oraya giderdi. Yugoslavya çok büyük bir ülkeydi o zaman” (K.K. 18). “Askere gitmeden önce mevlit okuturuz hem de askerden geldikten sonra okuturuz. Erkek olduğu için koç keseriz Bizde mabet derler. Çocuğumuz gider mabet yaparız gelir sonra çocuk bir koç keseriz geldiği için yine mabet yaparız. Adağı biz de yeriz. Evde yaparız. Bektaşi babası eve gelir” (K.K. 28).

Kanatlar köyünde askere gidecek olan genç için bir gün öncesinden ya da askere gideceği gün eğlence yapılmaktadır. Ancak bu gelenek günümüzde oldukça azalmıştır. Kaynak kişimizden aldığımız bilgiye göre Makedonlar asker eğlencesini mutlaka yapar, coşku içinde askeri uğurlarmış (K.K. 19). Türkler ise daha hüznü olur, matem tutarmış. “Askere gidenin yanına lokum yapardık “yolluk” derdik. Suyu giderken ardından atardık. “ Su gibi gitsin su gibi gelsin.” Geçirmeye kendi akrabaların gelir. Arkasından ağlardık. Asker türküsünü söyledik.

“Asker yolunu beklerim

Oğlum gitti askere

Tez gelsin beklerim”(K.K. 28).

Asker olan gencin gerçekleştirdiği bir diğer uygulama ise mektup göndermedir. Belli aralıklarla ailesine ya da sevdiği kişiye mektup yolladığını aktaran kaynak kişimiz bu mektupların çok kıymetli olduğunu ve hâlâ sakladıklarını aktarmıştır (K.K. 6).

Kanatlar köyünde askerliğini bitiren genç, evinde coşkuyla karşılanır. Eve girmeden önce askerin alnına kendisi için kesilen koçun kanından sürülür.

III.BÖLÜM:

KANATLAR KÖYÜNDE BAYRAM, TÖREN VE KUTLAMALAR VE HALK TAKVİMİ

III.1. Bayram, Tören ve Kutlamalar

III.1.1. Dinî Bayramlar

Kanatlar köyünde kutlanan dinî bayramlar Ramazan ve Kurban Bayramı'dır. Kanatlar köyünde Sünnîler Ramazan ayında 30 gün oruç tutarlar. Kanatlar köyünde sahura "süfür" denir. Köy halkını sahura kaldırmak için geçmişte davulcular gezermiş ancak bu gelenek günümüzde tamamen unutulmuştur. "Kanatlar köyünde Ramazan bayramı Koca Bayram, Kurban Bayramı ise Küçük Bayram sözleriyle ifade edilir. Her iki bayramı kutlamak için hazırlıklar önceden başlıyormuş.

Evlerde temizlik yapılır, tatlılar hazırlanıyormuş. Arefe günü simit ve helva yapılırmış. Akrabalara simit ve üç kaşık helva götürülürmüş. Geriye de aynı miktar getirilirmiş. İnanişâ göre bu, hayvanlar hastalanmasın dıyedir." Kızlar arefe günü yeni elbise giyermiş, erkekler ise bayram günü. Bayram namazı için camiye, Kurt Dede camisine ve türbelere gidilir. Bundan sonra da mezarlar ziyaret edilir. Sonra gençler ve çocuklar yaşlıların ellerini öperek bayramlaşıyor

Kurban bayramında kurbanlar kesilir ve en az üç aileye et dağıtılır. Kurbanın başı ise kurban sahibine kalır" (K.K. 13).

III.1.2. Muharrem Ayı

Kanatlar köyünde Muharrem Ayı Bektaşîler için kutsal kabul edilmektedir. Bu ayda Bektaşîler on iki gün "Matem Orucu" tutar. On iki gün sonunda aşure kaynatır. Aşure kaynatma işlemine "Aşır" adı verilir (K.K. 3, K.K. 5, K.K. 9).

“Muharrem Ayı'nın 10'unda gemiden kurtuluktur aynı zamanda da imamı şehit etmişler Kerbela'da ondan kalır bize. On iki gün oruç muharrem ayında tutarız bir ay devam eder. Kurban kesilmez, on iki gün su içilmez, can kaybı, bir insanı öldürmek, kötülük yapmak yasaktır. Zeynel Abidin'den kalmadır. Bunların hepsi. Her sene Kanatlar köyünde çorbası yapılır her sene bayramdan on gün geri ve ileri olmak üzere başlar. Bir ay sürer ne zaman Hz. Ali'yi camide şehit ettilerse Ramazan'dan sonra üç gün daha oruç tutmak gereklidir (K.K. 9).

On iki günlük oruç ise Muharrem Ayı'nın içerisinde tutulur. En son oruçlar açılır, kurbanlar kesilir, çorbalar içilir, imamın muhabbetleri yapılır, canlandırılır on birinci ayın sekizinde, kasım gelir karşılanır, yemekler verilir. Kasımdan sonra da İsa peygamberin doğum gününü karşılarız birinci ayda. Daha sonra Hz. Ali'ninki başlar üç gün sürer. Hıdırellez gelir, Hızır İlyas'ın doğum günüdür (K.K. 9).

Muharrem ayındaki aşurenin anlamı şudur: Hz. Ali gemiden kurtulmuştur, burada da yetmiş hane vardır, kurtuluşunun şerefine aşure kaynatılır.

Aşurenin temel malzemeleri buğday, kuru üzüm... On iki türlü malzemesi vardır, on iki imamdan dolayı. Muharrem Ayı'ndaki aşure Bektaşîler tarafından tekkede kaynatılır ve herkese dağıtılır. Aşurenin malzemelerini karşılamak için davet gibi para toplarız ona göre yardımlaşma dayanışma, davetiye gibi gönüllü olarak yapılır. Tekkede aşure yapıldığında okumalar yapılır, yemekler yapılır, meyve suyu ve su içilmez. Peygamberlerin hakkında menkıbeler okunur. Aşure yapılırken sırayla karıştırılır.

Büyükten küçüğe, mürşitten müride olur. Muharrem ayı dinî bir gün olarak kutlanır” (K.K. 9). Kanatlar köyünde dinî olarak kutlanan Muharrem Ayı hakkındaki derleme Bektaşî Babası Veli Demir ve Halife Baba Sabedin Yusufoski ile yapılmıştır.

III.1.3. Hıdırellez

Bahar bayramları içinde, hem yaygınlığı hem de töre ve törenlerinin, eğlencelerinin zenginliği bakımından en dikkate değerini “hıdırellez”dir. Bu kelime Müslüman inanışlarının efsanelik iki varlığı Hızır ve İlyas’ın adlarının halk ağzında aldığı biçimdir (Boratav 2014: 252-253). Hıdırellez gelir, Hızır İlyas’ın doğum günüdür (K.K. 9).

Kanatlar köyünde en canlı olarak kutlanan mevsimsel törenlerin başında Hıdırellez gelmektedir. “İdirlez, Hederlez” olarak adlandırılan bu gün 5 Mayıs gecesi ile 6 Mayıs günü kutlanır. “Kasım kış, yaza gireriz sonra Haziran yaz, Hıdırellez bütün cihana hep yardımdır. Bak Çingeneler sevinirler ama açan Kasım gelir ağlarlar. Hiç istemezler Kasım’ı. Çünkü o düşmandır, kış gelir demektir. Hıdırellez’de Allah bereket bolluk verir” (K.K. 19).

5 Mayıs’ta evlerin kapılarının önünde ateş yakılır. Hayvanlar nazar olmasın, koyunlar nazar olmasın. İnsanları Allah korusun hatadan beladan. Akşamdan Dikmen Baba Tekkesi’ne yem götürülür, koyunların yemleri gider. İnsanların küçükten büyüne ka gider. Elbiseler mesela çorap, kazak, pantol. İşte bi şey götürü üstünden başından herkesin. Kendi ailesinden evden. Sabayli sonra alınır o, akşamdan götürüler sabah alınır o elbiseler o yemler. Yemler hayvanlara verilir. Kıрма gibi. Hem su da alırsız sabası ordan. Yine türbeden su alınır. Yemlere katılır o sular. Biz de içeriz ondan. Biz ordan çiçek ta alırsız türbeden. Elbise sonra evde giyersin. Bütün sene türbe sahibi (Dikmen Baba) korur seni. Atadan beladan. (Okunmuş ona derler.) (K.K. 1).

“Hıdırellez için özel yemekler yapılır. Odun ateşinde samanla sac altına. Vardı büyük saclar. Haşlama, Ayrın Pidesi, Topenitsa...Ondan sonra Sıtma Suyu adı verilen yere gidilir. Orada ağaçlar vardır. Kızlar salıncak kurar, birbirlerine mâni atarlar. Erkekler de eskiden “ Siir Yolunda” gezermiş. 400-500 metre bir düz yol. Kızlar geçer bekarların

arasından. Bekarlar dizik sağda solda ayak durular kızlar gene 4-5-10 kız kol kola gezer. Bekarlar yanda duru(onlar ortalarından geçiyor). Bekar erkekler durur yolun sayında solunda, kızlar gene yolda gezer. 4 kız 5 kız 15 kız yani kendi tayfası, sülalesi soyu. Üle gezerlermiş. Ondan sonra çocuk dermiş ki filanca kızını ben biyendim filan kişinin mesela ki onlar stroynik istemez. Hıdırellez günü. Ondan sonra aileleriyle birlikte Sıtma Suyu'nun çevresinde oturuyorlar. Akşamın geç saatlerine kadar. Gün sonunda herkes ailesini alıp eve gidiyor” (K.K. 1). Türkler Hıdırellez’de çalışmaz. Hükümet işinde çalışmazlar. Uğursuzluk getirir sonra, çarpılırsın. Bir şey işlenmez. Yılbaşı derler ona. Ateş yakarız, mahsul kaçmasın. Bereket evindeki bereket kaçmasın. “ Bismillahirrahmanirrahim” dersin hem yakarsın işte ateşi kapında nerda hayvanatın girer. Hayvanatın girir ne evine hayrın hasaletin olsun. Üstünden o küllerden geçersin” (K.K. 1, K.K. 2, K.K. 3).

Kanatlar köyündeki Hıdırellez kutlamalarına 3 yıldır İstanbul ve İzmir’den yıllar önce göç etmiş aileler ya da onların akrabaları da katılmakta ve Türkiye’ye göç eden Kanatlar halkı ile şu anda Makedonya’da kalan kişiler arasındaki kültürel ve manevi bağ korunmaya ve arttırılmaya çalışılmaktadır.

III.1.4. Nevruz

“Önemli bahar bayramlarının başında “Nevruz” gelir. Anadolu ağızlarında navruz, navrız biçimlerinde de söylenen bu kelimenin anlamı “yeni gün”dür. İlyaz mevsimine girilirken gündüzlerle gecelerin eşit uzunlukta olduğu döneme rastlayan günlerde (genel olarak 22 martta) kutlanır” (Boratav 2015: 248-49). Ritüeller ve gelenekler bileşkesi olan Nevruz, yenilenen doğayla ilgili bir bayramdır. Ritüelin temel amacı bolluk ve bereketin sağlanmasıdır (Özdemir 2006:18).

Kanatlar köyünde Nevruz, 21 Mart günü Bektaşîlerin tarafından kutlanan bir gündür. Bektaşîler 21 Mart’ta Hz. Ali’nin ve Hz. Fatma’nın da o gün doğduğuna, o gün evlendiklerine inanırlar. Nevruz’a “ Sultan Nevruz”

adını verirler. Nevruz'da Bektaşiler tarafından Dikmen Baba Tekkesi'nde toplanılır, nefesler söylenir, kurbanlar kesilir, sohbetler yapılır, yemek yenir (K.K. 9). “Doğu Makedonya'daki Pirtepe'ye¹⁵ bağlı Kanatlar köyündeki Bektaşi tekkesinde halen devam eden bir uygulamaya göre Sultan Nevruz'da 3 gün Tekke'ye kapanılıyor. Herkes yanına yemek ve içkisini alıyor sadece erkeklere mahsus olan bu uygulamada daimi ilahiler okunuyor” (Kalafat 1994:19).

III.1.5. Yağmur Duası

“Ortaasya ve Sibirya'dan Anadolu yaylalarına, köy ve kasaba gibi yerleşme alanlarına taşınan bu inanç, varlığını göçebe ve yerleşik Türk hayatında hâlâ korumaktadır” (Payamlı'dan akt. Kalafat 1990:97).

Kanatlar köyünde yaptığımız derleme çalışması sonucunda köyde “Yağmur Taşı”nın olduğunu ancak şimdiye kadar kullanılmadığını tespit ettik. Kaynak kişilerimiz yağmur taşının kuraklıktan kurtulmak için üzerine çıkılıp dua edecekleri taş olduklarını ancak daha önce bunu yapmadıklarını aktarmıştır (K.K. 14, K.K. 31).

Bu konuyla ilgili olarak Kalafat şöyle bir bilgi vermiştir: “Ayrıca Kanatlar köyünün “ Yağmur Taşı” vardır. Yağmur duası için hoca Yağmur Taşı'na çıkar, oradan dua eder. Cemaat, ‘ Amin ’ der” (1994:46).

III.1.8. Bojik

Kanatlar köyünde yaşayan Makedonlar tarafından kutlanan “Bojik” töreni köydeki Müslümanlar tarafından da kutlanır ancak köydeki Müslümanlar farklı bir tarihte kutlar.

6 ile 7 Ocak'ta Hristiyanlar tarafından kutlanan Bojik Türkler tarafından 8 Ocak'ta kutlanmaktadır. Kristiyanlar aynı öyle ateş yakarlar. Türkler de ateş yakar, etrafında Kristiyanlar gibi” Kole de Koleda çağırırız”,

¹⁵ Yazarın Pirtepe olarak söylediği yer Pirlepe'dir. Burada adlandırma yanlışlığı vardır.

evlerimizde mısır kaynatırız. Bütün uğursuzluklar ve kötülükler yansın, pokuzlar(büyü) yansın diye ateş yakarız. Yeni yıla artık çünkü yeni yıl da kabul ederler Kristiyanlar. Kuş yakarlardık, tutardık. Hastalıklardan kurtulalım diye bal kabağı pişirirdik. Boğazımız ağrmasın diye mısır kaynatırdık. Topenitsa yaparlardı o da mısır unundan yapılırdı, onu yedik hastalık olmasın diye. Annemiz tanurla arkamıza üç sefer vururdu. (Tanur: Üzerinde ekmeğin ekşimesi için koyulduğu tahta.). Güçlü kuvvetli olalım, arkalarımız tanur kadar güçlü kuvvetli olsun diye” (K.K. 18).

III. 2. Kanatlar Köyü Halk Takvimi

“Halkın, bir yıl içinde arka arkaya gelen günlerle toplumsal, hukuksal, ekonomik, tarımsal, siyasal, kültürel, dinsel ve büyüsel oluşumları tespit etmek amacıyla kullandığı geleneksel bilgi ve uygulamaları “ halk takvimi” (halk gün bilgisi) olarak adlandırılır” (Artun 2014: 239). “Halk takvimi, herhangi bir yöre insanının kültürel bir miras olarak edindiği; doğal olgularla toplumsal kurumlar ve olgular arasındaki uzun süreli deneyimlere dayalı ilişkinin kurulduğu din, tarih, gelenek, eğitim, inanç, hukuk, tarım, siyaset gibi alanlardan hareketle zaman-hayat ikilisinin oluşturduğu bir sitemdir” (Artun 2014: 239).

Kanatlar köyünde gün en erken saat 5’te başlar. Yazın ise tütün dikilmeye gidildiği için gece saat 2’de kalkılmaktadır. (K.K. 13).

Kanatlar köyünde Güneş’in yüksekliğine göre saatin kaç olduğu tahmin edilmektedir. Akşam olunca güneş biraz yukarıdaysa derler ki güneşe bir osten kaldı. Osten, Türkçede şu anlamda kullanılır. Bir değnek var ve onun ucunda bir çivi var. Bu çivi ile öküzleri dürterler o osten ile. Kavuşmaya kaldı mı derler 1 osten kalmış (K.K. 13). Kanatlar köyünde sabah olduğunu gök hareketlerinden anlamaktadırlar. “Bir sürü sabahyıldızı vardır. Onlar parlamaya başladı mı ona “Kuvaçka” derler. Kuvaçka göründü derler. O yıldız biraz parlamaya başladı mı “ Kuvaçka doğmuş” derler.

Aslında Türkçesi “Kulupça”dır, tavuk anlamına gelir. Ama bizde kuvaçkadır. Makedonlar Kınaçka der” (K.K. 13).

Kanatlar köyünde gölge durumuna göre saatin kaç olduğunu anlaşılabilir. Gün 3’e bölünmektedir. Sabah, öğlen, akşam üstü. Sabaha ve öğleye kuşluk derler. “Mesela “Kuşluk yedik”. Eğer kuşluk özel yapılırsa yani ziyafet için o zaman o öğlene aittir. Mesela filan kişi kuşluğa aldı. Akşamlığa alırsa gene akşamlığa aldık. Yani özel olarak bir hazırlık yapılırsa bu şekilde isim değişir. Kahvaltı yerine “ sabahlık” deriz” (K.K. 13).

Kanatlar köyünde günler şu şekilde adlandırılmaktadır: Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe, Cuma, Dernek, Pazar. Cumartesi gününe “ Dernek” adı verilmektedir. Kanatlar köyünde mevsimlerin isimlerini şöyledir: İlkbahar, Sonbahar, Yaz, Kış.

Kanatlar köyünde “cemre” kavramı bilinmektedir. “Cemreler (Cemreler) Cemre, Arapça bir kelimedir.

Sözlük anlamı: “1. Ateş halinde kömür. 2. Şubat’ta azar azar artan hararet.” Cemre 7’şer gün arayla üç batında tamamlanır. Cemre havaya, suya ve toprağa sıra ile düşer. Havaya dümesi 21 Şubat’ta olur ve havalar ısınmaya başlar. 7 gün sonra 28 Şubat’ta suya düşer, sular ısınmaya başlar. 7 gün sonra da toprağa düşer, toprak ısınmaya başlar” (Erginer 1970: 37).

“Cemre düşer 85’te dedim ya sonra 90 geçti mi 10 gün cemre var. Biri düşer havaya biri suya biri toprağa. Toprağa düştüğü zaman üç hafta Hıdırellez’i karşılırsın. Kış biter gayri. Toprağa düştüğü vakit hem toprak ısınır hem de işlenir. Onun için o seçko 31 günmüş. Bir gün bir baba gitmiş otarsın keçileri, otarırken elinde yapayları dider, hem o akıt sıçayım martın sakalına, Mart geldi geçti demiş. Hem Mart’a ver bana üç gün demiş buz yaptırayım bir yerler varmış, o koca keçilerle beraber o nene buz tutturmuş. Öyle olmuş. Cemre cumre o sit umre, bu Makedonca. Ondandır Mart 31 çeker ki 3 gün aldı ki o karıyı dondursun o keçilerle beraber” (K.K. 19).

IV.BÖLÜM:KANATLAR KÖYÜNDE HALK İNANIŞLARI VE HALK HEKİMLİĞİ

IV.1. Halk İnanışları

Halk bilgisi inanışlarından olan halk inanışlarına ait uygulamalar kültür daireisi içinde tarihsel süreçte kuşaktan kuşağa öğrenme ya da öğretme yoluyla aktarılır.

Artun'a göre halk inancı şöyle açıklanmıştır:

“Kişi ve toplum tarafından, bir düşüncenin bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Halk bilimi, belli bir toplumun eski dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğinde yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları din, ahlâk kuralları gibi kesinlik, katılık taşımazlar ve yerdne yere topluluktan topluluğa değişiklikler gösterir. Halk inançları toplumun kabul ettiği ilahi dinin hükümleri ve öğretileri dışında kalan fakat halk arasından yaygın bir şekilde yaşatılarak bir sonraki nesle aktarılan inanmalardır” (2014: 236-237).

“Halk inanışları toplumsal hayatımızda, teknik gelişmelerden evlenmeye, doğuma, ölüme, sosyal hayatımıza kadar her türlü etkinlikte yer almaktadır” (Artun 2014: 237).

Kanatlar köyünde halk bilimi alanının kapsamına giren birçok konuyla ilgili halk inanışı yer almaktadır. Bu inanışların köy halkı tarafından uygulanırılığı ve etki alanı oldukça yüksektir. Kanatlar köyünde derlenen halk inanışları şu şekildedir:

IV.1.1. Ağaçlarla İlgili İnanışlar

Gece vaktinde saçakların altında gezilmez, ağaçlar altına gidilmez. Geceleri ağaç altında şeytanın olabileceğine inananlar varmış (Kahramanyol 2003: 333).

Yemiş ağacının ve ceviz ağacının altında uyumaz. Burada uyuyanların çarpılacağına ve bu ağaçların uğursuzluk getirdiğine inanılır (K.K. 46).

Kara ağacın altı uğursuzmuş, en uğurlu ağaçlar meyve veren ağaçlardır. Dut ağacı, elma ağacı, erik ağacı (K.K. 18).

“Türkmen, Tatar, Karakalpakların “tut”, Kırgızların “ tut” ve “ tıt” şeklinde telaffuz ettikleri “dut” ağacı, daha kuzeydeki Yakut ve Çuvaş Türklerinde yoktur. Evin ağacı olarak kabul ettiğimiz dut ağacı, evin saadeti, mutluluğu, bekası ve bereketinin sembolüdür” (Ergun 2017: 299).

Elma ile elma ağacının Türklerde ayrı bir yeri vardır. “Güz elması” Türklerde yanakların bir güzelliği ve sağlık belgesi olarak görülmüştür. Dede Korkut kitabından sık sık şöyle dendiği görülür: “ Güz almasına benzer al yanaklım!” (Ögel 2014: 603).

Kanatlar köyünde ağaçlarla ilgili en yaygın inanış ise Kuru olarak adlandırılan bölgedir. Dikmen Baba da bir avuç pelit atmış ve orası koruk ağaçlarıyla dolmuş. Şu an orası Kuru olarak geçer ve ağaç kesilmez. Ancak sadece tekke için ihtiyaç olursa kesilebilir. Muharrem Ayı’nda aşure kaynatılması için oradan ağaç kesiliyor. Bu korunun Dikmen Baba tarafından var edildiğine inanılır ve bu yüzden buradan ağaç kesilmez (K.K. 3, K.K. 18, K.K. 31).

IV.1.2. Geçiş Dönemleriyle İlgili İnanışlar

Geçiş dönemleriyle ilgili inanışlara doğum, evlenme ve ölüm geleneği alanlarından örnekler verilmiştir.

Yeni doğum yapmış kadın ve yeni doğmuş bebek 40 gün boyunca yalnız bırakılmamalıdır. Eğer bırakılacaksa bebeğin yastığının altına bebeğe arkadaşlık etmesi için süpürge çöpü konmaktadır (K.K. 11).

Yeni doğum yapan anne mavi renkte kıyafetler giyer. Nazardan korunmak için de bebek yapılan eve kırmızı bir mendil asılır. Bu mendil o evde bebek olduğu gösterir hem de bebeği anneyi nazardan korur.

Kanatlar köyünde bebekleri nazardan korumak için eşyalarını ters giydirirler. Yine bebeği nazardan korumak için yüzüne biraz kara sürülür. Bu uygulama sünnet düğününde sünnet çocuğuna da yapılmaktadır (K.K. 33, K.K. 41).

Yeni doğan bebek sarılıktan korunsun diye üstüne sarı şami örtülür (K.K. 8, K.K. 11, K.K. 41).

Anne, bebeğinin yanından ayrılırken ona sırtını dönmeden odadan çıkmalıdır.

Yeni doğum yapmış kadının eşyaları ve bebeğin eşyaları kesinlikle akşam dışarı bırakılmaz. Gün kavuşmadan toplanması gerekir. Dışarıda bırakılması uğursuzluk getirir (K.K. 41).

Yeni doğum yapmış iki kadın karşılaşırsa sütleri kaçmasın diye birbirlerine düğme verirler. birbirlerindeki düğmeleri değiştirirler (K.K. 26).

Bir kişinin evinde baykuş öretse o kişinin hanesinde ölüm olacağına inanılır.

Ölen kişinin 52 gece evinde dolaştığına ve bu yüzden pencere kenarına kesme şeker veya tatlı bir şey konulduğuna inanılır. Eğer tatlı konulmazsa ölen kişinin ruhunun haneyi rahatsız edeceğine inanılır (K.K. 10).

İnanışa göre ruh bedeni mezara girince terk eder (K.K. 10). Bu inanışın yanında ruh bedeni uyurken de kısa süreli olarak terk eder ve farklı

bölgelerde gezer. Bu yüzden kişi rüyasında kendini farklı coğrafyalarda görür (K.K. 46).

Ruh, bedeni ağızdan terk eder (K.K. 46).

IV.1.3. Günlük Yaşamla İlgili İnanışlar

Ahret inancı vardır. Öldükten sonra hayat olduğuna inanılır (K.K. 18).

Akşamleyin çöp atılmaz, uğursuzluk getirir.(K.K. 13)

Cuma günü iş yapılmamalıdır, cem yapılmaz, kurban kesilmez (K.K. 3, K.K. 18).

Gök gürlediğinde yemek yenmez ya da sofraya hızlı bir şekilde kaldırılır. (K.K. 3)

Kapı çerçesinde oturulmaz, uğursuzluk getirir. (insan çarpılmış)(K.K. 13)

Salı günü hiçbir iş başlanmaz. Salı günü dünya kurulmuş diye ondan olmaz. Pazartesi ve Perşembe işe başlamak uğurludur (K.K. 13).

Uğursuz yerler olarak mezarlıklar bilinir, bir kimseye göz değdi mi gidip ihtiyar bir kişiye okutur. (Kahramanyol 2003: 333).

Yıldızlar sayılmaz, uğursuzluk getirir.(K.K. 13)

IV.1.4. Sayılar ve Renklerle İlgili İnanışlar

3,5,7,12, 14, 17, 40, 72 sayıları uğurlu sayılır. Diğerleri uğursuzdur.

Bektaşilerde yeşil renk İmam Hüseyin'i, kırmızı da İmam Hasan'ı simgeler. Çünkü İmam Hüseyin'i şehit ettikleri için kanı simgeleyen kırmızı, İmam Hasan'ı zehirledikleri için yeşil. (K.K. 3)

IV.2. Halk Hekimliği Uygulamaları

“Halkın kendi tecrübeleri doğrultusunda hastalıklara çare aradıkları tedavi yöntemlerine verilen addır. Halkın, hastalıkların nedenleri, belirtileri, süreleri konusundaki görüş ve inanışlarıyla hastalıkları geçirmek ve onları sağıaltmak için kullandıkları gelenekse, yöresel ilaçların, büyüsel ve geleneksel işlemlerin, uygulamaların tümü halk hekimliği ve eczacılığı olarak adlandırılır” (Artun 2014: 232).

IV.2.1. Nazar

Nazar, “ Bakma, bakış, göz atma, göz değmesidir”(Artun 2014: 379). Kanatlar köyünde nazar olma hâli “göz almak, göze gelmek” şeklinde ifade edilir. Nazar olan kişinin başı ağrır, halsiz kalır ve midesi bulanır (K.K. 41).

“Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi, Türkçede “kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm; nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi” anlamını almıştır. İlkellerden en gelişmiş toplumlara kadar yayılmış bir inançtır. Öldürücü bir gücün bulunduğu inancına dayanır. İnsan, hayvan, mal, eşya vb. gibi her şey nazar konusu olabilir ve kötü bakıştan zarar görebilir” (Artun 2014: 379).

Kanatlar köyünde nazara karşı uygulanan en yaygın yöntem nazar olan kişinin abdesti olan bir kişi tarafından çeşitli dualarla okunmasıdır. Geçmişte nazar olan kişiyi tedavi etmek amacıyla kurşun dökme işlemi yapılırken bu işlemi yapan kişinin vefat etmiş olması sebebiyle Kanatlar köyünde artık şifa amacıyla kurşun dökülmemektedir (K.K. 41).

Kanatlar köyünü oluşturan folklorik alanların birçoğunda nazara rastlanmaktadır. Nazar olan kişi eğer Bektaşî ise bir derviş tarafından Sünnî

ise bir hoca tarafından okunur. Nazar duası okunur ve “ Benden sebep Allah’tan derman” denerek 3 kez tekrarlanır, nazar olmuş kişinin sağa sola hareket etmesi istenir. Sonrasında su içmesi ya da elini yüzünü yıkaması istenir. Kanatlar köyünde hayvanları nazardan ve büyüden korumak için Hıdırellez’de ve Bojik’te ateşten atlattırırlar (K.K. 10, K.K. 18, K.K. 31).

Kanatlar köyünde nazardan korunma yollarını derleme esnasında katılımlı gözlem yaparak kaynak kişimiz tarafından bize nazarı geçirme uygulaması yapmasını istedik. Nazar duası okuyan kaynak kişinin verdiği bilgiye göre eğer kişide nazar varsa kişiye ruhsal bir ağırlık çöker ve sıkça esner (K.K. 10). “Nazara karşı Kur’an okunur, nazar duası okunur, şifa amaçlı muska yazılabilir” (K.K. 9).

“Nazara karşı ben duayı okurum suya üflerim. Üzerinden gitsin dağlara taşlara. Üzerinden kederi sıkıntısı dağlara taşlara gitsin, canlı varlıklara erişmesin. Çünkü ondan sonra suyu üç yudumda Bismillahirrahmanirrahim der yüzüne gözüne biraz süreriz, Bismişah Allah Allah deriz. Bu uygulama nazar için. Ondan sonra bir basılmaz yere çünkü onda Kuran var, bir ağaç köküne bir gül köküne ya da bir temel kıyına bu su nasıl üzerinde göz nazar varsa def olsun gitsin dağlara taşlara diye dökülür. Negatif enerjileri de gitsin pozitif enerjileri gelsin. Bunları gönüllü olarak yaparız. Kişinin annesinin adına niyetleriz sonra üzerinde göz nazar ne varsa gitsin diye” (K.K. 18).

IV.2.2. Tekke ve Türbelere Gitme

Kanatlar köyünde halk hekimliği uygulamalarından biri de tekke ve türbelere gitmedir. Hasta olan bebekler, çocuklar, büyükler ve yaşlılar şifa bulmak için Dikmen Baba Tekkesi’ne ve Kurt Dede Koje Türbesi’ne giderler. Burada dualar okur, adaklar adarlar. Çocuğu olmayan insanlar özellikle tekke ve türbe ziyaretlerine önem verirler. Özellikle Dikmen Baba Tekkesi’ne şifa bulmak için gelen çok kişi vardır. Bazen hasta türbeye bağlı

olarak getirilmekte, hasta türbede kısa bir müddet kaldıktan sonra kendi ayaklarıyla dışarı çıkmaktadır (Ercan 2006: 94).

IV. 2.3. Bitkisel Tedavi

Kanatlar köyünde halk hekimliğinin kapsamında olan bir diğer yöntem de bitkisel tedavidir. “ Kocakarı İlaçları” adı verilen tedavi unsurlarında hızlı bir şekilde tedavi uygulama amacı vardır. Karnı ağrıyan veya soğuk algınlığı yaşayan kimselere nane limon kaynatılır, bunun yanında ishal hastalığı için çay bitkisinden ve papatya bitkisinin suyundan faydalanılır (K.K. 33, K.K.42). Kasık ağrıları için soğan kaynatılır ve içilir. Hayvanlar hastalandığında ise zeytinyağı verilir (K.K. 10).

Kanatlar köyünde bu üç temel halk hekimliği uygulamalarının dışında basit hastalıkları tedavi etmek için de yollar vardır. Bir kişinin karnı ağrıyorsa karbonat yedirirler (K.K. 42). Arı sokması durumunda arının iğnesini bıraktığı yere çamur sürülür ve o bölge altın yüzük ile ovalanır(K.K. 10). Hayvanlar hastalandığında ise soda verilir (K.K. 10).

Kırık çıkıklar için zeytinyağıyla ovarlarmış, sabunla ovarlarmış. Yumurta kırarlarmış koluna tutarmış. Çıkık neredeyse orada patlarmış. Yumurtanın sarısını kolunda gezdiriyor sarı nerede dağılıyor orada belli oluyormuş. Çatlak varsa dağılıyor (K.K. 46).

Kanatlar köyünde geçmişte halk hekimliği uygulamaları daha çok başvurulan yöntemlerken günümüzde bu gelenek ortadan kalkmış her türlü hastalıkta doktora başvurmak yaygınlaşmıştır. Bu bakımdan halk hekimliği konusunda zorluk çekmemizin sebebini belirtmek uygun olacaktır.

V. BÖLÜM:

KANATLAR KÖYÜNDE HALK MUTFAĞI, HALK MİMARİSİ VE HALK HUKUKU

“Mutfak, Arapça “matbah” kelimesinin bozulmuş şeklidir ve “pişirilen yer, pişirme yeri” anlamına gelmektedir. Mutfak kültürü; beslenmeyi sağlayan yemek, yiyecek, içecek türleri ile bunların hazırlanma, pişirilme, saklanma ve tüketilme sürecini; buna bağlı mekan ve ekipmanı; yeme-içme geleneği ile bu çerçevede gelişen inanış ve uygulamalardan oluşan bir bütünlüğü ve kendine özgü bir kültürel yapıyı ifade eder” (Artun 2014: 239). Kanatlar köyünde en çok adı geçen yemekler ve tatlılar şöyledir:

V.1. Halk Mutfağı

V.1.1. Ayran Pidesi

Malzemeler: Un, Ayran.

Yapılışı: Un ayranla karıştırılır. Elde edilen hamur gayet gevşek olmalıdır. Bu hamur bir tepsiye çok ince yaprak şeklinde dökülür. Sonra üzerine yağ atılır ve kızgın saca örtülür. Biraz kızarıncaya kadar beklenir. Sac çekilir. Yine bir kab daha dökülür, yağ serpilir ve kızgın saca örtülür. Dökülen kaplar tepsinin kenarlarının yüksekliğine gelinceye dek aynı işlem yapılır. Pişirme süresi yarım saattir (K.K. 13).

V.1.2. Haşlama

Malzemeler:2 kg süt, 1kg un,1 paket margarin, tuz, şeker.

Yapılışı: Süt tencereye alınır kaynadıktan sonra un yavaş yavaş ilave edilerek karıştırılır, ardından 1 tutam tuz ilave edilir, karışım hamur kıvamına gelir. Haşlama hamuru tepsiye konur. Üzerine margarin eritilerek dökülür. Hamur fırında 1 saat pişirilir (K.K. 11, K.K. 27, K.K. 41).

V.1.3. Kap

Kış kabı genellikle ekim ayında yapılır.

Malzemeler: 40 Yumurta, 2 kilo süt, 5-10 kilo un.

Yapılışı: Önce unu elenir sonra sonra yumurta konur. Un hamur yapılır sonra ayrılır parça halinde. Ne kadar çıkarsa 30-40. Yumurtaya göre. Yuvarlak parçaları sonra açılır, Kanatlar'da patlak olarak yapılır. Yazma gibi açılır. Başka köylerde kesilir. Patlak denen biçimi güneşte kuruyup patlıyor küçük küçük parçalar oluyor. Kurudukça patlıyor. Daha sonra büyük parçaları da el ile kırarlar. Bir torbanın içine toplanır, kış için hazır hale gelir. Kırık halde parça parça yenir (K.K. 7).

V.1. 4. Kapama

Malzemeler:1 kg kuzu eti, 1 tane soğan, 3 su bardağı pirinç, 3 su bardağı su, nane, tuz, 2 yemek kaşığı tereyağı.

Yapılışı: İlk olarak kuzu eti ve soğan 3 su bardağı su ile tencerede yarım saat kaynatılır. Diğer taraftan 3 su bardağı pirinç ile tereyağı tepside kavrulur. Kaynayan et kavru lan pirincin üzerine konur. Et suyu-nun tamamı pirincin üzerine dökülür. Üzerine göz kararı tuz ve nane serpilir. Fırında kapama suyunu çekinceye kadar yaklaşık yarım saat pişer (K.K. 11, K.K. 27, K.K. 41).

V.1.5. Lokum

Malzemeler:1 su bardağı yoğurt, 1 yumurta,yarım kilo un, 1 tatlı kaşığı soda, 1 çay bardağı sıvı yağ, 1 çay kaşığı tuz.

Yapılışı:Yoğurt, yumurta, un, soda, sıvıyağ, tuz bir kaba alınıp karıştırılır ve kulak memesi kıvamına gelinceye kadar yoğrulur. Yoğrulan hamur ilk olarak 2 büyük parçaya ayrılır. Hamur parçaları uzun silindir hâline getirilir. Bu parçalar eşit uzunluklarda küpler halinde kesilir. Daha sonra bu küpler sıvıyağda kızartılır (K.K. 11, K.K. 12, K.K. 27)

V.1.6. Nohutlu Ekmek

Malzemeler:4 kg un, 1 su bardağı nohut, 2 su bardağı su, Tuz, 1 çay kaşığı şeker, 100 gr tereyağı.

Yapılışı: Su tencereye konur ve kaynatılır. Nohut taş ile dövülür, küçük parçalar haline getirilir. Su kaynadıktan sonra ocaktan alınır, içerisine nohut, tuz, 1 kaşık un, şeker konur. Tencere battaniye ile sarılır ve maya gelene kadar bekletilir. Maya geldikten sonra 1 su bardağı un ilave edilir. Bu karışım bir süre bekletilir kabardıktan sonra geri kalan un ilave edilir ve yoğrulmaya başlanır. Hamur büyük parçalara ayrılır ve tepsiye konur. Tepsideki hamur örtü ile sarılır 2-3 saat kabarana kadar bekletilir. Daha sonra fırına konur ve yarım saat pişirilir. Fırından çıktıktan sonra sıcakken üzerine tereyağı sürülür.

V.1.7. Yazma Tatlı (Baklava)

Malzemeler:1kg un, 2 yumurta, 2 su bardağı ay çiçek yağı, 2 bardak yoğurt, 1 tatlı kaşığı soda, 1 kg ceviz, 1 paket margarin, yarım kilo nişasta, 2 kg şeker, 1,5 litre su.

Yapılışı: Un, yoğurt, yumurta, soda, Ayçiçek yağı bir kaba alınıp kulak memesi kıvamına gelinceye kadar yoğrulur ve dinlenmeye bırakılır. Hamur dinlendikten sonra ceviz büyüklüğünde 35 parçaya ayrılır. Ayrılan bu parçalar üzerine nişasta serpilerek oklava ile tepsi büyüklüğünde tek tek açılır. Açılan 5 yufka tepsiye serilir üzerine bolca ceviz serpilir. Bu işlem her 5 yufkada bir tekrar edilir. Bütün yufkalar serildikten sonra en üst kısım baklava şeklinde kesilir. Margarin ve 1 su bardağı Ayçiçek yağ eritilip baklavanın üzerine dökülür, fırında yaklaşık yarım saat pişirilir. Şerbet için de su ve şeker kaynatılır, dinlenmeye bırakılır. Baklava soğukken sıcak şerbet üzerine dökülür (K.K. 11, K.K. 41).

V.2. Halk Mimarisi

Halkın geleneksel anlayışına uygun olarak inşa edilen mimariye verilen addır (Artun 2014: 230).

Kanatlar köyünde halk mimarisi kapsamında evlerin fizikî özellikleri açıklanmıştır. Kanatlar köyünde geçmişte evler kerpiç ve samanda yapılırken yaşam şartlarının iyileşmesine paralel olarak evlerin yapımında kullanılan malzemeler de değişmiştir.

Kanatlar köyünde evler genellikle tek katlıdır. Ancak günümüzde inşa edilen evler genellikle iki ya da daha fazla katlı yapılmaktadır. Evler genellikle bir oturma odası bir yatak odası ve eğer mümkünse misafir odasından oluşmaktadır. Yeni yapılan evlerde banyo ve tuvalet bina içindeyken geçmişte bu bölümler bahçede bulunmaktaydı. Eski evlerde ise yıkanma ihtiyacını karşılamak üzere bazı odalarda küçük, tek kişilik hamamlar yer almaktadır.

Kanatlar köyünde yerleşim planı şu şekildedir: Ana bina, avlu, bahçe, araba garajı, samanlık ve ahırdan oluşmaktadır. Kanatlar köyünün halk mimarisinde dikkati çeken en önemli nokta evlerin dışında ay ve yıldız motifli kabartmaların olmasıdır. Eski Kanatlar evlerinde de önemli olan bu özellik günümüzde de devam etmektedir. Evlerin dış cephesindeki ay ve yıldız motifi Kanatlar köyünün Türk ve Müslüman köyü olduğunu yansıtmaktadır.

Kanatlar köyünde yaşayan Türklerin evlerinin çevresi duvarlar ile sarılı iken köyde birkaç hane olarak yaşayan Makedonların evlerinin çevresi açıktır. Bu da Müslümanlar ile Hristiyanların farklılıklarının mimariye yansımalarıdır.

Kanatlar köyünün halk mimarisi özellikleri hakkında **Ekler** bölümünde ayrıntılı olarak fotoğraflara yer verilmiştir.

V.3. Halk Hukuku

“Bir bölgede, bir yörede yaşayan halkın, mahkeme edilmesi gereken bir sorunla karşılaştığında, mahkemeye ulaşmadığı ya da ulaşmak istemediği durumlarda, sorunun yörede, bölgede, köyde halk tarafından oluşturulan bir mahkeme ile çözümlenmesine “halk hukuku” denir” (Artun 2014: 236). “Günümüzde halk biliminin, halkın kendi hukuksal sorunlarını çözmek ve gereken önlemleri almak amacıyla kurduğu geleneksel düzen ve düzenlemeleri derleyip değerlendiren alt dalı, halk hukuku olarak adlandırılır” (Artun 2014: 236).

“Hukuk, bir toplumda uyulması gerekli olan ve sosyal düzeni sağlayan kuralların toplamıdır. Resmî hukuk, toplumdaki yenileşme ve ihtiyaçlara göre değişir. Devletin yasaları veya emirleri ile bu değişiklikler gerçekleşir. Halk arasında ise yazılı kaynaklarda bulunması şart olmayan başka kurallar bulunmaktadır. Bir toplumda aynı veya benzer davranışlar ve ortak tutumlar, ortak bir kural haline gelir. Fertler bu kuralları benimser ve bununla ilgili davranışları tekrarlar. Böylece gittikçe genişleyen bir çevrede bilinçli veya bilinçsiz tekrar edilen bu ortak davranışlar örf ve âdet kuralı niteliği kazanır. Halk hukuku da denilen bu kurallar, etnik grupların tarihinden, dinî özellik ve emirlerden de etkilenerek tarihin derinliklerinden süzülerek gelmişlerdir ve o toplumu temsil ederler” (Akı’dan akt. Türkmen 2011: 245-46).

“Halk hukukunun uygulamalarına örnek olarak, köydeki çeşitli anlaşmazlıkların mahkemeye gidilmeden çözümlenmiş yöntemleri; aynı şekilde başıboş bırakılmış küçük veya büyükbaş hayvanların komşularının tarlalarına, bahçelerine verdikleri zararların karşılanış yöntemleri verilebilir” (Artun 2014: 236).

Kanatlar köyünün halk hukuku kapsamında borç ve miras konusu yer almaktadır. Bunların yanında köyde çıkan anlaşmazlıkların çözümlenme biçime de değinilmiştir.

V.3.1. Borç

Borç kavramı TDK Sözlük'te şu şekilde tanımlanmaktadır: “ Geri verilmek üzere alınan veya ödenmesi gerekli para veya başka bir şey” (2011: 378).

Kanatlar köyünde borç olarak en çok para alınır ve verilir. Geçmişte köy içinde borç alıp verme uygulaması daha fazlayken günümüzde bu uygulama bankalarda kredi çekilmesi yoluna dönmüştür. Köy halkı yüklü miktarda borç alacaksa birbirinden almak yerine artık bankadan kredi çekmeyi tercih etmektedir (K.K. 31). Kanatlar köyünde borç veren kişiler yakın akraba ya da güvenilir bir komşudur. Borç verilirken senet ya da kefil aranma geleneği yoktur. Borç alma işlemi sözlü olarak gerçekleşir. “Sözlü olarak birbirimize güveniriz. Biz insanları biliriz” (K.K. 18).

Kanatlar köyünde borcunu ödemeyen bir kişi köy halkı tarafından kötü karşılanır. Borcunu ödemediği sürece her zaman borç veren kişinin bedduasına maruz kalır (K.K. 31).

V.3. 2. Miras

Miras TDK Sözlük'te şöyle açıklanmaktadır: “ 1.Birine ölen bir yakınından kalan mal, mülk, para veya servet, kalıt, bırakıt, tereke. ” (2011: 1688).

Kanatlar köyünde miras geleneği hakkındaki uygulamalar şöyledir. Miras dağıtımı iki şekilde yapılır: Kişi ölmeden önce eğer isterse kendi isteğiyle yazılı ya da sözlü olarak mirasını dağıtabilir. Eğer kişi mirasını dağıtmadan ölmüşse mirası evliyse eşi; değilse yakınları dağıtır ya da devlet hazinesine devredilir (K.K. 18). Miras, “ Vasiyetname¹⁶” yazdırılarak dağıtılır. Kanatlar köyünde miras kişinin evlatlarına bırakır.

¹⁶ Vasiyetname: Bir kimsenin vasiyetini yazmış olduğu belge, vasiyet (TDK Sözlük 2011: 2473).

Miras dağıtımı yapılırken kız ve erkek olmasına göre pay verilir. Erkek evlat mirastan daha çok pay alırken kız evlat daha az pay alır ya da hiç almaz. Erkek evlada mirasın daha fazla bırakılma sebebi erkek çocuğun miras bırakan kişiyi bakacağına olan inançtır (K.K. 31).

Kanatlar köyünde erkeğe miras olarak; traktör, ev, tarla, araba, hayvan bırakılır. Kız evlat ise tarla alır. “Erkek evlada fazla kalır. Kıza daha az. Traktör, tarla, ev, araba böyle büyük mallar. Biz ayrıldığımız zaman ablam ve küçük kız kardeşim hiçbir şey almadı biz üç erkek paylaştık. Sonra devlet dairesinde resmi olarak kayıt altına aldırarak noterde. Ablam ve kız kardeşim hiçbir şey istemiyorum diye imza attı” (K.K: 18).

Kanatlar köyünde mirasını bırakacak kimsesi olmayan bir kişinin mirası, yakın akrabalarına kalır. Eğer akrabaları bu mirası kabul etmezse miras, devlet hazinesine geçer.

Kanatlar köyünde köy halkı bireysel ya da kitlesel anlaşmazlıkları “köy odası” adını verdikleri odada da çözmektedir. “Köyümüzün muhtarı tarafları çağırıp anlaşmazlıkları çözmeye çalışır. Bu odada kan davası gibi olaylar da çözülmeye çalışılmıştır. 50 sene önce tekkenin babası Mustafa Baba, hem hocalık okumuş, bitirmiş hem de babalık görevini yapmış. Köyümüzde her kim kavga etmiş ise o sorunları çözermiş” (K.K. 16).

Kanatlar köyünde kan davası hususunda yaptığımız derleme çalışmasında kaynak kişilerimizden biri kan davasının geçmişte köyde yaşandığını ancak günümüzde olmadığını aktarmıştır (K.K. 18).

VI. BÖLÜM:

KANATLAR KÖYÜNDE GİYİM- KUŞAM

Halk kültürü unsurlarının somut alanlarından biri olan halk giyimi, ayrı ayrı birçok kültürel parçanın birleşmesiyle oluşur ve zamanla geleneksel hale dönüşür. Çalışmamızın konusunu oluşturan Kanatlar köyünün halk giyimi alanında ise karşımıza iki başlık çıkmaktadır. Bunlar; Kanatlar köyünde geleneksel giyim ve günlük giyimdir.

Osmanlı Devleti döneminde Konya-Karaman yöresinden gelen Yörükler tarafından kurulduğu bilinen Kanatlar köyündeki halk giyimi tarihsel süreç içinde değişiklik göstermiştir. Başlangıçta sahip olunan giyim özellikleri zamanla güncel gelişmelere bağlı olarak unutulmuş ya da sadece özel günlerde giyilir hale gelmiştir. Bu sebeple Kanatlar köyünde tespit edilen giyim-kuşam özelliklerini geleneksel giyim ve günlük giyim olarak ayrı başlıklar altında adlandırmak yerinde olacaktır.

Kanatlar köyünde geleneksel giyim en çok kadın kıyafetlerinde etkilidir. Geleneksel kıyafetler günümüzde düğün, bayram, Hıdırellez gibi özel günlerde giyilmektedir. Kanatlar köyünün geleneksel giyimi şu parçalardan oluşur;

- a) Bez Gömlek
- b)Don
- c)Öneçka/ Eneçka(Önlük)
- d)Etekli Antiri(Entari)
- e) Uçkur
- f)Kalçin-Çorap
- g)Şami-Kıvrak

h) Yelek

Yukarıda bölümlerini saydığımız geleneksel giyimi baş, gövde ve ayaklar olarak da ana başlıklar hâlinde ifade edebiliriz. Kanatlar köyünün geleneksel giyiminin baş kısmında “kıvrak” adı verilen ipek kumaştan yapılmış, uçları oyali örtü bulunur.

Kanatlar köyünde başı örtmek için kullanılan örtülere genel olarak “şami” denir. Kadınlar günlük giyimde daha çok uçları oyali bez cinsi örtü kullanırken kıvrak denen örtüyü özel günlerde geleneksel giyimi tamamlamak için kullanırlar.

Kıvrak adlı başörtüsü kadınlar tarafından dokunur ve özellikle genç kızların çeyizlerinde mutlaka yer alması gereken unsurlardandır. Kıvrığın ucundaki oylar ise tığ ile yapılır ve motifine göre ad alır. Özellikle karanfil, gül, papatya gibi çiçek adları ve biber, armut gibi meyve adları motiflere verilir. Kıvraklar her renkten yapılabilir (K.K. 41).

Geleneksel giyimin diğer bir parçası ise “dokuma bez gömlektir”. Birinci kat giyim olarak da diyebileceğimiz bez gömlek yünden yapılır. Boyun ve kol bileklerinde yeşil, kırmızı, sarı ve mavi gibi renklerin olduğu boncuklu oylar ile süslemeler bulunur. Bez gömleğin boyu genellikle ayak bileğinin hizasına kadardır. Bez gömleğin altına ise ipekten ya da basmadan yapılan genellikle desenli, boyu ayak bileklerine kadar uzanan paçalı “don” giyilir.

Kanatlar köyünün geleneksel giyiminde gövde kısmını oluşturan “etekli antiri” adı verilen uzun elbise iki ayrı yerden katlanarak giyilir. Etekli antiri bez gömleğin üzerine giyilir.

Bez gömlek, etekli antiri giyildikten sonra en son üst gövde “yelek” adı verilen kolsuz, işlemeli ya da desenli ipek kumaştan yapılmış parça ile tamamlanır (K.K. 40). Bu yelege “Çakmaklı yelek” adı verilmektedir (K.K. 45).

Kanatlar köyünün halk giyimi unsurlarından en çok kullanılanı “öneçka/eneçka” adı verilen önlüklendir. El dokuması olan öneçkaların iki ayrı çeşidi vardır. Bunlardan el dokuması olan mavi veya kahverengi renklere dokunanlar özel günlerde bağlanırken basma ya da kumaştan yapılan öneçkalar/eneçka günlük hayatta kullanılır.

Kanatlar köyünün geleneksel giyiminin son bölümünü ise “ kalçin” adı verilen çoraplar ve patikler oluşturur. Boyanmış yapay yünden yapılan kalçinler desenli ve uzun olur ve bacağına ip ile bağlanır. Geleneksel kadın giyiminin bir parçası olan kalçinler uzun, patikler ile ayak bileğine kadar olur.

Kanatlar köyünün geleneksel giyimine ait son unsur ise “ uçkur” adı verilen el dokuması bele bağlanan uzun kumaştır. Kemer görevi gören uçkurun özellikle uç kısımları işlemeli olmaktadır. Dokuma uçkur yanında metalden de yapılmaya başlayan kemerler kullanılmaktadır. Bu kemerler “kolon” adıyla anılmaktadır. Kaynak kişimizin aktardığına göre kendisine ait kemer 40 yıllıktır ve kayınvalidesinden kalmıştır (K.K. 40).

Kanatlar köyünün geleneksel giyim-kuşam özellikleri dikkate alındığında kendilerine has özelliklerinin olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle giyimi oluşturan parçaların desenlerini çiçeklerin oluşturması Kanatlar köyünde yaşayan Türklerin Anadolu’dan getirdikleri Yörük kültürünü somut kültürel alanlara da yansıttıkları görülmektedir.

Kanatlar köyünde Yörük geleneksel giyimi dışında özellikle Arnavut ve Boşnak giyim-kuşamından olan şalvarlara da rastlanmıştır. Şalvarlar beyaz renkte olup özellikle düğünlerde giyilmektedir. Kanatlar köyünün giyim-kuşamda sahip olduğu tarihsel süreç içinde kültürel özellikler özellikle evlilik yoluyla köye gelen Arnavut-Boşnak gelinler aracılığıyla etki alanını kaybetmeye başlamıştır. Evlilik yoluyla köye yerleşen gelinlerin kültürel entegrasyonu sürecinde mevcut giyim kültürünü de etkilediği bu bağlamda sahip olunan orijinal Yörük kimliğinin kültürel boyutta

bozulmaya sebep olduğu bir gerçektir. Anadolu'daki Türk giyim ve kuşamından izler taşıyan Kanatlar köyünün geleneksel Yörük giyimi tarihsel süreçte değişen şartlara göre giyim geleneğini güncellemiş fakat bir ölçüde de değiştirmiştir.

Bir derleme sırasında kaynak kişimiz Türkiye'den Çalıklı'da yapılan halk oyunları yarışmasına gelen bir halk kültürü araştırmacısının Kanatlar köyündeki geleneksel halk giyiminin Konya-Karaman yörelerine benzer olduğunu ve orijinal Yörük kıyafeti olduğunu söylediğini ifade etmiştir (K.K. 14). Bu bağlamda Türk kültürünün dinamiklerinin giyim- kuşamında taşıtan Kanatlar köyü sakinlerinin giyim-kuşamlarını her türlü dış etkiden koruması ve gelenekselliğini kuşaktan kuşağa aktararak devam ettirmesi gerekmektedir.

VII. BÖLÜM: KANATLAR KÖYÜNDE ÇOCUK OYUNLARI

“Çocukların ve daha az ölçüde büyüklerin günlük çalışmalarından ayırabildikleri zamanlarında herhangi bir üretim çabasını veya başka bir çeşitten bir hizmeti zorunlu kılmadan; sadece eğlenme yoluyla dinlenmelerini sağlayan eylemdir” (Artun 2014: 122). Çocukların ve daha az ölçüde büyüklerin günlük yaşam didinmelerinden ayırabildikleri boş zamanlarda herhangi bir üretim çabasını ya da başka çeşitten bir hizmeti zorunlu kılmadan, sadece eğlenme yoluyla dinlenmelerini sağlayan eylemlerdir (Boratav 2015: 267).

Kanatlar köyünde geçmişten günümüze oynanan oyunlar aşağıda sıralanmıştır. Kanatlar köyünde oynanan oyunlar çocuklar ve çocukların aileleri tarafından kuşaktan kuşağa aktarılarak gelmiştir. Bu aktarım sürecinde kimi oyunlar unutulmuş kimi oyunlar ise güncellenerek varlığını devam ettirmiştir. Kanatlar köyünde çocuklar oyunları genellikle bahçe, sokak ve tarla gibi açık alanlarda oynamaktadır. Bu alanlar dışında köy okulunda da oyunlar oynamaktadırlar. “Annemizden babamızdan, arkadaşlarımızdan bu oyunları öğreniriz. Sokakta, evde, bahçede...Bazen okulda da oynarız” (K.K. 20, K.K. 36, K.K. 37).

Çocuk oyunlarında oyuna başlamadan önce seçim yapmak için bazı tekerlemeler söylenir. Ya baştan karar verilir ya da sayarlar. Eğer oynayacaksın saklambaç falan neyse mesela eşlerini seçmek için sayarsın. Grup halinde toplanırsın sayarsın kim çıkarsa onunla eş olursun. Oyunlarda ebeleri seçmek aşağıda yer verdiğimiz tekerlemeler söylenmektedir:

“Portakalı soydum

Başucuma koydum

Ben bir yalan uydurdum

Duma duma dum kırmızı mum

Dolapta pekmez

Yala yala bitmez

Ayşecik Fatmacık

Sen bu oyundan çık” (K.K. 20, K.K. 36).

VII.1. Bırkana (Yakalamaca)

Bırkana oyunu 5, 6, 7 veya 8 kişi ile kız- erkek karışık oynanır. Oyuncular arasında sayılarak bir tane ebe seçilir. Ebe, oyuncuları yakalamak için koşar. Tam yaklaştığı zaman çocuklar, “kemik” der ya da hiç oynamaz. Hiç oynamama hakkı da vardır. Ebe bir kişiyi yakaladıktan sonra yeni ebe o kişi olur (K.K. 36).

VII. 2. Bzzz!

Bu oyunu genellikle erkekler ve en az 3 en çok ise 7-8 kişi arasında oynanır. Bir oyuncu bir eliyle yüzünün bir tarafını örtüyor, öteki elini de beline koyuyor ve avucu dışarıya doğru yöneliktir. Oyun öyle başlıyor ki başka bir oyuncu bu oyuncunun avucuna vuruyor. Bundan sonra oyuncular iki parmağını kaldırıp bzzz diyorlar. Eline vurulan oyuncu kimin vurduğunu bulmalıdır. Eğer kimin vurduğunu anlarsa vuran kişiye sıra gelir, bulamazsa kendisi devam ediyor. Oyun oyuncuların değişmeleri ile devam ediyor (K.K.4, K.K. 13).

VII. 3. Camiya

İki takım olur, kaç çocuk varsa herkes oyuna girmek istediği için sayısı belli değildir, herkes girer. Kız ve erkekli olarak karışık oynanır. Taş 7 tane olur. Yakar top gibi ama karışık iki oyundur. Taşlar üst üste dizilir. Çiska, “ taş” demektir. Karşı takım diğer takım oyuncularını yakmaya çalışır, ortada uzun mesafede iki insan olur. Yakar top gibi ortada durulur.

Sonra oynarken karşı takım yine diğer takımın oyuncularını yakmaya uğraşır. Ortadaki taşlar etrafa yayılır, sonra oynayan takım dizmeye çalışırken karşı takım da hem yakmaya çalışır hem de Camiya yapılmaması için engel olur. Hem taşlara da vurulur. Taşlar dizildikçe o topla taş da yıkılır. Eğer ki top tutulursa oyuncuya salındığında oyuncu topu tutar, top yere düşmezse oyuncu yakalanmamış olur. Oyuncu yakalanmamış olursa dışarı çıkar. Oyuncu topu var gücüyle tutar ve topu uzağa atar ki taşların da yenisini üst üste dizebilsin. El ele tutuşulur takım arkadaşlarıyla. Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz ve ona kadar sayılır sonra “ Camiya” denir ve oyun kazanılır. Sonra değiş tokuşlu olur yanana kadar (K.K. 3).

VII. 4. Çiska (Seksek)

Mektup tarzında çizilir sonra sayılar yazar açık mektup tarzında çizilir. Oyuncular ellerindeki taşı önce 1'e atar ve 1'e kadar gider. Sonra geri dönerken de taş dışarı atılır. Çizgiye basılmaz, taş çizgiye gelirse yanılır. Değiş tokuşla oynanır. Sırayla oynanan bir oyundur. Kız – erkek karışık oynanır. 1'den 6'ya kadar sayılar yazılır. 6'dan fazla da var ama onun çizim farkı var (K.K. 3).

VII. 5. Fareyle Kedi

Fareyle Kedi oyunu 6 ya da 7 kişi ile oynanır. “Sadece kızların oynadığı bir oyundur. Kim ister fare olsun kim ister kedi olsun. Sonra fare gider kedi koşar. Sonra gelirler. Kedi yapar miyav miyav sonra kaçır. Bir yer var otlar kedilerin olur. Boş yerler bizim olur. Dışarı çıkarsak onlar tutarsa biz kedi oluruz. Sınırlar vardır” (K.K. 36). Bu oyun daha çok okulda oynanır.

VII. 6. Gotka

Bu oyunu oynamak için daha çok sayıda oyuncu gerekiyor ve genellikle erkekler oynamaktadır. Her oyuncunun bir değneği olmalıdır. Yuvarlak şekilde bir delik kazılır ve 30-40 cm derinlikte olmalıdır. Bu

deliğin etrafında 1,5-2 m uzaklıkta başka delikler kazılır. Ne kadar oyuncu varsa o kadar da delik kazılır. Gotka denen şey odundan ya da hayvan tüyünden yapılır. Bir oyuncu gotkayı otlatıyor. Her oyuncunun değneğinin bir ucu deliktedir. Gotkayı otlatan koca deliğe itmeye çalışıyor. Öteki oyuncular da girmesin diye yaklaştırmıyorlar. Yaklaştığında eline alıyor ve büyük deliğe atmaya çalışıyor, öteki oyuncular ise girmesin diye değnekleriyle karşı geliyorlar. Eğer gotka girerse öteki oyuncular deliklerini değiştirmek zorunda kalıyorlar. Bu sırada gotkayı otaran da bir delik tutmaya çalışıyor. Delik tutamayan gotkayı otarmak zorunda kalır. Oyunu gotkayı en az otaran veya hiç otarmayanlar kazanır (K.K. 13).

VII. 7. Kör Piliç

İlk önce bir kişi ebe olarak seçilir. Ondan sonra onun gözünü kapatıp on kere kendi çevresinde döndürüp kaçıyoruz. O da gözleri kapalı olarak bizi bulmaya çalışıyor. Sonra birini bulur ve o bulduğu kişi ebe olur. Bu oyun sıkılana kadar devam eder (K.K. 20).

VII. 8. Kurt ve Kuzu

Biri ayakta elleri bağlı döner biri dışarı çıkar, çıkan kurttur. Biri de kuzudur kuzu kaçır kurt kovalar (K.K. 36).

VII. 9. Lastik Oyunu

Kızlar tarafında genelde okulda oynana bir oyundur. İki kişi bir uzun lastiğin içine girer, o lastiği güzel gerilir. Daha sonra da onun üstüne basa basa atlanır. Lastik ayaktan başlar, vücudun yukarısına kadar çıkar. 10'a kadar oynanır. Beyaz don lastiği kullanılır (K.K. 20, K.K. 36).

VII. 10. Oddeve

Bu oyunu çok sayıda oyuncu oynuyor. Bunu oynayanlar iki eşit gruba ayrılıyorlar. Kısa-uzun çekerek, kaybeden gruptan bir kişi ayak olarak sırtını duvara yaslıyor. Ötekileri ise eğilir başlarını birbirlerinin bacakları

aralarına koyuyorlar. Öteki grubun oyuncuları ise koşarak bu kişilerin üzerlerine sıçırıyorlar. Hepsi bindikten sonra 1'den 10'a kadar sayıyorlar. Binen kişilerden biri düşerse o zaman değişiyorlar. Eğilenler üstlerinden birini düşürmek için sürekli kıpırdıyorlar (K. K. 13).

VII. 11. Pente

Bu oyunu bir kaç oyuncu oynuyor. Oyunu oynamak için bir tane daha uzun ve bir daha kısa değnek gerekir. Bu daha kısa olan değneğe de pente denir ve genelde 15-20 cm uzunluğunda olur. Uçları da biraz yan yontulur.

Oynanılacak yerde 20 cm uzunluğunda biraz derin bir çizgi çizilir. Oyuna ilk başlayan penteyi çizgi üzerine koyuyor. Sonra bunu değneğini pentenin altına koyup bunu uzağa uçuruyor. Öteki oyuncu ise penteyi tutmaya çalışıyor. Penteyi tutan oyuna başlıyor. Eğer penteyi tutamazlarsa bunun düştüğü yerden çizginin üzerinde olan değneği nişana alıyorlar. Eğer değneği vuramazlarsa oyuncu penteyi yere koyuyor ve yan oyulmuş kenarına vuruyor. Penta havaya uçunca ona daha hızlı vuruyor. Öteki oyuncular penteyi tutmaya çalışıyorlar ve eğer yakalarlarsa, yakalayan oyuncu oyuna başlıyor. Eğer kimse yakalamamışsa, değnekle oynayan kişi pentenin düştüğü yerden çizgiye kadar olan uzaklığı ölçüyor. Kaç değnek uzunluğu ölçerse o kadar puan alıyor. En çok puan alan oyunu kazanıyor (K.K. 13).

VII. 12. Preskakalitsa

Bu oyun oyuncuların birbirlerinin üzerlerinden atlamakla oynanır ve bu oyunu kalabalık sayıda erkekler oynamaktadır. İlki eğilir ve öteki oyuncular sırayla üzerlerine atlıyorlar. İlk atlayan önceki eğilenden inip 3-4 metre ötede eğiliyor. Sırayla, her atlayan 3-4 metre uzağa gidip orada eğiliyor. En son atlayan da eğildikten sonra oyun biter (K. K. 13). Bu oyun Türkiye'de oynanan " Uzun Eşek" oyunuyla benzerdir.

VII. 13. Sapan (Tringalo)

Sapan çatal şeklinde kesilmiş odunun uçlarına iki lastik parçası bağlayarak yapılır. Lastiklerin öteki uçları uçlarına bir deri parçası bağlanıyor. Bu deri parçasına küçük bir taş koyuluyor ve lastikleri gerince taş uzağa fırlatılıyor. Sapan ile önceden nişan alınıyor.

Kızlar ise çeşitli ocakları kilden yapıyorlarmış. Bu çamuru güzelce yoğurduktan sonra küçük parçalara bölerek bunlara çeşitli şekiller veriyorlarmış: kukla, titra, masa veya sandalye. Kızlar kil çamurunu çok seviyorlarmış, ancak, çamurdan elleri çatlıyormuş ve bunun için anneleri buna karşı geliyorlarmış (K.K. 13).

VII. 14. Titra

Bu oyunu genellikle kızlar oynuyor. Bu oyun küre şeklinde olan küçük taşlarla oynanıyor ve bunlara titra denir. Bu oyunu en az iki, fakat üç veya dört kişi de oynayabilir. Bu oyunu kim ilk başlayacak buna sayarak kara verilir. Mesela, “elenum, belenum, kalenum...” sözleri söyleniyor ve son söz kimde biterse oyuna o kişi başlıyor. Oyunu oynarken oyuncular karşı karşıya oturuyorlar ve önlerinde bir yer açılıyor. İlk olarak oynayan kız titraları ortaya atıyor. Bir taş alıp yukarıya fırlatıyor ve bu taş düşünceye kadar yerdeki dört taştan bir tanesini eliyle kapıp düşen taşı da yakalamak zorundadır. İkinci defada iki taş, üçüncü defada üç taş ve dördüncü defada hepsini kapmak zorundadır. Bundan sonra da bu kız parmaklarıyla yerde yarım çember çiziyor. Sonra da bir taş havaya atarak eli önüne öteki dört taşı bırakıyor, ancak yukarı atılan taşı da tutmak zorundadır. Taşları bir bir çemberden geçirmek zorundadır. Geçirirken de yukarı atıyor ve hiç değmeden öteki taşları birer birer geçirmelidir. Eğer taşlardan birine dokunur veya geçiremezse o zaman okunu kaybeder ve oyuna başka bir kız devam eder (K.K. 13).

VII. 15. Yağ Satarım Bal Satarım(Mendil Oyunu)

10-12 çember şeklinde oturuyorlar. Bir çocuk elinde şamiden yapılmış tuğra ile dolaşıyor ve “yağ satarım, bal satarım, ustam ölmüş ben satarım” diyor. Birinin arkasına tuğrayı bırakıyor ve dolaşmaya devam ediyor. Arkasında tuğra bırakılan çocuk eğer tuğrayı görürse bunu alıyor ve öteki çocuğun arkasından koşmaya başlıyor. Kaçan çocuk kalkan çocuğun yerine oturuyor. Eğer tuğrayı görmezse o zaman tuğrayı bırakan çocuk tuğrayla vurmaya başlıyor, oturan çocuk ise kaçmaya başlıyor ve çemberi dolaşarak yine yerine oturuyor. Önceden oyuna başlayan çocuk yine oyuna devam ediyor. Bu oyunu erkek ve kızlar beraber oynuyorlar (K.K. 13). Bu oyunun tekerlemesi farklı kaynak kişiler tarafından şöyle söylenmiştir:

“ Yağ satarım

Bal satarım

Ustam öldü

Mendil satarım” (K.K. 20, K.K. 36).

VII. 16. Yakar Top

İki kişi seçiyoruz daha sonra ortaya diğer kalan çocuklar girer. İki kişi bize topla vurmaya çalışır. İki ayrı grup var. Seçilen iki kişi karşı karşıya durur. Biri yolun bu tarafında biri bu tarafında. Ortaya girer bir ya da iki kişi. Sonra o karşıdakiler onları topla vurmaya çalışır. Mesela diyelim 3 canı var hangisi vurulursa 3 kez o canlarını kaybeder ve vurmaya girer. Eğer topu havada tutarsa o zaman can kazanır (K.K. 20).

VII. 17. Yumbajak/Yummacak (Saklambaç)

Biz normalde yaz tatilinde her zaman öğlede bizim sokakta toplanır, akşama kadar oyun oynarız. Akşamüstü o okulda, karanlık olduğu için daha heyecanlıdır. Birbirimizi daha zor buluyoruz. 10 kişi olur. Bu oyunu genelde ilkokuldakiler oynar (K.K. 20). Bu oyunu erkekler ve kızlar

beraber oynuyorlar. Aralarında bir kişinin yummasını anlaştıktan sonra, bu kişi gözleri yumup duvara dönüyor ve 1'den 10'a kadar sayıyor. Öteki çocuklar bu zaman süresi içinde saklanıyorlar ve en son çocuk saklandığında “kukuk” sözü çağırılıyor. Bu da gözlerini yuman kişi artık onları açabilir ve saklananları aramaya başlayabilir demektir. Saklananlar kendilerinin bulunmamaları için dikkat ediyorlar. Eğer birini görürse o zaman onun adını söylüyor, yumduğu yere koşuyor ve oraya tükürüyor. Şimdi, ilk görülen kişi bu defa gözlerini yumacak, öteki çocuklar yine saklanacak ve oyun böyle devam ediyor. Eğer saklanarlardan biri yumulduğu yere görünmeden gidip oraya tükürür yine önceki çocuk yumacaktır (K.K. 13, K.K. 20, K.K. 36).

VIII. BÖLÜM:

KANATLAR KÖYÜNDE HALK EDEBİYATI

Halk edebiyatı, Türk edebiyatının “bütün”ü içinde geniş halk kitlesi ile tarikat zümrelerinin, edebî zevk, düşünce, inanç ve hayat görüşlerini umumiyetle sâde bir dille aksettiren anonim ve ferdî eserlerdir (Elçin 1986: V). Malzemesi dile dayanan ve halka ait manzum ve mensur eserlerin tamamını içine alan, bu ürünleri derleyen, inceleyen, araştıran ve bir senteze varan edebiyata verilen addır (Artun 2014: 225).

Türkler tarihsel süreç içinde Orta Asya’dan başlamak üzere birçok farklı coğrafi bölgede yaşamış ve bu bölgelerde sözlü ya da yazılı edebiyat ürünleri ortaya koymuştur. Bu coğrafyalardan biri olan Balkan yarımadasında yer alan Makedonya’ya bağlı Kanatlar köyünde de Türklere ait halk edebiyatı gelişmiştir. Başlıklar hâlinde ayrıntılı olarak metinlerini verdiğimiz Kanatlar köyü halk edebiyatı ürünleri Türk Dünyası ile birçok bakımdan benzerdir. Bu konu, “sonuç” bölümünde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Bu bölümde, “Manzum Halk Edebiyatı Ürünleri” başlığı altında mâni, türkü, nefes, ninni; “Serbest Türler” başlığı altında atasözü, deyim, bilmece, alkış-kargış; “Mensur Halk Edebiyatı Ürünleri” başlığı altında ise masal, fıkra, efsane ve halk hikâyesi” ürünlerine yer verilmiştir.

VIII.1. Manzum Halk Edebiyatı Ürünleri

VIII.1.1. Mâni

Mâniler, Türk edebiyatında yaygın olarak kullanılan şekil ve türlerden biridir. Doğan Kaya, “Anonim Halk Şiiri” adlı çalışmasında mâninin konusu ve şeklini esas aldığı tanımında şu şekilde mâniyi tanımlamaktadır:

“Az sözlerle çok anlamların ifade edildiği, sevda konusu ağırlıkta olmak üzere hemen her konuda söylenmiş, yedi heceli, müstakil dördüklü şiirlere mâni denir” (1999:30).

İbrahim Özkan, “Genelde söyleyicisi kadın olan; hıdrellez, düğün, bayram gibi törenlerde veya toplu iş görmeler sırasında, başta aşk ve sevgi olmak üzere insanı ilgilendiren hemen her konuda; hecenin çoğunlukla yedili, çok az olarak da dördü, beşli, sekizli ve on birli ölçüsüyle söylenen; kafiye örgüsü aaba veya baca olan az sözle çok şeyi dört dizide anlatan anonim halk şiiridir” (2008: 241). şeklinde mâniyi tanımlamaktadır.

Şükrü Elçin mâni ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedir:

Genellikle aaxa şeklinde bazen ise aaab, abab, abcd şeklinde görülebilmektedir. Mânilerin konuları, hayatta karşılaşılabilecek her türlü hadiseden oluşabilmektedir. Mâni icrası, genellikle kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Asıl konu son iki dizide yer almaktadır. (Elçin 1990: 7-8)

Mâniler ile ilgili bugüne kadar pek çok bilim insanı sınıflandırma yapmıştır. Bu sınıflandırmaların bir kaçına örnek vermek gerekirse Pertev Naili Boratav’ın; söylendiği ortamı, durumu ve de şartları göz önünde bulundurarak yapmış olduğu sınıflandırmadır. Boratav, mânileri şu şekilde sınıflandırmıştır:

“ 1)Niyet, fal (yorum) mânileri

2)Sevda mânileri

3)İş mânileri

4)Bekçi ve davulcu mânileri

5)İstanbul’da bazı sokak satıcılarının mânileri

6)İstanbul meydan kahvehanelerinin cinaslı mânileri

7)Doğu Anadolu'da hikâye mânileri

8)Mektup mânileri” (2015b: 196-98).

Bir diğer bilim insanı Doğan Kaya ise mânileri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

“ 1)Yapılarına göre mâniler

2)Hazırlanış ve uygulanışlarına göre mâniler

3)Konularına göre mâniler” (1999: 31).

Kanatlar köyünde yapmış olduğumuz derleme çalışmamızda, kadın kaynak kişilerimizden derlediğimiz, yörede “Mâni söylemek, mâni atmak” şeklinde tabir olunan mânilerin, yöre halkı tarafından yaygın olarak söylendiğini ve de geleneğin yaşatıldığını tespit etmiş bulunmaktayız.

Kaynak kişilerimizden elde ettiğimiz bilgiler sonucunda mâniler; genellikle kına gecelerinde, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek amacıyla söylendiğini ifade edebiliriz. Çalışmamızda incelediğimiz mâniler konu olarak daha çok “sevda mânileri”dir. Mâniler “aaxa” şeklinde kafiyelenen nazım şekline sahip olup hece ölçüsü olarak ise 7 li hece ölçüsü kullanılmıştır. Hacim olarak dört mısralı mânilerden oluşmaktadır.

Tezimizde, saha çalışmamızdan elde etmiş olduğumuz mânilere yer verdiğimiz gibi Hamdi Hasan'ın *Makedonya Türklerince Söylenen Mâniler* adlı çalışmasından ve Makedonya'da 1965-2001 yılları arasında çıkan Sesler Dergisi'nde yer alan mânilere de çalışmamıza dâhil edilmiştir. Çalışmamızda yer verdiğimiz mânileri, mâninin birinci satırdaki ilk kelimesinin baş harfine göre alfabetik olarak sıraladık.

-A-

-1-

Ağaçtan aldım yemiş

Benim sevgilim neymiş

Güzel çirkin bakılmaz

Gönlüm hep seni sevmiş

(Hasan 2007: 190)

-2-

Ah oğlan berber misin

Saçımı keser misin

Bana hoppa diyorlar

Bir sene bekler misin

(Hasan 2007: 155)

-3-

Altın saat sendedir

Zinciri bendedir

Doksan dokuz yar sevsem

Yine gönlüm sendedir

(K.K. 11)

-4-

Altın sarısı yarım

Limona benzer yarım

Her gören kızı sever

Serçe gönüllü yarım

(K.K. 13)

-5-

Altın yüzüğüm var benim

Parmacığıma uyar benim

Şu İstanbullular içinde

Orta boylu yar benim

(K.K. 4)

-6-

Altın yüzüğüm var benim

Parmağıma dar benim

Kanatlar ortasında

Fidan boylu yâr benim

(K.K. 41)

-7-

Anterim biçim biçim

Ölürüm senin için

Anam beni durmuş

Taze bekârlar için

(Hasan 2007: 154)

-8-

Armut dalı sallanır

Armutlar da sallanır

Kanatların bekârları

Hem gider hem sallanır

(K.K. 13)

-9-

Armutun dalına bak

Çevirip alına bak

Beni görmek istersen

Kanatlar yoluna bak

(Hasan 2007: 103)

-10-

Asmada kara yüzüm

Salkımı düzüm düzüm

O yâr geçmiş görmedim

Kör olmuş iki gözüm

(K.K. 17)

-11-

Asma kökü bükülür

Su köküne dökülür

Herkesin yârı gelmiş

Benim boynum bükülür

(K.K. 41)

-12-

Asmada yeşil yaprak

Sarma sarayım m'acap

Kara gözlü yârimle

Kavuşanem mi acap

(Hasan 2007: 159)

-13-

Asmada yüzüm sana

Yetmedi sözüm sana

Sabah yıldızı gibi

Gönlümü verdim sana

(K.K. 17)

-14-

Asmadan üzüm aldım

Sapını uzun aldım

Gel yârim konuşalım

Annemden izin aldım

(K.K. 10)

-15-

Ata binecem geldi

Attan inecem geldi

Kara saçlı yârimi

Atta görecem geldi

(Hasan 2007: 83)

-16-

Ateşim var külüm yok

Bülbül oldum dilim yok

Üç ay on gün yalvarsan

Artık sende gönlüm yok

(Hasan 2007: 111)

-17-

Avlularda su yüzer

Yârim kendini düzer

Bir tutam gül eline

Yârim gülden de güzel

(Hasan 2007: 113)

-18-

Avlumuzda saman var

Posi sana sözüm var

Söyleyemem az posi

Akrabada gözüm var

(Hasan 2007: 168)

-19-

Ay doğdu düze düştü

Zülüfler yüze düştü

Eller çift çift gezerken

Dargınlık bize düştü

(K.K. 17)

-20-

Aya baktım ay beyaz

Kıza baktım kız beyaz

Para yoktur cebimde

Bu kız bana yaramaz

(K.K. 41)

-21-

Ayakkabım var benim

Ayağıma dar benim

Hep oğlanlar içinde

Orta boylu yâr benim

(K.K. 40)

-22-

Ayam altına çizme

Nazlı yâr beni üzme

Senden cevap almadan

Uyku girmez gözüme

(Hasan 2007: 63)

-23-

Ayam altına kilim

Mektup yazıyor elim

Benim yârimi alan

Nasip olmasın gelin

(Hasan 2007: 154)

-24-

Ayam altına nalın

Hoş geldin benim nazlım

Annem seni beyenmez

Kavuştur be Allah'ım

(Hasan 2007: 120)

-B-

-25-

Babam bir ev yaptırdı

İki oda bir mutfak

Beni almak istersen

Kanatlar yoluna bak

(K.K. 3)

-26-

Bahçede yeşil elma

Gönlünü benden alma

Eğer benden alırsen

Allayin kulu olma

(Hasan 2007: 46)

-27-

Bahçede piperkalar

İşlen bre kâfirkalar

Tara dayı saçını

Biyensin drugarkalar

(Hasan 2007: 161)

-28-

Bayırda durma oğlan

Boynunu bükme oğlan

Beni sana vermezler

Canına kıyma oğlan

(K.K. 3)

-29-

Bayırdan enişiler

Koç gibi dövüşürler

Açan baktım kapıdan

Bayramdır görüşürler

(Hasan 2007: 173)

-30-

Ben armudu soymadım

Kabını bulamadım

Kaldır baş örtünü yâr

Ben sana doyamadım

(Hasan 2007: 118)

-31-

Benim adım Ramize

Soyadımı bilemem

Elin diline düşmem

Sevgilimi ben üzmem

(Hasan 2007: 117)

-32-

Benim gibi durgun

Üç güzel bana vurgun

İkisi şöyle böyle

Biri canıma uygun

(Sesler 1976: 72)

-33-

Bir dalda iki kiraz

Biri al biri beyaz

Madam beni istersin

Mektupları sıkça yaz

(Hasan 2007: 197)

-34-

Bir sus içtim bardaktan

Öptüm elma yanaktan

Abim görse oğlanı

Atar seni konaktan

(Hasan 2007: 144)

-35-

Bir sus içtim kanmadan

Er bir derde yanmadan

Al beni de kaçalım

Öbür kişi duymadan

(Hasan 2007: 139)

-36-

Bizim evin arkası

Dokuma fabrikası

Yârımın arabası

Son modeldir markası

(K.K. 41)

-37-

Bizim kapi tahtadan

Benim babam komutan

Sen ben alamazsın

Koyunların satmadan

(Hasan 2007: 139)

-38-

Bu alma pembe alma

Mektubum git yolda kalma

Çabuk git mektubum

Yârime selam yolla

(K.K. 4)

-39-

Bu değnek kara değnek

Üstü hep binek binek

Beni yârdan ayıran

Satsın kalbur hem elek

(K.K. 13)

-40-

Bu derenin uzununu

Balta kesmez buzunu

Babamın yok parası

Alay(i)m zengin kızını

(Hasan 2007: 75)

-41-

Bu duvar alçak duvar

Dayansam yıkılacak

Zapt etti komşu kızını

Akşam bana kaçacak

(K.K. 41)

-42-

Bu kavun sarı kavun

Sanma sefayı oyun

Ya al beni ey yârim

Ya oynarım bir oyun

(Hasan 2007: 159)

-43-

Buğdayım avuç avuç

Uç be guguçkam sen uç

Beni yârdan ayıran

Kan kussun avuç avuç

(K.K. 41)

-Ç-

-44-

Çarşafım var dareli

Aman oğlan al beni

Hayır görmesin annen

Ayırđı ikimizi

(K.K. 41)

-45-

Çarşafım var üç elden

Vallahi korkmam senden

Kaçsa kopsa Kanatlar

Yine ayrılmam senden

(K.K. 41)

-46-

Çarşıda yeşil elma

Mektubum yolda kalma

Çabuk git be mektubum

Yârıma selâm yolla

(Hasan 2007: 44)

-47-

Çayırın çiçekleri

Morarmış ipekleri

Bizim kapıdan geçer

Kanatlar'ın gençleri

(Hasan 2007: 96)

-48-

Çözdüm saçımı örüm

Ani o yârim görüm

Benim yârımı alan

Odada serik görüm

(Hasan 2007: 133)

-D-

-49-

Dağa dayalı yemiş

Ceplerim dolu yemiş

Ne darılmış nazlı yâr

Ne almamış yememiş

(K.K. 41)

-50-

Dağların yolu ince

Ölürüm görmeyince

İste beni bakmadan

Gelirim vermeyince

(Hasan 2007: 57)

-51-

Deniz dibi tekneli

İçinde gül ekmeli

Kolay değildir âşıklık

Biraz zahmet çekmeli

(K.K. 13)

-52-

Denizde kara balık

Yürecim sana yanık

İstedim konuşalım

Varıdı kalabalık

(K.K. 13)

-53-

Denizin dibi durgun

Bir güzel bana vurgun

İkisi şöyle böyle

Birisi bana uygun

(K.K. 11)

-54-

Denizde urganım var

Atlardan yorganım var

Kanatların ortasında

Fidan boylu yârim var

(K.K. 13)

-55-

Deniz üstü tayyare

Selam söyle nazlı yâre

Benden ona hayır yok

Baksın başına çare

(K.K. 13)

-56-

Deniz üstü tayyare

Selam söyle o yâre

Benden umudu kessin

Başına bulsun çare

(K.K. 12)

-57-

Denizde vapur gezer

Dibi yeşile benzer
O yârin gözleri
Benim gözlere benzer
(Sesler 1969: 72)

-58-

Dere geliyor dere
Kumunu sere sere
Al beni götür dere
Yârimin olduğu yere
(K.K. 11)

-59-

Dut yedim parmak gibi
Yâr sevdim kaymak gibi
Beni yârdan ayıran
Erisin yaprak gibi
(K.K. 41)

-60-

Duvar ayazlanır
Gün doğar beyazlanır
Benim bir yârim vardır
Hem gelir hem nazlanır
(K.K. 17)

-61-

Duvara koydum saçak

Duvar benden daha alçak

Anamın bir kızımı

Kalsam da gitmem kaçak

(Hasan 2007: 105)

-62-

Duvara taktım çivi

Abla başar bu işi

Annem beni istemez

Olalım iki kişi

(Hasan 2007: 100)

-E-

-63-

Elbisem elek gibi

Sevgilim melek gibi

Ver baba sevgilime

Kurudum değnek gibi

(Hasan 2007: 80)

-64-

Elbisem kiloş olsun

Üstüme kuşlar konsun

Ver babam istediğime

İsterse berduş olsun

(Hasan 2007:158)

-65-

Elimde mataramız

Ayrı düştü aramız

Her ne kadar ayrısak

İçimizde yaramız

(K.K. 40, K.K. 41)

-66-

Elimdeki mendiller deste deste

Gel beni babamdan iste

Eğer babam vermezse

Son cevabı benden iste

(K.K. 11)

-67-

Entarim ver asılsın

Etekleri basılsın

Kaç gün oldu görmedim

Kara gözlüm nasılsın

(K.K. 40)

-68-

Entarim ver asılsın

Etekleri basılsın
Kaç ay oldu görmedim
Mavi gözlüm nasılsın
(K.K. 40)

-69-

Erik dalı eğilmiş
Yârım kadife giymiş
Ben onu düşman sandım
Meğer sevgilim imiş
(Hasan 2007: 190)

-70-

Ev ardına zerdali
Bin paytona gel beri
(Ben) ararken berberi
Buldum ayna dilberi
(Hasan 2007: 96)

-71-

Evimiz iki katlı
Buradan geçti atlı
Kim ne almış yârını
Ömrü bütün muratlı
(Hasan 2007: 73)

-72-

Ey bunarlar bunarlar

Oturmuş üç kız ağlar

Gidin sorun ne ağlar

Dertlere dermen arar

(Hasan 2007: 165)

-73-

Ey gülüm alla beni

Saçımı ba'la benim

Alık içinde gül süle

Kenarda avla beni

(Sesler 1969: 72)

-74-

Ey ıtırım ıtırım

Astalandım yatırım

Niçin kapiy açmasın

Yok mu benim atırım

(Hasan 2007: 124)

-F-

-75-

Fırın üstüne Fincen

İçine koydum mercan

Kaynanamın adını

Koydum kuyruklu sıçan

(Hasan 2007: 139)

-76-

Fıstan diktim yeşilden

Ben severdim peşinden

Anam babam duyunca

Ayırdılar eşimden

(Hasan 2007: 146)

-77-

Filcan¹⁷ filcan içinde

Filcan Mercan içinde

Kızlar bişe bilmiyor

İpek fıstan içinde

(Sesler 1969: 73)

-G-

-78-

Gezerim bayır bayır

Gül tikenden ne ayır

Yârımdan ayıranı

Yakarım cayır cayır

(Hasan 2007: 180)

-79-

¹⁷ Filcan: Fincan.

Gömleği mavi mavi

Göreyim bazı bazı

Gel yârim konuşalım

Kara geçtiydi yazı

(Hasan 2007: 79)

-80-

Güğümü aldım elime

Saldım punar dibine

Ha git yârim evine

Ben gindem tütüne

(K.K.4)

-81-

Gülebildim gülmedim

Gülден düştüm ölmedim

Mavi gözlü yârimı

Bir ay oldu görmedim

(K.K. 41)

-82-

Güle bindim gülmedim

Gülден düştüm ölmedim

Siyah saçlı yârimı

Üç ay oldu görmedim

(Hasan 2007: 127)

-İ-

-83-

İki tepsi balım var

Biri yesem biri var

Şu Kanatlar içinde

Orta boylu yârim var

(K. K. 4)

-84-

İki tepsi kenarı

İçinde kestim narı

Ağzım dilim kurusun

Unuttum nazlı yâri

(K.K. 40)

-85-

İki tepsi balım var

Biri yersen biri var

Şu Kanatlar içinde

Filiz boylu yârim var

(Hasan 2007: 167)

-86-

İki tiren yakışır

Birbirine çarpışır

Kara gözlü yârime

Kara bulka¹⁸ yakışır

(Hasan 2007: 179)

-87-

İn dereye saz kopar

Kopar ama az kopar

Yârim beni görünce

Dayanamaz göz kırpar

(Hasan 2007: 165)

-88-

İnme bizim maaleye

Çamur olur kayarsın

Bizim male kızları

Dalgajdır yanarsın

(Hasan 2007: 152)

-K-

-89-

Kahve içtim fincandan

Dudakları mercandan

Ben o yârı severim

Hem yürekten hem candan

¹⁸ Bulka: Saçlara taranıp verilen şekil.

(Hasan 2007: 140)

-90-

Kaladan endım düze

Su koyayım nekize

Yedi yıl izmet etim

Bir mavi gözlü kıza

(Hasan 2007: 56)

-91-

Kala kalaya bakar

Kaladan üç kız bakar

İkisi şöyle böyle

Ortancası canlar yakar

(K.K. 4)

-92-

Kaleden indim bugün

Elimde altın güğüm

Ne vefasız yârım var

Ne düm gördüm ne bugün . (bitiş)

-94-

Kalenin ardı bostan

Yıkılsın Arabistan

Kanatlar'ın kızları

Giyerler telli fistan

(Hasan 2007: 144)

-95-

Kalenin ardı kuyu

Acıdır içtim suyu

Başka yârle gördün mü

Kötüdür onun uyu

(Hasan 2007: 193)

-96-

Kalenin ardı kuyu

Uyu sevgilim uyu

Gizli sevda çekerim

Bunu babam da duydu

(Hasan 2008: 192)

-97-

Kalenin ardı pınar

Ep kuşlar ona konar

Ne kız oldum ne gelin

Ona da canım yanar

(Hasan 2007: 165)

-98-

Kaleden indim bugün

Elimde altın güğüm

Ne vefasız yârım var

Ne dün gördüm ne bugün

(Hasan 2007: 159)

-99-

Kara kara karpuzlar

Kararsın koja kızlar

Tito'dan emir geldi

Yaşasın taze kızlar

(Hasan 2007: 164)

-100-

Karanfilim üç açar

Üçü de pembe açar

Gitme kız Türkiye'ye

Alır hep eller kaçar

(Hasan 2007: 159)

-101-

Kar yağar sine sine

Yâr gider tezesine¹⁹

19

Tezesinden gelirken

Ben çıkamam önüne

(Hasan 2007: 66)

-102-

Kara koyunun izi

Koptu şalvarın dizi

Hayır görmesin annen

Ayırdı ikimizi

(K.K. 41)

-103-

Karanfil katmeri çok

Güzelsin bir eşin yok

Ne dedim ne darıldın

Zoruna mi geldi çok

(Hasan 2007: 110)

-104-

Karanfilim katmersin

Ne bu kadar güzelsin

Nasil gönül vereyim

Sen erkezi istersin

(Sesler

-105-

Karşıda kavun yerler

Gitsem acep ne derler

Ne derlerse desinler

Sadece sevdiğimi versinler

(K.K. 18)

-106-

Karşıda var taraklık

Ne bu kadar meraklık

Gayle çekme diyorlar

Ayrılmayız biz artık

(Hasan 2007: 109)

-107-

Karanfil katmerlisin

Ne bu kadar dilbersin

Nasıl gönül vereyim

Başka kızı istersin

(Hasan 2007: 156)

-108-

Kave önünden geçtim

Kaveden kave içtim

Ben o yâri görünce

Başka yârdan vazgeçtim

(Hasan 2007: 133)

-109-

Keremitte gezerim

Nane şeker ezerim

Komşuda kızlar şeker

Ben ne bekâr gezerim

(Hasan 2007: 132)

-110-

Koca kapi kilidi

Gece geçen kim idi

Sen mi aldın o kızı

Senin için delidi

(Hasan 2007: 82)

-111-

Kolundaki saati

Çevirsene tersine

Sana bakan kızlara

Sevgilim var desene

(Hasan 2007: 64)

-112-

Köpeklere taş atar
Bizim kapıya bakar
Bakma bizim kapıya
Bizim kapı can yakar
(Hasan 2007: 161)

-113-

Köprü altına yıldız
Hoş geldin küçük baldız
Selam söyle ablana
Koymasınlar bizi yalnız
(K.K. 4)

-114-

Kuay aldım elime
Endim punar dibine
Nazlı yârim evlenmiş
Ne gönderim geline
(Hasan 2007: 65)

-M-

-115-

Makinanın dikişi
Karşıda var bir kişi

Köver baba köpeği

Olsunlar bir iki kişi

(Hasan 2007: 100)

-116-

Makinemin dikişi

Karşıda var üç kişi

Ver baba eşeği

Olsunlar dört kişi

(K.K. 18)

-117-

Mandallarım karadan

Kaybolsa da aramam

Ben bir derviş kızırım

Hocalara varamam

(K.K. 3, K.K. 18)

-118-

Mâni mâni mantıfa

Mantıfanın adı var

Kanatlar ortasında

Orta boylu yârim var

(Hasan 2007: 167)

-119-

Masa üstünde bıçak

Abim dükkan açacak

Açma abim dükkanı

Tüm kızlar sana kaçacak

(K.K. 34)

-120-

Masa üstünde koku

Al bu mektubu oku

Okumasan okuma

Sevdiğime dokunma

(K.K. 35)

-121-

Masa üstüne koku

Al bu mektubu oku

Yârimle görüşmeden

Girmez gözüme uyku

(Hasan 2007: 192)

-122-

Mavi inkoda reel
Oturmuş gayle eker
Gayle ekme be oğlan
Bu günler gelip geçer
(Hasan 2007: 170)

-123-

Mavi ubuk boy vermez
Ben çağırırım o gelmez
Ne gavurun inadı
Kızını bana vermez
(K.K. 41)

-124-

Mavi mintan giyerim
Sokakları gezerim
On sekiz yaşındayım
Güzelleri severim
(Hasan 2007: 132)

-125-

Mendilin kara ucu
Yârımın nedir burcu

Ben istemem o ocuy

Otuz gündür orucu

(Hasan 2007: 191)

-126-

Mendilimin süsleri

Kahverengi gözleri

Nereden anlayayım

Yalan mıdır sözleri

(Hasan 2007: 97)

-O-

-127-

Odam kireç tutmuyor

İçine kum katmayınca

Sevda baştan gitmiyor

Sarılp yatmayınca

(K.K. 13)

-128-

Oya yaparım oya

Uzattım boydan boya

Çatıdan indirelim

Karları doya doya

(Hasan 2007: 56)

-P-

-129-

Parmağımda yüzüğüm
Taşı kilime düşmüş
Kıyamıyom bakmaya
Nasıl annen büyütmüş
(K.K. 41)

-130-

Pınar etrafında kazlar
Yere bastıkça yer sızlar
Benimle mani atan
Çifte paçalı kızlar
(K.K. 18)

-131-

Punar başı gölçesi
Ötü sabah kuçesi
Yaktı kavurdu beni
O Kanatlar kısçesi
(K.K.13)

-132-

Punar başına kazlar
Yere bastım yer sızlar
Ben(im)le mâni atamaz

Küflü paçalı kızlar

(Hasan 2007: 164)

-R-

-133-

Reyiz gelir iz olur

Gül patika iz olur

Benim yârim gurbette

Benim içim sil olur

(Hasan 2007: 186)

-S-

-134-

Saçım uzun kalkmıyor

Yâr yüzüme bakmıyor

İki tane yâr sever

Hiç Allah'tan korkmuyor

(K.K. 3, K.K. 41)

-135-

Saçlarım var kalkmıyor

Yâr yüzüme bakmıyor

Benden başka yâr sever

Hiç Allah'tan korkmuyor

(K.K. 41)

-136-

Sarı ipek sararım

Nazlı yâri ararım

Ben yârıma hasretim

Uçan kuşa sorarım

(Hasan 2007: 123)

-137-

Sarı mangal sırsız

Sabrim kalmadı sensiz

Sen orada ben burada

Nasıl uyursun bensiz

(K.K. 11)

-138-

Sepetin serin olsun

Mezarın derin olsun

Benim yârımı alan

Arette gelin olmasın

(Hasan 2007: 158)

-140-

Söğüt kökün kurusun

Saldım mektup yürüsün

Ne mutlu mektup sana

Sevgilimi görürsün

(Hasan 2007: 159)

-141-

Su geçti bulanarak

Köşeyi dolanarak

Akıl başta kalmadı

Yâr geçti saklanarak

(Hasan 2007: 106)

-142-

Su serptim ayatlara

Posta geldi Kanatlar'a

Yarım gitti gurbette

Bağlandık saatlara

(K.K. 13)

-143-

Suya giderim suya

Elmayı soya soya

Kaldır yârim bufkanı²⁰

Göreyim doya doya

(K.K. 41)

-144-

Suya giderim suya

Elmayı soya soya

²⁰ Bufka: Peçe.

Kaldır yârim peçeni

Göreyim seni doya doya

(K.K. 4)

-145-

Suya gider alemşah

Benim yârim kalemşah

İki dünya bir olsa

Ayıramaz padişah

(Hasan 2007: 71)

-146-

Suya giderim suya

Elmayı soya soya

Kaldır yârim bulkanı

Göreyim doya doya

(Hasan 2007:56)

-147-

Süpürgesi gonceden

Beli gayet inceden

Ben yâri kıskanırım

Yerdeki karıncadan

(Hasan 2007: 139)

-Ş-

-148-

Şu sirtima yatsana

Postalar Kanatlar'a

Yarım gitti askere

Ben kaldım kıyaslara

(Hasan 2007: 52)

-149-

Şu taşı kaldırsana

Yılanı öldürsana

Madam beni seversin

Çantanı para doldursana

(K.K. 12)

-T-

-150-

Tepside tuz kuruttum

Fincanda su duruttum

Resmine baktım da

Ben kendimi avuttum

(Hasan 2007: 119)

-151-

Teste zülûf yanakta

Pembe güller dudakta

Benim bir yârim vardır

Şu karşıki konakta

(Hasan 2007: 55)

-153-

Tabaktaki kar mıdır

Sepetteki nar mıdır

Doğru söyle sevgilim

Başka yârin var mıdır

(Hasan 2007: 176)

-154-

Tamburam çalmaz oldu

O yârim bakmaz oldu

Kara sevda çekerim

O bana bakmaz oldu

(Hasan 2007: 192)

-155-

Tarlanın ortasında

Yılanın kemikleri

Hiç aklımdan gitmiyor

O yârin dedikleri

(K.K. 3)

-156-

Taşı baştan yakalar

Nerde mâni atarlar

Ora koşar bekârlar

(Hasan 2007: 163)

-157-

Tezek vurdum gümlesin

Âşık olan dinlesin

Benim yârim yalancı

Kapı kapı dilensin

(Hasan 2007: 156)

-158-

Tütün mütün kıramam

Balığna balamam

İstersen yâr geleyim

Ben babamı kıramam

(Hasan 2007: 115)

-159-

Yazı yazarım yazı

Kalem defter eline

Ben yârimi beklerim

Okulu bitirince

(Hasan 2007: 57)

-160-

Yeşil fistan dizeka

Gel gidelim bizeka

Sarıalım yatalım

Saba yıldızınaka

(Hasan 2007: 44)

-161-

Yumurtanın kulbu yok

Gözlerimde uyku yok

Başkasını biyenmem

Yoksa bana ergen yok

(Hasan 2007: 112)

VIII.1.2. Nefes

Edebi bir tür olarak bildiğimiz nefesler, İslâm Ansiklopedisi'nde Süleyman Uludağ tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: “1. Bektaşî tekkelerinde okunan bestelenmiş ilâhi. 2. Sâlihın yaşadığı yoğun tasavvufi halin hafiflemesi neticesinde duyduğu ferahlık, ayrıca velilerin himmeti gibi anlamalarda kullanılan tasavvuf terimi.” Süleyman Uludağ'ın nefes hakkındaki diğer bir tanımı ise şöyledir: “ Nefes i.ar.1. Soluk, enfas. 2. Tas.

a) Gaybın latifeleriyle gönülleri ferahlandırma. Vakt, hal nefes sıralamasında vakit sahibi mübtedi, hal sahibi orta, nefes sahibi müntehi sayılmıştır. Gönül ehli için vakit, ruh sahibi için hal, sır sahibi için nefes bahis konusudur.

b) Rahmani(ilahi) nefes. Ayn olarak a'yana yayılmış genel varlık ve varlıkların sûretlerini taşıyan heyula. İnsanın nefesi esas itibariyle aynı olduğu halde boğaz, ağız, dil ve dudakların çeşitli hareketleriyle nasıl farklı ses ve sözler haline giriyorsa, aslında bir ve aynı olan vücûd da mazharlara göre o şekilde farklılık gösterir. Harf varlık ilişkisi buna bağlıdır. Rahmanî nefese küllî heyula, rikk-ı menşur ve kitab-ı mestur da denir.

c) Bektaşî –Alevîlerin inanç ve düşüncelerini dile getiren şiirler, deyiş. d) Dem; velilerin söz, ses ve soluklarıyla muhatapları üzerinde meydana getirdikleri tesir. Ermişlerin soluklarında karşılarındaki kişileri etkileyen ruhi ve manevi güç. Kalpteki ateşi söndürmesi için Hakk'ın kalbe gönderdiği ferahlık, rüzgâr” (Uludağ 2016: 273).

Uludağ, Arapça olan nefes sözcüğünü hem fizikî hem de edebî yönden açıklamıştır. İslamiyet etkisindeki Türk edebiyatı dönemlerinden olan Dinî-Tasavvufî Halk Edebiyatı türlerinden konusu Allah olan “ilahi”, Bektaşî- Alevî edebiyatında nefes veya deyiş olarak adlandırılır. “Deyiş: Alevî-Bektaşî edebiyatında hece vezniyle söylenmiş dini-tasavvufî şiirlere Bektaşîler nefes, Alevîler deyiş derler” (Uludağ 2016: 107).

Kanatlar köyünde Bektaşî kültürünün hâkim olması sebebiyle köyde birçok derviş vardır. Bu dervişlerin kendi yazdıkları nefesler bulunmakla birlikte Kanatlar köyünde anonim olarak söylenen nefesler de mevcuttur. Nefesler Hıdırellez, Nevruz, Muharrem ayı gibi özel günlerde söylenmektedir. Adak ve 40 Mevritlerinde de Dikmen Baba Tekkesi'nde “mabet” yapıp nefesler söylenir.

Dikmen Baba er misin

Deryanı görmez misin

Deryahın harabat olmuş

Sanki kimse kalmamış

Kalmamış dost

Kalmamış sana saygı sevgi olmamış

Kurt Dedemiz gelecek

Muhiplerini denecek

Tülbeni de düzecek

Sanki bir şey olmamış

Olmamış dost

Sana sevgi saygı kalmamış

Geçecek mi bu zaman

Sanki bir şey olmamış

Olmamış dost olmamış

Seni seven kalmamış

Mustafa Baba Sultan

Halifleri kurutan

Selman Baba'dan

Sanki Kanatlar'dan

Muhipler kalmamış

Kalmamış dost kalmamış

Sana sevgi saygı olmamış

Zekeriya düzelim

Üç babayı bir bilelim

Üç baba 1980'dir

Sanki Kanatlar köyünden muhip kalmamış

Kalmamış dost kalmamış

Sana sevgi saygı olmamış

“Bunu Dikmen Baba'ya yazdım.

O vakit kendi adım koyarım ama şimdi Azmi adını kullanırım, mahlas”

(K.K. 18).

(Bismişah Allah Allah)

2-Horosan diyarından uçan erenler

Gökyüzünde kanat salan erenler

Gurbet diyarını yurt eden erler

Horosan erleri bize geldiler

Gurbet diyarını yurt edenler erler

Hıdır Baba Mehmet Baba geldiler

Bu toprağa basan erenlerimiz

Idır Baba Sultan verir emriniz

Mehmedim dik tulumu söyler pirimiz

Dikmem Baba deyu gider erimiz

Mehmedim dik tutulumu söyler pirimiz

Dikmem Baba deyu gider erimiz

Mehmedin kopuk tulumla su alma gider

Tuluma doldurur suyu Hak main ider

Yüce zapt ile pirine döner

Pirim kerametın var olsun ider

Kerameti ile şahı döner

Şahın kerameti var olsun ider

Idır Baba eyliyayım evliyasın dedi

İki arslan bir posta oturmaz dedi

Sır deyneğın attı yolun izledi

Dikmen Baba Sultan ismini verdi

Oba diyarından istemediler

Bu Kanatlar diyarını şad eylesinler

Selamünaleyküm ey dost erenler

Aleyküm ve selam hoş söylediler

Selamünaleyküm ey dost erenler

Aleyküm ve selam hoş söylediler

Dikmen Baba Sultan hoş bize geldi

Çok şükür Mevlaya yaramı sardın

Alçacık tepede tekkeyi kurdun

Bu köyün ismini Kanatlar verdin

Alçacık tepede tekkeyi kurdun

Bu köyün ismini Kanatlar verdin

Zeynel Abidin'im gönlüm hoş oldu

Ehl-i Beyt neslinden sultanlar geldi

Diline eline beline sahip dedi

Hakkın huzurunda yüzün ak ola

Diline eline beline sahip dedi

Hakkın huzurunda yüzün ak ola (K.K. 16).

(Allah Allah Eyvallah)

3-İstemem alemden gayrı meyvayı

İstemem alemden gayrı meyvayı

Tadına doyulmaz gülümdür Ali hû

Tadına doyulmaz gülümdür Ali

Verseler dünyayı istemem dahi

Verseler dünyayı istemem dahi

Kokmuşum zümbülü gülümdür Ali hû

Kokmuşum zümbülü gülümdür Ali

Ali'dir her şeyde mor menevşede

Ali'dir her şeyde mor menevşede

Ali'dir şişeyi Ali'dir kadam

Ali'dir şişeyi Ali'dir kadam

Ali sanki Kevser doludur Ali hû

Ali sanki Kevser doludur Ali hû

İmam Hasan şah hû Hüseyin Kerbela hû

İmam Zeynel Abidin ol şah- 1 merdan

İmam Zeynel Abidin ol şah-merdan

Yeksaneyim nice düştüm derdime hû

Yeksaneyim nice düştüm derdime hû

Yeksaneyim nice düştüm derdime

Vücutum gark oldu çile bendime

Vücutum gark oldu çile bendime

Gönlüm sormaz oldu kendi kendime hû

Gönlüm sormaz oldu kendi kendime hû (K.K. 28).

(Allah Allah Eyvallah)

4-Medine şehrine geldim de geçtim

Medine şehrine geldim de geçtim

Güvercin donuna kuşları seçtim

Fatime Ana'nın gülüne gül olanedim

Emretti Muhammed kurtardı Ali

Fatime Ana'nın gülüne gül olanedim

Emretti Muhammed kurtardı Ali

Seydi vakastayken yoluna yattı (2x)

Çok oklar atıldı biri tutmadı

Tecrübe eyledi bir ava gitti

Emretti Muhammed kurtardı Ali

Burak kalesine vardım uğradım(2x)

Düldül atı mencilige düştü(2x)

Hasan Hüseyin bir figâneye düştü

Emretti Muhammed kurtardı Ali

Kalenin üstüne kuş gibi döndü(2x)

Kemendini kendisi de saldı

Hasan Hüseyin'i aldı da gitti

Emretti Muhammed kurtardı Ali

Hasan Hüseyin'i aldı da gitti

Emretti Muhammed kurtardı Ali

Medine şehrine müjdecı geldi(2x)

Ehl-i Beyt olan şad oldu güldü

Fatimetül Zehra Kur'an'ı verdi

Emretti Muhammed kurtardı Ali

Fatimetül Zehra Kur'an'ı verdi

Emretti Muhammed kurtardı Ali

Malik ejder ile çok savaş etti

Kalenin adamına din telkin etti

Okudu Kur'an'ı Müslüman etti

Emretti Muhammed kurtardı Ali hû

Ulusuyla bu işler böyle olur

Yüklendi deveye sandığa kondu

İkisinin üstüne çatal nur doldu

Emretti Muhammed kurtardı Ali

Emretti Muhammed kurtardı Ali (K.K. 16).

(Allah Allah Eyvallah)

VIII.1.2.3. Ninni

Ninnileri “annelerin süt emen çocuklarını uyutmak için ezgi ile söyledikleri manzum veya mensur sözlerdir” (Elçin 1986:271). Ahmet Talay Onay ninnilerin; anneler tarafından çocukları uyutmak için söylenen birer türkü olduklarını, sabit birer şekillerinin olmadığını ve edebi değerlerinin olmadığını ifade etmektedir. Onay, ninnilerin çocuğu musiki ile uyutan nağmeler, besteler olarak açıklamaktadır (1996:217).

Doğan Kaya, ninnilerin kendilerine özgü ezgisine dikkat çekerek sekiz ve on heceli olmanın yanında yaygın olarak yedi heceli ve mani tipinde olduğu bilgilerini aktarmaktadır (1999: 363-364). Kaya, manileri; yapılarına, hazırlanış ve uygulanışlarına ve 17 başlık altında konularına göre de sınıflandırmaktadır.

Ninniler, çocukları uyutma işlevine sahip olduğu gibi tek işlevi bundan ibaret değildir. Emine Kırıcı Uğurlu, kültürel belleğin işleminde ninnilerin önemine dikkat çekerek geleneklerin gelecek kuşaklara aktarılmasındaki işlevinin önemine vurgulamaktadır. Uğurlu’ya göre “Ninniler yaratıldıkları toplumun hayat tarzıyla ilgili ipuçları verir” (Uğurlu 2014: 46).

Kanatlar köyünde yapmış olduğumuz saha çalışmamız sonucunda iki kadın kaynak kişimizden iki ninni derlemiş bulunmaktayız. Derlemelerimiz sırasında sahip olduğumuz bilgilerden yola çıkarak Kanatlar köyünde ninni söyleme geleneğinin geçmişteki kadar yaygın olmadığını ifade etmemiz mümkündür. Kanatlar köyünde derlemiş olduğumuz ninniler şu şekildedir:

1- Atem tutem men seni, şekere gatam ben seni

Akşam baben gelende oy, önüne atem men seni

Akşam baban gelende oy, önüne atem men seni

Hop hopun olsun oğlum, gül topun olsun oğlum

Sıralı kabak dilinde oy, toylun olsun oğlum,

Sıralı kabak dilinde oy, toylun olsun oğlum

Atem tutem men seni şekere gatam men seni

Akşam baban gelende oy, önüne atem men seni

Akşam baban gelende oy, önüne atem men seni

Ev süpür e toz ede, hamama gider naz eder

El ayağı kir içinde oy, yıkamam diye naz eder

Atem tutem men seni, şekere gatam men seni

Akşam baben gelende oy, önüne atem men seni

Akşam baben gelende oy, önüne atem men seni (K.K. 33).

2- Dandini dandini dastana

Danalar girmiş bostana

Ko bostanci danayı

Yemesin lahanayı (K.K. 33)

VIII.1.4. Türkü

Sözlü halk yaratmalarından biri olan türkü, İlhan Başgöz'ün ifade ettiği gibi ezgi ile söylenen halk şiiri türlerinden biridir (2008: 23). “Bölgelerle konulara değin özel hallerde ya da ezginin ve sözlerin çeşitlenmesine göre türkü kelimesi yerine şarkı, deyiş, deme, hava, ninni, ağıt adları da kullanılır” (Boratav 2015b: 171). Hikmet Dizdaroğlu da bir ezgiyle söylenen her manzum parçalar halk tarafından türkü olarak kabul edilebildiğini (1969: 103) ifade etmektedir.

Doğan Kaya, türküyü şu şekilde tanımlamaktadır:

“Halkın ruh halini, derdini, neşesini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı hadiseleri yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı ana bölümlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere türkü denir” (1999:132).

İbrahim Özkan, ilk olarak belli bir yaratıcısı olan daha sonra anonimleşen türkünün “... doğuşu bütün bir toplumu ilgilendiren büyük bir olay ya da daha yerel, daha dar çevrelerde meydana gelen olaylar üzerinedir. Bütün sözel ürünler gibi türküler de ihtiyaçtan doğmuştur. Doğdukları çevrede kabul görmüş, tüketilmiş ve halkın ortak hafızasında yer alarak günümüze kadar gelmiştir” (2008: 172). Şeklinde ifade ederek türkünün milliğine dikkat çekmektedir.

Türkü üzerine çalışmalar yapan pek çok bilim insanı, türkülerini çeşitli özelliklerini esas alarak sınıflandırmalarda bulunmuşlardır. Doğan Kaya türkülerini; yapıları, konuları ve ezgilerine göre sınıflandırmıştır (1999). Bir başka bilim insanı Ali Yakıcı ise; yapıları, konuları, ezgileri ve de vezinleri bakımından bir sınıflandırma yaparak dört başlık altında tasniflemiştir. (2007). Boratav ise türkülerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

“ A. Konularına Göre Türküler

1. Lirik türküler

a)Ninniler

b) Aşk türküleri

c) Gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapisane türküleri

ç) Ağıtlar

d) Çeşitli başkaca konular üzerine türküler

2. Taşlama, yergi ve güldürü türküleri

3. Anlatı türküleri

a)Efsane konulu türküler

b) Bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler

c) Tarihlik konuları olan türküler

B. Kullanıldıkları Yerler, Gördükleri Vazifeler ya da Söylenmelerini Şartlandıran Vesilerine Göre Türküler

4. İş türküleri

5. Tören türküleri

a) Bayram türküleri b) Düğün türküleri c) Dinlik ve mezheplik törenlere değin türküler ç) Ağıt töreninde söylenen türküler

6. Oyun ve dans türküleri

a) Çocuk oyunlarında söylenenler

b) Büyüklerin oyunlarında söylenenler (2015b:172)

Kaynaklar köyünde yapmış olduğumuz derlemeler sonucunda elde ettiğimiz türküler ile Hasan Hasan'ın *Makedonya Türklerince Söylenen Türküler* ve Bahar Bingöl'ün *Makedonya Türklerinin Türküleri Üzerine Bir Araştırma* adlı yüksek lisans tezinden faydalanarak tezimizin türkü kısmında yer vermiş bulunmaktayız. İncelediğimiz türküler konularına göre daha çok “aşk türküleri”, kullandıkları yerler, gördükleri vazifeler ya da söylenmelerini şartlandıran vesilelere göre ise daha çok “düğün türküleri” sınıflandırmasına girmektedirler.

Kanatlar köyünde sesleri güzel olan, türkü bilen kişiler türkü söylemektedirler. Derlemiş olduğumuz türküleri de yöre halkından sesleri güzel olan kadın ve erkek kaynak kişilerimizden derlemiş bulunmaktayız. İncelediğimiz türkülerde Kanatlar köyünün adının “Biz Kanatlar Kızları”, “Kara Üzüm Salkımı”, “Oy Dilberim Dilberim” türkülerinde geçtiğini görmekteyiz. Yörenin ağız özelliklerine göre de kelimeler türkülerde yer almaktadır. Örneğin; “vaktında, güreyim, mori” gibi sayısını artırabileceğimiz pek çok türkü yer almaktadır. Bu da bize aslında türkülerin milli kimlik kazanılmasında ve kültürel belleğin oluşmasında ne kadar önemli olduklarını vurgulamaktadır.

Derlemiş olduğumuz türkülerde yörede yaygın olarak kullanılan Ayşe, Habibe, Hatice, Şennur, Keziban gibi kadın isimleri yer aldığı gibi Mahmut, Yusuf gibi erkek isimleri de türkülerde yer almaktadır. Ayrıca şunu belirtmemiz gerekir ki genellikle kına gecelerinde kadınlar tarafından söylenen “Yüksek Yüksek Tepelere” adlı türkü bir erkek kaynak kişimizden derlenmiştir. Bu da bize türkülerin söylenmesinde cinsiyet ayrımından ziyade icra eden kişinin hafızasında yer etmiş herhangi bir türkünün söylenebileceğinin göstergesidir.

Kanatlar köyünde türküler daha çok kına gecelerinde, düğün öncesi gelin almaya giderken ve de düğünün ertesi günü “dayre” çalarak

söylenmektedir. Tabii şunu da belirtmeliyiz ki türkünün icra sahasını sınırlamamız mümkün değildir. Yörede türküler eğlence işlevine sahiptir.

Kanatlar köyünde söylenen türkülerde daha çok 7'li, 11'li hece ölçüsü yaygındır. Ancak icrasından kaynaklanan sebeplerden dolayı düzensiz türküler de mevcuttur.

Kanatlar köyünde icra edilen türküler şu şekildedir:

-1-

AYŞE'M

Kanatlar minaresi Ayşe'm otuz iki basamak

Of aman Ayşe'm otuz iki basamak

Kalk kaçalım a canım Ayşe'm yok bize yaşamak

Of aman Ayşe'm yok bize yaşamak

Kanatlar minaresi of aman Ayşe'm taştan kementen

Of aman Ayşe'm taştan kementen

Bir gecenin vaktında Ayşe'y aldılar döşekten

Of aman Ayşe'm aldılar döşekten

Of minarenin önünde Ayşe'm bir tekerlek armut

Of aman Ayşe'm bir tekerlek armut

Candırmalara götürdüler Ayşe'y Koca Yaşar'le Mamut

Of aman Ayşe'm Koca Yaşar'le Mahmut

(Hasan 2008: 283-284)

-2-

BAĞA GİRDİM ÇİZMEYLE

Bağa girdim çizmeyle

Kız alınmaz gezmekle

Yedi mendil çürüttüm

Göz yaşımı silmekle

Ayde yarım döne döne

Bağa gidim üzümle

Diken bati dizime

Egıldım bakayım dikenli

Yar ilişti gözüme

Ayde yarım döne döne

Yanıma gel döne döne

Bağa girdim yaprağa

Doyamam koparmağa

Ben o yarı almadan

Girmem kara toprağa

Ayde yarım döne döne

Yanıma gel döne döne

(K.K. 13)

-3-

BEN ANAMIN BİR KIZIYIM

Ben anamın bir kızıyım

Bir kızıyım nazlısıyım

Ana beni ver kocaya

İnanmazsan sor hocaya

Ana beni aldadırlar

Acameyim caydırırlar

Eylenemem aldanamam

Ben bu yerlerde duramam

(Bingöl 2013: 198)

-4-

BİZ KANATLAR KIZLARI

“ Kadromuz” (fotoğraf yok)

Güzellikten yandık

Gönlümüz çok

Gençlere yandık

Biz Kanatlar kızları

Ne güzeliz ne şirin

Biz Kantlar kızları

Ne ahmakız ne tehin

Ramizeler Habibeler Haticeler

Demirşah'ı kıskanırlar

Onun gibi gence

Varmak isterler

Tırnak kemirirler

Biz Kanatlar kızları

Biz Kanatlar kızları

(Hasan 2008: 110)

-5-

BU FASULYA YEDİ BUÇUK LİRA

Anne bu fasulya yedi buçuk lira

Hem kaynasın hem oynasın (2)

Yandan kızım yandan severim seni can

Sever isen candan ayrıl gel kocandan

Anne bu fasulya tuz biber ister

Şimdiki kızlar naylon koca ister (2)

Yandan kızım yandan severim seni candan

Sever isen candan ayrıl gel babandan

Piyazara çıkmış taze de nohut

Al beni sevgilim koynunda uyut (2)

Yandan kızım yandan severim seni candan

Sever isen candan ayrıl gel babandan

Piyazara çıkmış taze kabaklar

Al beni sevgilim koynunda sakla (2)

Yandan kızım yandan severim seni candan

Sever isen candan ayrıl gel babandan

(Bingöl 2013: 179)

-6-

ÇIKSANA TAKOŞUM BALKONA

Çıksana Takoşum balkona yüzünü göreyim(2)

Güreyim de Takoşum sana da öleyim ah

Güreyim de Takoşum sana da öleyim

Takoşumun dudağı ballı bir kiraz (2)

Gel Takoşum yanıma öpeyim biraz ah

Gel Takoşum yanıma öpeyim biraz

(Bingöl 2013: 180)

-7-

DAVULLAR ÇALAR

Davullar çalar ana davullar çalar

Davullar çalar ana gelinler oynar

Pantura biner iken pantura biner iken

Malınım kaldı ana malınım kaldı

İndim alayım ana indim alayım

Polisler sardı ana polisler sardı

(Bingöl 2013: 206-207.)

-8-

DENİZ ÜSTÜ TAYYARE

Deniz üstü tayyare

Selam söyle nazlı yare

Benden sana bir vefa yok

Baksın başına çare

Denizde kara balık

Yüreğim sana yanık

İstedim konuşalım

Varıdı kalabalık

İstedim konuşalım

Varıdı kalabalık

Asma kara yüzün

Bitmedi sana sözüm

Sabah yıldızı gibi

Gönlümü verdim sana

(K.K. 16, K.K. 18)

-9-

EY BAGDATLİ BAGDATLİ

Ey Bagdatli Bagdatli

Yar muabeti baldan tatli

Bagdadın çadırlari

Kakılır kazıkları

Ne yaman baş bağlar

Kanatlar'ın kadınları.

Kumaşların eklidir

Aşık tutan dertlidir

Ağlarım nazli yarı

Gayet muabetçidir.

Bagdada giden bilir

Gitmeyen kızlar ne bilir

Aşık sevdadan inler

Acami kızlar ne bilir

Bagdadın hamamları

Yanar kül kıvrak elleri

Ne güzel oro oynuyor

Kanatlar'ın hanımları.

Bagdat bagdat içine

Bagdat güller içine

Ben yarimi tanırım

Üç tabur asker içine

(K.K. 13)

-10-

GELİN ÇIKARMA TÜRKÜSÜ

Şennur'un saçını örelim

Çıkarın aman ipi görelim

Ağlama Şennur Hanım ağlama

Seni baban verdi güzel adama

Gelsena mori pose gır ayıklayalım

Buradan bekârlar geçer şeker alalım

Şennur'un kunduraları ayağına göre

Kaynatan yapar her şeyi zamana göre

Nerden bakayım o çocuğun kaşlarına

Pare verdim Şennur'un saçlarına

Yastık koydum stroyniklara dayansana

Güzel adam bu soydan arasana

(Bingöl 2013: 207-208.)

-11-

GÜVERCİNİM SÜTÜ BEYAZ

Güvercinim sütü beyaz yine geldi bak yaz

Kurban olam ağlama sevişir gesinir ninna ninna (2)

Ah ninnayı ninnayı da gel oynay oynay oynay

Arslan gibi yârim vardır satın alır dünyayı dünyayı

Taşı koydum deneme kaşı benzer kaleme

Urur urur severdim sen duyurdun aleme aleme (2)

Ah ninnayı ninnayı da gel oynay oynay oynay

Arslan gibi yârim vardır satın alır dünyayı dünyayı

İp attımm aslı durur oğlan sana kırgınım

Çek elini elimden hastayım ben yorgunum ninna ninna (2)

Ah ninnayı ninnayı da gel oynay oynay oynay

Arslan gibi yârim vardır satın alır dünyayı dünyayı

(Bingöl 2013: 199)

-12-

HELÂL TERİM

Helâl terim

Helâl malım

Helâl canım

Heâl evim

(Hasan 2008:386)

-13-

KALK GELİN HANIM SÜPÜR ODALARI

Kalk gelin hanım süpür odaları

Kocan sana getirecek İstanbul altını

Vallahi billahi ben dememişem

Açan gördüm o kızı çok beğenmişem

(Bingöl 2013: 200)

-14-

KARA ÜZÜM SALKIMI

Kara üzüm salkımı

Baldızımın altını

Enište yeme benim aklımi

Alal etmem hakımi.

Körü altına yıldız

Hoş geldin küçük baldız

Enište ablami vursana

Ben yatamam yalnız.

Ayağını dolandırma

Suları bulandırma

Durma be baldız karşımda

Agzımı sulandırma.

Başıma vurdum buya

Pencerey açtım yola

Enište sen beni alsana

Gezelim Kanatlar'da

Yol üstüne duramam

Tabak camı kıramam

Gelirsen gel baldız

Ben ablani vuramam

(K.K: 13)

-15-

KARA YUSUF

Sandıkta çeyizim aman aman

Asılı kaldı aman aman asılı kaldı

Duvarda elbisem aman aman

Basılı kaldı aman aman basılı kaldı

Ah bre Yusuf, Kara Yusuf

Gel beri beri aman aman

Ah bre Yusuf, Kara Yusuf

Dön geriye be aman aman

Konaklar yaptırdım aman aman

Yüceden yüce aman aman

(K.K. 38, K.K. 39).

-16-

KEZİBAN

Dört bilezliğim var Keziban

Dördü de kara aman aman

Dördü de kara

Ben mi dedim sana mori Keziban

Git domazit ara aman aman

Git domazit ara

Bir evler yaptırdım mori Keziban

Oturamadım aman aman

Oturamadım Kendime göre mori Keziban

Yar bulamadım aman aman

Yar bulamadım

(Bingöl 2013: 201)

-17-

OY DİLBERİM DİLBERİM

Oy dilberim dilberim

Yaşasın Urumelili

Urumeli kızları

Gezer karakolları

Geminin ortasında

Mum yanar odasında

Benim bir yârım vardır

Kanatlar ortasında

Kara tavuk kaçayur

Kanadını açayur

Korkmayın be bekârlar

Şini kızlar kaçayur

Kara tavuk küpeli

Kulakları şupeli

Dikkat edin bekârlar

Şini kızlar kaçayur

(Hasan 2008: 214)

-18-

RAMİZE'M

Bir evler yaptırdım mori Ramize'm

Sazdan samandan aman aman

İçine girilmez be Ramize'm

Tozdan dumandan aman aman

Tozdan dumandan

Çalsın davullar more Ramize'm

Kına yakılsın aman aman

Taki takılsın

Bir evler yaptırdım be Ramize'm

Saraya karşı aman aman

Nasıl çıkacaksın be Ramize'm

Agana karşı agana karşı

Çalsın davullar be Ramize'm

Kına yakılsın aman aman

Bir evler yaptırdım be Ramize'm

Sazdan samandan aman aman

(K.K. 39)

-19-

SIKILMA NANOŞUMM

Sıkılma nanoşum

Sıkılma evlâdım

Saraya gidiyorsun

Ev açıyorsun

Beni feda da bırakıyorsun

Ömürler olsun

(Hasan 2008: 396.)

-20-

TOMBALACIK FADİME'M

Koşu kavak çamları

Fadime'm giymiş şalları

Salınarak yürüyor

Koşturur adamları

Ah mari Fadime'm

Tombalacık Fadime'm

Ben senden vazgeçmem

Dere boyu derindir

Fadime'm bize gelindir

Tel duvaklar içinde

Anan baban sevindir

Ah mari Fadime'm

Tombalacık Fadime'm

Ben senden vazgeçmem

Yüce dağın bağrında

Bahçesinde çamında

Gel benimle beraber

Evleniriz yakında

Ah mari Fadime'm

Tombalacık Fadime'm

Ben senden vazgeçmem

Arda boyu serindir

Fadime'm bize gelindir

Al duvaklar içinde

Annen buban sevindir

Ah mari Fadime'm

Tombalacık Fadime'm

Ben senden vazgeçmem

(Bingöl 2013: 204)

-21-

ŞU TAŞI KALDIRSANA

Şu taşı kaldırsana

Yılanı öldürsene

Sal elini pencereden

Kınanı göstere

Bu saçak viran saçak

Dayansan yıkılacak

Saniye Anım'ın gnaları

Ocadan af olacak

Manastır'ın glleri

Yanar tüter yelleri

Saniye Anim'ın gömlekleri

Oyalıdır yenleri

(Hasan 2008: 235)

-22-

TELEFON TELLERİNE MENDİL BAĞLADIM

Telefon tellerine mendil bağladım

Gizli gizli yarım gönül bağladım (2)

Telefon tellerinin rengi rengine

Herkes almış sevdigini gider evine (2)

Telefon tellerini arşınlamalı

Yar üstüne yar seveni kurşunlamalı (2)

Ayaz sularında kervanın mi var

Beni öldürmeye dermanın mı var (2)

(Bingöl 2013: 180)

-23-

URUMELİ KIZLARI

Urumeli kızları

Yaşasın Urumelili

Urumeli kızları

Gezer kara kolları

Geminin ortasında

Mum yanar odasında

Benim bir yârim vardır

Kanatlar ortasında

Kara tavuk kaçıyor

Kanadını açıyor

Korkmayın be bekârlar

Şini kızlar kaçıyor

Kara tavuk küpeli

Kulakları küpeli

Dikkat edin bekârlar

Şini kızlar şubeli

(Hasan 2008: 237)

-24-

VARDAR AKAR

Vardar akar çay bulanır

Ben uyurum yar uyanır

Eylenemem aldanamam

Ben bu yerlerde duramam

Vardar akar lüle lüle

Yârim gelir güle güle

Eylenemem aldanamam

Ben bu yerlerde duramam

Ana beni aldattılar

Acameyim kandırdılar

Eylenemem aldanamam

Ben yârimden ayrılamam

(Bingöl 2013: 191)

-25-

YÜKSEK YÜKSEK TEPELERE

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar

Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler

Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler

Annesinin bir tanesini hor görmesinler

Annesinin bir tanesini hor görmesinler

Uçan da kuşlara malum olsun

Ben annemi özledim

Hem annemi hem babamı

Ben köyümü özledim

Babamın bir atı olsa

Binse de gelse

Babamın bir atı olsa

Binse de gelse

Annemin yelkeni olsa

Açsa da gelse

Annemin yelkeni olsa

Açsa da gelse

Kardeşlerim yollarımı bilse de gelse

Kardeşlerim yollarımı bilse de gelse

Uçan da kuşlara malum olsun

Ben annemi özledim

Hem annemi hem babamı

Ben köyümü özledim

(K.K. 18).

VIII.3. Mensur Halk Edebiyatı Ürünleri

VIII.3.1. Masal

Halk yaratmalarından biri olan masallar, toplumun geleneğini, göreneğini yansıtan türlerdendir. Masalların çeşitli özelliklerini esas alarak bugüne dek pek çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazılarına yer vermek gerekirse şu şekildedir.

Pertev Naili Boratav, “Masal nesirlerle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçekle ilgisiz

ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı diye tanımlanır” (2015b: 85).

Saim Sakaoğlu masalı; “ Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde, dinleyicileri inandırabilen, bir sözlü anlatım türü” (2002: 4) tanımlamaktadır.

Esmâ Şimşek, “Genellikle özel kişiler tarafından, kendine mahsus(olağanüstü) zaman, mekân ve şahıs kadrosu içerisinde, yaşanan hayat ile hayal edinilen hayatın sistemli bir şekilde ifade edildiği; klişe sözlerle başlayıp, yine klişe sözlerle biten hayal mahsulü sözlü anlatı türüdür” (200: 3) şeklinde ifade ederek masalı tanımlamaktadır.

Mustafa Gültekin;

“İnsan, hayvan veya olağanüstü varlıkların gerçek olmayan bir zaman ve mekânda başlarından geçen olayların anlatıldığı; toplumsal tecrübe ve gözlemlerin, geleceğe dair ümit ve beklentilerin yansıtıldığı; başında sonunda ve ortasında bazı kalıp ifadelere yer verilen, inandırmak iddiası olmamakla birlikte, dinleyicilerin veya okuyucuların kahramanların yaşadığı olaylara acı, sevinç gibi duygularla katıldığı, kadın ve erkek anlatıcılar tarafından sözlü olarak yaratılıp aktarılan; bazıları çeşitli nedenlere bağlı olarak yazıya geçirilen ve bir kısmı da yazılı olarak yaratılan; dinleyicileri eğitmek, eğlendirmek ve öğüt vermek gibi işlevleri olan halk bilgisi ürünlerine masal adı verilir” (2013: 50).

Masallar ile ilgili olarak yapılan tasnif çalışmalarının önde gelen isimlerinden biri Anti Aarne'dir. Masalları; “Hayvan masalları, asıl halk masalları, fıkralar ve komik hikâyeler ” olarak sınıflandırmıştır. (Günay 2011: 22) Daha sonra bu sınıflandırmayı Stith Thompson genişletmiş

Zincirlemeli Masallar ve Sınıflamaya Girmeyen Masallar (Sakaoğlu 2012: 13) olarak iki başlık daha eklemiştir.

Kanatlar köyünden derlemiş olduğumuz ve Zekeriya Memiş tarafından derlenmiş olan masalda, halk yörenin ağız özelliklerine sadık kalarak tezimizde yer vermiş bulunmaktayız. Kaynak kişilerimizin hepsi erkeklerden oluşmaktadır. Bu da yörede masalların yaygın olarak erkekler tarafından anlatılmasının bir göstergesidir.

Çalışmamızda yer verdiğimiz 5 masalın mensur olarak anlatıldığını, başlangıç formeli olarak “bir var (ı) mış, bir yok (u) muş” , bitiş formeli olarak “ orada masal, burada sa (ğ)lık” formellerinin kullanıldığını görmekteyiz. Formelistik sayılardan ise üç ve kırk masallarda yer aldığını tespit etmiş bulunmaktayız. Masal kahramanları; kel olmasından dolayı sıfatı, lakabı ile (Keleş) , isimleri (Zinep Ali), meslekleri (hoca, çiftçi), türleri (kurt, kuzu) gibi adlar ile masallarda yer almaktadır. İslami öğelerin (Allah) masallara yansıdığını gördüğümüz gibi olağanüstü özelliklere sahip canavarların da masallara yansıdığını tespit etmiş bulunmaktayız. Masalların işlevlerinden ise yörede daha çok eğlenmek ve hoşça vakit geçirme işlevinin ön planda olduğunu ifade etmemiz mümkündür.

VIII.3.1.1 Baba ve Üç Oğlu

Bir varımış, bir yokumuş. Vakti zamanında varımış bir adam, em o adamın üç çocuy. Ne ise, bunlar idare arama çıkmışlar, birangi agada, beyde izmekâr olsunlar, ekmeç çıkarsınlar. Geze geze rasgelirler bir beye ama o bey dilimiş, dif imiş. Yaparlar pazarlık kimi çiftçi, kimi pazarcı, kimi bekçi, em biri evde ayvanati ne lazım beslesın. Pazarcı olur keleş, ama difin dilimiş maksadi bunlari işletsın, emen kessın, em yesin, ama bu planı kimse anlamamış. Anlamış keleş. En küçük imiş epsinin içinde. Babasına demiş:

- Dife maksadını anladım. Bizi yesin ister.
- Yok be, episi keleş azarlamışlar, inanmamışlar bu söze.

Keleş demiş:

- Akşam gözedineyiz.
- Abe yat uyu, yok bişe.

Babası em iki kardaşı yatırlar serbes.

Dif gece yarısına ka biletmiş ep baltay, em kapiy gıslatırı sessiz içeri giri, ama keleş uyumaymış, emen öksürmüş birkaç defa, em def döner. Ertesi gün keleş demiş:

- A be geldi bu gece balta elinde epimizi kesinedi.

Yok, bunlar gene inanmazlar, emen istemezler keleşi, niye k en iyi pazarcı imiş. Epsi orlarmış keleşi. Ertesi gecesi dif düşünmüş, kızlarını bunlar içinde küyersin yatsınlar. Varımış difin üç kızı em akşama demiş kızlarına:

- Siz sada yatın.

A keleşlere demiş:

- Siz solda yatın ki bilim kim nerde yatar. Laızm olurse kaldıram ayvanları, öküzleri beslesiniz.
- Oldu, demiş keleş.

Akşam olur bu babasına, kardaşlarına der:

- Tamam, dif bizi akşam kesine, bilesiniz. Kızlar uyudu mu emen onları bizim yerimize yatıralım, biz onların yerlerine yatalım bir türlü ki dif anlamasın ne yandayız, em o içeri girdi mi başlasın kesme kendi kızlarını.

Babasının içine korku em şübe girir. Keleşin dediğini yaparlar. Kızları kandırır keleş, yatırlar uyusunlar, ama gene keleş uyumaz. Ep bakarmış yorgan altından, beklermiş dif gelsin. İşte o dif gecenin bir vaktinde girir yavaş yavaş. Kimsede ses yok, em baltayla başlamış kesme. Üçünü de kestikten sonra dışarı çıkar karısına aykırı:

- Karı kızıdır fırını, tamam, üçünü de kestim.

Em karı başlamış kızdırma, a dif gider sobasında biletsın biçay ki parçelesın keleşleri. Ama keleş demiş:

- Ayden buradan kaçalım, zere bizi görürse dif, parçeline emen.

Keleşin tayfasi çıkarkar em kaçma başlamışlar. Dif anlamış, em koşma başlamış, ama sınırına ka komuş, tutamamış, em dönmüş geri. Üç kızı da gitmiş. Keleş em babası öbür kardaşı giderler bir beye. Bir zeman beyde işledikten sonra gene keleş orda pazarcı olur, ama babası em kardaşı kıskanırlar da durusu, kardaşları naspınlar keleşi, dife nasıl yedirsınler düşünürler. Beye demişler:

- A be beyim, o difin ne bigiri var.
- Kim alır onu?
- Keleş, demişler.

Bey demiş:

- Keleş, git alasın bigirini difin.
- Yok be, demiş.
- Git zere gider başın, demiş bey keleşe.

Keleş ta gider yavaş yavaş, girir ora, em kazar bir çukur orda. Dif işidir bir tupurdu, em emen ora koşar. Baar bişe görememiş. Keleş saklanır çukurda. Gider neka içeri dif, keleş biner bigire, em yola yapışır. Dif anlar hem arkasına koşma başlar. Bir yerde yetişir, bigirin kuyruguna sarılır ama artık gelmişler difin sınırına kadar, bigirin kuyrunu koparmış, em elinden keleşi kaçırmış. Keleş getirmiş bigiri beye:

- İşte bigiri difin, demiş bey.
- Ep güzel ama kuyruy kopuk, ne o yaramaz, demiş bey.

E, başından geçenleri anlatmış keleş. Kardaşları düşünürler başka demişler.

- Abe beyim, o difin var bir çulu, ne güzel üle çul yok dünyada. Çok güzel, sırmalı işlenik.
- Onu kim alır?
- Keleş, demişelr.
- Keleş ayde git çulu al.
- Yok be beyim, demiş, gitmem.

Bey demiş:

- Ya git ya da kızımı vermem.

Beyin varmış çok güzel bir kızı. Buna kanar keleş gider alır ine, alır çok. Biner tavana em difin çuluna takar ep ineleri. Akşam olur, dif sarınır yatsın, em başlar ineler saplana. Dif sanmış pireler ısıri, demiş karısına:

- Çıkar bu çulu dışarı, ipe ser. Çok bit dolmuş.

Karısı difin çıkarı çıkarmaz, keleş çulu alır, em kaçır. Dif anlamış ama yetişememiş. Keleş getirir çulu da. Bey biyenmiş çok. Kardaşları keleşin görürler ki keleş gene geldi, demişler beye:

- E bre beyim, o difin bir orozu var, ne güzel tüsü var. Em ne güzel öter.
- Onu kim alır?
- Onu da keleş.
- Ayde keleş, da bunu yap, verem kızı. Alamasın yapmasen.

Keleşta iki bir yok, gider. Oroz bakar yüksek bir açta yatırmış. Nasıl endirsin? Ata ata taşçe orozu daldan dala endirimiş, em tam tutsun orozu dif anlar, bir çıkar em keleşti tutar.

- Ey keleş be, demiş, ne işler işlemedin sen bana. Şini alın nasıl olane bilir misin?

Sonra dif aykırı:

- Karı, karı, karı, çık keleş tuttum!

Emen keleşin ellerini ayaklarını balar, em karısına dif demiş:

- Kızart fırını em at fırına, giidem ben bahçey bakam.

Difin meyvaları varımış, demiş:

- Gelinem ordan aç, bare yerim bu düşmani.

Karı emen difin dedini yapmaya başlar. Fırını yapar kor kırmızı, em keleş demiş:

- Ayde keleş.
- Küyer ayaklarımı gidim, demiş keleş.
- Yok, nası yapar karıy kandırı, em dif karısı keleş küyerir. Giderler fırın sıra, Keleş demiş:
- Küyer ellerimi ben kendim girmem demiş karı, uraşır sokamaz keleş.

Keleş demiş:

- Küyer, korkma, girmem. İç zamet etme.

Karı küyerir, em keleş başını uzadır:

- Ehey, demiş, bu fırın kızdırmaz beni, sünmiş. Uzat başını bak inanmasen.

Karı esa uzanır baksın, em keleş bir tutar ayaklarından karıy fırına atar, em kapar fırın kapisini.

Orozu eline, em yola.

Tegolsun dif da uzaktan başlamış deme:

- Adem eti kokar kari mori, kari nerdesin?

Em duru fırına gitmiş. Emen fırın kapisini açar, ne görsün? Fırında kendi karısı, keleş yok. Dif deliri ama yok neyi bulsun.

Keleş getiri orozu. Bey çok biyenir. Ama kardaşları keleşin gene memlun dil. Keleş ep başından geçeni anlatmış. Kardaşlarının gönlü olmamaış; ila ki dif onu yesin da bunlar rat kalsın. Keleşi göze almışlar. Biri demiş gene beye:

- E be beyim, o dif ne diftir bir görsen.

Bey düşünü, onu kim tutabilir diye. Kardaşlara sorar. Kardaşlar demişler:

- Ancak Keleş.
- Keleş ayde git getiresin difi.

Keleş demiş:

- Beyim, odur bük vazife. Em bu da var, siz beki saptınız. Kanınıza mı susadınız? Düşünün burda var ölüm.
- Yok be beyim, getirsin göresin şini.

İlla kardaşlarının maksadı df keleşi yesin de ondan kurtulsunlar. Niçin en erbap içlerinden, em pazarcı. Keleş görür görmez anlamış ki kanlarına susanıklar.

- Beyim demiş sözünde durumusun kızını veresin?
- Dururum ama difi getirisen olur.
- Ama bana lazım bir bıçak, balta, em iki kilo iser, büy, en büklerden, demiş keleş.
- Oldu, bey demiş.

Keleş ta toplar Zairelerini, alaklarını em gider. Difin varımış kavak açları. Keleş gelir ora em başlar kesme. Kaka kaka işidilir difin evlerinden, wm dif çarı:

- Ey, kim o?

Em dif kurulur koşma, gelir em demiş:

- Ey budala adem, bura ne gelmişin, bu kavaklar benim, yoksa kanına mi susadın?

Keleş demiş:

- A be nasıl gemlim be dif, varıdı bir keleş, pusteti beni. Şini geldi yapam bir sandık. Yapam em ki onu tutam param parçe yapam.

Dif demiş:

- Beni da pusteti o keleş. Ah be keleş, ah tutsam!...

Ama keleş sürünmüş bürünmüş, olmuş tananmaz. Neyse, dif demiş:

- Ayde biz beraber yapalım em turalım.

Ayde başlarlar yaparlar sandığı, em keleş demiş:

- Difim, şini büle yoklama yapaneyiz. Gir sen bu sandiya bakalım. Eyer sen çıkarsen o da çıkır, eyer çıkamasen, o da çıkamaz.

Difin akli oka keser, kanmış:

- Ayde, demiş, em içeri giri sandiya. Keleş başlar iserleri mılama. Nerde lazım ise on iser, o koyar yirmi iser. Dif ne yana dönse iserler deler. Em epsini mıladıktan sonra dife demiş:
- E difi, ızlan ayde, bakalım çıkabilir misin?

Uraş, uraş.

Dif başlar zor etme. Uraşır, uraşır, hiç imkânı yok çıksın. Ne yana dönse iserler saplar.

- Yok, demiş, çıkamam.
- Uraş, uraş, demiş keleş. Ey dif, bey dif, benim o aradın keleş.

Dif kuduru birden bire başlamış da şideti ızlanma. İç olmaz, çıkamaz. Keleş alır arabanın içine, öküzleri koşar, em duru beyin evine götürü.

- E beyim, işte difi getirdim, demiş.
- Küyer, demişler.
- Yok, benim kavul idi buraka. Siz ötesini bakın. Kızı veri misin?
- Veririm, demiş. Keleş kızı elinden tutar, em oradan kaçır başka bir diyara.
- Neyse, difi küyeriler. Dif çıkar, tutar episini, parçe parçe yapar. Epsini arar tarar, keleş bir yerde bulamaz. Bizim keleş erbebsa kalır, evlenir, dün yapar, çok mutlu olur. Orda beki elan yaşar.

Orda masal, burda salık.

(Derleyen: Zekeriya Memiş)

VIII.3.1.2- Hocalar Köyü

Bir varmış bir yokmuş. Bir zaman bir köyde bir hoca dünyadan göçer. Hocadan sonra bir cenaze olur. Bu sefer de demişler:

- “Bir yerden bir hoca bulunsun, cenazeyi defnedelim.”

Ondan sonra iki kişi atlar, çıkar. Tabii o zaman bilirler nerede Müslüman-Türk köyü var oralardan bir hoca ararlar. Giderlerken bir çiftçiye rast gelirler.

- “Selamünaleyküm, aleykümselem. Müslüman mısınız?” diye sorarlar.

Çiftçi de:

- “Müslümanım” der. “Neredensin?” diye sorarlar.

Çiftçi de:

- “Hocalar köyünden” der. “Ooo şu Allah’ın hikmetine bakar mısınız?” demiş, çiftçi neden geldiklerini sormuş.

-“Üç beş ay önce bir hocamız vardı ama Hakkın rahmetine kavuştu ama dün de bir cenazemiz oldu. Şimdi cenazemizi kaldırmak için bize hoca lazım. Şimdi sen değil mi Hocalar köyündensin o zaman hocasın.”

Demiş: “Evet üle ama ben hoca değilim.”

- “Hayır hayır sensin hoca bizi fazla yorma, biz bilmeyiz nereye gidelim. Çok yarıktan da geldik, bizimle geleceksin.”

Çiftçi yapmayın etmeyin dese de “Sen bilirsin, rica ederiz bizi fazla yorma” demişler. Adam çatar yanında da cocuy varmış 8-10 yaşlarında.

-“Oğlum öküzleri al eve git annene bu durumu anlat, babamı geldiler zorbalar aldılar götürdüler cenazeyi defnetsin diye” demiş. Çocuk almış öküzleri gitmiş. Az gitmişler uz gitmişler dere tepe düz gitmişler, köyelerine varmışlar. Köylüler, “Hocayı buldunuz mu?” diye sormuş. Onlar da “Bulduk” demiş. Ertesi gün adamın gördüğüne göre işte hoca nasıl yaparsa köylüye öyle edin böyle edin suyu demiş. “Hayde benim yanımda imamın yanında bir su koyucu da olsun” demiş. “Su koyarken yanındaki hocaya haberin var mı bu işlerden” demiş. O da “bilirim” demiş. Sonra cenazeyi defnetmişler, köy halkı bu hocadan çok memnun kalmış. Köylüler, hocaya “Seni birkaç gün daha burada misafir edimeyiz” demişler. “Düşünüp taşınacağız, cenazeyi çok güzel defnettin senden çok memnun kaldık” demişler. “Sağ ol Allah razı olsun, seni boş elle de küvermeyeceğiz” demişler. Zaten birkaç gün sonra Mübarek ramazan ayı da gelir, köyün ileri gelenleri demiş biz ramazanda napaneyiz hocamız yok.

-“Gidip de nerende bulacağız acaba var mı öyle fazlalık bir hoca?” demişler. Biz bunu bulmuşken zaten hoca köyündenmiş, “onlar değil mi hoca köyünden hepisi hocadır.” demişler.

- “Adam ne ka isterse bir ay bizde kalsın biz onun bütün masraflarını karşılayacağız, eline de mal mülk vereceğiz sonra da köyüne gitsin” diye düşünmüşler. Danışalım soralım demişler. Giderler kimin

evinde kalırsaymış bu hoca işte gitmişler sormuşlar. Adam sakın yapmayın etmeyin, ben yapamam bilemem edemem demiş.

-“Benim evimde çok işim var ben çok zarara girerim.” demiş. Ne ka hayvan istersen 40 tane dana vereceğiz yeter ki kal demişler. Adam kendi kendine düşünmüş. Vay be 40 tane dana demiş. Ben bunu bir ayda nerede kazanırım, çok zor demiş. Adam parayı duyunca yumuşamaya başlamış.

-“Ben kalacağım, biz bal gibi geçinir gideriz.” demiş. Ama köylü şartlarımız var demiş. Beş vakit namazımızı kıldıranesin demişler. Çiftçi de tamam demiş. Adam üç gün beş gün türküyle gidermiş. Bildiği türkülerini söylemiş, köylüler de hocanın dediği gibi yaparmış. Bir gün asıl Hoca gelmiş. Tam da o vakit köylüler akşam namazını kılarmış. Hoca bir de ne görsün. Adam yummuş gözünü türkü söylemiş şarkı söylemiş, köylüler de yatarmış kalkarmış. Yeni gelen Hoca bu duruma çok şaşırılmış. Ama yine de namaz bitince hocayı yanına çağırayım demiş. Yine de meslektaşımı ayıp olmasın diye düşünmüş. Bu işte bir hikmet vardır demiş. Aslında adam ilim bilim akılvari bir kişiymiş.

Akşam cemaat dağıldıktan sonra yeni gelen Hoca diğer hocayı yanına çağırılmış, konuşalım demiş.

-“ Yav kardeşim sen ne yaparsın.” demiş. “Ne biçim namaz kıldırırısın.” demiş.

-Çiftçi de demiş “hiç sorma başıma gelenleri, sen kimsin.”

- “Ben hakiki hocayım.” Demiş.

- “Yapma be demiş.” Bu sefer de “inna tayna” demiş

-“Arada vardır 40 dana. 20 tanesi sana 20 tanesi bana olsun ama sakın sırrımı meydana verme.” demiş yeni gelen hocaya.

Bu teklif hakiki hocaya da çok cazip gelmiş. Ama demiş ne yapacağız kim namazı kıldıranacak.

-“Sen sabret ramazan bitecek, sonra bölüşelim danaları sen bir yola ben bir yola gideriz.” demiş çiftçi. “İkimiz de payımızı alalım.” demiş.

-“Tamam, anlaştık o zaman.” demiş hakiki hoca.

Bir iki gün bu hakiki hoca gelmiş ama yine çiftçi gözleri yumuk şarkı türkü söyleyerek namaz kıldırılmaya devam etmiş. Bir iki gün sonra demiş arkadaş ben başka bir civar köye gideceğim, ramazanın son günü için kaldım demiş. Diğer hoca:

-“ Oh be çok iyi tabii git. Ramazanın bittiği gün gel o zaman danaları bölüşürüz.” demiş.

Adam uyanmış, gözünü açmış ta ki ramazana üç gün kala, hoca vaaz tutarken şöyle demiş:

- “Ey cemaat-i Müslimler ben düşündüm taşındım.” demiş.

Cemaat de hocaya ne düşünüp taşındığını sormuş:

-“Emret hocam Allah razı olsun senden bizi kurtardın, cenazemizi defnettin, ramazanımızı kıldırдың.” demişler.

-“Kabulü var mı siz bu danaları toplayıp benim köyüme götürünesiniz.” demiş.

- “Son gün ayrılık olur, hüzn olur karışır işler.” demiş.

Köylüler de “hocam sen nasıl istersen üle yapalım” demişler.

-“Sen bizi ak pak ettin biz de sana son gün köyden ayrılırken iki tane at hediye edeceğiz” demişler. Sonra danaları toplayıp hocanın köyüne götürmüşler. Ertesi gün sabah namazını kıldırır kıldırılmaz atına binip yola koyulmuş yanına da iki tane yoldaş almış çünkü yollarda haramiler ve yırtıcı hayvanlar varmış. Diğer hoca köye gelmiş ve bu hocayı aramaya başlamış.

Köylüler hocaya diğer hoca gitti demişler. Hoca şaşırır.

-“Nasıl gitti?” der.

-“Daha kıldıracağı namaz vardı ama aldı hakkını gitti.” demişler.

-“Ah, o sahtekârdı..”

-“ Nasıl sahtekârdı?” demiş köylüler. Hoca demiş:

-“ O düzenbazdı, o hoca değildi sizi şarkıyla türküyle kandırırdı.”
demiş.

Hoca bir çoban gibiymiş belinde koyunların çingirakları gibi çingirak varmış. Köylüler hocaya:

-“Başındaki sarığa saygımız var, asmayayım çingırağı boynuna yoksa eni geldiğin yere kadar vuracağız.” demişler.

-“ Bizim hocamıza çamur atma.” demişler. “O hoca bizim alnımızı ak pak etti, cenazemizi defnetti, bir ay ramazanda gül gibi geçindik gittik.” demişler.

-“Sen nereden çıktın geldin de hocamıza çamur atarsın.” demişler. Hoca bakmış durum olacak gibi değil ben bunlarla anlaşıyamam eğer konuşmaya devam edersen beni linç edinelere demiş. Hoca az kalmış alsın başını gitsin danaların yanına gitmiş, diğer adam da orada danaları büyüttürmüş. Onlar da gül gibi geçinip gitmişler. Orada masal burada sağlık (K.K. 18).

VIII.3.1.3. Keleş

Bir varmış bir yokmuş. Varmış üç kardaşlar ve bir bey. Şini bu üç kardaşların bir zamanlar bir dif toplamış hep ayvalarını devamlı toplarmış. Bir kardeşi der bir gün:

-“ Baba, demiş ben bu akşam demiş gözledinem şeyi ayvayı bakam kim toplar.”

Babası demiş ‘‘iyi be ojum. En byk kardaşı iŖte gzedir. Gelir bu dif, belirli saatte bilir ne zaman onlar uyuyane. On ikiyi geçtikten sonra bu yatır, uyur, oturur gelir vakit on iki ne zamansa uyur. UyuyakalmıŖ. Dif gelir, toplar ayvayı hem bi de baŖucuna tuvaletini de yapar. Yani bu canavar, çekip gider. Sabah olur, gelir babası hala ojuk uyur. Abe ojum naptın?’’

- ‘‘İŖte baba gzetinem.’’ demiŖ. Babası demiŖ:

- ‘‘gzettin ama ayva toplandı.’’ demiŖ. Ertesi akŖamı öteki kardeŖi der ki ben gzledinem. Babası demiŖ kardeŖin gzedemedi sen mi gzedeceksin. Sonra almıŖ o ok silahını, geldi demiŖ okla vuranem. Dediğim gibi o da saat on iki bir malları gelir difi bunu karŖıdan grr o uyur. Yine toplar ayvayı hem de baŖucuna yine tuvaletini yapar gider. Tamam, gelir iŖte sabayli babası da ojum ne yaptın?’’

- ‘‘Baba hala beklerim’’ demiŖ.

- ‘‘Ne beklersin dif ayvayı toplamıŖ gitmiŖ, hem tuvaletini de yapmıŖ gitmiŖ.’’

Ŗimdi nc kardeŖi KeleŖ. Bunu istemezler babası da bundan memnun diil. DemiŖ ‘‘baba ben gzedinem.’’

- ‘‘ Abe kr kpek hayvanı byk kardeŖin ve ortanca kardeŖin gzedemedi sen mi be kel kpek gzedinesin.’’

- ‘‘Gzedinem. Verin demiŖ öteki kardeŖlerine siz bana bu oku. Eh verirler. İŖte bir zamanın vakti gelir bunun da uykusu sarar. ‘’

- ‘‘E Ŗimdi ne yapar bu? Keser bir parmağını biraz. Of parmağım of parmağım... Uyumaz. O dif gelir, toplar ayvay, ener onun da baŖı ucuna tuvaleti yapsın bu bi salar okle kıçına yaralar difi. Yaralar ama birden dif dŖmemiŖ, kaçar gene. Aynı yine gelirler sabayli ne yaptın be kel kpek? Baba demiŖ ben difi yaraladım.’’

- ‘‘Hani?’’ demiş babası. Demiş bu kanlar ne aktı, kıcına vurduş Şu kuyuya kaçtı gitti, saklandı. Tamam. Şini büyük kardeşi der ki baba demiş yap bana bir kılıç, ben demiş difi enem o kuyuda kesinem işte o kuyular ne varsa. Girinem o kuyulara. Tamam ama demiş Şini ne zaman enlem kuyuya ne zaman diyinem yandımdı yandımdı küverin. Dondum dondum çıkarın su da varımış. Tamam. Ne ka işte yandımdı yandımdı küverirler diğer ayaklarını dondum dondum çıkarın e gene ikinci kardeşi der baba ben girmem. Alır kılıcı, ener. Ben de demiş ne zaman çığıranem yandımdı yandımdı küverin. Aynı anlattığım gibi suya değer ayakları dondum dondum der çıkarılar. Derler Keleş’e, Keleş der ben girmem ben bilirim onu. Verin bura Şeyleri ben demiş yandımdı yandımdı çağırdım mı küverin dondum dondum çağırınca çıkarın. Tamam.

Keleş işte derler yandımdı yandımdı, dondum dondum. Yandımdı dondum yandımdı dondum keserler ipi Keleş gider. Nasıl öldürüsñler Keleş’i. İyih, diye öln. Neyse Keleş batar. Batar ama batar yedi kat yer dibine. Aşağı tabi Şindi masal böyle. Açar bir odaya a bir odaya gider hala difin kıcından kanlar akar. Bulur odada açan bi bakar yani o dif ordaymış, saklanmış. Demiş sonra uzlaşanem ben bununla. Bir odada açar elemi ya kendi açar kendi sarar çözer. Elemiya²¹ bilmem bilirsin o Şey böyle iplikler sarmak için Şeyler böyle top Şeklinde bir Şeyde açar yukardan Şey düşer Allah’tan kendi kendini besler. Bir oda da açar, taze aşar tavşan kaçır birbirlerini tepsi içinde tutamazlar. Neyse Keleş, bunları Şey eder ordan çıkar. Difi Şey etmemiş.

-‘‘Şimdi niye Şey edim bunu ben. Oldu bitti bu. İşte çeker gider. Gider gider gider bir yerde osanır yatar bir ağaç altına. Yatır, o daika çok güneş imiş, yattığı zaman. Bir oyanır açar büzülyan kuşu kanatlarını saralık olur o akıt der ki o demiş ne zaman yattım ne kadar demiş güneş vardı. Bir bakar aovv kuş, hee demiş kuşa çok çok demiş teşekkür, ne bu işi yaptın.

²¹ Elemiya: İplik.

Kuş da dile gelir, demiş nerden gelirsin nereye gidersin. İşte kuşa anlatır olayları.”

- “Ben işte batan istedim dünya yüzünü çıkam. Ben seni çıkarabilirim.”

-“E nasıl çıkarabilirsin sen bir kuşsun.” demiş.

-“Çok kolay.” demiş.

-E haydi düver nasıl?

- Bak 40 tane kızarık koç kestirnesin.

-Tamam, başka?

-Kırk fırın ekmek.

-Tamam.

- Kırk kızarık koç, kırk fırın ekmek, 40 tulum şarap.

-“Ben nerden bulayım bunları?” demiş.

-“Tamam, al sen bu mühürü, yap sen bunu ben anında çıkarım. Al” demiş bunu Keleş. Yırtık pırtık partal atar o mühürü cebine. Çeker gider. Öbür dünyada şimdi bu öteki dünyada yani. Gider bir demirjiye. Demiş a be arkadaş kalam demiş sende ben abe demiş bana sıkıştırılar bir yerde yaparlar demiş bir düğün işte kılıçlar bilmem neler düğün yapane bir bey ben bunları hep yapam. Sen demiş bırak bu dükkânı ben demiş hepsini yapanem. Sen demiş git düğüne. İşte bu Keleş, nasıl diyim bu şeyleri hazırlar. Bu koçları, ekmeği, bu şarapları.

Gitmiş bir beye. Demiş o beye ne gider o köyde bir canavar bir kişiyi yermiş o köye su küverirmiş. Şeyde oturmuş o kuyularda. Bırakarmış mesela gitsin alsın o kuyudan su. Bir kişi yemeden o kuyuya kimse yaklaştırmaz.

-“Bu sonra gelir, gider o günü da o köyde tam da beyin kızı sırada yesin. Yok, şey şimdi fukaranın olsun, hepisine aynı. Gelir oflar bey, hepsi çok oflarlar. Bu da görürü işte yırtık pırtık bey kabul eder, ne demiş ne oflarsınız. Nasıl demiş oflarız istemezler bununla konuşsunlar. Böyle böyle. Hah demiş ben onu ararım o canavarı. Nasıl sen onu ararsın. Hiç korkma” demiş Keleş. Kızı götürürler kuyuya. Kuyu başına koyarlar. Beklerler ki canavar gelsin kızı yesin da su küversin. Te olsun canavar gelir ama Keleş de oturur kenarda bir yerde. Bunu da tanamaz o kadar. canavar demiş herhalde köye çok su lazım iki kişi koymuşlar yiyim.

-“Aa sen öyle hesap et” demiş Canavar başlar şey etmeye, kız der git be kardaş demiş sen demiş benden ötürü da yemesin seni ha git. Otur demiş sen kıza. Sen bak işini. Dife der, Keleş hamle yapar batırı Keleş’i yarıya ka. Demiş bir kere daha hamle aa demiş birer kere dedik. Keleş çıkar şeyle kılıcını davranır. Dif şimdi der hamle et sen. Bir hamle eder Keleş, dokuz başını da bu canavarın keser. Hem o akıt kız eve gider. Der ki ne be kızım geldin. Babası demiş git bak bütün köylü kalane susuz. Te sen bey kızı olduğun için mi büle yaparsın. Kız demiş baba işte geldi o şey ora böyle böyle yaptı. He, iyi. Ordan düveri bu kız giderler bu adamı alırlar getirirler. Bey demiş dile dileğini şimdi sen benden.

-Oo benim çok isteklerim var.

- Sen dile bi bakalım daha da istersen kal ben bu kızı da sana veriyim.

-Yok istemem. Bana demiş kırk dane koç, bunları demiş yaparsan. Bey “çok kolay” demiş.

-Sen kurtardın benim kızım bak herkese serbest su oldu artıkın. Yok, olmaz. Bana demiş bunları yap oldu. İşte kaç gün zamansa yapar. Der ki bey Keleş’e hazır bunlar. Ne yapanesin bunları. O demiş benim bileceğim. İşte yakar o mühürü çıkarı cebinden o mühürü ne vermiş büzülyan kuşu, yakar

onu hemen büzülyan kuşu çıkar önüne. Demiş ne var. Demiş hazırladım bunların hepsini.

-‘‘Aa, iyi. Bin kanadıma’’ demiş kuş. Biner demiş büle yaptığım zaman ekmeği vernesin böyle yaptığım zaman şarap vernesin böyle yaptığım zaman koçları vernesin. Tamam der çeker giderler. Tam çıkmak üzere biter mi şimdi etler tam kıl payı çıksınlar. Ne yapar Keleş, ayağının altından biraz etinden keser hem verir kuşa. Kuş anlamış ki adem eti demek ki insan eti, onu tutar ağzında. Şini der ki şeye Keleş’e oturur Keleş hem bir ağaç altına ki kuşun biraz ağrısı var şudur budur... Sen demiş git kuşa ben gindem artık çıktım dünya yüzüne. Varmış artıkın babası nerde o diyarlara. Kal demiş bir kere göreyim nasıl gidersen kurtulsun ayakların kanatlarımdan endin ya... Kalkar başlar aksamaya çıkarır dili ağzından eti tekrar yapıştırır. Neyse işte kuşla o anda şey eder, gider.

Gider bir karının evine. O çok fukaraymış. Der beni kabul eder misin akşam misafir. Abe evladım demiş ben yok akşam sabah ne yiyim. Ne Verne Allah demiş onu. İyih, kabul eder. Şindi o köyde en büyük kardaşı evlenane. Bu duymuş şimdi demirciye gelir. Bu da te oflar moflar işler ne ka işlerse. Sonra gene bu karıya gider. Demiş şey, beni sıkıştırılar bu şeyleri yapam filan yerde bu işler olane hep bu istekler.

-‘‘ Eh tama kolay onarlı yapaneyiz hepsini’’ demiş.

- ‘‘İşte bu aletleri de isterler benden’’ demiş kolay, mühürü yakar elemiya getirirler eğlenceye geline çizlik bilmem ne tazı kaçır tavşan koşar demiş nasıl. Demiş çok kolay onlar. Yakar mühürü kuş bile bunları getiri. Eh işte gider bu adam düğüne Keleş de yakar bu mühürü bir at getirir bir kılıç getiri buna, öyle bir ziynetli eşyalar da getirir. Ama nasıl. Keleş de giyinir o kılıcı da alır, yapar orda hem çeker atle. Yetişir mi o düğünde babasının kafasını keser, kardaşlarının da kafalarını keser. Sonra gelir gene dükkâna alır eşyalarını gider. Düğün sahibi gelir, nasıl abi demiş, o der hiç sorma yetişti bir zırhlı bey gibi çok kuvetli bir pehlivan kesti demiş bütün

kafaları. O anlatır demiş bana böyle yaptılar, ben de demiş geldim kestim kafalarını onlar beni kuyuya atmışlardı. Ben de dünyaya geldim tekrar. Görneyiz ne iziyetler çektim. Orda masal burda salık (sağlık) (K.K. 4).

VIII.3.1.4 Kurt İle Kuzular

Bir varmış bir yokmuş... Bir anne koyun ve iki tane yavrusu varmış. Annesi bir gün otlamaya giderken yavrularına öğüt vermiş: "Sakın ama sakın kapı çaldığında açmayın, eğer kurt gelirse sizi yiyebilir" demiş. Anne kuzu otlamaya gitmiş. Kurt kapıya gelmiş, tak tak tak diye kapıyı çalmış. Kuzular: "kim o?" diye sormuş. Kurt da: "ben anneniz" demiş. Annelerinin öğüdünü unutan kuzular kapıyı açmış ve kurt yavruları yemeye başlamış. Anne koyun otlamaktan gelince yavruların evde olmadığını görmüş. Sonra aklına bir fikir gelmiş çünkü kurt yavrulardan birini yemiş, bir yavru ise anne anne kardeşimi kurt yedi şimdi de ahırda demiş. Annenin aklına güzel bir fikir gelmiş. Kazanın içine su koymuş ve kaynatmış. Kaynattıktan sonra ahırın kapısının üstüne koymuş. Sonra kapıya vurmuş ve ben diğer yavruyum, kardeşimi kurtarmaya geldim demiş. Kurt da hemen kapıyı açıyorum demiş ve açtığı anda haşlanmış. Haşlandıktan sonra yere yatmış, bayılmış. Anne koyun da kurdun karnını kesip yavrusunu çıkarmış ve içine kocaman taşlar doldurmuş. Kurt uyandığında karnında bir ağırlık hissetmiş, hemen evinin yolunu tutmuş. Evinin yolunda giderken oralarda bir göl bulunmuş. O gölün içine düşmüş ve orada boğularak ölmüş (K.K. 33)

VIII. 3.1.5. Üç Kardeş Masalı

Bir varmış bir yokmuş. Bir gün otururlar yemek yesinler, kapıları açmış. Yerler yemek, tutar at. Çak yemek yesinler, at dışarı çıkar. Hem demiş arayalım. Biri demiş öteden biri gelir. İşte suçlu o, bizim atımızı aldı. Ne suçu var ne bir şey aslında. Biri demiş nerden bilirsin. Diğeri demiş gerçekten doğru. Demiş düşünürüm. Üç kardeş hepsi dev gibi, düverirler. Bu da gider kaymakamlığa. Onları dava eder. Der ki ben onların atını çalmışım. Bunlar öyle söyler. Kaymakam der, nasıl çaldın. Kardeşler der, biz onun çaldığını düşündük. Kaymakam der, madam düşünürsünüz ben size üç sual soracağım eğer bulursanız bu adam çalmıştır. (Neyse giderler

anlar mısın?). Karyola büyük, koyarlar döşek içine bir limon. Demiş tanı bakalım ne üstüne oturursun? Biri demiş yumurta şeklinde biri demiş sarı renkli biri demiş ekşi biri gene der limon. Yemek yaparlar bir angi köpekten keserler, onu da sorarlar. Bulur hepsini, derler gerçekten sen çaldın bak buldun hepsini. Orada masal burada sağlık (K.K. 19).

VIII.3.1.6 Zinep ile Ali

Bir varımış bir yokumuş. Varımış bir adam ve bir karı, em onların iki dene evlâtları. Bir kız, em biri çocuk. Kızın adıymış Zinep, çocun da Ali. Bir gün, evlere şenlik, karısı adamın ölmüş. Kalmış iki öksüzlen.

Adam da niyetler, başka bir karı bulur, em onunla evlenir.

Evlendikten sora, yeni karısı adamına demiş:

- Adam!
- Ne be koca karı?
- Bu maksımları at biyeri, yokse atmasen ben sende oturmam.
- Be nasıl karı!?
- İşte üle. İstersen karısız kalmasın.

Adam da düşünür napsın Zinep ile Aliy. Aklına gelmiş koruya gitsin, ora odun kessin, em maksımları orda bıraksın, yesin vampirler. Bir gün öküzleri koşar, em maksımlarına der:

- Zinep, Ali ayden bugün gideyiz koruya.

Maskımlar da ulu kef olurlar, arabaya binerler. Babaları almış, iki dane su kabay yanına. Küden çıkarlar koruya gelirler ama akşamüstü olmuş. Çocuklarına der:

- Zinep, Ali, siz burda oynan, bu dere içine kumlarda, ben ginem da içeri arabayle, ordan odun kesinem.

Çocuklar kanarlar. Ne bilsinler babasının şeytanlımı nedir. Babası korunun içinde bir aaca asar o iki su kabamı dramlasın ki odun kesermiş sansın çocuklar.

Em öküzlerle başka bir yoluyla korunun içinden çıkar, eve gelir. Karısına demiş:

- Atım koruda. Gelemineler, yine vampirlar.

Çocuklar oyna oyna akıllarına gelmiş babalarını arasınlar. Başlamışlar “ Baba! Baba!” çarınma, em “ Ana! Ana!” alasinlar em o yere doru gitmişler. Orda ne görsün gözleri Zinep ile Ali'nin. Babaları yok. Safi orda asık iki su kabay dramlasın. İşi anlarlar, em kuru içine alaa alaa giderlermiş. Gide gide görürler bir maara. Zinep demiş:

- Ali kardaşım, gel girelim bu maaraya. Bu geceyi burda geçirelim.

Giriler bir köşesinde sinmişler, em yatmışlar. Bir gecenın vaktında, bir ses kulaklarına gelmiş Zinep ile Ali'nin. Tegolsun dif gelir, em sülenir:

- Oho, adem eti kokar.

Ziynepe ile Ali işidir.

- N'apaneyiz kızkardaş, demiş Ali.

Zinepe demiş:

- Cız, dur bakalım.

Dif demiş:

- Yakam bir ateş, biraz ısnam, soram dinlenim biraz. Sora karnım aç oldu mu, kalkarım, bu ademleri yerim ne bura gelmişler. Herhalde kanına susamışlar.

Dif bunları konuştuktan sora ateşi yakar, em yatar uykuya. Ateş tutuşur, başlan yanane; ama dif ateşe bir iki kubik odun birden koymış yansın. Ateşten ne zaman kor başlamış kalma o zaman Zinep demiş:

- Ali kardaşım, şini geldi eyamı diften kurtulalım. Git al bir koca kor, em safi diydirdife, em o yanane.

Ali de, üle yavaş yavaş, iç ni ses ni seda, yaklaşır ateş başına, em difin üstüne bir kor atar. Koru atar atmaz, dif tutuşur. Başlar yansın, em barsın, kaçsın ama uzak gidememiş. Yanar, düşer, geberir. Zinep demiş:

- Çız kardaşım, kurtulduk bu diften.

Çocukle kız orda başlamışlar yaşamaa. Kaz kaz, bul bir buyday tanesi, yaparlarmış yarı yarıya. Gene kaz kaz, bul bir misir tanesi, yap yarı yarıya. Onu ye. Onunle idaresi imiş Zinep ile Ali'nin.

Gün gelir büyerler. Maaradan dışarı çıkarlar. Korunun içinde giderlermiş. Ali susar, ararlar su. Bulamazlar. Bir yerde korunun bulurlar giik ayai, su dolu. Ali ordan su içsin istemiş. Zinep demiş:

- Kardaş Ali, içme bu izden. İçersen, sen da giik olursun.

Ali'ye ne kadar yalvar yalvarmış, Ali dinlememiş. Yatmış yüzükoyun, em içmiş su o gik ayandan, em emen giik olmuş. Balkana kaçmış. Zinep yalnız kalmış. O da balkanda bir kalın aaca biner. Bir gün, iki çoban o aacın altına gelirler. Bir bakmışlar, aacın üstünde bir kız. Ayın ondördü dilber de dilber. Dünyada yok da güzeli. Emen eve, baltaları ellerine, em aacı kessinler başlarlar. Bam, bum, bam, bum...Akşamka da takatsız kalmışlar, kan terlere batmışlar. Ama açtan az bırakmışlar. Biri demiş:

- Aaçtan az kaldım, ay bırakalım gidelim eve. Yarın da bir amle yaparız, aacı keseriz.

Giderler eve. Akşam olur, giik gelir. Alar, yalar aacı. Aaç da oka kalınlanmış. Saba olur, em gene balkana gitmiş. Sabayle çobanlar gene

gelirler. Ne görsünler! Aaç da oka kalınlaşmış. Ama onlar gene başlamışlar kesme aacı. Gene akşam olur. Az bırakırlar, em eve giderler. Giik gelir gene; alar yalar, alar yalar. Aaç da oka kalınlanır. Saba olur, balkana kaçır gider. Çobanlar gene gelirler. Ne görsünler! Aaç da oka kalınlanmış. Brakarlar, eve giderler, em bir cazü karıya danışırılar işi. Büle büle işimiz, düyerdiim gibi Koca teze da demiş:

- Ben endirinem, ne verinesiniz bana?
- Aman koca teze, ne istersen verineyiz. Safi endır bize o kızı.

Koca teze demiş:

- Bana alın bir sacak, tava, biraz yağ, un. Ben gidem ora yapam alva, em onu endirnem.
- Aman koca teze, demiş çobanlar. Çok rica etmişler. Koca teze da bu işi yapmak için, kızı endirsin, gider o aacın altına. Em başlar alama. Koca teze alarmış büle:
 - Anam evladım, canım evlâdım, oldu üç gün öldün, alen alvanı yapamadım.

Em sacayi tersine koyar, ayaklarını yukarı koyar. Bunu gürümüş kız yukardan, em aykırılmış:

- Kız koca teze, dil üle.

Koca teze bakmış yukarı, em demiş:

- Nerdesin be canım kızım, en göster.

Ama koca teze çobanlara demiş:

- Siz aacın arkasında sinin, ben endırdım mi emen siz kucanıza alın, bakın kaçmasın.

Çobanlar, “ Oldu” demiş.

Neyse, koca teze başlamış alasin, em büle demiş:

- Ah be canım evlâdım! Gözlerim görmez kör oldum kızım. En biraz da aşaa, em kulaklarım işitmez. En canım evl3adım, göster az.
- Koca teze, öbür türlü koy ki dökülmesın yayın, em unun. Sonra alvay yok neyle yapasın.

Gene koca teze:

- Oh be canım evlâdım, görmez gözlerim, em da neler ona masus.

Koca teze mi bilmez? Atığın şeytancılıkle cazü olmuş. Bir kere, üç kere kızı çarpar, aldadır, em kız yavaş yavaş ener aacın dibine. Çocuklar çobançeler, emen beline sarılırlar. Em kız başlamış tepinmee. Ayde atığın yok kurtulmak. Çobanlar elinden kızı tutar ve götürürler. Birisi alır karı için.

Birangi hafta kız orda olduktan sora sorarlar:

- Nerden sen oraa geldin?

Sorduklarından sora, kız ep başlarından geçenele anlatırı. Em adlarını da düyeri ki onun adıymış Zinep, em kardaşının Ali. Ama Ali'nın de ne olduunu düyeri emen. Cazü koca teze demiş:

- Onu da ben yaparım. Gidesin sen gene o aacın yanına. Gelirmiş dimi kardaşın, em ona diyesin içisin gene o giik ayıandan su, em emen insan olacak.

Koca tezenin dediy gibi yaparlar. Giderler gene Balkan'a. Akşamüstü gelir giik, em Zinep demiş:

- Ali kardaş, git iç gene o giik ayıandan su ki olasın gene insan.

Giik de gider, içer su, em emen insan olur. Alırlar Aliy da, dönerler eve. Giderler, yaparlar düün. Atlarlar, oynarlar. Zinep'in nikâlarlar. Masal da burda bitti. Orda masal, burda salık...

(Derleyen: Zekeriya Memiş)²²

VIII.3.2.Fıkra

Halk yaratmalarının bir diğer türü fıkralardır.

Dursun Yıldırım:

“Hikâye çekirdeği hayattan alınmış ve bir olay veya tam bir fikrin teşkil ettiği kısa ve yoğun anlamlı, beşerî kusurlarla içtimaî ve gündelik hayatta ortaya çıkan kötü ve gülünç hadiseleri, çarpıklıkları, zıddiyetleri, eski ve yeni arasındaki çatışmaları sağduyuya dayalı ince mizah, hikmetli bir söz, keskin bir istihza yoluyla yansıtan; umumiyetle bir fıkra tipine bağlı olarak nesir diliyle yaratılmış, sözlü edebiyatın müstakil şekillerinden ibaret yaygın epik-dram türündeki realist hikâyelerden her birine verilen isim” (1999:3) şeklinde fıkraları tanımlamaktadır.

Erman Artun fıkrayı, “ Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli güldürücü hikâye, anekdot, “güldürücü küçük hikâye”, “fıkralar, motife yer veren kısa anlatmalardır. Edebiyat türü. Bir olayı ya da görüşü kısaca anlatan parça”. Türk dilinin yazılı kaynaklarında fıkra ile ilgili ilkk bilgilere Kaşgarlı Mahmut’un Divanü Lügati’it-Türk adlı eserinde rastlanmıştır. Kaşgarlı, küğ ve külüt kelimelerini, “Halk arasında ortaya çıkıp insanları güldüren şey”, “Halk arasında gülünç olan nesne” şeklinde açıklamıştır (2014: 195).

Pertev Naili Boratav fıkraların; “herhangi bir düşünceye örnek vererek güçlendirmek, karşısındakini ona inandırmak ya da direnişinde yanıldığını tanık göstermek, herhangi bir durumu açıklamak gibi vesilelerle” (2015b: 95) anlatıldığını ifade ederek fıkraların işlevlerini sıralamaktadır.

²² (Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi, syf: 574-577.)

Fıkraların ortak bir şahsiyeti temsil ettiğini, bireysel olmadıklarını ileri süren Yıldırım, fıkraları şu şekilde sınıflandırmaktadır: Ortak şahsiyeti temsi yeteneği kazanan ferdi tipler, zümre tipleri, azınlık tipleri, bölge ve yöre tipleri, yabancı tipler, gündelik tipler, moda tipler (1999:24).

Fıkralar anlatıldığı toplumun siyasi, ekonomik, dinî vb. aksayan yönlerini sorgulayarak bu yönlerin mizahi olarak ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Kanatlar köyünde derlemiş olduğumuz fıkralarda da bu aksayan yönleri fıkralar aracılığı ile görmüş bulunmaktayız. “ İleri Giden Saat” adlı fıkra bu aksak yönleri gösteren bir fıkradır. Kanatlar köyünde Nasrettin Hoca ve Bektaşî tipinin fıkralarda yer aldığını görmekteyiz. Bu ve bunun gibi fıkraların yalnız Anadolu’da değil Balkanlar’da da anlatılması türün yaygınlığı ve de en önemlisi toplumun ortak yaratmalarının sonucunda oluşan bir tip olmaları sebebiyle ortak kültürel bellek için önem arz etmektedir. Derlemiş olduğumuz Hoca ve Kaşık adlı fıkralar da hacim olarak uzun olma özelliği göstermektedir.

VIII.3.2.1- Bir Kör Bir Dilenci Bir Sakat

Biri varmış iki gözden kör, bir dilenci bir de sakat. Ama Nasrettin Hoca şarabı ilk kez deneyecek. Ne etkisi var bu şarabın. Bu üçüne verir şişeyle şarabı. Kenardan gizlice bu üçünü seyreder. Onlar da içerler. Sarhoş olunca bunlar biri iki gözden gör biri sakat biri dilenci. Sarhoş oldukları zaman iki gözden kör olan, ee demiş arkadaşlar gördüm de gördüm ama böyle kırmızı şarap görmedim. (Hâlbuki hiç görmez). Dilenci de demiş, arkadaşlar bu gece yeyin için bütün masraflar bana ait. İki ayağı sakat olan demiş, var mı benimle atlayan? (K.K. 31).

VIII.3.3.2-Fıçı Baba

Dervişin biri bir gün bir kahvehaneye gider. Orada kimseye selam vermeden doğru yürüyerek rakı fıçısına kasasına gider. Ona üç kere kakar böyle eliyle, ona der

-“ Selamünaleyküm Fıçı Baba.” Hemen çıkarı şişesini (o zamanki döneminde neyse), dolduru onu kapar ve döner. Kahve sahibi der,

-“ Vay ulan zındık, koskoca bu kahvenin içinde bir sürü insan var, selam vermedin de koskoca bu zıkkım fıçısına selam verdin.”

Derviş der ki:

- “ Bak, emen emen 200 litre rakı bu içinde tutar. Hiç der kendi kötülüğünü dışarı çıkarmaz. Ama bundan sen eğer üç yudum içersen bütün küfrünü de dışarı çıkarırsın. Onun için ona fazla saygı gösterdim” (K.K. 16).

VIII.3.3.3- Hoca

Bir gün adamın biri camiye gidecek Bektaşî babası da hava güzelmiş demiş:

-“Al o bizim demi biraz da yanına meze hazırla dut altına getirelim ben da çalışmam diğer kardeşlerimiz nasıl çalışmaz ben de Müslümanım Elhamdülillah” demiş. “Ben de bir gün tatil yapacağım.”

Bektaşî babası oturur dut altına demini görür görmez hoca efendi despiler elinde Eşhedü çeke çeke tabii din adamı camiden gelir. Bir baksın:

- “Yazıktır günahdır bare zıkkımlanırsın niçin çıkmışın dut altına?”

-“Ne oldu Hoca Efendi ne yaptık? Biz oturursek kendi avlumuz içindeyiz kimseye karışmayız bilirsin”

- “hem de bu mübarek günde.”

- “Günlerden nedir?”

- “Cumadır. Sen kalkasın gidesin Allah’ın evinde ibadet edesin yalvarasın hiç mi senin bir derdin sıkıntın bir üzüntün yok be adam? ne almışın bunu sabah sabah zıkkımlanırsın” demiş Hoca Efendi.

-Ya hele bir gel

- ‘‘Yook aşağı ben o Őeytan sıra yaklaŐayım’’ ama hocanın ayağı yavaş yavaş BektaŐı babasına kayar. Der ki:

- ‘‘sana selam vermem çünkü seni Müslüman’dan saymam. Bunu içen (rakı) zaten gayrimüslimdir.’’

Hocaya demiş ‘‘gel otur. Baba bak baba erenler ne anlarsın Şu zikkımdan’’ demiş. ‘‘Bunun bir tadı tuzu var mı?’’ demiş.

-‘‘Nasıl anlatayım be hoca efendi. Bu kelimeyle anlatılmaz. Anca buyur biraz tat’’ demiş.

-‘‘ Aa ben bu yaŐtan sonra maazallah bunca ibadetim boŐuna mı gitsin. Ben bitevi ibadetimi bir dakikada sıfıra indirir miyim?’’ demiş.

BektaŐı babası demiş:

-‘‘ Nasıl anlatayım be hoca efendi sana. Sen benden bunun tadını tuzunu istedin ben de biraz uzattım.’’ Bakar saya sola ‘‘tbe estağfurullah’’ demiş. –‘‘Beni günaha sokaysın be gnahkr adam. Ama yine de tadına tuzuna bakacam’’ demiş. Adam bir yudumlar ‘‘yandım.’’ Bir daha yudumlar ‘‘aovv’’ demiş ‘‘iim yandı’’ demiş.

-‘‘bir daha i’’ demiş.

-‘‘ovv bu ne güzel’’demiş.

Makidonların da bir atasözü var. ‘‘Birincisi tiken gibi, ikincisi saman gibi, üçüncüsü yağ gibi kayarmıŐ.’’ Hoca, BektaŐı babasına:

-‘‘sizin o ilahilerden bir tane patlat bakalım’’ demiş. ‘‘Güzel ilahileriniz ve sesiniz var’’ demiş. BektaŐı babası dermiş:

-‘‘abuk daha on dakikan var cami saati geldi’’ demiş.

Hoca ‘‘ben camiye gitmem’’ demiş. BektaŐı babası:

-“Nasıl olur bunca cemaat seni beklene. Olmaz Hoca Efendi git” demiş. Hoca “bir daha koy” demiş, zaten bir daha içmemiş zavallı Leyla olur kendinden geçer. Felekten diil bir gün beş gün çalar hoca efendi. Bektaşî babası da der ki:

-“ Madem üle destur eder balar bir ilahi söylemeye.” Saat on ikiyi geçer bir olur. Hoca yok. Endişe etmiş cemaat. Demişler gidin bakın çabuk iki gence demiş, gidin bakın evine ne oldu. Kuldur her şey olabilir. Giderken ne görsünler. Bir ses duymuşlar. Bektaşî babası açmış ağzını yummuş gözünü ilahi söyler, Hoca da eşlik eder. Aman demişler gözlerimize inanamayız. Olamaz demişler Bektaşî babası hocayla.

Biri demiş çabuk cemaate hepsi camiya gelsin hocanın ne olduğunu görsün. Bir giderler olmaz oldu derler, hoca kendinden geçik. Giderler ağaya haber verirler. Ağa inanamaz. Nasıl olur der. Oldu ağam derler kıyamet başımıza kopacak, taş yağacak kim bilir Allah ne bela verecek köyümüze. Bektaşî babası ile Hoca Efendi demlenirler.

-“Atımı hazırlayın” der. Atını alır gider bir de ne görsün. Hocanın gönlü gözü hiçbir şey görmez, perişan olmuş. “Hocam” derler. Hoca der:

- gidin başımdan.

Yaka paça hocayı alırlar çabuk derler iki kişi gidin başka bir köyden teniz bir hoca getirin bunu falakaya yatıraneyiz ve ölümüne düüneyiz. Hak etmiştir ölümü. Bektaşî babasını ne yapalım demişler.

-“ Onu salın gitsin nasıl olsa gayrimüslimdir, ceza veremeyiz” demiş. Ama o hoca falaka yiyecek.

Neyse gelir hoca okur ayeti. Bu Bektaşî babasıyla demlenen Hoca: - “off off” der. Bektaşî babası gidemez o sebep oldu. Döner kapıyı çalar, açarlar. Ne oldu git yav seninle işimiz yok demişler. Sen gayrimüslimsin.

-“Sensin kâfir sensin gâvur.” Durun demiş:

-“ Bu adamı ben boynuma aldım hele neden onu yatırırınız falakaya” demiş . Bu yeni gelen temiz Hoca demiş ki:

-“Salarız be kâfir. Ama bir şartımız var. Kabul edersen bunu al git zaten bu senin olsun nasıl olsa şeytana uymuş.” demiş.

-“Şartınız nedir?” demiş.

-“Kelime-i Şahadet getirnesin Müslüman olanesin.”

-“ Tamam” demiş “küverin hocayı.”

Küverirler hocayı zavallı ufalarlar ayakları altına. Sonra Bektaşî babası okur duayı Müslüman olur. Kalkar Hoca, Bektaşî babasının boynuna sarılır, sağ olasın beni kurtardın der. Dışarı çıkarlar, Bektaşî babası bu sefer Hoca efendiye küser.

-“Tüh” demiş “ne yeteneksiz adammışsın be.”

Hoca efendi de demiş “ne yaptım be Bektaşî babası?”

-“Ben de seni sanırdım bir yetenekli insan. Bak ben ne yaptım, Müslüman oldum seni kurtardım, kâfir oldum kendimi kurtardım. Tüh yeteneksiz bir daha benimle içkiye gelme” demiş (K.K. 18).

VIII.3.3.4- İleri Giden Saat

Bir devlet on tane saat toplamış. Böyle saatleri duvara dizmiş. En hızlı hangi saatin gideceğini denemiş. On tane saat hepsi bir gidermiş. Ama Makedonya'nın saati en hızlı gidermiş. Biri gelmiş bakmış, bu hangi ülkenin saatidir, çok hızlı gidiyor demiş. Bu Makedonya'nın saati demiş. Bu saat neden bu kadar hızlı döner demiş. Çünkü bu Makedonya en hırsız devlet demiş(K.K. 31).

VIII.3.3.5- Kaşık

Bir Bektaşî babası davet etmiş Sünnî imamlarını yemeğe. Davet etmiş da onların ellerine de birer kaşık vermiş. Böyle kaşık da uzun birer metre. Herkes alan yemek yerken onu suratına vurur. Ağzına getiremez yiyemez. Yani tekkede Bektaşî babasının yerinde yemek yiyememişler. Vay demiş bu Bektaşî babası bizi mahvetti. İmam da davet eder Bektaşî babasını adamlarıyla bu camisine ya da medresesine. O da yemek verir de imam da birer buçuk metre yapar kaşıkları uzun bu da şeye verir Bektaşî babasının adamlarına. Sen bize bir metre verdin biz de sana bir buçuk metre verdik bakalım siz nasıl yersiniz. Bektaşî babası ne zaman oturular, kendi adamlarını karşılıklı geçiri, o bir yandan mancayı takar onun ağzına verir o da onun ağzına verir. Derler çabayı kendine çekmeyeceksin Bektaşîler önce karşındakini düşünür. Bektaşî babası demiş biz yaptık bunlara bunlar bize daha beterini yapacaklar. Bilir ki ona malum da olacak biz karşı karşıya otururuz. Onlar da karşı karşıya oturmuş ama hiç akıllarına gelmez birbirlerine uzatsınlar.

Bektaşî babası bir gün yoldan geçerken bir caminin önünden geçermiş. Caminin önünden geçerken caminin avlusuna bir eşek girmiş. Cemaat bir gelir görür eşek caminin avlusunda otları yermiş, çiçekleri yermiş. Bunlar da tutarlar eşeğe bir dayak atarlar ki eşeği çıkaramazlar dışarı. Geçerken demişler sen nereden çıktın. Demiş ben çıkaranem bu eşeği. Bektaşî babası gider eşeğin kulağına ne söylerse söyler, eşek da camiden dışarı çıkar gider. Bu imam, cemaat şaşar. Allah Allah biz eşeği öldürdük dayaktan da sen nasıl kulağına söyledin de çıktı. Ben demiş eşeğe sordum, neden girdin bu camiye demiş aklım kesmediği için camiye girdim. Eğer aklım kesseydi buraya girmezdim. İmam cemaat hepsi Bektaşî babasına şey yapmış sizin aklınız keser ama camiye girersiniz. Ama hayvan akli kesmediği için girmiş. Sizin aklınız keser girersiniz. Keşke demişler bu babayı çığırmasaydık (K.K. 5).

VIII.3.3.Efsane

Sözlü halk yaratmalarından biri de efsanelerdir. Halk bilimi ile ilgili çalışmaların başlaması ile birlikte Halk bilgisi türlerinden biri olan efsaneler ile ilgili tanımlamalar da yapılmaya başlanmıştır. Bu tanımlardan bir kaçına yer verecek olursak:

Boratav, efsaneyi şu şekilde tanımlamaktadır:

“Efsanenin başlıca niteliği inanış konusu olmasıdır; onun anlattığı şeyler doğru, gerçekten olmuş diye kabul edilir. Bu niteliği ile efsane masalda ayrılır, hikâye ve destana yaklaşır. Başka bir niteliği de düz konuşma diliyle ve her türlü üslup kaygısından yoksun, hazır kalıplara yer vermeyen kısa bir anlatı oluşudur. Bir destan parçası karmaşık ve uzun soluklu anlatı bütününden kopup kendine özgü üslup niteliklerini, sanatlık süslemeleri yitirince, sadece olağanüstü yönleriyle bir kişiyi ya da bir olayı bildirme göreviyle sınırlanınca efsane olur” (2015b:111).

Bilge Seyidoğlu efsane tanımı yaparken masal ile efsaneyi karşılaştırmış ve bu iki tür arasında “inanma” ayrımına dikkat çekmiştir. (Ekici vd. 2012:142-143).

Efsane türü ile ilgili şekil ve yapı, içerik, işlev ve yaratım özellikleri ile ilgili tanım ise şu şekildedir:

“Efsane anlatı türleri içinde, masal, destan ve halk hikâyelerine göre daha kısa, içinde abartma ve olağanüstülük bulunan nesir anlatılardır. Konular doğadaki oluşumlar ve insan (özellikle- dini ve tarihi şahsiyetler) olan, somut kanıtlar ortaya koydukları için anlatıların gerçek olduğuna inanılan bu anlatılarda olağanüstülüklerle yapılan açıklamalar önemli bir yer tutar. Nedeni belli olmayan varlık, olay ve oluşumlara açıklama getirme, toplumsal ideal ve kurumları geçerli kılma gibi işlevleri vardır. Herhangi bir yerde herhangi bir zamanda ve herhangi bir kişi tarafından anlatılabilir” (Ekici vd. 2012: 141).

Efsanenin oluşumu ile ilgili:

“ 1)Mitolojik kökler

2)Tarihi kökler

3)Dini kökler

4)Hayali fantastik kökler” (Ergun 1997:41) bulunduğu şekilde görüşler bulunmaktadır.

Kanatlar köyünde anlatılan efsaneler, şahsiyetler hakkındadır. Kanatlar köyünde tespit edilen efsaneler şöyledir:

VIII.3.3.1. Dikmen Baba

Kanatlar köyünün adının rivayet edildiği Dikmen Baba'nın Kanatlar köyü yakınlarındaki Kırçova şehrinden geldiği anlatılmaktadır. Dikmen Baba'nın gerçek adı Mustafa'dır. Mustafa isimli kişi Kırçova'da Hıdır Baba ile yaşamaktadır. Bazı kaynak kişilerimiz Hıdır Baba ile Dikmen Baba'nın kardeş; bazı kaynak kişiler ise yol kardeşi olduklarını aktarmıştır. Bu bilgiye göre bir gün Hıdır Baba, Mustafa'dan tulumla su getirmesinin istemiştir. Mustafa ise yırtık tulumla su almaya gitmiş fakat tulumundan su akmamıştır. Hıdır Baba'nın “tulumunu dik” uyarısına karşı “dikmem” diyen Mustafa Baba'nın sözü zamansal süreç içinde “Dikmen” olarak söyleyiş değişikliğine uğradığı açıktır. Bunun üzerine Hıdır Baba, Dikmen Baba'ya “İki arslan bir postta oturmaz. Artık senin yeni bir yurt bulman gerekir” deyip ateşten bir kor alır ve atar.” Bu kor Kanatlar köyünün olduğu bölgeye gelir. O zaman köyde yaşayan insanlar birinin uçarak geldiğini görür ve bu yüzden bu köye “Kanatlar” adı verilir.

Dikmen Baba bir Bektaşî'dir. Dikmen Baba Tekkesi'nde mezarı bulunmaktadır. Dinî günlerde köy halkı tarafından ziyaret edilir. Köylü kurbanını bu tekkede keser, ölülerinin tekkenin bahçesine gömer. Dikmen Baba Tekkesi Makedonya Bektaşiliği için de çok önemlidir. (K.K. 4, K.K.

5, K.K. 9, K.K. 18, K.K. 19, K.K. 31). Kanatlar köyünde Dikmen Baba efsanesi neredeyse herkes tarafından bilinmekte ve inanılmaktadır.

VIII.3.3.2. Eyat Baba

Eyat Baba var. Ne zaman Hz. Ali Efendimiz gelir Sıtma Suyu'ndan bir nal oradan hem Eyat Baba'dan hem Çorlen'e (Musaobası'na yakın bir tepe) giderler. Düldülü nereye ayak basmışsa oralar. Suyu oralarda çıkar. Onlar hepsi ilaçlı su. Diyelim ki hasta olursun, şifalık için o su. Hıdırellez'de giderler. Gün doğmadan orada olasin (K.K. 19). Kanatlar köyünde Eyat Baba Çeşmesi'nin şifalı olduğuna inanılır.

VIII.3.3.3. Kurt Dede Koje

Kurt Dede Koje efsanesi Kanatlar köyünde bilinmekte ve inanılmaktadır. Kaynak kişilerimizin aktardığı bilgilere göre Kurt Dede Koje bir gün ırakmış öküzleri, sürermiş. Oraya yakın bakar çocuklar hayvan otarırlar, demiş mukayet olun öküzlere. Öküzler koşuk. Gideyim ben yemek alayım demiş, yakın orada. Bu yemeğini alır gelir, kurt alır bir öküzünü. Almış yemiş, diğeri kenarda durur. Kurt Dede Koje de kurt ile boğuşmuş ve sonra onu diğerk öküz yerine koşmuş. O yüzden bu adı almış. Kurt Dede Koje hakkında anlatılan diğerk bir efsane ise şöyledir: Çok eski tarihlerde bir adam varmış. Bu adam her akşam belli bir saatte evden çıkar gidermiş, karısına da nereye gittiğini söylemezmiş. Kocasının nereye gittiğini merak eden kadın bir gün kocasını takip etmiş. Elektriğin olmadığı zamanlarmış. Adam bir eve gelmiş. Kadın kapının deliğinden içeriyi izlemiş. İçeride 39 tane ermiş kişi varmış. Meğer o gece kadının kocası gabya karışacakmış ve köye üç çeşme yaptırılmasını vasiyet etmiş. Kadın bu durumu görüp eve gelmiş. Kocası eve gelince sormuş ve onu takip ettiğini, içerde 39 kişi olduğunu söylemiş. Kocası da keşke içeri girseydin de 40 kişi olsaydık demiş. O günden sonra adam uçup gitmiş, gabya karışmış. Kanatlar köyünde anlatılan bu efsaneye göre o adam Kurt Dede Koje'dir (K.K. 4, K.K. 5, K.K. 18, K.K. 31).

VIII.3.4.Halk Hikâyesi

Sözlü halk yaratmalarından olan halk hikâyeleri "...zaman seyri ve coğrafya- mekân içinde 'efsane masal, menkabe, destan vb.' mahsullerle beslenere dini, tarihi, içtimai hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserdir" (Elçin, 2011: 444).

Boratav' göre XVI. yüzyıldan itibaren destan anlatma geleneğinin yerini halk hikâyeleri almıştır (1978: 55). "Nasıl ki, yarı göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçiş birden bire olmamışsa, yerleşik hayatın bir ürünü olan halk hikâyesine geçiş de birden bire olmamış, her iki tür arasında bir geçiş dönemi yaşanmıştır. Bu geçiş döneminin en önemli ürünlerinden biri 15. Yüzyılda Kitab-ı Dede Korkut adlı kitapta toplanmıştır (Ekici vd. 2012: 180).

Halk hikâyeleri beş bölümden meydana gelmektedir. "1. Fasıl 2. Döşeme 3- Asıl Konu 4. Sonuç ve Dua 5. Hikâye ile organik bağı olmayan efsane" (Türkmen 1998: 489).

Boratav, halk hikâyelerini "aşk hikâyeleri" ve "kahramanlık hikâyeleri" olarak iki başlık altında tasniflemiş (2015: 41), halk hikâyelerinin konuları için ise dört kaynak tespit etmiştir. Bu kaynaklar şu şekildedir:

- “ 1. Olmuş vakalar
2. Yaşamış veya yaşadığı rivayet olunan(bazılarının yaşamış olmaları ihtimali çoktur)
3. YaşanKöroğlu menkabeleri ve bu tipte diğer menkabeler
4. Klasik manzum hikâyeler, masal ve hikâye kitapları ve sözlü gelenekteki masallar” (2015: 47-48).

Halk hikâyeleri şekil özellikleri açısından ise “Türkülü hikâyeler” ve “Türküless hikâyeler” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. (Metin Ekici vd. 2012: 182)

Kanatlar köyünden üç halk hikâyesi derlemiş bulunmaktayız. Köyde halk hikâyesi anlatma geleneğinin canlılığını koruduğunu söylememiz zordur. Kanatlar köyünde hikâye anlatabilen iki kaynak kişiden derleme yapma şansımız olmuştur. Hikâye anlatma geleneğine göre hikâyelerin ikisini anlatan 19 numaralı kaynak kişi hikâyeleri aynı gün anlatmamış ertesini gün devam etmiştir. “Eğer hepsini anlatırsam öksüz kalırım” diyerek hikâyeyi yarım bırakmıştır. Bir diğeri husus halk hikâyelerinden biri olan Köroğlu hikâyesinin masal başlangıç formellerinden “Evvel evel ike demiş deve tellal ike. Ben on beşimdeyken ike. Anamla babam kapışirlar, baz baz kalktım ben anamı otradım babam düştü. Anam bana verdi sekiz pare müjde. Gittim aldım ben bir tane kurtlu tavşan yemek öteberi neyse, bırakalım yalanı alalım gerçeği. Evvel evel ike deve tellal ike ben on beşimde ike. Derelerde sel gibi tepelerde yel gibi gelip geçer.” ile başlamış, hikâyenin bitiş kısmında “*Orada masal, burada sağlık*” şeklinde hikâyeyi bitirmiştir.

Ali Berat Alptekin, “Bir halk hikâyesi metnin içerinde masal, efsane, dua, fıkra, beddua, deyim, atasözü, bilmece vb. örneklere rastlanabilir” (2016:31) şeklinde verdiği bilgiye derlemiş olduğumuz Köroğlu hikâyesi bir örnek teşkil etmektedir. Alptekin ayrıca “Balkan Türkleri’nde: Hikâyelerin, masal (halk hikayeleri masallaştığı için)” (2016:21) olarak anıldığını ifade etmiştir. Derlediğimiz hikâyelerde manzum kısımların anlatıcılar tarafından yer verilmediğini görmekteyiz. Bunun sebeplerinden bir tanesi Arzi ile Kamber hikâyesini anlatan 6 numaralı kaynak kişimiz bu hikâyenin geçmişte benim dedemden dinlediğini, kendisinin unuttuğu manzum bölümlerini söylediğini ifade etmiştir. “Senin dedenden hikâye anlatmayı öğrenmiştim. Hikâyeler uzundu ama ben onları unuttum” (K.K. 6) diyerek manzum kısmının hafızasında kalmadığını söylemiştir.

VIII.3.4.1. Arzi ile Kamber (Arzu ile Kamber)

Arziymiş bir bey kızı, beyin varmış malı o zaman, efendim sen misin Arzi babasının bir kızımıymış bir çocuy ama varmış diyim üç yüz koyunu beş yüz koyunu. En temiz peynirlerin çıktığı Şar Dağı'na, yaylalara çıkarlarmış. Kamber gene anasının bir çocuymuş. Babası işte nasıl olmuş mefat etmiş²³, çocuya kalırmış atı. Yalnız bir atı varmış babasının. Başka bi şesi yokmuş. Hem annesi işte. Bir de tabanca taşırmış. Son bir gün Kamber annesine:

-“Anne, babam ne iş yapardı.” demiş. Annesi:

-“Küçüksün be evladım ne düeriyim, sen diilsin işe ka baban gibi.” demiş.

Babası atlara binermiş, onunla dağdan dağa gezermiş. Nereye ka giderse alırmış orda yirmi kilo otuz kilo bal bitiremezlermiş yesinler. Gidermiş gezermiş bi kere onları o dağlarda. O kız ne ki Arzi, o gene yalnız bir kızımıymış o beyin, babasınınla anasının. Ama malları çokmuş. Arzi da pinermiş bi ata gidermiş, bakarmış babasının mallarını.

Efendim sen misin anasına sorarmış:

-“Gindem bir kere bakayım napar, onlara terlanlar²⁴.” dermiş. Gitmiş orda onları bakmış görmüş ki yok bir yaramazlık mal sağlam otlar yer içermiş. Onlar kim yine iki can annesile babası hem bu kız üç kişiymiş kızın tarafı. Kamber gene annesiyle kendisi yalnız iki kişiymiş. Akşam da yese sabah da yese gündüz de yese malları bitmezmiş. Binmiş ata gitmiş o da işte kızın tarafına çocuk sonra görür atlı falan silahlı ama. Arzi'de de silah varmış. Mecbur silahlı olması lazımmış çünkü Balkanlar büyük dağlarmış, Balkan onlara derlermiş. Kız görmüş ki bu gelir. Terlanların o koyunları oturmuş hem çobanların hanımları varmış, anneleri varmış, kara çadırdan

²³ Mefat etmek: Vefat etmek, ölmek.

²⁴ Terlan: Çoban.

su küermeyen yapaydan dokunuk yayla evi yapıkmış. Kız görmüş onları, çobanlara ziyan olmasın diye:

-“ Toplayın malı.” demiş.

At hiçbir kere insana, koyuna basmazmış. Savaş da olsa bile hiç basmazmış. Bu kız gezermiş öyle bir kere çobanları koyunları, köpek de her şey sırasıyla varmış. Bu gene koyunların içinden, kız bakmış bakmış, ne bu zulüm teke onun için menfaz kızını görürke at o da ata binici, uğrenik atla işlermiş, koşarmış, yaparmış. Kamber koyunların içinden vurulmuş, kız tarafına gitmiş. Üç yüz koyun çok yer tutarmış. On dönüm yer, yirmi dönüm yer... Dağlık otlar ya bir şey... Kamber, kıza:

-“ Niçin bizim malımız içine büle yaparsın.” demiş. Arzi gücenmiş. Kız ta istemezmiş öyle bir şey olsun. Kız tarafı istiklale gidermiş. Kamber onların yanından gitmiş geçmiş. Geçmiş ama ora gittiği günden geçmiş evden çıktığından kırk gün. Kamber’in sakalları o yüzden çok uzamış. Arzi:

-“Kara sakallı ne koşarsın büle alemin malı içine, büle canlar, koyunlar içine ziyan yaparsın.” demiş. Ama Arzi’nin kesmezmiş aklı ki at basmazmış. Görmemiş, savaşa girmemiş hiç. Üle büyümüş orda. Bu gene gitmiş öte tekrar öle bi kere işlemiş. Koşmuş, köpekler de koşmuş. Çobanlar terlan korkmuş, silalı adam ne yapalım demişler. Belki onlarda da var ama vuruşmak kolay olmaz. A ki taşımış, bir de doğrudan karga bile tepelemesin. Onu öle tepelemesin. Kuş bile tepelemesin. Niçin ziyan yapasın. Sen vermedin onun canını. Bu tekrar öteden gitmiş, karşılıklı gelmiş. Büle dörde bölmüş üç yüz tane koyunu.

Yetmişer seksener dane kalırmış. Kız gücenmiş hem ne var sülesin. Çıkarmış silahını:

- “Seni yaralanem, yapam kötülük.” demiş. Ama vursun ya da öldürsün istemezmiş. Ya dizlerine atacakmış atın ya da kendinin.

Korkutmak için. Yapmasın kötü bir şey. Çekilsin, darılsın hem kaçınsın diye.

Kamber:

-“Sen beni öldüremesin.” demiş. Arzi de:

- “Niçin, senin de silan var çıkar.” demiş. Bu tutmuş, dil hazırda büle elini tutmuş nişan da almış. Onun neresinden tutarsa. Kız dimi onu konuşurke bu çak yanından geçmiş. Geçerken kızın atına tüfeğin namlısıyla vurmuş. Vurdu mu da o kadar koşmuş. Koşmuş gitmiş bir yere ka. Arkası sıra koşarken almış bir kuzu atle. Bunun atile kızın atı arkası sıra koşmuş, kuzuyu çalmış. Almış kuzuyu, gitmiş. Arzi:

-“Bizim o kuzu, sen ne aldın.” demiş. Kamber:

-“ Sizin ama ben seni de alabilirim, nere isterim ora götürürüm.” demiş. Arzi:

-“ Hij birşe yapamassın. Vururum, öldürürüm ben seni. Bana yaklaşma.” demiş. Üle herkes korkmuş. Kamber:

- “Kuzuyu senin nerdeyse evin yerin konaan orda gindeyiz pişirneyiz kuzuyu yiyeceğiz. İki dane alayım ben bir sen bir koyun. Gindedik evde annen yapacak yahutta ablan kim varsa gençler. Size gindeyiz.” demiş. Arkadaş olmuşlar, yan yana gitmişler. Atlar da arkadaş olmuş. Onlar da koşmaktan yorulmuş. Yavaş yavaş mabetle²⁵ gitmişler. Eve gitmişler, görmüşler. Görmüşler ama diil böyle on dakika geçmiş, belki bir ay yollarda gezmişler. Bunların üstleri başları diilmiş yıkanık. Kıza sormuş:

-“Bilir misin bunu kesesin yüzesin kuzuyu.” Arzi:

-“ Bilirim. Ama sen erkek gibi göster kendini. Sen kes. Sen erkek diye büyüklenirsin işte yaparsın her şeyi. Kes, hazır et, yiyelim. Hep bizden değil senden de olsun.” demiş. Kamber:

²⁵ Mabetle: Muhabbetle.

-“Tamam.” demiş. Kuzuyu kesmiş, derisini soymuş, hazırlamış, yıkamış suda. Sonra pişirmiş, oturmuş ve yemişler. Arzi anasına:

-“Büle büle bu bana sataştı. Geçti koyunlarımız içinden böyle yaptı böyle yaptı konuştum” demiş. Annesi:

-“Onun sataşması diil sana kötülük yapmak. Sana âşik o.” demiş. Eh sonra yine oturmuşlar, yemişler hem içmişler. Ama dedikoduculuk o gün de varmış. O dedikoducular demiş,

-“Kızın senin aldı bu sakallıyı bu gâvuru bu kötü çingene. Ayıp ona varsın bey kızı.” Beyin malı belki de çokmuş; para varmış o zaman hala da altınmış Türk altını, Osmanlı altını, akçe. O paralar altında kıyat parası yokmuş o gün. Kıyat fabrikaları yokmuş çünkü. Eh Arzi’annesi Kamber’e:

-“Madamki sen âşik oldun bu kıza, verneyiz sana bunu. Ama dedikoducular bırakmazlar.” demiş. Kamber: “Ben Arzi’yi almadan gitmem.” demiş. Arzi:

-“Ben gelmem seninle âlem söyler şüle büle.” demiş. Dedikoducular: “Onun için ora vereseniz sizin kızınızı orası zengin. Parası var dilber...” demiş.

Dedikodular bunlar. Diıştirmişler oluşu. Bunlar da vermemişler inatle, olmamış. Birkaç kez sülemişler kızın annesine babasına. Babası:

- “ Kız nasıl isterse üle yapsın. Ben bir dediini iki etmem, yaşlanmışım zate gayri. Annesi de üle. Biz artık gidiciyiz daa iyi siz kalın ikiniz bu mala ne ki te kız kalana yalnız.” demiş. Dedikodular oradan da vermemişler. Kamber de binmiş atına gitmiş. Baya uzak bir yerlere gitmiş. Çünkü çok kırılmış. Kızı âşik olmuş, vermemişler. Derler ya her vakit âşik olunmaz. Siyrek olunur. Ama kolay dönülmez da. Çocuk âşik olmuş ama kız diilimiş âşik. Ne ka çekmiş gitmiş çocuk hem kız da:

-“ Ah keşki buna varaydım” demiş. Pişman olmuş, istemeye başlamış. O yazılmış ki olacaktı o iş ama o dakika dedikodudan bozulmuş. Kamber ne ka diyim giderse bir gün yol fazla daa az daa çok gitmiş. Bir çeşme görmüş. Çeşmede de tas varmış. Tas bağı zincirle, kim içermiş bir tas su bir kere o yazıktı o tasta o alacak beyin kızını Arzi’yi. Kamber demiş, vay be ben evdeydim dur bakayım, suyu yavaş yavaş içmiş ve bitirmiş. Demiş bu benim namıma yapık. Geçmiş o yerlerden, atını otlatmış. O küye gitmiş, bu küye gitmiş. O nunla konuşmuş, bununla konuşmuş, çok zaman geçmiş. Ama sakalı yok tıraş etmek, dururmuş. Başka bir küyde görmüş bir kız gene. Kız demiş, sen misin o Kara Kamber. Kamber’in yüzü beyazmış ama sakaldan sebep kara görünürmüş. Elbiseleri de karaymış. Kamber, evet demiş. Bir angi kız demiş, var daha iki dane çeşme, geçtin o çeşmeleri. O çeşmede içtin mi bir tas su. Kamber:

--“İçtim.”demiş.

Kız: “ E daha iki çeşmeyi geçtikten sonra gindesin o çeşmeyi yaptıran bey, Arzi’nin babası yaptırdı o çeşmeyi. Kızını alanasın. Bana dikkat etme bakma bana, ben senin diilim kaderin.”demiş.

Kamber kıza: “Nerde oturusunuz siz.”demiş.

Kız: “ İşte bu ev bizim.”demiş.

Kamber: “Sizin konağa bu akşam beni kabul eder misiniz?”demiş.

Kız: “Ederiz.”demiş.

Konakta yemişler, içmişler. Sabaylı Kamber kalkmış:

-“Ben yoluma devam edeyim.”demiş.

Kız: “ Hiçbir yere gidemesin. Daha iki çeşmeden su içtikten sonra gene geri gindesin. Ne yana gitsen ora dönesin.”demiş.

Kızın gene dedesi annattırılmış. Ondan kız Kamber’e:

-“Senin ismin Koç Kamber mi?” demiş. Kuzuyu aldığı için onun ismini Koç Kamber diye çevirirlermiş. Başta Kambermiş yalnız sonra kuzuyu aldılar koçu aldılar yediler Koç kamber kalmış ismi. Eh şimdi gezermiş oralarda daha iki çeşmeden de su içermiş. Herkes onu sülermiş. Bir angi yaşlı karı bir angi genç kız o söz geçermiş o yerlerde. Vay anasını be demiş. Ne kız bu ne ben demiş var yüz dane daa güzellerini gördüm. Ama benden demiş bu sakal ne hâl oldu. İç eli varmaz tıraş olsun. Yâhutta diyim bi şey yapsın. Üle durmuş, olmuş sakalı göbeğine ka.

Bir koca karı: “Var bir su, son çeşmede su içerler. Derenin adı Aras’tır. O suyu eger geçersen bu yandan oyanı sevdiğinle kavuşanesin.” demiş. Kamber da uzaklara doğru yola düşmüş. Belki gitmiş oralara belki Selaniye²⁶... Oralarda büyük dereler varmış. Vardar gibi... E şimdi demiş benim atım geçemeycek bu suyu. Hep gezermiş onla. Ne akıt otlane. Hemen o yandan çekermiş gezermiş. Ni yemesi beyân ne içmesi beyân... Nasıl olmuşsa... O zaman çok az ekmek fırınları varmış. Satmak için ekmek büle. Herkes kendi yaparmış. İşte görürse bir fırın menfez Gülşah Hanım, pişirir ekmek yâhutta bûrek ne pişirise istermiş.

-“ Ver benim karnım aç biraz ekmek yiyim” dermiş Kamber.

-“Başka ne istersın?”

-“ Ne varısa... “Tereyaası en çok kullanılırmış o zaman.

-“Tereyaagsı da verecem bir somun ekmek” demiş kadın. Ayırmış, bölmüş biçikle. İçini doldurmuş tereyaası hem kırmızı biberlerden.

Kamber almış onu, iki gün üç gün yemiş. Hem işte orda tutmuş o atı. Üç günden sonra dinlenmiş. Orda yemiş o ekmi hem geçmiş. Küermiş atı. Yokmuş küprüler daha kimse bilmez yapsın küprü. Ne taştan bilir ne demirden. Ne demir varmış ne taş. Geçmiş o suyu bu yandan. Gene ama at sarsmış. Atlar suda giderke yüzermiş. Büle basım batar. Ama yüzer büle

²⁶ Selaniye: Selanik’e.

insan gibi. Ayaklarıyla geçer suyu. Olmamış hiçbir şey. Geçmiş o yanda gene dinlensin. Ne yapane o da ıslanmış hem at da. Güneş, kurumuş eşyalar ne ka zaman kurumuşsa. Şimdi başka yere gene devam etmiş. Nerde gene görecek ko oraya toparlanamamış gitsin. Üç ay mı sürmüş beş ay mı sürmüş altı ay mı ne ka... Yâhutta bir sene iki sene... Gene aynı kız ordaymış.

Kız: “Sen misin o Koç Kamber? Bizim koçumuzu aldın. Bizde yedin ama bizden kaçtın.” demiş.

Kamber: “ Kaçtım ama geri bilmezdim dönüm. Bilmezdim ki seninle tekrar karşılaşanayız.” demiş. Şimdi zaman geçti, kız daha güzel oldu. Zaten o dağda havası güzel, yemek içmek güzel... Ama Kamber gurbetçi...”

Arzi: “Çıkar silaanı kapışalım da ondan sonra beni alasin.” demiş.

Kamber: “ Ben senin için döndüm. Arzi için, sen misin Arzi?” demiş.

Kız: “Benim. İçtin mi o çeşmelerden su?” demiş. Kamber içtim, üçüne de gittim üle evet, demiş.

Arzi: “ Güzel mi sular?” diye sormuş.

Kamber: “Güzel, ben yok içtim ben de isterım ora gideyim. Gideceiz ama kalalım dinlenelim, bak ben o günden beri yesir oldum” demiş.

Aradan üç sene geçmiş. Ne yıkanmış ne geçmiş nereden hiçbir şey.

Kamber: “Geçmiş su da içtim büle oldu, bu geldi başıma. Sen beni alacaksın.” demiş.

Arzi: “Kırk gün kırk gece düün isterım.” demiş. Kamber: “Neyle yapayım ben o düünü. Yalnız bir atım var hem bu silaam. Bunu da anam verdi bizim soyumuzda varmış, babamın dedemin bu sila. Hiçbir yerde de nasip olmadı karşılık koyayım bununla menfaz. Vururum ederim desin.

Yâhutta nasıl burada vuruşurlar kırışırlar hiç nasip olmadı. Ne ka taşırım. Koptum taşımaktan bunları bir yerde bir iş görmedim. Senin koçu da aldık, yedik. Hiçbir şey yapamadık egene yerinde duru. Kaldırırım yapacam diye bişe gene koyarım.” demiş.

Eh işte kırk gün kırk gece düün olmuş. Duyan herkes gelmiş, bir hediye getirmiş. Menfaz kıza damada. Kamber’i tıraş etmişler, kırkmişler, damatlık elbise o zamana göre giydirmişler. Bugünden öte sen Kamber, gidesin bakasın yaylada koyunları gelin evde oturacak, demişler.

Arzi ev anımı olmuş gayrı. Ayıp gelir gitsin. O dedikodu koyar o dedikodu koyar hiçbir yeri bırakmazlar gitsin. Diğer çobanlarla bağlamışlar işleri. Çobanlar demiş gurbet sana görünür, başka adamlar iftira atmış. E ki gurbet görünür bırak karını hem git kazanca. Nere ka gidersen iki şey ata torba sayısı olur altın getirmeden gelme, demişler. Yâhutta derler yalan yere Allayın²⁷ emri sana üyle. Allay emretmiş. Kamber dolaşmış ne ka dolaşmışsa. Demiş kazanamadım hiçbir şey yapamadım. Peşin de bu ka zaman gezdim gene şimdi de. Demiş bizde var sen diil yiyessin senin sülalende ne ka nerden ise menfaz senin kopuntun ora da götüresin. Java demiş. Bu âlemin yalanlarını dinlersin karısı demiş ama olmuş Allah vermiş evlat bir kızle bir çocu olmuş ikizleri. Büyümüşler diil mi menfaz oldu on beş yaş on dört yaş ne ka olduysa. Bunlar kim büle büle bizim evlatlarımız. Vay be demiş on beş sene gurbet gezmişim. İşte kazandı bir kilo altın beki de ne ka, on beş sene az diil. O zaman. Çocukları onların da büyümüş başka evlat olmamış (K.K. 6).

Kaynak kişimizin aktardığına göre Kanatlar köyünde Âşık Gârib’in hikâyeleri de okunmuş. “Selim Dede gene başlardı o hikâyeyle. Bir de vardı çıkardı kitap Türkiya’dan, Âşık Garib’in” (K.K. 6).

²⁷ Allayın: Allah’ın.

VIII.3.4.2. Koç Dahir ile Züre (Tahir ile Zühre)

Evvel evvel iken demiş deve tellal iken ben on beşimdeyken bir varmış bir yokmuş. Zamanında bir kızın kalmış babası ölmüş hem kalmış kız ve anası. Çocuk çok hayırsız Dahir. Küverir işe orada burada kovarlar, durmaz, kaçar. Bir gün olur 12-13 yaşlarında anası döver. Rast gelir bir çalgıcıya. Demişler:

-“Ne döversin bu cocuy?”

Demiş: “çalışmaz hiçbir yerde. Nerde yollarım işe kaçar.”

-“Ver” demiş “bize bizim hep işimiz çalgıyla türküyle. Ver bize çalışsın. Biz nasılsa ona verneyiz birkaç pare.” Neyse bunu alırlar, 1 sene 5 sene 10 sene.

Çocuk onlardan daha çalgıcı çıkar. Daha meşhur olmuş. Çalgıcılar bir gün Tahir’in anasıyla karşılaşır. Onlar da hazırlanmış gitsinler, kaçsınlar. Tahir’in annesi demiş:

-“nereye gidirsiniz?”

-“Biz senin çocuktan mecbur kaçalım” demiş. “Bize ekmek kalmadı burada. Biz gideceğiz” demiş. Tahir’in annesi: “yok siz benim çocuğuma zanaat verdiniz, ben kaçanem”. Tahir hem anası ve kız kardeşi oradan giderler nereye giderlerse. Yok, bir yer sonra onlar da camiye girerler. Bu alır sazı, çıkar dışarı. Kahveden kahveye gider. Bakar bir yaşlı kadın ile adamın kahvesi var ama orası bataklık gibiymiş gitmez. Gider bey kahvesine nerede beyler toplanır. Bakar bir bey kahvesi. Hem kahvedekilerin hepsi saz çalar, şarkı söyler. Koç Tahir bir düzer sazı, padişah demiş: “sen nerede oturursun?”

-“Biz yeni geldik, var iki gündür. Camidayız” demiş.

-“Yok siz orada kalmayın. Bizim kuleye karşı sarayda eski evlerimiz var oraya gelin” demiş. Hem oraya giderler hem de saz çalar.

Öyle öyle derken beyin kızı aşık olur Koç Tahir/Dahir'e. Aşık olur 1 gün 2 gün 5 gün... Anlarlar. Sonra istemiş kız demiş ben aşık oldum Koç Tahir'e. Bey de demiş:" abe kızım o fakir, çalar sazı."

Toplarlar adamları hepsi razı gelir. Varmış bir kişi o razı olmazmış. Onun da çocuğu beyin kızını istemiş, çok zenginmiş. Hepsi tamam demiş ama bu adam olmaz demiş:

-“ Önce 40 sene(5-10) gurbete gitsin kazansın açan gelsin öyle alsın Züre'yi” demiş. Kız demiş:

-“ Olmaz gitme ben sana kaçarım” diye ama Koç Tahir:

-“ Olmaz gidinem babanın sözünü yerine getireceğim” demiş. (Bunların beyitleri de var ama bilemem, yapamam sesim gitmez.) Tahir gitmiş yatmış bir ağaç altına. Kız getiri bir tas şerbet. Koyar yanına

-“Uyan Tahir'im uyan

Zühren geldi yanına” der.

Çocuk uyanır, o tası birden içer. “Gitme” demiş. “Urumeli'ne, Urumeli'de güzellik çok unutursun beni” demiş “kalırsın orada.” Koç Tahir demiş:

-“Mecbur gideyim, babanın sözünü yerine getireyim.” Çıkar yola, gider. Ondan sonra başka kıza aşık olur. Ama istemezler buna versinler. Bir tanesi demiş: “gitsin gurbete orada kazansın sonra gelsin alsın” demiş. Gerçekten de gider. Urumeli'de bütün güzellikler vardır. Kahveler doludur, herkes Koç Tahir'i dinlemeye gelir. Koç Tahir, Züre'yi unutmuş. Koç Tahir'i verirler bu da alır zehir şişesini eline: “Koç Tahir'i görmeden varmam” demiş. Zehir şişesini de elinde tutarmış. Bu nasıl gelir. Bir zengin gene her kasabadan kasabaya şerbet dağıtır. Her yere gidermiş ama o kasabaya gitmeye parası yetmemiş, varmış bir altın saati, satayım bunu da diğer kasabaya gideyim

demiş. İlan ederler tellallar o vakit ki geldi biri sevap için şerbet dağıtır. Koç Tahir de demiş:

-“ Biz de gidelim. Sonra arkadaşlarıyla giderler. Şimdi onu nasıl tanıyayım, herkes bu şerbeti bitiremez, tatar bırakır. Bu tasla onu bulursun” demiş. Son parasıymış satmak için. O da demiş :

-“ben iki üç senedir seni ararım, neredesin sen. Senin için Züre kanlı yaşlar döker, zehir şişesi elinde.”

Gelir eve hani ihtiyar ile ne buluştur, oturur. Ben demiş: “gitmeye mecburum. Benim için iş büle büle.” Alır pare ne ka para lazımsa açan gelir, kız kardeşini tanımaz. Kıs kardeşi üstü başı yırtık çeşmeden su soldurur. Bu sırada davullar çalar, Züre alınacak ya akşama hani. Demiş bu ne. O bilir kız kardeşi olduğunu ama kız kardeşi tanımaz onu. Gün olmuş kız yırtık pırtık. Acır kardaşını. Hem ondan sonra demiş:

-“ Ben bu gece sizde misafir kalayım.” Kız da “olur” demiş. Sazı elindeymiş ama: “sakın bu saza ilişmeyesin” demiş kıza.

Kapıda anası görmüş, kız demiş:

-“ Ana bir misafir var. Yok yeri nerede yatsın” demiş. Annesi de:

-“ Seni O...” demiş, “kardaşını kandırdılar gurbete gönderdiler, gelimini başkasına verirler. Sen neden bu çocuğu aldın geldin. Bilmezmiş ki tabii onun Tahir olduğunu. O sazı ne bırakmış o açan çocuk “demiş “ben gelnem sazın teli kendi kopane.” Orada asıkmış. Bu gelir içeri hem o anda sazın teli kopar. Kız demiş:

-“ dur anne bu benim kardaşımdır. Hem ondan sonra gelir gider o düğüne.” Bu da bir girer içeri şişeyi kırar kız Züre. Tahir demiş: -“ yine düğün bozulmasın ben kız kardeşimi Züre'nin evleneceği kişiye vereyim hem Züre'yi de ben alayım.” Sonra alır onu trampa yapar. Davullar devam etsin. Koç Tahir ile Züre (K.K. 19).

VIII.3.4.3. Köroğlu

Evvvel evel ike demiş deve tellal ike. Ben on beşimdeyken ike. Anamla babam kapışırılar, baz baz kalktım ben anamı otradım babam düştü. Anam bana verdi sekiz pare müjde. Gittim aldım ben bir tane kurtlu tavşan yemek öte beri neyse, bırakalım yalanı alalım gerçeği. Evvel evel ike deve tellal ike ben on beşimde ike. Derelerde sel gibi tepelerde yel gibi gelip geçer.

Köroğlu'nun vardır bir annesi ve babası. Annesi ölür, Köroğlu ufaktır. Babası Yusuf Ağa ile kalır. Bolu Bey'i atları çok severmiş ama uçan kuşa atı yokmuş hükmetsin ama bu Yusuf Ağa at tüccarıymış. Köroğlu daha küçükmüş. Bir gün babasını çağırılmışlar. Demişler ki:

-‘‘Bakasın bana bir at besleyesin uçan kuşlara hükmetsin.’’

Olur verir, birkaç altın çıkar. Köyden köye gezer. At çok ama öyle at bulamaz. Ne zaman gelir bakar atlar içinde bakar bir zayıf kırtsak. Ama üç tane tay yapanemiş kumlanırmış. Anlar o getirir onu. Neyse alır onu gelir açan görür ne atlar var ama onları getirmişler Mehtap için. Tutar bunu kör eder. Bindirir ata gelir ne zaman görmüş çocuy Köroğlu demiş:

-‘‘ Ne oldu yalnızbak al o kıstayı(kırtayı). O düç tane tay yapane Bolu Bey'inden intikam alane.’’ Bakar, eder alır, kumlar üç tane tay. Bir tanesine varmış güneşten zayıf elle yesin kör olanı her gün okşar. Alır yedi kazan kantar otu, toplar hep yıkar kantar otu. O tayların üçünü de kantar otuyla yıkar. Varmış büyük bir göl onu tıkar dolsun tarlaya hangisi daha iyi o ne gün tutmuş, çıkarmış yarım minare boyu kuru toprak. O ikisi hiç kararı yok ne kadar. Neyse demiş bunları al, kaç. Bolu Bey'i duyarsa bunları hem senden alır hem de seni öldürür demiş. O da gider Çamlıbel'e.

Çamlıbel'de varmış bir aşçı Ahmet Ağa, alır onu yanına aşçılık. Oturlar bir gece yemek içmek bana daha bir kişi lazım yardımcı demiş.

-“Var” demiş bir kasap. “Kasabada alamazsın ama çok zengin. Onun savaşılan askerleri var” demiş.

Demiş “nasıl alabilirim?”

Demiş “o kasap çocuk çok merak koçlara. Alanesin beş on dane koç, alanesin çok para. Geçinesin bu kasabın önünden.”

Tabii Köroğlu giyer eski şeyler atıyla öyle kopuk mokuk. Neyse geçer oradan. Çocuk görür hem sarılır koçlara. Gider öte babasına al der, çok pare ister. Ne kadar lazım değil on kere fazla. Ayrılır kenarı hem o akıtlar Eyvaz olur. Eyvaz çocuğunun adı. Köroğlu onu o akıtlar bırakır koç moç cocuy

- “At üstüne” demiş “koçlar sana kalsın çocuk bana kalsın” demiş. Alır çocuğu kaçırrır. On iki – on üç – on dört yaşında artık ne ka ise. Gider, bakar, büyer eder ama ne zaman cümbüş yaparlar Köroğlu’nun tamburasının/sazının teli kopar. Gider yaptırısın yine. Gelir bir kız çeşmeden su doldursun. Köroğlu’nun atı suyu içer hem bakar ona. Demiş:

- “Gel alayım ben seni.” Köroğlu’nun cocuy demiş bunu. Babası kör kendi oğlu. Kız demiş:

-“ Madem üle geleyim ben, benim hiçbir şeyim yok. Sadece ihtiyar bir anam var” demiş.

Gider Köroğlu oturur orada. Onları varmış bir bigiri(beygiri) (sözüm kalır kenarı) hamile, karısı bırakıp gitmiş. Demiş:

-“ Nerde kaldın bu kadar oyalandın?” Köroğlu demiş:

-“ Evlendim.” Pembe (H)anımın ismi. Bırakmış kılıçle demiş:

-“ bundan olacak erkek bir at aynı benim at gibi. Onu güzel baksın çocuk. Yetiştirsin o aynı bu attan kaftan kafa hükmeder.”

Neyse ondan sonra var git büyer eder çocuk, bu tabii ki düşmez yolu gitsin, çocuy okula gider. Babasız anasız çağırırlar. Çocuk bir kızar bir taneye, çocuk yerinde ölür yiğit Köroğlu gibi. Kaparlar hafız kaparlar gelne anasına demiş:

-“Anası istemez düversin var babası ki gitmesin.” Anasıyla tartışırlar, düvermiş. ‘‘Var ama Çamlıbel’de.’’

-“ Bana ne bıraktı’’ diye sormuş. Annesi demiş:

-“Tavanda bir kılıç ile bir kalkan hem de atı.’’ Gider endiri onları tavandan güzelce siler. Anasına demiş:

-“ Yap bana beş on günlük yemek.’’ Hazır eder anası ama hem de ağlar. Hem bu çeker gider ama yemek biter beş altı günde. Geçer bir sarı otun olduğu yerden. Sarı ot böyle büyük. Bigire hem hem bigir düşer aşağı. Köroğlu görmüş dürbünle. Ahmet Ağa’ya demiş:

-“ Ahmet Ağa kırk kilo pilav vur kazana, bir yiğit geldi’’ demiş. ‘‘Delikanlı, atı çok güzel’’ demiş. ‘2Benim at yaşlandı. Onu kovayım hem gitsin atını.’2 Ama bilmez ki o delikanlının babası. Neyse bu gelir oradan. At yatır tabii otlar. Açan kalkar arkada bakar, bir tepsi pilav. Bu saklanmış ki at ne indi ki kenarda. Kalkar ve pilavı yemeye başlar ve bu sırada Köroğlu saklandığı yerden çıkar. Demiş:

-“ Yavrum yemeğini ye de atı bırak git. Şimdi karnımı doyurayım atı sana bırakayım. Suluk da iç.’’ Bilmez ki çocuy. Neyse bırakmaz atı Eyvaz, onlar da cenkleşirler. Vurur yiğit çocuk, Köroğlu da eski marifetçi. Sağdan vurur soldan vurur çocuğu altına alır. (Hah şunu söylemedim). Köroğlu bırakmış aynı kendi bilezliği gibi ne zaman zorda olanemiş, kolunu sıksın. Ona öyle bir bilezlik de bırakmış çocuğa. Neyse bunlar kapışır tam vursun eliyle Köroğlu bakar onun verdiği bilezlik. Nasıl aynı onun da ne verdi. Anasına vermiş Köroğlu, daha çocuk dünyaya gelmeden. Anası demiş

bu bilezlikle bulursan babanı. E neyse bu gider alır kaldırır oradan yaklaşır. Aşçi Hasan der:

-“Ahmet Ağa’ya vur kazana kırk pilav, yiğit oğlu yiğit Köroğlu’nun çocuğu geldi” der. “Pembe Hanım’la ne evlendim işte bu çocuk benim.” Neyse bırakar tabii yemek içmekler. Sonra yerler, içerler. Hep göstermiş yalnız demiş:

-“ Bu odaya girme.” Orada Bolu Beyi’nin kız kardeşinin resmi varmış. Bu açar bakar hem görür bayılır çocuk. Köroğlu’nun çocuğu. Orada resmi görünce bayılır. Sonra bunu ararlar her yerde. O akıt Köroğlu’nun aklına gelir, der git demiş:

-“ Bakın o odaya gitmiş olmasın. (Tabii otlar var şeyler var diriltirler.). Buna uyku girmez. Şimdi o aşçi Hasan gezer.

Bütün gece o kazanlar kaynar.”

Köroğlu demiş: “sakın düverme Bolu Bey’i nerede oturur, nerede yaşar. Bu almasın kız için oraya gitsin.” Neyse gider oraya buraya te gider yardım eder kazanlara. “Bu kız resmini gördüm ne kim?” demiş. Aşçi da:

-“Olmaz düvereyim o Bolu Beyi’nin kız kardeşidir” demiş. Çocuk yalvarı düvertiri. Bu da atı sıktırır alır gider ondan. Gider ne zaman yaptırmış kız da hastalanır, saraylarda ne zaman düvermiş hep aşçi Hasan nerede oturur. Geçmiş atı sanki yıldırım. Kız demiş:

-“ nedir bu, zelzele mi olur?” Camı açmış, bakar. Çocuk döner geri hem kızla konuşurlar. Kız bir görür, aşik olur hem atla kaçıtır kızını. (Köroğlu’nun oğlu). Çamlıbel’e gelirler. Bunların peşinden askerler de gelir. Bu da alır atla gider hem o akıtlar gezdirir meraktan kızını. Kızını ne aldı Köroğlu hem ne yaptı lazım everdi hem o akıt dağdan dağa taştan taşta atlatır hem söyler:

“Kır atım rüzgar

Kendim kariman

Sıktırsam Bolu Bey'ini

Çeyiz yaparım atıma''

Beyit atar o görmüş bey, kapan kapıyı demiş: ''geldi bu kapatın içeri. Hem orada tersini'' demiş.

''Kıratım yokuşa kız gelin gidişi

Enişe keklik gidişi''

Yalnız bu beyti söylemiş. Atlar hasbahçeyi viran eder o yine çıkar Köroğlu. Ondan sonra gider yine kasabaya. Atları alır ne koşarlar yokuşa. Onun atı tersine gidermiş keklik gidişine. Tutamazlar yine gider o akıt sonra tutarlar berber dükkanında. Gitmişler temizlenmeye, tıraş olmaya. Orada tutarlar, sararlar hep. Ama çocuk bilezik kolunu koparane evdeki. Köroğlu bizim asaneler. Sıkar bilezliği tebdil olur, gider nasıl asma götürür hem çocukla paltıyla. Giyinik kopuk. Köroğlu onların hepsini kılıçla kurtarır. Ondan sonra Köroğlu yine meraktan dağlara çıkar otlatmaya. Bakar bir kervan gelir. Kervan başında gene varmış bir Arap yiğit, cellatçı. Çok yiğitmiş. Köroğlu görür hem demiş:

''Bir duman bürüdü

Acaba duman mıdır?

Yoksa kervan mıdır?''

Tam yaklaşırken kervan hem der Köroğlu kervan olduğunu bildi. Hem geldi o akıtlar Köroğlu dedi, ver ücreti buradan geç Ermeni. Bin altın verirmiş o kervan başındaki yiğit cellât. Bin altınım var, sana mal olsun demiş. Bize Çamlıbel'den bir geçit olsun. Köroğlu:

- '' Yok, ver yürü katırımı gel geç Ermeni ol.'' Köylü kızlar o katırlarda hem cevahirler. O akıt savaş ederler. Bir hamle iki hamle

hiçbir şey yapamaz, Köroğlu orada Arap celladı öldürür. Alır bitevi sürüyle beraber eve gelirler. Hasan'a der:

- “ Vur binlerle kazana pilavı. Köroğlu'nun eyyamı geldi.” Orada masal, burada sağlık (K.K. 19).

Köroğlu hikâyesinin; Türkmen, Kazak, Özbek, Uygur, Türkiye, Azerbaycan versiyonlarının (Ekici 2004:101) olmasının yanında Balkanlarda bulunan Makedonya'nın bir Türk köyü olan Kanatlar köyünde de anlatılması ve bu kadar geniş bir coğrafyada bilinmesi ayrıca bir önem arz etmekte beraber Kanatlar köyünün Türk dünyasının kültür coğrafyası içinde yer aldığını kanıtlamaktadır.

VIII.3. Serbest Türler

VIII.3.1. Atasözleri

Atasözleri, ulusal varlıklardır. Tanrı ve peygamber sözleri gibi ruha işleyen bir etki taşırlar. İnanırcı ve kutsallardır. Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuştur (Aksoy 2016: 15).

“Atasözleri, atalardan gelen ve yüzyıllar içindeki deneyim ve gözlemlerine dayalı düşüncelerini öğüt ve yargı şeklinde aktaran anonim nitelikli kısa ve özlü sözlerdir”(Artun 2014: 63). Atasözleri hakkındaki diğer bir tanım ise şöyledir: “ XI. asırda ‘sav’ yanında klasik İslâmi Türk edebiyatının en değerli eser eserlerinden biri olan Kutadgu Bilig’de Yusuf Hâs Hâcib, Arap ve belki de İran tesiri ile yazı dilinde ‘mesel’ tâbirini kullanır. Habeşçe ‘mesl, mesâle’; Ârâmice ‘meslâ’ ve ‘mâsâl’ sözü Arapçada ‘masal, mesel’ ve çoğluğu ‘emsâl’ olarak ‘mukayese ve karşılaştırma’ mânâsından atalar sözü mefhumuna doğru genişlemiştir. Bugün Anadolu halkı, Bulgaristan Türkleri, Batı Trakya, Yugoslavya, Kıbrıs ve Rodos'ta yaşayan Türkler; kısmen Osmanlı tesiri ile Kırım, Azerbaycan ve Irak Türkleri bu tâbiri devam ettirmektedir” (Elçin 1986: 623-24).

Kanatlar köyünde de “atasözü” adlandırması kullanılmaktadır. Tespit edilen atasözleri aşağıda alfabetik olarak sıralanmıştır. Kanatlar köyündeki atasözlerinin yapısı zaman ve şekil olarak incelenmiştir. Burada kullanılan atasözleri yaygın olarak geniş zaman kipindedir. Bazıları ise emir kipinde ve ikinci şahısta kullanılmışlardır. Atasözlerinde bazı bilinmeyen kelimelere söz konusudur. Kanatlar köyünde yaşayan Türkler hem kendi dillerini ve kültürlerini atasözlerine yansıtmış hem de içinde buldukları ülkenin de bazı kelimelerini atasözlerinin yapısına katmıştır. Atasözlerinin bağlamına bakıldığında ise kaynak kişilerimiz atasözlerini yeri geldiği zaman kullandıklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir (K.K. 31).

“Atalarsözünün düz konuşmadaki bazı söz kalıplarından farkları onun birtakım ayırıcı nitelikte biçim ve içerik özelliklerindedir: kısalık, kesinlik, anlatımdaki aydınlık ve kuruluk gibi... Atalarsözü halk edebiyatının öteki türlerinde (örneğin şiir,masal, tekerleme ve bilmede) rastladığımız renklilik, çokanlamlılık, kaypaklık, kelime cambazlıkları vb. anlatım ve üslup oyunlarından kaçınır” (Boratav 2015b: 138).

Kanatlar köyünden derlenen atasözlerinde sosyo-kültürel hayata ait birçok kod yer almaktadır. Köydeki yaşayış biçiminden köyde beslenen hayvanlara kadar birçok unsur atasözlerinin içeriğinde barınmaktadır. Bunun yanı sıra köydeki atasözlerinde nasihat verme amacı oldukça açıktır.

-A-

1- Aaçtan düşen, dalına sarılır (Hasan 1997: 27).

2- Acemi nalbant Çingene eşeğinde öğrenir (K.K. 13).

3- Açık popoya sinekler tükürür (K.K. 14).

- 4- Adamı kadın belden aşağı tanımalı (K.K. 13).**
- 5- Adam mezara karı pazara (K.K. 13).**
- 6- Ahirette bile komşudan sorulur (K.K. 13).**
- 7- Ak gün aartırır (Hasan 1997: 27).**
- 8- Akılsız kimseye ilik²⁸, şeytana kandil yakmaktır (Hasan 1997: 27).**
- 9- Altına pas yapışmaz (K.K. 13).**
- 10- Aram geldi, aram gitti (Hasan 1997: 29).**
- 11- Artsın eksilmesin, taşın dökülmesin (K.K. 13).**
- 12- As sadaka büyük belâdan korur (Hasan 1997: 29).**
- 13- Aşaadan alay, yokardan kalay (Hasan 1997: 30).**
- 14- At bine bine, insan göre göre (Hasan 1997: 30)**
- 15- Aydan gelmiş uya gitmiş (K.K. 13).**

-B-

- 16- Baş mı mert el mi merttir (K.K. 13).**
- 17- Bir baş araba bir baş diken(tiken) (K.K. 13).**
- 18- Bir ipte iki cambas oynamas (Hasan 1997: 35).**
- 19- Boş ambarda sıçan durmas (Hasan 1997: 35).**
- 20- Bulanık sudan geçme (K.K. 13).**
- 21-Bugünün işini yarına bırakma (K.K. 18).**
- 22- Büyüklükte itaat, küçüklükte iziyet ister (Hasan 1997: 36)**

²⁸ İik: İyilik.

-Ç-

23- Çok gezen çok bilir (Hasan 1997: 40).

24- Çok mal çok kârdır (K.K. 13).

-D-

25- Demirden maşa, Çingene'den paşa (Hasan 1997: 42).

26- Dışarısı lâle, içerisi hale (Hasan 1997: 44).

27- Düşenin dostu yok (K.K. 13).

28- Dünya malı dünyada kalır (K.K. 13).

29- Dünyada mekânsıs, arete imansıs (Hasan 1997: 45).

-E-

30- El elden akıl akıldan üstün (K.K. 13).

31- Ellere karış dertlere karış (K.K. 13).

32- Ep uçanlar yenmes (Hasan 1997: 47).

33- Er gülen yüz dost olmas (Hasan 1997: 47).

34- Erken kalkan yol alır (K.K. 13).

35- Eşekten düşen çapa kürek, bigirden düşen kaba döşek (Hasan 1997: 49).

36- Evin olsun kümes kadar kocan olsun horoz kadar (K.K. 13).

-G-

37- Gargardan dernek olmaz, Bulgar'dan asker olmas (Hasan 1997: 51).

38- Gelin atta, kısmeti yadta (Hasan 1997: 52).

39- Gönül bir Kâbe('dir), yap ol aci²⁹ (Hasan 1997: 52).

40- Gönül düştüü yerde yanar (Hasan 1997: 52).

41- Gös görmeden gönül görmes (Hasan 1997: 52).

42- Gül tikensiz olmas (Hasan 1997: 52).

-H-

43- Handadır ince ondan kopar (Hasan 1997: 54).

44- Hastaya döşek sorulmaz (K.K. 13).

-İ-

45- İnsanın içinde bir aslan yatar (K.K. 13).

46- İki baş bir olurse, taş yerinden kalkar (Hasan 1997: 58).

47- İki bigir bir kazıkta kakılmas (Hasan 1997: 58).

48- İki su bir yemeğin yerini tutar (K.K. 13).

49- İleri giden yol alır (Hasan 1997: 58).

50- İlk lokma gibi öteki lokmalar lezzetli olmaz (K.K. 13).

51- İri otur, duru konuş (Hasan 1997: 59).

52- İşle kulum vereyim (K.K. 13).

-K-

53- Kardek kardeştir ama peynir parayla (K.K. 31).

54- Kargayla konuşan boka, şahinle konuşan ete görür (Hasan 1997: 61).

55- Karının işini devenin dişini (Hasan 1997: 61).

²⁹ Aci: Hacı.

56- Kendine iineyi, ele babuşkayı (Hasan 1997: 63).

57- Keskin sirke küpüne ziyan (Hasan 1997: 63).

58- Kırmızı ayda alacaksın (K.K. 13).

59- Kim erken kalkarsa iki kısmet alır (K.K. 18).

60- Koyun kuziyle sevılır (Hasan 1997: 65).

61- Kpiy soyundan sorarlar (K.K. 4).

62- Kurt yattı yerde zarar yapmas (Hasan 1997: 65).

63- Kuru sıra yaş ta yanar (Hasan 1997: 65).

64- Kuzuyla kadın çocukla sevilir (K.K. 13).

-M-

65- Mala bak paraya bakma (K.K. 13).

66- Meyaneciden şait aramişler, bozaciyi göstermiş (Hasan 1997: 69).

-N-

67- Nerede dum orada bum (K.K. 13).

68- Nerde var iş ben oradan sıvış (K.K. 13).

69- Nerede var pide ben ora gide (K.K. 13).

-O-

70- Olsa hem bulsa bir araya gelse (K.K. 13).

71- Oyna gelin görsün kocan (K.K. 13).

--

72- ğn ğn kalk yap düğün (K.K. 13).

-P-

73- Peynir suyunu buldurur (K.K. 13).

74- Pişmiş avlaya suuk su katma (Hasan 1997: 69).

-S-

75- Sabırsız olan kişi, sakat olur işi (Hasan 1997: 75).

76- Sap ince yerden kopar (Hasan 1997: 76).

77- Sora kalan belâa kalır (Hasan 1997: 77).

78- Soran dayi aşmış, sormayan düz yolda şaşmış (Hasan 1997: 77).

79- Söz kâmilin, zarar cahilin (Hasan 1997: 77).

-T-

80- Tevekel oturma, tevekel işle (Hasan 1997: 80).

81- Tok evin aç köpekleri (K.K. 13).

82- Tut yükümü, al başını (Hasan 1997: 81).

83- Tutulan bigir harmani düer (Hasan 1997: 81).

84- Tuz biber hızlı gider (K.K. 13).

-Ü-

85- Üstünden astarı daha pahalıdır (K.K. 13).

-V-

86- Var evi harem evi, yok evi verem evi (Hasan 1997: 82).

87- Vesilesiz ölüm olmaz (Hasan 1997: 83).

-Y-

88- Yazda gölge hoş, kışta ambarlar boş (K.K. 14).

89- Yazın ayırsız, kışın yorgansız olmas (Hasan 1997: 83).

90- Yedide de odur yetmişde de (K.K. 13).

91- Yel esmeden yaprak sallanmaz (K.K. 13).

92- Yeni elek başta asılır (Hasan 1997: 84).

93- Yolsuz giden aksız gider (K.K. 31).

VIII.3.2. Deyim

Deyimler(tâbirler), asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni kavramlar meydana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimededen kurulu bir çeşit dil ifadesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi dikkat çekecek biçimde anlatan isim, sıfat, zarf, basit ve birleşik fiil görünüşlü gramer unsurlarıdır (Elçin 1986: 642).

Deyimler, atasözleri gibi kalıplaşmış sözlerdir. Bir deyimın sözcükleri değiştirilip yerlerine aynı anlamda da olsa başka sözcükler konulamaz ve deyimın sözdizimi bozulamaz. Deyimlerin amacı, bir kavramı ya özel kalıp içinde, ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir (Aksoy 2016: 40-41).

Deyimlerin dört önemli özelliği vardır:

“a) En az iki kelimededen oluşur.

b) Deyimi oluşturan kelimeler büyük ölçüde gerçek anlamları dışında kullanılır.

c) Deyimler bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel anlatım kalıplarıdır. Atasözleri gibi genel kural niteliğinde değildir. Deyimleri atasözlerinden ayıran en önemli özellik budur.

d) Deyimler de atasözleri gibi kalıplaşmış sözlerdir” (Artun 2014: 142).

Kanatlar köyünde tespit edilen deyim örnekleri alfabetik olarak sıralanmıştır.

-A-

1- Ağzına tü bitmek: Söz anlamayan insana, bir şeyi anlatmaktan bezmek (Hasan 1997: 92).

2- Akşamın şeri, sabahın ayırı: Başa gelebilecek tehlikeyi düşünmeden bir işi bitireyim diye acele etmektense biraz gecikip hiçbir zarar görmeden yapabilmek daha hayırlıdır (Hasan 1997: 95).

3- Almasını bilersen, vermesini de bil: Sadece kendini değil, karşıdakini de düşünmek gerek (Hasan 1997: 98).

4- Ana baba günü: Çok kalabalık. Kimsenin kimseyi tanımadığı gün (Hasan 1997: 99).

5- Anatarsız kilit dumansız yol cilit: Güvenilen bir kimseyle konuşmak. Kimseye söylemeyeceğine inanmak. Her konuda kendisine güvenmek (Hasan 1997: 100).

6- Ayna dilberi: Kendini beğenmiş, kendini güzel gören (Hasan 1997: 104).

7- Ayva piş, aazima düş: Hiç emek harcamadan her şeyi hazır beklemek (Hasan 1997: 104).

-B-

8- Bal yemedim da karnım aarsın: Suç işlemedim ki cezasını göreyim (Hasan 1997: 107).

9- Balsa dilencinin canından alır: Gücü yetse asla vazgeçmez (Hasan 1997: 118).

-D-

10- Dokuz kurda bir furda: Kusura bakmayın, size göre değil ama elimizden gelen bu (Hasan 1997: 119).

11- Dudu gaurka etti pitanye: Her şeyin nasıl yapıldığını öğrenmek isteyen çok kibar bir insan için söylenir (Hasan 1997: 130).

-İ-

12- İnadım inat adım kel Murat: Çok inatçı, dediğinden dönmeyen (Hasan 1997: 145).

-K-

13- Kaynana kalktı, gelin oturdu: Kendini bilmeyen, büyüklere saygısızlık eden gelin (Hasan 1997: 149).

-O-

14- Ol erbab, ye pilav: Çalışan çeşitli iyiliklere nail olur (Hasan 1997: 162).

-P-

15- Paçaları tutuşmuş: Endişelenmiş, panik olmuş (K.K. 13).

-S-

16- Sen sor, ben düerim: Bilmiyorum, bunu senden yeni duyuyorum (Hasan 1997: 169).

-Ş-

17- Şere gitti, leblebi oldu: Köyde, kasabalıyım diye gösteriş yapmak, çalım satmak (Hasan 1997: 173).

-T-

18- Tok evin aç köpiy: Evinde yemediğini başka yerde isteme (K.K. 13; Hasan 1997: 175).

-Y-

19- Yaza çıkardık danayı, bilmez oldu anayı: Çocukların çoğu zaman yetişip büyüdükten sonra, kendilerini yetiştiren ana babalarını beğenmemesi (Hasan 1997: 181).

VIII.3.3. Bilmece

Sözlü halk yaratmalarından biri de bilmecelerdir. Şükrü Elçin bilmeceleri şu şekilde tanımlamaktadır:

“Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hadiseleri; insan, hayvan, bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl, zekâ veya güzellik nevinden mücerred kavramlarla dini konuları ve motifleri vb. kapalı bir şekilde yakın-uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir” (2011: 607).

Boratav “Bilmecelerde sorular hem biçim hem de deyişleriyle özenilerek meydana gelmiş, özleştirilmiş söz yaratmalarıdır; şiire özgü çağrışımlı anlatımlar onların oldukları gibi, bozulmadan saklanmasını gerektirir; herhangi bir sanat yaratması için duyulan bir türlü saygı onları rastgele yozlaştırılmaktan korur. İşte bilmece bu nitelikleriyle bir halk edebiyatı türü değeri taşır” (2015b:125) şeklinde ifade ederek bilmecenin önemine dikkat çekmiştir.

Kanatlar köyünden derlemiş olduğumuz bilmeceleri konularına göre:

Gündelik hayatta kullanılan eşya ve nesnelere ile ilgili bilmeceler

1. Yiyecek-içecek ile ilgili bilmeceler
2. Bitkiler ile ilgili bilmeceler
3. Taşıma araçları ile ilgili bilmeceler olduklarını ifade edebiliriz.

Kanatlar köyünde derlediğimiz bilmeceler genellikle mensur şeklindeki bir bilmece aaxa şeklinde manzumdur. Yörede herhangi bir zaman, mekan özelliği olmadan eğlenmek, hoşça vakit geçirmek amacıyla bilmece söylenir. Gündelik hayattan izler taşıyan bilmeceler birer kültür hazinesidir. Kanatlar köyünde bilmece sorma geleneği oldukça zayıftır. Tespit edilen bilmeceler incelendiğinde ise genellikle 4'lü,5'li ve 6'lı hece ölçüsü ile oluşturuldukları tespit edilmiştir. Kanatlar köyünde tespit edilen bilmeceler alfabetik olarak sıralanmıştır:

1-Ağacı oymuşlar

İçine dünyayı koymuşlar.

(Radyo) (K.K. 12, K.K. 28)

2-Ağdan gelir

Bağdan gelir

Meşin kaplı

Dayım gelir.

(Kestane) (K.K. 28)

3-Bağlarım yürür

Çözerim durur.

(Ayakkabı) (K.K. 33)

4-Bakması güzel

Alması üzer.

(Gül) (K.K. 33)

5-Benim bir kızım var

Kat kat eşyaları var.

(Lahana) (K.K. 28)

6-Benim bir sandığım var

Dört dilim ekmek sığar.

(Ceviz) (K.K. 28)

7-Ben giderim o gider.

Pare³⁰ kadar yanımda iz eder.

(Baston) (K.K. 12).

8-Bir tavuciğim var.

Çite atlar, yumutlar. (Su Kabağı) (K.K. 12).

9-Dize kadar derin kuyu

Ne çamur geçirir ne su.

(Çizme) (K.K. 20)

³⁰ Pare: Para.

10-Dört ayaklı

Popoya meraklı.

(Sandalye) (K.K. 33)

11-Dört köşe beş değil

Sudan başı hoş değil.

(**Sabun**) (K.K. 12).

12-Kuru girer

Yaş çıkar.

(**Kova**) (K.K. 28)

13-Oda oda sıralar

Birbirini kovalar

(**Tren**) (K.K.43)

VIII.3.4. Alkış-Kargış (Dua-Beddua)

Türk dünyasında daha çok alkış(alkıs) ve kargış(kargıs) olarak bilinen kelime Türkiye Türkçesinde dua ve beddua kavramlarıyla karşılanmaktadır. Divanü Lugati't Türk, Kutadgu Bilig ve Dede Korkut Hikâyelerinde alkış ve kargış şeklinde karşılaştığımız kavramı kısa anlamlarıyla verecek olursak:

Alkış (dua): Hayır dua, övgü demektir.

Kargış (beddua): Kötü dua demektir (Sakaoğlu, Alptekin 2005:185).

Söylenişlerindeki özelliklerine göre alkış ve kargışlar şöyle kümelenir:

- “ 1) İyiliği istenen ya da ilenilen kişi konuşanın karşısındadır; ya da konuşan onun karşısında sayar.
- 2) İyi ya da kötü dileklere amaç edinilen kişi uzkatadır; alkış veya kargış onun hakkında başkalarına duyurulmaktadır.
- 3) Her iki kümedeki alkış ve kargışlar farklı biçimde söylenebilir.
- 4) İlenç anlatımı taşıyan filleri olumsuz biçime sokmakla, kargış, bir türlü şakaya getirilip hafifletilir” (Boratav 2015b: 146).

Kanatlar köyünde tespit ettiğimiz alkış ve kargış örnekleri aşağıda sıralanmıştır. Alkış ve kargışların Kanatlar köyündeki işlevi daha çok günlük hayata yönelik etkinliklerde baskındır. Tarla işleri, yolculuğa çıkma, hastalıklar vb. konularda özellikle alkışlar kullanılırken borç alıp verme ya da hırsızlık gibi olaylarda kargışların kullanıldığı tespit edilmiştir. “Askere gidecek bir kurban kesilmiş. Allah yolunu açık etsin, Allah kavuştursun. Beddua. Mesela bir köylü sana zarar yapmış, bostanını otarmış o zaman. Allah belasını versin, defol. Kır başını, hayır görmesin” (K.K. 31).

Kanatlar köyünde tespit ettiğimiz alkış ve kargış örnekleri mensur türdedir. Kanatlar köyünde derlenen alkış ve kargışlarda köyün Müslüman olması dolayısıyla İslamî unsurlar içerikte baskındır. Allah ismini sıkça geçmesinin sebebi budur.

VIII.3.4.1. Alkışlar (Dualar)

Alkış, Arapçadan Türkçeye geçen “dua”, “sena”, “münacat” karşılığı “hayır dua” anlamındadır. Alkış kelimesinin Dede Korkut’ta geçen “aklamak” kökünden geldiği sanılmaktadır (Artun 2014: 36). Alkışların temel yargısı dilek olduğundan, alkışı oluşturan söz kalıbı, isteği belirten bir kelime ile tamamlanır (Artun 2014: 37).

1- Allah el koysun (K.K. 27).

2- Allah ne muradın varsa versin (K.K. 18).

- 3- Allah kavuştursun (K.K. 31).**
- 4- Allah kesene bereket versin (K.K. 18).**
- 5- Allah vücut sağlığı versin (K.K. 18).**
- 6- Allah yolunu açık etsin (K.K. 18).**
- 7- Kum bağlayasın altın çözesin (K.K. 18).**

VIII.3.4.2. Kargışlar (Beddualar)

Bedduâ, duânın aksi ve zıddı olan lânet, inkisar, bela ve gazap ifade eden menfi sözlerdir. Farsça “bed” ve Arapça “ duâ(çağırma)” kelimelerinin birleşmesinden yapılan bu tâbiri, en eski Türk kaynaklarından 19’uncu asra kadarki kültür eserlerimiz ve sözlüklerimiz çok yaygın “kargış” ve “ilenç” kelimeleriyle karşılamıştır. Kargış, insanın kendisine, âilesine, cemiyetine ve din gibi müesseselerine zararı dokunacak şahıslara, düşünce ve fikirlere karşı davranışlarının şiddetli bir şekilde bir tepkisidir (Elçin 1986: 662-63).

- 1- Allah kahretsin (K.K. 18).**
- 2- Allah belasını versin (K.K. 18; Kahramanyol 2003: 334).**
- 3- Başın kırılasın (Kahramanyol 2003: 334).**
- 4- Benden bulma Allah’tan bul (Kahramanyol 2003: 334).**
- 5- Defol (K.K. 31).**
- 6- Evinde utkalar³¹ ötsün (K.K. 18).**
- 7- Hayır görmesin (K.K. 31).**
- 8- Kır başını (K.K. 31).**
- 9- Lanet olasın (K.K: 31; Kahramanyol 2003: 334).**

³¹ Utkâ: Baykuş.

SONUÇ

Folklor, halkın doğumdan ölüme kadar yaşadığı evreleri, sözlü veya yazılı olarak meydana getirdiği edebiyatını, inanışlarını, mutfağını, giyim kuşam özelliklerini, oyunlarını, hastalıklara karşı geliştirdiği hekimliğini, mimarisini oluşturan tüm unsurları kapsamaktadır. Folklor araştırmaları bu alanlarda halk tarafından yaratılan ve yeniden yaratılıp geliştirilen halk bilgisi ürünleri ile ilgilenir, araştırır ve tespit eder.

Bu çalışmada, Makedonya Cumhuriyeti'nde yer alan Türk köylerinden biri olan Kanatlar köyünün folklor varlığı tespit edilmiş ve gelecek kuşaklara aktarımının sağlanması amacıyla kullanılabilir bir hâlde arşivlenmiş, bilim dünyasına armağan edilmiştir. Tespit edilen veriler ışığında çalışmamızın kapsamına giren her bir folklor alanına özgü sonuçlara ulaşılmıştır.

Kanatlar köyünün geçiş dönemleri gelenekleri hakkında bilgiler verilirken öncesi-sırası-sonrası biçiminde bir yol izlenmiştir. Geçiş dönemlerinde geçmişten getirilen İslâmi ve İslâmiyet öncesi özelliklerin birçok alanda devam ettirildiği ancak bunun yanında bazı uygulamaların unutulduğu ya da değiştiği tespit edilmiştir. Geçmişte halk hekimliği ile çözülen birçok hastalık günümüzde modern tıbbın gelişmesiyle etkisini oldukça yitirmiştir. Bunun yanında evlilik dönemine ait bazı uygulamalar kalıcılığını korumaya devam ederek sürdürülürken bazı uygulamalar unutulmuştur. Örneğin, geçmişte dört gün süren düğün törenleri günümüzde iki ya da üç gün sürmektedir.

Kanatlar köyünde Bektaşî kültürünün hakim kültür konumunda olması nedeniyle bazı alanlarda kendilerine has ayrımlar görülmektedir. Bu durum ölüm geleneğinde Bektaşîlerin Dikmen Baba Tekkesi'ne gömülmesi, Sünnîlerin farklı bir mezarlığa gömülmesi şeklinde görülmektedir. Kanatlar köyünde Köy Odası geleneğinin geçmişten günümüze nesilden nesile aktararak devam ettirildiği gözlenmiştir. Kaynak kişilerimizin de aktardığı

bilgi dâhilinde köy odası geleneği köy içinde önemli bir işleve sahiptir. Köy hakkında birçok konu bu odada görüşülmekte ve toplantılar esnasında anlatılan anılar köyün geçmişine dair önemli anektodlar anlatılmaktadır.

Kanatlar köyünde kutlanan dinî bayramlar ve mevsimsel törenler Türk-İslâm kültürüyle ilgilidir. Köyde Ramazan ve Kurban Bayramı kutlanmaktadır. Kanatlar köyünde Hıdırellez tüm köy halkı tarafından kutlanırken Nevruz ve Muharrem Ayı Bektaşîler tarafından kutlanmaktadır. Bektaşîler Nevruz'u "Sultan Nevruz" olarak adlandırmakta ve Hz. Ali'nin doğduğu gün olduğuna inanmaktadırlar. Kanatlar köyünde Hz. Ali ile ilgili inançlar oldukça fazladır. Eyat Baba Suyu da Hz. Ali ile ilgilidir. Bektaşîlik, sosyal ve kültürel birçok alanda etkindir. Bunun yanında köyde herkes Hıdırellez'i önemsemekte ve kutlamaya özen göstermektedir. Son yıllarda Türkiye-İstanbul'dan köye gelen Kanatlar göçmenleri ile Türkiye'ye göç etmiş kişiler ve hâlâ Kanatlar köyünde yaşayan kişiler arasında kültürel bağlar korunmaya ve artırılmaya çalışılmaktadır.

Kanatlar köyünde Hristiyan inancıyla ilgili olan Bojik kutlanması köyde yaşayan Makedonların etkisinden dolayıdır. Türkler bugünü kendi inanışlarıyla yoğurmuş ve o biçimle kutlamaya başlamışlardır.

Kanatlar köyünde halk mutfağı belli yiyecekler üzerinde yoğunlaşmıştır. Çalışmamızda Türkiye'den farklı olarak dikkati çeken yiyeceklere ve tariflerine yer verilmiştir.

Kanatlar köyünde giyim kuşam özelliklerine bakıldığında geleneksel kıyafetlerin bazı kişilerin evlerinde olduğu ve özel günlerde giydiği tespit edilmiştir. Derleme esnasında karşılaştığımız birçok kaynak kişi kıyafetlerini eskidiği için attığını ya da çocuklarına verdiğini aktarmıştır. Bu bilgiden hareketle giyim ve kuşam özelliklerinin kuşaktan kuşağa aktarılmaya çalışıldığı görülmektedir. Kanatlar köyünün geleneksel giyiminde Yörüklere ait olduğu düşünülen bazı kodların yer aldığı kaynak kişiler tarafından aktarılmıştır. Kanatlar köyünde geleneksel kıyafetlerin

yanında köyde yaşayan Arnavut ve Boşnak gelinlerin etkisiyle onların geleneksel giyimi olan ve “Şalvar” adı verilen kıyafetler de günümüzde çeşitli düğün veya kutlamalarda giyilmektedir. Bu bakımdan Kanatlar köyü geleneksel kıyafetleri etkisini ve kültürel değerini her geçen gün kaybetmektedir. Bu gerilemenin önüne geçilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Kanatlar köyünde kadın geleneksel giyiminin günümüze kadar kordunduğu; erkek geleneksel giyimin ise korunmadığı belirlenmiştir. Geçmiş tarihlerde giyim ve kuşam ürünleri köy halkı tarafından tezgâhlarda dokunurken günümüzde değişen ekonomik şartlara bağlı olarak hazır alınmaya başlanmıştır. Eşya dokuma geleneği tamamen bırakılmıştır.

Kanatlar köyünde genç nüfusun payı oldukça fazladır. Bu bakımdan çocuk nüfusun payı da oldukça fazladır. Kanatlar köyünde çocuklar bazı oyunları hiç bilmezken bazı oyunları da aktif bir şekilde oynamaktadır. Çocuk oyunları anne-babadan çocuklara aktarılmaktadır. Bunun yanında çocuklar birbirlerinden de oyunları öğrenmektedirler. Çocuk oyunları daha çok mahallede veya okulda oynanmaktadır. Kanatlar köyündeki çocuklar Türkiye’de oynanan bazı çocuk oyunlarının sadece isimlerini bilmektedirler. Örneğin “Beştaş” oyunu çocuklar tarafından bilinmekte ama oynanmamaktadır. Kanatlar köyünde çocuk oyunlarının yanında büyükler, düğün, Hıdırellez ya da çeşitli kutlamalarda yöresel müzik eşliğinde oyunlar oynamaktadır. Bunlar “ Gayda” ve “ Koçek”tir.

Kanatlar köyü halk takvimini tarım faaliyetleri ve Güneş’in hareketleri belirlemektedir. Geçmişte saatin olmadığı dönemlerde Kanatlar köyünde Güneş’e bakarak günün saatleri ve namaz saatleri belirlenmekteymiş. Kanatlar köyünde cumartesi günü için “ Dernek” adı verilmektedir, bu durum Kanatlar köyünün kültür ve gelenek özelliklerinin Türkiye ile benzediğinin kanıtıdır.

Kanatlar köyünün halk edebiyatı varlığını tespit etmek amacıyla yaptığımız derlemeden hareketle halk edebiyatı kapsamında en büyük payın

mâniye ait olduğu sonucuna ulaştık. Kanatlar köyünde mâni söyleme geleneği oldukça canlıdır. Her yaş ve her cinsiyet grubundan kişi mâni söyleyebilmektedir. Halk hafızasında bulunan mânilerin kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktarıldığı gözlenmiştir. Bu çalışma ile sözlü kültürde yer alan mâniler kayıt altına alınarak yazıya geçirilmiş ve kullanılabilir hâlde kalıcılığı sağlanmıştır. Mâniler özellikle Hıdırellez’de Sıtma Suyu’nda salıncağa binerken söylenmektedir. Geçmişte kuvvetli bir iletişim aracı olan mâniler günümüzde özel günlerde söylenmektedir. Bu bakımdan mânilerin bağlamı ve işlevi oldukça geniştir.

Kanatlar köyünde günümüzde Bektaşî kültürünün hakim olması sebebiyle anonim ve müstakil nefesler olduğu tespit edilmiştir. Kanatlar köyünde bulunan Bektaşî Babaları ve dervişler tarafından kalem alınan nefeslere özellikle yer verilmiştir. Nefesler, ölü için yapılan “Mabet” adı verilen toplantılarda ve dinî bayramlarda Dikmen Baba Tekkesi’nde söylenmektedir. Dikmen Baba Tekkesi’nin köy içinde birçok işlevi vardır. Dinî bayramlar ve bazı mevsimsel törenlerde ziyaret edilen tekkede çeşitli hayırlar yapılır ve adaklar kesilir. Bu bakımdan Dikmen Baba Tekkesi’nin toplumsal dayanışmanın ve paylaşımın artırıldığı kutsal bir mekan olma işlevi vardır. Halk arasındaki bazı kaynak kişiler Kanatlar köyünün köy yakınındaki Ereker köyünün Makedonlar tarafından Türklere temizlenememesinin nedenini Dikmen Baba’nın köyü koruduğuna inanmaktadır. Bu bakımdan da Dikmen Baba ve Dikmen Baba Tekkesi’nin köy içinde dinî bir rolü de vardır. Dikmen Baba Tekkesi’nin diğer bir önemli işlevi de toplumsal kurumlara ve törenlere destek vermedir.

Halk edebiyatının manzum eserlerinden olan türküler de Kanatlar köyünde özellikle düğünlerde aktif olarak söylenmekte ve devam ettirilmektedir. Kanatlar köyünde yaşanmış olaylara bağlı olarak türküler meydana gelmiştir. Kanatlar köyünde Türk Dünyasının özellikle Türkiye sahasının müzik kültürü etkilidir. Türkiye’de dinlenen bazı müzik eserleri Kanatlar köyünde de dinlenmekte ve yerel kültürle sentezlenmektedir.

Örneğin Türkiye’deki düğünlerde oyun havası olarak çalınan “ Ankara’nın Bağları” adlı esere Kanatlar köyünde derleme yaptığımız bir esnada gözlemci olarak bulunduğumuz bir sünnet düğününde rastladık. Müzik eseri aynı olduğu hâlde oyun oynama biçimi halay şeklindedir.

Kanatlar köyünden Türkiye’ye göç eden kişilerin günümüzde yaptığı düğün törenlerinde de köyde çalınan bazı türkülerin Türkiye’de de çalındığı tarafımızca bilinmektedir. Örneğin, köyde bilinen ve düğünlerde çalınan “Kara Yusuf”, “Güldaniyem”, “ Deryalar” gibi türküler Türkiye’deki Kanatlar köyü göçmenlerinin düğünlerinde de çalınmaktadır. Bu tespitten hareketle kültürel aktarımın coğrafi olarak da günümüze taşındığı kanıtlanmaktadır.

Kanatlar köyünde halk hikâyesi ve masal anlatma geleneği unutulmuştur. Ancak geçmişte masal anlatma geleneği oldukça canlıymış. Topal Seyit adı verilen kişi köyde masallar anlatırmış. Elektriğin ve teknolojik gelişmelerin etkin olmadığı tarihte yaşayan bu kişi akşamları köy halkının evine davet edilir ve masal anlatması istenirmiş. Kaynak kişilerimizden edindiğimiz bilgilere göre köyde önceden daha çok masal anlatılırmış. Masallar genellikle erkekler tarafından babalarından ya da dedelerinden öğrenilmiş ve gelecek nesillere sözlü olarak aktarılmıştır. Ancak günümüzde bu aktarım oldukça zayıftır. Çocuklara hoşça vakit geçirmek amacıyla büyükler tarafından bazı yerel masallar ve popüler masallar anlatılmaktadır.

Kanatlar köyünden derlediğimiz halk hikâyeleri geçmişte bu geleneğin yaşadığının göstergesidir. Kanatlar köyünde derlediğimiz halk hikâyeleri Arzi ile Kamber (Arzu ile Kamber), Koç Dahir ile Züri (Tahir ile Zühre) ve Köroğlu’dur. Türk Dünyasının en önemli anlatmalarından olan bu hikâyelerin Türk Dünyasının sol kanadı olan Balkanlar coğrafyasında bulunan bir Türk köyünde olması oldukça sevindirici bir hadise olmakla birlikte Türk kültür anlatılarının kültür coğrafyasının ne kadar geniş

olduğunu ve Kanatlar köyünde yaşayan halkın bu kültürü taşıyabildiğini kanıtlamaktadır. Kanatlar köyünden tespit edilen halk hikâyeleri bazı şekil ve yapı değişikliklerine uğramış ve hikâyelerin içerikleri yerel kültür özellikleri ile sentezlenmiştir.

Kanatlar köyünde tespit edilen halk hikâyelerinin giriş ve bitiş formelleri değişmiş ve hikâyeler masal türüne yaklaşmıştır. Kaynak kişimizin aktardığına göre Arzi ile Kamber hikâyesi benim dedem Selim Güngör tarafından köyde anlatılmış ve kaynak kişimiz de bu hikâyeyi bana anlatmıştır. Kaynak kişimiz hikâyeyi dinlediğinde genç olduğuna ancak 77 yaşında olmasına rağmen bu hikâyenin hafızasında kaldığını aktarmıştır. Kanatlar köyünde hikâye anlatan kişiler yanında Âşık Garip'a ait hikâye kitaplarının köyde bulunduğu bilgisini vermiştir. Bu bilgilerden hareketle Kanatlar köyünde kültür bağlarının temelinde sözlü ve yazılı kültürün oldukça etkin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Kanatlar köyünde diğer halk edebiyatı türleri olan atasözleri, deyimler, dualar, beddular, bilmeceler ve ninniler varlığını sözlü olarak devam ettirmektedir. Kanatlar köyünde görülen halk edebiyatı ürünlerinde eğlenme, eğlendirme ve hoşça vakit geçirme, eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması işlevi oldukça baskındır.

Bu çalışma, Kanatlar köyünün folklor ürünlerini incelemek, Türk kültüründeki geleneklerde ve literatüründeki yerini belirlemek için yapılmıştır. Kanatlar köyünün halk folklor ürünleri Türk kültürünün genel durumunu yansıtmakta, geleneksel uygulamalar bilimsel ve teknolojik gelişmelerden etkilenmekte olup bazıları tamamen ortadan kalkmış bazıları ise kalkmak üzeredir. Kanatlar köyündeki uygulamaların İslâm kültüründen, Türk geleneklerinden, etkilendiği görülmüştür.

Çalışmamızdaki tespitlerimiz ve değerlendirmemizin bağlamına göre Kanatlar köyündeki unutulmuş ya da güncellenen geleneklerin durumu, kültürel mirasın kuşaklar arası aktarımının ne şekilde olduğu ve Kanatlar

köyünün Balkan Türklüğünü temsiliyeti bağlamında nasıl bir yeterliliği olduğu tespit edilmiştir. Türk kültürü dairesi etrafından şekillenen kültür unsurlarının Kanatlar köyünde milli kimlik teşkili ve muhafazası konusunda önemli bir kaynak olduğu görülmüştür. Halk bilgisi ürünlerinin aktarımının bazı alanlarda daha aktif bazı alanlarda ise daha pasif olduğu tespit edilmiştir.

Kanatlar köyünün üst kimliğin Türklük olduğu açıkça tespit edilmiştir. Müslümanlar arasında görülen Bektaşî inancı ise özellikle dinî alanlardaki uygulamalarda etkili olmakla birlikte kamusal alanlarda ve uygulamalarda Bektaşî- Sünnî ayrımı yapılmamakta, gelenekler Türklük paydasında yaşanmakta ve yaşatılmaktadır.

Bu çalışmada, Kanatlar köyü folklorunda eski Türk gelenek ve inançlarının, İslâm kültürünün izlerinin bulunduğu; Kanatlar köyünde yaşayan Türklerin Türk dünyası ile tarihsel ve kültürel bağlarını koruduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

A) Bildiriler, Kitaplar, Makaleler ve Tezler

Acaroğlu, M. Türker. *Balkanlarda Türkçe Yer Adları Kılavuzu*. İstanbul: IQ Sanat, 2006.

Acıpayamlı, Orhan. *Türkiye 'de Doğumla İlgili Ádet ve İnanmaların Etnoljik Etüdü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi, 1974.

Aksoy, Ömer Asım. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Cilt 1. İstanbul: İnkılâp, 2016.

Alptekin, Ali Berat. *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ, 2016.

Araz, Rıfat. *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1995.

Arık, Durmuş; Ahmet Hikmet Eroğlu vd. *Halk İnanışları El Kitabı*. Ankara: Grafiker, 2017.

Artun, Erman. "Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum-Evlenme-Ölüm." *Türk Dünyası İncelemeleri* 9.10 (1998):85-107.

..... *Dinî- Tasavvufî Halk Edebiyatı*. Adana: Karahan, 2011.

.....*Ansiklopedik Halkbilimi/Halk Edebiyatı Sözlüğü (Terimler-Motifler-Kavramlar)*. Adana: Karahan, 2014.

.....*Türk Halkbilimi*. Adana: Karahan, 2017.

Bahar, Bingöl. *Makedonya Türklerinin Türküleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir, 2013.

Başgöz, İlhan. *Türkü*. İstanbul: Pan, 2008.

Boratav, Pertev Naili. *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. Ankara: Bilgesu, 2015a.

.....*100 Soruda Türk Folkloru*. Ankara: Bilgesu, 2015b.

..... *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Bilgesu, 2015c.

Çayırılı, Necati. *Manastır'ın 2 Numaralı Şer'iyeye Sicili (1621-1623)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2010.

Makedonya Türkleri”, (Yaz. Necati Çayırılı). **Balkanlar El Kitabı**: Çağdaş Balkanlar. C.2. Ankara: Karam Araştırma ve Yayıncılık, 2013, s. 315.

.....*Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ, 2016.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın, 2008.

Dizdaroğlu, Hikmet. *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1969.

.....*Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel, 2015.

Emin, İlhami. “Köyüm Kanatlar.” *Sevinç* 1(1995): 7.

Elçin, Şükrü. *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür ve Turizm. 1986.

.....*Türkiye Türkçesinde Mâniler*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1990.

Ercan, Emine Hilal. *Makedonya'daki Adak ve Ziyaret Yerleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006.

Ergun, Metin. *Türk Dünyası Efsanlerinde Değişim Motifi*. C.1. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1997.

Ergun, Pervin. *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2017.

Eyuboğlu, İsmet Zeki. *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. İstanbul: Sosyal, 2004.

Günay, Türkes Umay. *Elaziğ Masalları ve Propp Metodu*. Ankara: Akçağ, 2011.

Güzel, Abdurrahman; Ali Torun. *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ, 2017.

Hafız, Nimetullah. *Makedonya Türk Halk Edebiyatı Metinleri*. İstanbul: Anadolu Sanat, 1989.

..... *Yugoslavya'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*. Cilt 1. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1989.

Hamzaoğlu, Yusuf. *Balkan Türklüğü*. Cilt 1. Ankara: Kültür Bakanlığı, 2000.

Hasan, Hamdi. *Makedonya ve Kosova Türklerince Kullanılan Atasözleri ve Deyimler*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu, 1997.

..... *Makedonya Türklerince Söylenen Maniler*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2008a.

..... *Makedonya Türklerince Söylenen Türküler*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2008b.

İnan, Abdülkadir. *Tarihte ve Bugün Şamanizm (Materyaller ve Araştırmalar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1986.

..... *Eski Türk Dini Tarihi*. Ankara: Altınordu, 2017.

İzeti, Metin. *Makedonya'da Bektâşîlik*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir, 1998.

..... *Balkanlar'da Tasavvuf*. İstanbul: İnsan, 2013.

Kahramanyol, Mustafa. *Makedonya'daki Türk ve Müslüman Toplulukların Günlük Hayatı ve Gelenekleri*. Ankara: TİKA, 2003.

Kalafat, Yaşar. *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1990.

.....*Makedonya Türkleri Arasında Halk İnanışları (TÜRKMENLER, TORBEŞLER/TÜRKBAŞ, ÇENKERİLER VE YÖRÜKLER)*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1994.

.....*Türk Kültürlü Halklarda Hz. Hızır'dan Sultan Nevruz'a*. Ankara: Berikan, 2011.

.....*Halk Bilimi- Türkoloji-Milli Kültür Stratejileri*. Ankara: Berikan, 2013.

Kaya, Doğan. *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ, 1999.

Kaya, İ. Güven. *Yugoslavya'da Türk Halkı Edebiyatı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, 1993.

Karakuş, Ertuğrul. *Sesler Dergisi Bibliyografyası*. Ankara: Paradigma Akademi, 2013.

Kuşdemir, Orhan Fatih. *Türk Dünyası Halk İnançlarında Karşılaştırmalı Doğum Motifi ve Dr. Yaşar Kalafat'ın Halk Bilimi Çalışmaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Jelavic, Barbara. *Balkan Tarihi (20. Yüzyıl)*. İstanbul: Küre, 2013.

"Nefes". *İslam Ansiklopedisi*. C. 32.2006.s. 522.

Nuredini, Mensur. *Makedonya'daki Müslümanlarda Doğum, Evlenme ve Ölüm İle İlgili İnanışlar ve Uygulamalar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2007.

Oğuz, M. Öcal; Ekici, Metin; Aça, Mehmet; Düzgün, Dilaver; Akarpınar, R. Bahar; Arslan, Mustafa; Yılmaz, Aktan Müge; Eker, Gülin Öğüt; Özkan, Tuba. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker, 2010.

Onay, Ahmet Talay. *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nevi*. Ankara: Akçağ, 1996.

Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi*. C.2. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2014.

Öncül, Kürşat ve Çek, Songül. *Türk Fıkra Kültürü*. Ankara: Akçağ, 2017.

Örnek, Sedat Veyis. *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Bilgesu, 2014a.

.....*100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane*. Ankara: Bilgesu, 2014b.

.....*Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*. Ankara: Bilgesu, 2015.

Sakaoğlu, Saim. *Gümüşhane- Bayburt Masalları*. Ankara: Akçağ, 2002.

Turan, Zeynel. "Geçmişten Günümüze Makedonya Türklerinin Evlenme Düğün Gelenekleri." *NWSA-Fine Arts*, D0159. 9 (2014):181-191.

Türkçe Sözlük. Ankara: TDK, 2011.

Türkmen, Fikret. "Halk Hikâyesi." *İslâm Ansiklopedisi*. C.17., 1998, S. 489.

.....*Tahir ile Zühre (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2015.

Uğurlu, Kırcı Emine. "Kültürel Bellek Aktarıcı Olarak Ninniler". *Milli Folklor*, 26(2014): 43-52.

Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı, 2012.

Yakıcı, Ali. *Halk Şiirinde Türkü*. Ankara: Akçağ, 2013.

Yıldırım, Dursun. *Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları*. Ankara: Akçağ, 1999.

Yusuf, Muharrem. “Kanatlar Köyünden Üç Türkü” *Sesler Dergisi* 30 (1969): 56-58.

..... “Kanatlar Köyünden On Manî”. *Sesler* 35 (1969):87-88.

“Makedonya Sorunu’nun Temel Dinamikleri”, (Yaz. Mehmet Seyfi Erol)**Balkanlar El Kitabı**: Çağdaş Balkanlar. C.2, Ankara: Karam Araştırma ve Yayıncılık, 2013, s. 281.

B) İnternet Kaynakları

<https://tr.m.wikipedia.org>

<http://birgezgin.blogspot.com/2015/05/manastr-bitola-moi-roden-kraj-bitola.html>

Bkz. www.pasavizyon.com

www.promacedonia.org

C) Sözlü Kaynaklar

Kaynak Kişinin; Numarası	Adı Soyadı	Eğitim Durumu	Yaşı	Mesleği	Memleketi
1	Selman MEMİŞOSKİ	İlkokul Mezunu	53	Çiftçi	Kanatlar Köyü
2	Gülbahar MEMİŞ	Ortaokul Mezunu	37	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
3	Ümügülsüm YUSUFOSKA	Üniversite Öğrencisi	23	Öğrenci	Kanatlar Köyü
4	Mehdi AKSOY	İlkokul Mezunu	63	Çiftçi/Köy Muhtarı	Kanatlar Köyü
5	Sabedin YUSUFOSKİ	Üniversite Mezunu	56	Sınıf Öğretmeni	Kanatlar Köyü
6	Murtaza MEMİŞOSKİ	İlkokul Mezunu	77	Çiftçi	Kanatlar Köyü
7	Gülsüm AKSOY	İlkokul Mezunu	60	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
8	Nazmiye DEMİR	İlkokul Mezunu	65	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
9	Veli DEMİR	İlkokul Mezunu	67	Çiftçi	Kanatlar Köyü
10	Mevlüde NEZİR	İlkokul Mezunu	70	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
11	Sevdiye MEMİŞOSKA	İlkokul Mezunu	52	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
12	Gülşah MEMİŞOSKA	İlkokul	65	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü

		Mezunu			
13	Muharrem YUSUF	Üniversite Mezunu	67	Emekli Türkçe Öğretmeni	Kanatlar Köyü
14	Mehdi RUŞİT	Üniversite Mezunu	71	Emekli Sınıf Öğretmeni	Kanatlar Köyü
15	Nesime RUŞİT	İlkokul Mezunu	44	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
16	Zeynel Abidin TEKEŞAN	İlkokul Mezunu	55	Çiftçi	Kanatlar Köyü
17	Haşime TEKEŞAN	İlkokul Mezunu	50	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
18	Zekeriya MEMİŞOSKİ	Ortaokul Mezunu	60	Çiftçi	Kanatlar Köyü
19	Cafer NEZİR	İlkokul Mezunu	77	Çiftçi	Kanatlar Köyü
20	İpek SULA	İlkokul Öğrencisi	10	Öğrenci	Kanatlar Köyü
21	Melahat YUSUFOSKA	İlkokul Mezunu	50	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
22	Melek TEKEŞANOSKA	Üniversite Mezunu	30	Polis	Kanatlar Köyü
23	Ceylan YUSUFOSKA	Üniversite Öğrencisi	27	Öğrenci	Kanatlar Köyü
24	Fiknet YUSUFOSKA	Üniversite Mezunu	27	Türkolog	Kanatlar Köyü
25	Melahat ALİ	Üniversite Mezunu	50	Okutman	Kanatlar Köyü
26	Necmiye KALKAN	Okur-	88	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü

		yazar			
27	Pembe SEVİLEN	Okur- Yazar	82	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
28	Hatice MEMİŞOSKA	Okur- Yazar	70	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
29	Bülent AKSOY	Üniversite Mezunu	34	Türkçe Öğretmeni	Kanatlar Köyü
30	Naciye MEMİŞ	Üniversite Öğrencisi	19	Öğrenci	Kanatlar Köyü
31	Hamza SÜLEYMAN	İlkokul Mezunu	65	Çiftçi	Kanatlar Köyü
32	Nuriye NEZİROSKA	İlkokul Mezunu	58	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
33	Elif SÜLEYMAN	Ortaokul Öğrencisi	11	Öğrenci	Kanatlar Köyü
34	Akkan KERİMSOKİ	Lise Öğrencisi	16	Öğrenci	Kanatlar Köyü
35	Merdan KARİM	Lise Öğrencisi	16	Öğrenci	Kanatlar Köyü
36	Gizem NEZİROSKA	İlkokul Öğrencisi	7	Öğrenci	Kanatlar Köyü
37	Yusuf NEZİROSKİ	İlkokul Öğrencisi	8	Öğrenci	Kanatlar Köyü
38	Ali Asgar TEKEŞAN	İlkokul Mezunu	42	Çiftçi	Kanatlar Köyü
39	Serdar TEKEŞAN	Lise Mezunu	24	Postacı	Kanatlar Köyü
40	Demirşah SADİK	İlkokul Mezunu	53	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü

41	Kıymet SÜLEYMAN	İlkokul Mezunu	60	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
42	Mevlüde SULA	Lise Öğrencisi	18	Öğrenci	Kanatlar Köyü
43	Demirşah DEMİROSKA	İlkokul Öğrencisi	11	Öğrenci	Kanatlar Köyü
44	Gülferiz Zavoroska	İlkokul Öğrencisi	10	Öğrenci	Kanatlar Köyü
45	Remziye RUŞİT	İlkokul Mezunu	68	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü
46	Nazire GÜNGÖR	İlkokul Mezunu	61	Ev Hanımı	Kanatlar Köyü

KANATLAR KÖYÜNDE KULLANILAN KELİMELER SÖZLÜĞÜ

Bufka: Peçe.

Çip etmek: Yıkamak.

Çiska: Taş.

Dif: Dev.

Drugarka: Kız arkadaş.

Elcik: Eldiven.

Gıra: Kuru fasulye.

Guguçka: Kuş.

Kıvrak: Özel günlerde takılan, ipekli, uçları oyalı baş örtüsü.

Kumpir: Patates.

Mamo Karı: Doğum yaptıran kişi, ebe.

Marama: Havlu.

Osten: Kala, var.

Pare: Para.

Pelit: Meşe ağacı.

Pokana: Davetiye.

Safın: Sabun.

Stroynik: Gelin ile damadın arasını yapan kişi, dünür.

Susala vermek: Sala okutmak, bir kişinin ölümünü duyurmak.

Tanur: Üzerinde ekmeğin ekşimesi için koyulduğu tahta.

Tayka: Şapka.

Teze: Teyze.

Topenitsa: Mısır ekmeği.

Tülbe: Türbe.

Utka: Baykuş.

Yummacak/Yumbajak: Saklambaç.

Yuvaalkı: Düğün zamanı erkek tarafından kız tarafına giden kişilerin genel adı.

EKLER:

Fotoğraf 1: Kanatlar Köyü Genel Görünümü

Fotoğraf 2: Kanatlar Köyündeki Kur'an Kursu ve Medrese.

Fotoğraf 3: Kanatlar Köyü Dikmen Baba Dergâhı Girişi

Fotoğraf 4: Kanatlar Köyünde Yugoslavya Cumhuriyeti döneminden kalma kooperatif binası.

Fotoğraf 5: Kanatlar Köyünde yaygın olarak yetiştirilen karpuz.

Fotoğraf 6: Kanatlar Köyünün Temel Geçim Kaynağı Olan Tütün.

Fotoğraf 7: Kanatlar Köyünde Kerpiç ve Tuğladan yapılmış Geleneksel Bir Ev.

Fotoğraf 8: Kanatlar Köyünde Geleneksel Bir Ev.

Fotoğraf 9: Kanatlar Köyünde Geleneksel Bir Ev.

Fotoğraf 10: Bir Oda İçerisindeki Yüklük.

Fotoğraf 11: Oda İçindeki ‘‘Hamam’’.

Fotoğraf 12: Oda İçindeki Tek Kişilik Hamam.

Fotoğraf 13: Kanatlar Köyünde Ay ve Yıldız Motifli Geleneksel Bir Ev.

Fotoğraf 14: Kanatlar Köyünde Modern Bir Ev.

Fotoğraf 15: Kanatlar Köyünde Geleneksel Bir Mutfak.

Fotoğraf 16: Kış İçin Hazırlanan Yiyecekler.

Fotoğraf 17: Kanatlar Köyünde Bir Yatak Odası.

Fotoğraf 18: Kurutulmak  zere Tavana Asılmış Tütünler.

Fotoğraf 19: Evin Bahçesinde Kurutulan Tütünler.

Fotoğraf 20: Kaynak Kişiler ile.

Fotoğraf 21: Kanatlar Köyü Halkından Kişiler.

Fotoğraf 22: Mahalleleri Ayıran Büyük Kapılardan Bir Örnek.

Fotoğraf 23: Kanatlar Köyü Kiril ve Metodiy Okulu.

Fotoğraf 24: Kanatlar Köyü İlkokulu..

Fotoğraf 25: Kanatlar Köyü İlkokulunun Bahçesi.

Fotoğraf 26: Kanatlar Köyündeki Kurt Dede Koje Türbesi.

Fotoğraf 27: Kurt Dede Koje Türbesi'nin İç Görünümü..

Fotoğraf 28: Kurt Dede Koje Türbesi'nin Dış Görünümü.

Fotoğraf 29: Dikmen Baba Tekkesi.

Fotoğraf 30: Dikmen Baba Tekkesi'nde Bulunan Bir Levha.

Fotoğraf 31: Hıdırellez Günü Tekke Ziyareti.

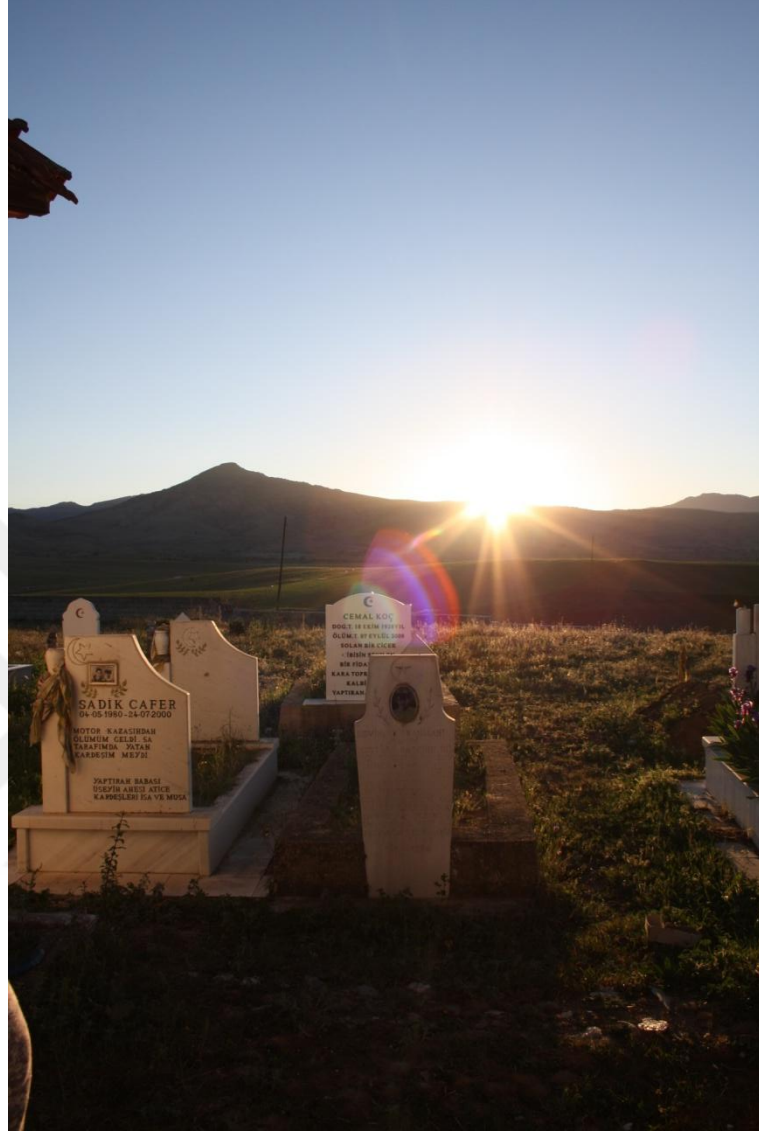
Fotoğraf 32: Dikmen Baba'nın Sandukası.

Fotoğraf 33: Hıdırellez’de Dikmen Baba’daki Çeşmeden Su Alma Ritüeli.

Fotoğraf 34: Dikmen Baba Tekkesi’nde Bektaşiler Tarafından Kullanılan Kurban Kesme Alanı.

Fotoğraf 35: Dikmen Baba Tekkesi'nde Bulunan Bektaşî Mezarları.

Fotoğraf 36: Bektaşî Mezarları.

Fotoğraf 37: Osmanlı Devleti Dönemine Ait Bir Bektaşî Mezar Taşı.

Fotoğraf 38: İsimsiz Bektaşî Mezarları.

Fotoğraf 39: Kanatlar Köyünde Yaşayan Sünnîlere Ait Mezarlıktan Bir Görünüm.

Fotoğraf 40: Mezarlığın Girişindeki Ay ve Yıldız Motifi.

Fotoğraf 41: Kanatlar Köyündeki Bulunan İsimsiz Mezarların Olduğu Mezarlık.

Fotoğraf 42: İsimsiz Mezar Taşları.

Fotoğraf 43: Eyat Baba Suyu.

Fotoğraf 44: Hıdırellez’de Gidilen Sıtma Suyu ve Su İçme Ritüeli.

Fotoğraf 45: Kanatlar Köyünde Hıdırellez’de Salıncakta Sallanma Ritüeli.

Fotoğraf 46: Hıdırellez Günü Dikmen Baba Tekkesin'nden Alınan Suyun Hayvanların Yemlerine Dökülmesi.

Fotoğraf 47: Hıdırellez Eğlencesi.

Fotoğraf 48: Hıdırellez İçin Pişirilen Yemek.

Fotoğraf 49: Hıdırellez Eğlencesi.

Fotoğraf 50: Hıdırellez Günü Yapılan Yeşillenme Ritüeli.

Fotoğraf 52: Yağmur Taşı.

Fotoğraf 53: Tabutun Koyulduğu Taş.

Fotoğraf 54: Kanatlar Köyü Tarım Arazisinden Bir Görünüm.

Fotoğraf 55: Halk Mutfağından Bir Örnek “ Ak Pidesi”.

Fotoğraf 56: Geleneksel Gereçlerle Aşure Yapma İşlemi.

Fotoğraf 57: Geleneksel Kanatlar Tasları.

Fotoğraf 58: Dağıtıma Hazır Aşureler.

Fotoğraf 59: Kap Yapan Kaynak Kişi.

Fotoğraf 60: Kış için Hazırlanan “Kap”lar.

Fotoğraf 61: Şipore.

Fotoğraf 62: Kış İçin Hazırlanan Ajvarın Malzemeleri.

Fotoğraf 63: Ajvar Yapımı.

Fotoğraf 64: İzverka Adı Verilen Peynir.

Fotoğraf 65: Kanatlar Köyü Mutfağından “ Kapama”.

Fotoğraf 66: Lokum.

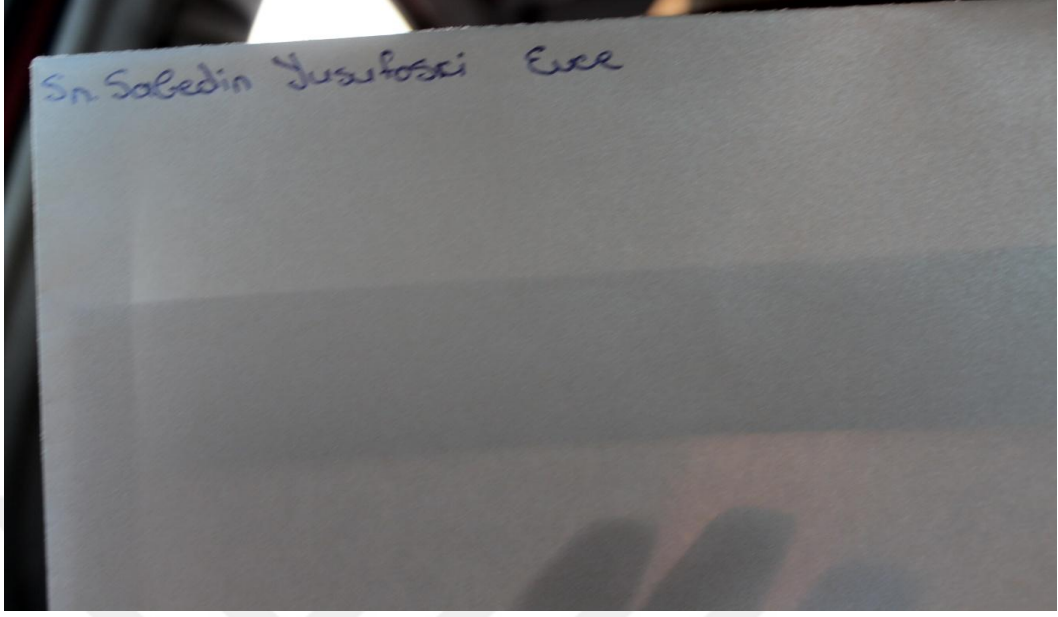
Fotoğraf 67: Kaynak Kişilerle.

Fotoğraf 68: Dayre Çalan Kadınlar.

Fotoğraf 69: Gelin Arabası.

Fotoğraf 70: Davetiye Örneği.

Fotoğraf 71: Kına Eğlencesi.

Fotoğraf 72: Kanatlar Köyünde Kına Eğlencesinde Halay Çeken Kişiler.

Fotoğraf 73: Kanatlar Köyünde Nişan Töreni.

Fotoğraf 74: Kanatlar Köyünde Kına Töreni.

Fotoğraf 75: Kına Yakılmış Gelin.

Fotoğraf 76: Manastır Şehrinde Yapılan Bir Düğün Fotoğrafı.

Fotoğraf 77: Kanatlar'da Geçmişte Bir Düğün. Gelin ve akrabaları.

Fotoğraf 78: Kanatlar'da Gelin Almaya Giden "Yuvalkı".

Fotoğraf 79: Düğün Alayı.

Fotoğraf 80: Kanatlar Köyündeki Geçmişte Kadın ve Erkek Giyimi.

Fotoğraf 81: Askerde Olan Kanatlar Köyünden Bir Genç.

Fotoğraf 82: Geçmişte Bir Sünnet Töreni.

Fotoğraf 83: Günümüzde Sünnet Töreni.

Fotoğraf 84: Kanatlar'da Ev Önünde Yapılan Sünnet Düğünü.

Fotoğraf 85: Sünnet Töreninde Aileye Gelen Hediyelerin Olduğu Masa.

Fotoğraf 86: Kanatlar Köyünde Geleneksel Kadın Giyimi.

Fotoğraf 87: Kanatlar Köyü Geleneksel Giyiminden Bir Parça “Yelek”.

Fotoğraf 88: Etekli Antiri.

Fotoğraf 89: Geleneksel Kadın Giyiminden “Gömlek”.

Fotoğraf 90: Geleneksel Giyime Ait “Uçkur”.

Fotoğraf 91: Etekli Antiri.

Fotoğraf 92: Kanatlar Köyü Geleneksel Giyimi.

Fotoğraf 93: Geleneksel Giyime Ait “Kıvrak”.

Fotoğraf 94: Bektaşî Babası Sabedin Yusufoski'nin Evi.

Fotoğraf 95: Bektaşî Mabeti. Bektaşî Babası Veli Demir ve Dervişleri.

Fotoğraf 96: Bektaşî Mabeti.

Fotoğraf 97: Kanatlar Köyünde Bulunan “Köy Odası”.

Fotoğraf 98: Köy Odasından Bir Görünüm.

Fotoğraf 99: Seksek Oynayan Çocuklar.

Fotoğraf 100: Kanatlar Köyü Girişi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı-Soyadı: Gülçin BALAT

Uyruğu: T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi: İzmir, 15.09.1992

E-mail: gulcin.balat@hotmail.com

Eğitim Bilgileri:

Lise: Buca Anadolu Kız Meslek Lisesi (2006-2007), Buca Lisesi (2007-2010).

Lisans: Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı ,(2010-2015).

Yüksek Lisans: Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Halk Bilimi, 2016- Hâlen.

İş Deneyimi:

Özel Uğur Okulları, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Ağustos 2016- Kasım 2016.

Akademik Yayınları:

A. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında

Basılan Bildiriler:

1) BALAT, Gülçin ve Selçuk Kürşad Koca. “Balkan Türklerine Ait Masallar ve Anadolu Masallarındaki Ortak Unsurlar”, 22. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, Makedonya- Üsküp, 2017.

2) BALAT, Gülçin ve Atıf Akgün. “ Totaliter Dönem Bulgaristan’ında Devletin Türkçe Çocuk Gazetesi” Eylülcü Çocuk”, Geçmişten Günümüze

Balkanlarda Türkçenin Süreli Yayınlardaki Yeri ve Önemi Sempozyumu,
Bosna Hersek- Zenica, 2017.

3) BALAT, Gülçin. “ Türkiye’de Yaşayan Balkan Türklerine ait Fıkralarda Kültürel Entegrasyon”, II. Uluslararası Akdeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu, Makedonya- Ohri, 2017.

B. Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler:

1) BALAT, Gülçin. “Mevleviliğin Balkan Müslümanları Edebiyatına Etkisi”, *Balkanlarda Mevlevilik Paneli*, İstanbul, 2017.

2) BALAT, Gülçin. “ Balkanlarda Tasavvuf Etkisindeki Halk Edebiyatı”, *Balkanlarda Tasavvuf Paneli*, Bursa, 2018.

ÖZET

Türklerin kadim kültür coğrafılarından olan Balkan yarımadasında günümüzde birçok Türk yaşamaktadır. Makedonya'da bulunan Kanatlar köyünde yaşayan Türkler de Türk dünyasının mirasçılardır. Bu bakımdan Kanatlar köyünün folklorik özelliklerinin tespit edilmesi gerekli bir konudur. Tarihsel ve kültürel kodların bulunduğu halk bilgisi ürünlerinin incelenmesi ve tespit edilmesi bu bağı kanıtlama noktasında oldukça önemlidir.

Balkan coğrafyası Türk kültürün nüfuz ettiği önemli olanlardan biridir. Kanatlar köyü de bir Türk köyü olması sebebiyle bu kültür coğrafyasının önemli bir parçasıdır. Bu çalışmada, Kanatlar köyünün folklor unsurlarını teşkil eden; doğum, evlenme ve ölüm gelenekleri, inançları, yemek kültürü, çocuk oyunları, mimari gelenekleri, sözlü ve yazılı halk edebiyatı ürünleri derlenmiş, sınıflandırılmış ve incelenmiştir. Ayrıca, Kanatlar köyünün tarihi, coğrafyası, ekonomisi ve sosyo-kültürel özellikleri hakkında da bilgiler verilmiştir.

Kanatlar köyünün folklor özellikleri tespit edilirken alanda gözlem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Sözlü kültürden derlenen halk bilimi ürünleri deşifre edilerek yazıya geçirilerek kalıcı hale getirilmiştir. Kanatlar köyünün folklor varlığını ortaya koyabilmek için sözlü ve yazılı kaynaklardan faydalanılmıştır. Kanatlar köyünde tespit edilen folklor ürünleri halk bilimi araştırma kuramlarına göre incelenmiş, elde edilen veriler ışığında Kanatlar köyü folklorunun Türk dünyası folklorundaki yeri hakkında değerlendirme yapılmıştır.

Bu çalışmada, Kanatlar köyü folklorunda eski Türk gelenek ve inançlarının, İslâm kültürünün izlerinin bulunduğu; Kanatlar köyünde yaşayan Türklerin Türk dünyası ile tarihsel ve kültürel bağlarını koruduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Makedonya, Kanatlar Köyü, , Folklor, Halk Edebiyatı, Geçiş Dönemleri.

ABSTRACT

Today, lots of Turks live In Balkan peninsula, which is of the Turkish culture and geography. The Turks living in the Kanatlar village, which is also in Macedonia, heirs. In this respect, it is necessary to determine the folkloric characteristics of Kanatlar village housing. Examination and identifacion of the products of the people with historical and culturel codes. This bond is very important at tha point of quantification.

Balkan geograophy permeates Turkish culture it is one of the important ones. Because Kanatlar village is also a Turkish village, this cultural geography is an important oart. In this study, the folklore elements of Kanatlar village; birth, marriage and death traditions, beliefs, food culture, children's games, architectural traditions, spoken and written folk literature products have been compiled, refined and studied. Also, the history of Kanatlar village, geography, economics, and socio-cultural characteristics. Kanatlar when the folklore characteristics of the village were determined, the field observation and interview method was used. Folklore products compiled from oral cultures are deciphered and written was introduced.

Kanatlar is verbal and written to maket he folklore presence of Kanatlar recources. Folklore in Kanatlar village, the obtained data are as follows: The folklore of Turkis world place, has been recorded an assessment of the place in history of Turhish folklore of the world are reviewed.

In this study, Kanatlar of old Turkish traditions and beliefs in folklore of where were found traces of Islamic culture, Kanatlar village, Turks who live in, to protect historical and cultural ties with the Turkic World found has been.

Key Words: Macedonia, Kanatlar Village, Folklore, Folk Literature, Beliefs Transition Periods.